

64. Torstaina 16 päivänä kesäkuuta 1994

kello 11

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

tehdään päätös korkeakoulujen toimintaedellytysten turvaamiseksi tarvittavia toimenpiteitä koskevasta ed. U. Anttilan ym. välikysymyksestä n:o 4 2005

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset laiksi neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi 2006

Hallituksen esitys n:o 109
Lakialoitteet n:ot 24/1991 vp sekä 37 ja 40
Toivomusaloite n:o 1/1992 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3

2) Ehdotus laiksi valtiopäiväjärjestyksen 61 §:n kumoamisesta 2057

Hallituksen esitys n:o 94
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4

3) Ehdotukset laeiksi perintökaaren 20 luvun ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 2060

Hallituksen esitys n:o 21
Lakivaliokunnan mietintö n:o 12

4) Ehdotus laiksi ETA-sopimuksen pöytäkirjan 47 ja tiettyjen liitteiden muuttamista koskevan ETA:n sekakomitean päätöksen N:o 7/94 eräiden määräysten hyväksymisestä ja päätöksen soveltamisesta 2061

Hallituksen esitys n:o 56
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 7

5) Ehdotus laiksi Liettuan kanssa yhteistyöstä tulliasioissa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ”

Hallituksen esitys n:o 91
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 31

6) Ehdotus laiksi huumausainelain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 111
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 11

7) Ehdotukset laeiksi lomautuksen johdosta maksettavasta ylimääräisestä työttömyysvakuutusmaksusta vuonna 1994 annetun lain ja työttömyysturvalain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain muuttamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 110
Lakialoitteet n:ot 42 ja 43
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 12

8) Ehdotukset terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskeviksi laeiksi ”

Hallituksen esitys n:o 33
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 13

9) Ehdotukset asuntokauppalaiksi sekä laeiksi kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain ja kuluttajansuojasta kiinteistönvälityksessä annetun lain 15 §:n muuttamisesta 2079

Hallituksen esitys n:o 14
Talousvaliokunnan mietintö n:o 24

10) Ehdotus laiksi valtion riskipääomatakuista annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 64
Talousvaliokunnan mietintö n:o 25

11) Ehdotus laiksi kuluttajansuojalain 2 luvun muuttamisesta 2080

Hallituksen esitys n:o 88
Talousvaliokunnan mietintö n:o 26

12) Ehdotus laiksi työsopimuslain 34 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 108
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 3

13) Ehdotus laiksi kemikaalilain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 113
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 6

14) Ehdotus laiksi vesilain 5 luvun 30 §:n muuttamisesta „

Lakialoite n:o 23
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 7

15) Ehdotus laiksi rakennuslain muuttamisesta 2082

Hallituksen esitys n:o 112
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 8

16) Ehdotukset laeiksi rikoslain 23 luvun muuttamisesta sekä liikennevakuutuslain 7 ja 20 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 18/1992 vp
Lakialoitteet n:ot 21 ja 73/1991 vp
Toivomusaloite n:o 7/1992 vp
Lakivaliokunnan mietintö n:o 9
Suuren valiokunnan mietintö n:o 2

Ensimmäinen käsittely:

17) Ehdotukset laeiksi työttömyysturvalain 18 §:n muuttamisesta ja työttömyysturvalain väliaikaisesta muuttamisesta 2083

Hallituksen esitys n:o 106
Lakialoite n:o 41
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 14

Pöydällepanoa varten esitellään:

18) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 34 hallituksen esityksen johdosta lisävaltuuksien antamisesta valtioneuvostolle lainanottoon vuoden 1994 aikana (HE 48) 2090

19) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 35 hallituksen esityksen johdosta vuoden 1994 toiseksi lisätalousarvioksi (HE 47) „

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Biaudet, Isohookana-Asunmaa, Jokiniemi, Jurva, Komi, Kuuskoski, Laitinen, Laukkanen V., Lindqvist, Mäkelä, Mäki-Hakola, Puhakka, Riihijärvi, Röntynen, Savolainen, Suhonen ja Viinanen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Biaudet, Viinanen, Röntynen, Riihijärvi, Lindqvist, Suhonen ja Mäkelä.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Isohookana-Asunmaa sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Jokiniemi, Komi, Laitinen, Puhakka ja Savolainen sekä tästä ja huomisesta päivästä sairauden vuoksi ed. Jurva ja yksityisasioiden vuoksi ed. V. Laukkanen.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on eilen 15.6.1994 antanut eduskunnalle hallituksen esitykset n:ot 120—125.

Kertomus hallituksen toimenpiteistä vuonna 1993

Puhemies: Ilmoitetaan, että hallituksen kirjelmän ohella viime toukokuun 6 päivältä on eduskunnalle annettu hallituksen kertomus toimenpiteistään vuonna 1993. Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Hallituksen esityksen n:o 297/1993 vp peruuttaminen

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle on tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluun kesäkuun 15 päivältä saapunut samalle päivälle päivätty hallituksen kirjelmä, jolla peruutetaan eduskunnalle annettu hallituksen esitys n:o 297/1993 vp. laiksi yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta. Työjärjestyksen 54 §:n mukaan on peruutuksen tapahtuessa asian käsittely lopetettava, joten hallituksen esityksen, josta sosiaali- ja terveysvaliokunta on jo antanut mietintönsä n:o 7, käsittely lopetetaan.

Ed. Kauppinen eduskuntaryhmä

Puhemies: Ilmoitetaan, että puhemiehelle tänään osoittamallaan kirjeellä ed. Kauppinen on ilmoittanut siirtyvänsä tästä päivämäärästä lukien Kansallisen Kokoomuksen jäseneksi ja samalla toimimaan sen eduskuntaryhmän jäsenenä.

Ed. U. Anttilan ym. välikysymys korkeakoulujen toimintaedellytysten turvaamiseksi tarvittavista toimenpiteistä

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen tehdään nyt päätös korkeakoulujen toimintaedellytysten turvaamiseksi tarvittavia toimenpiteitä koskevasta ed. U. Anttilan ym. välikysymyksestä n:o 4. Keskustelu asiasta julistettiin eilen pidetyssä täysistunnossa päättyneeksi.

Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaisesti esitän nyt eduskunnan hyväksyttäväksi yksinkertaisen päiväjärjestykseen siirtymisen, jonka sanamuoto on seuraava: ”Kuultuansa annetun selityksen eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen.” Kutsun tätä puhemiehen ehdotukseksi.

Vastoin puhemiehen ehdotusta on tehty kaksi ehdotusta perustelluksi päiväjärjestykseen siirtymiseksi, jotka ovat seuraavat.

Ed. U. Anttila on ed. Luhtasen kannattamana ehdottanut seuraavaa sanamuotoa: ”Eduskunta toteaa, että hallitus on epäonnistunut korkeakoulu- ja tiedepolitiikassaan vaarantaen korkeakoulujen pitkäjänteisen rakenteellisen kehittämisen sekä lyönyt laimin korkeakoulutuksen ja tutkimuksen välttämättömän rahoituksen ja että hallitus ei nauti eduskunnan luottamusta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Ed. Laakso on ed. Stenius-Kaukosen kannattamana ehdottanut seuraavaa sanamuotoa: ”Kuultuaan hallituksen vastauksen välikysymykseen eduskunta toteaa,

että korkeakouluihin panostaminen ja koulutus yleensä ovat investointi tulevaisuuteen ja varmistavat yhtä hyvin yksilön kuin kansakunnankin menestymisen,

että hallitus ei ole ainoastaan laiminlyönyt korkeakoulujen kehittämistä vaan on suostaan vakavalla tavalla vaarantanut korkeakoulutuksen tulevaisuuden suurilla määrärahojen leikkauksilla,

ja edellyttää, että hallitus huolehtii talousarvion laadinnan yhteydessä siitä, että korkeakoulu- ja koskevista säästötoimista luovutaan,

ja katsoo, etteivät valtioneuvoston jäsenet nauti eduskunnan luottamusta,

ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Päiväjärjestykseen siirtymistä koskevista ehdotuksista äänestettäessä ehdotan menettäväksi siten, että ensin äänestetään ed. Laakson ehdotuksesta ed. U. Anttilan ehdotusta vastaan ja sitten voittaneesta ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. U. Anttilan ja ed. Laakson ehdotusten välillä.

Ed. U. Anttilan ehdotus ”jaa”, ed. Laakson ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 149 jaa- ja 19 ei-ääntä, 12 tyhjää; poissa 19. (Ään. 1)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. U. Anttilan ehdotuksen.

2) Äänestys ed. U. Anttilan ehdotuksesta puhemiehen ehdotusta vastaan.

Puhemiehen ehdotus ”jaa”, ed. U. Anttilan ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 100 jaa- ja 77 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 20. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt puhemiehen ehdotuksen.

Asia on loppuun käsitelty.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laiksi neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 109
Lakialoitteet n:ot 24/1991 vp sekä 37 ja 40
Toivomusaloite n:o 1/1992 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 3. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsitelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Seppänen : Herra puhemies! Olen tehnyt lakialoitteen — pyydän edustajia rauhoittumaan (Naurua) — Suomen EU-jäsenyyteen liittyen kansanäänestyksen suorittamisesta siinä tapauksessa, että jäsenyys nähtäisiin tarpeelliseksi. Lakialoite tähtää siihen, että Suomen kansa voisi viimekädessä päättää näin merkittävästä ja isosta asiasta kuin tässä asiassa on kysymys. Kun tällaisen lakialoitteen olen tehnyt, olen ilman muuta sitä mieltä, että kysymyksessä on

poliittista eliittiä moraalisesti sitova lakialoite ja kansanäänestys. Tämän takia en voi yhtyä niihin näkemyksiin, joita täällä mm. edustajat Väyrynen ja Laakso ovat esittäneet siitä, että heitä ei sido kansanäänestyksen tulos.

Sitten tulee ongelma siitä, että meidän emme äänestä tällä kertaa vain Suomen sisäisestä asiasta. Kysymys on siitä, että meidän kanssamme liittymisestä ovat neuvotelleet kolme muuta maata. Tältä osin kysymyksessä on prosessi, jossa Pohjoismaat ovat edenneet yhdessä. Se, että Itävallassa on nyt kansa äänestänyt, se on eri asia kuin mitä Pohjoismaissa tapahtuu. Itävalta tulee tällä menolla sulautumaan Saksaan. He ovat tehneet siitä päätöksensä; saksankielinen maa ja Saksa, se on luonnollinen yhdistelmä ja kasvat-
taa edelleen Saksan vaikutusvaltaa Euroopassa.

Sitten Pohjoismaiden kysymys. Meillä on eräällä tavalla kohtalonyhteys muihin Pohjoismaihin. Se kohtalonyhteys ilmaistiin selkeimmin silloin, kun Ruotsi jätti EY-jäsenhakemuksen meitä konsultoimatta, otti ja jätti yllättäen tällaisen jäsenyysanomuksen. Silloin Suomessa säikähdettiin ja lähdettiin siitä, että kohtalonyhteys yhdistää meidän maamme ja että myös meidän täytyy jättää jäsenanomus. Ymmärrän tämän lo-
giikan, että oli tällainen kohtalonyhteys. Mutta minä en ymmärrä sitä, että kohtalonyhteys katkaistaan, nyt kun asiasta suoritetaan jäsenäänestystä. Eli nyt me olemme äänestämässä ensin ja Ruotsi peesaa meitä. Tämähän tarkoittaa sitä, että me otamme ison riskin siitä, että kohtalonyhteys katkeaa Ruotsin äänestyksessä. Olisin ehdottomasti vaatimassa sitä, että Ruotsi äänestäk-
köön ensin, jotta meidän itse argumentoimamme kohtalonyhteys voitaisiin ylläpitää. (Hälinää)

P u h e m i e s (koputtaa): Ed. Seppänen, saanko pyytää pienen tauon? Pyydän arvoisia edustajia rauhoittumaan ja käymään yksityiset keskustelunsa salin ulkopuolella. Puheenvuoro on ed. Seppäsellä.

P u h u j a : Arvoisa puhemies! Mitä tulee kohtalonyhteyteen, jatkan edelleen siitä. Katson Suomen kansanäänestyksen olevan moraalisesti sitova. Mutta jos käy sillä tavalla, että Ruotsi ja Norja äänestävät omissa kansanäänestyksissään ”ei”, tämä kohtalonyhteys, jonka perusteella Suomen jäsenanomus jätettiin sisään, katkeaa. Minusta on moraalisesti tärkeää, itse asiassa moraalinen pakko, suorittaa uusi kansanäänestys Suomen EU-jäsenyydestä siinä tapauksessa, että Ruotsi ja Norja äänestävät ”ei” — jos siis

Suomi äänestää ”kyllä” ja Ruotsi ja Norja äänestävät ”ei” — sen takia, että meille on tärkeää säilyttää pohjoismainen yhteys. Me emme voi tehdä Suomen poliittisen eliitin logiikan mukaan ratkaisuja, joissa irtisanoudumme siitä, mitä Ruotsi tekee. Eli samalla, kun Suomen kansanäänestys on moraalisesti sitova, meidän on todettava, että me emme äänestä siinä sellaisesta tilanteesta, että Ruotsi ja Norja äänestävät ”ei”. Siinä tilanteessa meidän täytyy suorittaa uusi kansanäänestys, koska tilanne on olennaisesti muuttunut ja kansalta on silloin kysyttävä sen kantaa tilanteeseen.

Tämä kaikki johtuu vain siitä, että Suomen poliittinen eliitti on määrännyt kansanäänestyspäivämäärän lokakuulle, ennen kuin Ruotsi ja Norja äänestävät. Tällä asialla on politikoitu. On hämmästyttävää, että puhutaan moraalista ja moraalista sitovuudesta samaan aikaan, kun on itse syyllistytty sellaiseen epämoraaliseen tekkoon, jota edustaa kansanäänestyspäivämäärän saattaminen muita aikaisemmaksi, muista irralleen ja muista riippumattomaksi. Mielestäni tämä riippuvuus pitää palauttaa suorittamalla toinen kansanäänestys siinä tapauksessa, että meillä olisi äänestystulos ”jaa” ja Ruotsissa ja Norjassa ”ei”. Varmasti asian kolmannessa käsitelyssä pääsemme tähän asiaan ottamaan kantaa perustelulausuman muodossa.

Arvoisa puhemies! Kysymys Suomen EU-jäsenyydestä on merkittävä asia. Kysymys on eri asiasta kuin Suomen EY-jäsenyydessä olisi ollut. EY-jäsenyys olisi ollut lähes puhdas maatalousratkaisu, ja siinä ei olisi ollut niitä uusia näkökohtia, jotka liittyvät Maastrichtin sopimukseen ja sen hyväksymiseen. Tältä osin me olemme hyväksyneet Maastrichtin sopimuksen yhteisö-säännökset ja myös EU:ssa itse asiassa kirjoittamattomat säännökset, *aquis politique*, ja sitä myötä sellaiset päätökset, joiden sisällöstä meillä ei edes tarkkaa tietoa tällä hetkellä ole. Me olemme siis hyväksyneet koko repertoarin asettamatta mitään näkemyksiä sen poliittisen kehityksen suhteen, asettamatta mitään varauksia EU:n poliittisen kehityksen suhteen.

Tältä osinhan me emme tiedä, liitymmekö me liittovaltion vai valtioiden liittoon. Vuorenvaramasti EU-jäsenyyden kannattajat ovat tässä asiassa hajallaan. Osa EU-jäsenyyden kannattajista on mitä suurimmalla todennäköisyydellä valtioiden liiton kannalla, vaikka poliittisessa eliitissä onkin esitetty liittovaltiolle myönteisiä näkemyksiä. Mutta tältä osin kansanäänestys on erittäin hankala tilanne. Siinä joutuvat kahden

eri näkemyksen edustajat, liittovaltion kannattajat ja valtioiden liiton kannattajat, ottamaan saman kannan tähän kysymykseen, jos ovat unioniin liittymisen kannalla. On aika kohtuutonta kansalaisia asettaa tällaiseen tilanteeseen, että ”jaa”-vaihtoehto pitää sisällään kaksi päinvastaista vaihtoehtoa. Tältä osin en näe mitään ongelmia siinä, että me sanomme ”ei”, ja sillä tavalla siirrämme Suomen kannanottoa liittovaltiotai valtioliittokysymykseen niin pitkälle, että EU:ssa itse ollaan selvillä siitä, mihin suuret meitit vievät.

Pienillä valtioillaahan EU:ssa ei ole tosiasiallisesti vaikutusvaltaa. Sen on osoittanut se neuvotteluprosessi, joka käytiin Suomen jäsenyyden yhteydessä. Kun Kreikan asianomainen ministeri EU:n puheenjohtajamaan edustajana koetti ajaa Kreikan ja Etelä-Euroopan etuja näissä neuvotteluissa, tuli Saksan ulkoministeri, kesävieramme Klaus Kinkel ja siirsi Kreikan edustajan kylmäverisesti syrjään näistä neuvotteluista, ilmoitti, että nurkka on tuolla ja sinne häpeämään, kun esitetään sellaisia näkemyksiä, jossa puolustettiin pienen maan eli tässä tapauksessa Kreikan ja sen kanssa saman suuntaisten maiden etuja.

Samoin tulee käymään myös Suomen osalta. Jos me emme ole Saksan kanssa samaa mieltä, ei meillä ole tosiasiallisia veto-oikeuksia, ei tosiasiallisia mahdollisuuksia olla eri mieltä, ei tosiasiallista tasavertaisuutta päätöksenteossa, mitä tällä EU-jäsenyydellä yritetään ajaa. Eli peruskysymys on: liittovaltio vai valtioliitto, ja siinä kysymyksessä Suomen ”jaa”-puoli on niin hajallaan, että se ei pysty esittämään meille yhtä vaihtoehtoa kansanäänestystä varten.

Arvoisa puhemies! Siis vaikka kansanäänestyksen tulee olla moraalisesti sitova, siinä ei äänestetä Maastrichtin sopimuksen mukanaan tuomista velvoitteista. Siinä ei äänestetä Emusta, siinä ei äänestetä Natosta sillä tavalla, kuin tänä päivänä jäsenyyden kannattajat antavat ymmärtää. Jäsenyyden kannattajat antavat ymmärtää, että ehkä Suomi ei olekaan sitoutunut Emuun ja ehkä Suomen ei tarvitsekaan liittyä Natoon. Eli myöskään tältä osin jäsenäänestyksessä ei ole selkeää vaihtoehtoa, kun on kieltäydytty puhumasta Talous- ja rahaunionista, kun on kieltäydytty puhumasta mahdollisesta Nato-jäsenyydestä Suomen turvallisuuspolitiikan osana. Eli jos mennään vain yhdellä kansanäänestyksellä EU:hun ja sitten katsotaan, että esimerkiksi Nato-jäsenyys on siitä automaattisesti seuraava ratkaisu tai kansa olisi siihen poliittisen eliitin valtuuttanut, kysymyksessä on hyvin suuri on-

gelma. Itse asiassa vihreiden näkemyksissä siitä, että voisi olla lisää kansanäänestys, jos unioni syvenee sillä tavalla kuin se nyt on syvenemässä, siinä on ideaa. Mutta toisaalta siinä taas ei ole ollenkaan ideaa, koska näillä jäsenyysehdoilla Suomi on sitoutunut sekä Emuun että Natomysymyksessä pelaamaan sillä tavalla väärillä korteilla, että koko turvallisuuspolitiikkaan liittyvää Nato-yhteyttä ei ole haluttu tuoda keskusteluun mukaan.

Arvoisa puhemies! Kansanäänestys ei ole mitenkään yksiselitteinen juttu, ja sen myöntänevät kaikki. Kansanäänestyksen tuloksen tulkinta on vielä monimutkaisempi asia siinä tapauksessa, että me sanoisimme jostakin syystä "jaa" ja Ruotsi ja Norja sanoisivat "ei". Kolmannessa käsittelyssä toivoisin, että eduskunta voisi sitä tilannetta varten yksimielisesti hyväksyä ponnen siitä, että siinä tapauksessa on suoritettava uusi kansanäänestys, koska ne vaihtoehdot ja ne olosuhteet, joissa Suomi äänesti, eivät ole olleet selvät kansanäänestystä lokakuussa suoritettaessa, koska politikoitiin niin, että kansanäänestyksen päivämäärä väkivalloin tungettiin ennen muiden Pohjoismaiden päivämäärää.

Ed. Biaudet merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen puhujan kanssa täysin samaa mieltä siitä, että kansanäänestyspäivä on virheellinen. Sen sijaan siitä, tuleeko kansanäänestystuloksen olla moraalisesti kansanedustajia sitova vai ei, olen sitä mieltä ehdottomasti, että se ei voi olla moraalisesti sitova, sillä mikäli se katsottaisiin moraalisesti sitovaksi, silloin sellainen kansanedustaja, joka toimisi kansanäänestystuloksen vastaisesti, toimisi perustuslain vastaisesti. On aika outoa ajatella, että perustuslain noudattaminen tässä maassa olisi moraalitonta. Tarkoitin nimenomaan valtiopäiväjärjestyksen 11 §:ää. Sen mukaan: "Edustaja on velvollinen toimessaan noudattamaan oikeutta ja totuutta. Hän on siinä velvollinen noudattamaan perustuslakia, eivätkä häntä sido mitkään muut määräykset." Päätösvastuu, -velvollisuus ja -oikeus on kansanedustajilla.

Totta kai me kuulemme äänestäjiä ja harkitsemme sen tuloksen perusteella, mutta se tulos ei suinkaan sido, ja kaiken lisäksi vielä hallitusmuodon 2 §:n mukaan: "Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville ko-

koontunut eduskunta." Mikäli tässä asiassa emme tätä päätös-oikeutta, -velvollisuutta ja -vastuuta käytä, se merkitsee, että tässä asiassa annamme kansanedustajavaltakirjan takaisin kansalle ja otamme sen sitten taas toisessa asiassa. Kansa päättäköön sitten vaaleissa, olemme toimineet oikein vai väärin, mutta valtiosääntö-oikeudellisesti tämän asian pitäisi olla täysin selvä.

Ed. Viinanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittomäki (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Pysyäkseen koossa ja hengissä Euroopan unioni vaatii jatkuvaa syventymistä. Jos tämä syventyminen pysähtyy, silloin se myös hajoaa, mikä on tietysti toivottavaa. Näin ollen olen samaa mieltä siitä, että unioni on, jos ei juuri nyt, niin ehdottomasti tulevaisuudessa koossa pysyessään liittovaltio, siis se pahin muoto.

Mitä tulee muuten asiaan, niin kohtalonyhteys Ruotsin kanssa on kovin hataralla pohjalla ollut aina. Se on erityisesti liittynyt siihen, että Suomi on sotinut ruotsalaisten sodat hakkapeiliittain ajoista alkaen Suomen sotaan saakka. Minä katson, että Suomen olisi hyvä lähteä omille teilleen, koska me emme tule Euroopan unionissaakaan saamaan minkäänlaista tukea siltä puolelta. Meidän täytyy nyt lähteä vain omilla jaloillamme liikkumaan. Näin ollen en pidä sitoutumista Ruotsin päätökseen sellaisenaan ehdottoman välttämättömänä.

Mutta juuri siinä tapauksessa, ed. Seppänen, että kansanäänestys on ristiriidassa Ruotsin päätöksen kanssa, eduskunnalla tulee olla se viimeinen lukko taustalla harkita koko laajuudessaan tätä asiaa ottaen tarvittaessa huomioon myös Ruotsin ja yleensä Pohjoismaiden keskinäinen sitoutuminen ja käyttäytyminen. Sen vuoksi emme me voi mennä sitoutumaan pelkästään kansan tahtoon. Meillä täytyy olla perustuslakien suoma harkintaoikeus itsellämme.

Olen aina sen sanonut, että minä toki otan tarkoin huomioon, miten kansa äänestää, mutta kokonaisuus huomioon ottaen säilytän itselläni harkintavallan täysin siinä, miten käyttäydyn. Siinä vaiheessa voidaan ottaa jo pohjoismaisetkin näkökohdat huomioon, jos se on Suomen edun kannalta ehdottoman välttämätöntä.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Moilanen on aivan oikeassa

sanoessaan, että neuvoa-antavan kansanäänestuksen moraalisisessa sitovuudessa ja valtiopäiväjärjestyksen 11 §:ssä on tietty ristiriita. Ristiriita olisi ratkennut sillä, että olisi toteutettu ed. Hautalan lakialoite, jossa esitettiin, että eduskunta päättää ensin ja sitten sitova kansanäänestys lopuksi hyväksyy tai hylkää eduskunnan päätöksen. Mutta koska näin ei ole menetelty, itse olen samaa mieltä kuin ed. Seppänen, että tässä tapauksessa neuvoa-antava kansanäänestys sitoo moraalisesti eduskuntaa.

Sen sijaan ed. Seppäsen puheenvuorossa oli pari kohtaa, joihin en voi yhtyä.

Ensimmäinen oli se, kun hän — niin kuin jotkut muutkin täällä — puhui Itävallasta minusta hyvin epäkunnioittavaan sävyyn. Ed. Seppänen sanoi, että Itävalta on sulautumassa Saksaan. Minusta on vähän arveluttavaa eduskunnassa jostain itsenäisestä valtiosta käyttää tällaista kieltä. Jos Suomesta sanottaisiin Itävallassa, että me olemme sulautumassa Ruotsiin tai Venäjään, varmaan meidänkin olisi täällä syytä reagoida. Toivon, että ed. Seppänen käy kertomassa itävaltalaisille, mitä hän heistä ajattelee.

Toinen kysymys on pohjoismainen yhteys, johon ed. Seppänen viittasi. Mielestäni se on tärkeä, mutta jos se olisi niin tärkeä kuin ed. Seppänen esittää, sitten kannattaisi antaa ruotsalaisten päättää meidänkin puolestamme. Annetaan vain heidän äänestää, ja sitoudutaan jo valmiiksi heidän tulokseensa. Sillähän tämä asia on ratkaistu. Minusta Suomi on kaikkein itsenäisin silloin, kun äänestäisimme samaan aikaan Ruotsin kanssa eli 13.11. Silloin kummankaan tulos ei vaikuta kummankaan maan käyttäytymiseen ja dominoteorialta putoaisi pohja. Mielestäni se olisi ainoa oikea äänestysjärjestys.

Edustajat Röntynen ja Riihijärvi merkitään läsnä oleviksi.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin olisin puuttunut ed. Seppäsen puheessaan esiin tuomaan kohtalonyhteyteen Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että Suomen täytyy kyllä tehdä itse omat ratkaisunsa. Mutta tässä kohtalonyhteysteoriassa tai -ajatuksessa ei ed. Seppänen yksin ole. Muutama ilta sitten, oli-ko se eilen, tutkija Visuri piti hyvin tärkeänä, että Suomen ja Ruotsin ratkaisut ovat samanlaiset.

Kun ed. Seppänen esitti toista kansanäänes-

tystä sen jälkeen, jos Suomi äänestää ”kyllä” ja Ruotsi ja Norja ”ei”, niin entäpä jos asia onkin toisin päin? Jos Suomi äänestää ensin ”ei” ja jatkossa Ruotsi ja Norja ”kyllä”, pitäisikö sittenkin järjestää, ed. Seppänen, toinen kansanäänestys, jotta voidaan korjata kansan tekemä virheelinen ratkaisu? Toivottavasti ed. Seppäsen on tässä asiassa ihan samaa mieltä, jos asiat olisivatkin toisin päin. Muuten teidän logiikkanne horjuu ja on vain kysymys populismista ja poliittisesta propagandasta, joka ei kestä tosiasioita. Mutta jos te olette samaa mieltä siinä, että asia täytyy ratkaista toisessa kansanäänestyksessä molemmin päin, silloin se on minusta ihan harkinnanvarainen asia.

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehdottomasti olen sitä mieltä, että kansanäänestyksessä äänten enemmistö, olkoon ”kyllä” tai ”ei”, on kansanedustajia sitova. Olen ehdottomasti sitä mieltä, että kun kansa meidän tänne valitsee, myös kansan ääntä nimenomaan tässä asiassa tulee kuunnella ja erittäin tarkkaan. Se, että asiasta on tehty poliittinen välikappale, on minusta aika ihmeellistä, koska Suomi on itsenäinen kansakunta päättämään siitä, koska kansanäänestys Suomessa suoritetaan. Jälleen kerran vain havaitaan se tosiasia, että Suomi ei uskalla tehdä omapäisiä ratkaisuja tai itsenäisiä ratkaisuja, vaan aina ollaan kiinni Ruotsissa tai Norjassa. Se, miten Suomen tulos vaikuttaa Ruotsin äänestykseen, on toinen asia.

Tärkeänä pidän myös sitä, että rahat tiedotukseen jaetaan tasapuolisesti EU-myönteisten ja vastaisten liikkeiden kesken, mutta tässä tapauksessa tulee erittäin suuri vastuu tiedotusvälineille ja ennen kaikkea toimittajille, jotka käsittelevät kyseessä olevaa asiaa tiedotusvälineissä, jotta julkisuudessa on molempien osapuolten edustus yhtä näkyvällä tavalla esillä ja jotta tiedotus on rehellistä eikä manipuloida kansaa.

Ehkä vielä sanoisin sen, ettei kukaan meistä eikä kukaan varmaan Euroopassakaan tiedä, mihin Euroopan unioni on kehittymässä. Siitä suuresta linjauksesta, jonka Suomi joutuu päätöksessään tekemään, se ottaa vastaan kaiken, mitä se sitten tuokin tullessaan.

Ed. Lindqvist merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R i n n e (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Edustajatoveri Seppänen kummasteli

äänestyspäivämääriä. Hän kyllä oikein hyvin tietää sen, että kysymys on tästä juuri, mitä edustajatoveri Haavisto sanoi, dominoteoriasta tietenkin. Sehän on selvä asia. Kun se näin järjestetään, sehän kaataa niin kuin dominopelissä aina seuraavan. Tässä on Suomi ottanut ns. taktisen aloitteen haltuunsa ilmiselvästi.

Varsinaisesta asiasta. Kyllä mielestäni eduskunnassa pitää uskaltaa tehdä päätöksiä asiasta, niin myös tässä unioniasia, ehdottomasti. Mielestäni se, että järjestetään kansanäänestys, on tietynlaista kansan selän taakse menemistä. Mutta jos sinne mennään, niin kuin sinne nyt mennään, eihän meille jää muuta kuin kirjaajan tehtävä. Minä olen ehkä liiankin yksinkertainen mies, näen tämän ehkä liian yksinkertaisella tavalla. Jos me emme uskalla päättää ja annamme päätösvallan kansalle, niin totta kai meidän siinä asiassa täytyy noudattaa kansan tahtoa, on se mikä tahansa.

Ed. H a u t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppänen pohdiskeli puheenvuorossaan vihreiden tekemää ehdotusta siitä, että integraation syvetessä siitä päätettäisiin tuonnempana uusilla kansanäänestyksillä, mikäli nyt yleensä päätetään liittyä Euroopan unioniin. Perustelen tätä ehdotusta sillä, että monissa maissa on menty sitoviin kansanäänestyksiin integraatiokysymyksissä. (Ed. Laakso: Voisitteko mainita muita maita kuin Sveitsin!) — Tanska on yksi maa, jossa, ed. Laakso, esimerkiksi Maastrichtin sopimuksesta päätettiin sitovalla kansanäänestyksellä sen jälkeen, kun parlamentti oli tehnyt ratkaisunsa. (Ed. Laakso: Kun tulos ei ollut oikea, järjestettiin uusi kansanäänestys!) — Ed. Laakso, ehkä keskustelua kannattaa jatkaa muualla. Kansanäänestyksiä voidaan perustella erityisen hyvin sillä, että kun on kysymys perustuslain muutokseen verrattavissa olevasta päätöksestä, silloin on erittäin paikallaan viedä sitovaan kansanäänestykseen lopullisesti päätettäväksi.

Mielestäni hallituksen tulisi kertoa eduskunnalle ja kansalaisille, missä vaiheessa integraatio ja Euroopan unionin jäsenyys menevät niin pitkälle ja niin syvälle, että meidän on muutettava hallitusmuotoamme. Itse olen sitä mieltä, että se tapahtuu nyt jo liityttäessä. Mutta hallitukselta vaadittaisiin nyt selkeä näkemys siitä, että jos ei se hallituksen mielestä tapahdu nyt liityttäessä, niin tapahtuuko se silloin, kun päätetään esimerkiksi sotilaallisesta liittoutumisesta tai talous- ja rahaliiton syventämisestä. Odottaisin hallituk-

sen kannanottoa siihen, eikö meillä pitäisi hallitusmuotoa muuttaa niin, että kansainvälisistä sopimuksista ja integraation syventämisestä, joissa itse asiassa luovutetaan erittäin suuri osa keskeistä kansallista päätäntävaltaa ulkomaisille toimielimille, pitäisi päättää sitovalla kansanäänestyksellä. Suomi ei ole tähän ilmeisesti vielä kypsä, mutta asiaa on aikaa kypsyttellä. Nimitäin tällaisia sopimuksia tulee varmasti eteen lähivuosina ...

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

P u h u j a : ... jos liitymme Euroopan unioniin.

Ed. J a a k o n s a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On hämmästyttävää ja hämmästyttävää, että vapaan maan kansanedustaja haluaa sitoa isänmaansa kohtalon muiden maiden ratkaisuihin, niin kuin ed. Esko Seppänen tekee. Minusta on erittäin tärkeä ja jopa hieno asia, että Suomella on tässä aloite. Minua ainakin jopa kiehtoo se ajatus, että Suomi näyttää kerrankin Ruotsille kaapin paikkaa, ja ruotsalaisetkin kerran katsovat jännittyneinä, mitä Suomessa tapahtuu.

Olen myös eri mieltä siitä ed. Seppäsen perusväitteestä, että hän tässä ratkaisussa näkee paluun suurten hegemoniaan. Minusta on juuri päinvastoin; silloin kun pienet ja suuret maat toimivat yhdessä saman pöydän ääressä, sillä juuri estetään se uhkakuva, jonka ed. Esko Seppänen loi tämän ratkaisun myötä tulevan. Minusta tämä on hirveän tärkeä asia ja eniten pahoittelen sitä, että kun kansalaisen henkilökohtaisen suhteen ja näkemyksen muodostaminen Euroopan unionin jäsenyyteen on jo tarpeeksi monimutkainen ja vaikea asia, kansanedustajat ovat niin vastuuttomia, että aina uusilla ja uusilla menettelytapakiistoilla ja juridisella saivartelulla suhteessa kansanäänestykseen luovat uutta epävarmuutta. Minä uskon, että ed. Esko Seppänen näin haluaakin tehdä, mutta epäilen, että esimerkiksi ed. Moilasen moraalilla on sen suhteen kestävämpi.

Eihän ajatus siitä, että kansanäänestys olisi jotenkin äärettömän monimutkainen asia, ole totta. Eduskunta on päättänyt hakea ikään kuin neuvoa kansalaisilta ja itse ratkaisee. Totta kai on niin, että kun näin iso rullanssi ja kansanäänestys suoritetaan moneen vuosikymmeneen, sen täytyy olla yksinkertaisesti niin poliittisesti kuin

moraalisestikin sitova, muutenhan se olisi lopullinen kuolinisku politiikan uskottavuudelle ylipäätään.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppäsen puheenvuoro jättää kyllä ihmettelemään, kuinka paljon päätösvaltaa hän olisi jättämässä Ruotsin kuningaskunnan harteille suomalaisista asioista. Olisiko hän valmis myös siihen, että se kansanäänestys, joka Suomessa järjestettäisiin, järjestettäisiin samalla tavalla kuin Ruotsissa, tosin neuvoa-antavana mutta niin, että kaikki poliittiset ryhmät ovat tosiasiallisesti sitoutuneet noudattamaan sen lopputulosta.

Minun ymmärtääkseni se ratkaisu, johon valtiokunta on päätenyt, on täysin itsenäinen ja riippumaton suomalainen ratkaisu. Siinä ei ole taktisia näkökohtia. Se on luonnollisen aikataulun mukainen Suomessa. Myös muut nyt jäsenyyttä hakeneet maat ovat tehneet itsensä kanalta varsin luonnollisen aikataulun. Itävalta, jossa valmistelut ovat olleet pisimmällä, on ollut ensimmäisenä valmis järjestämään kansanäänestyksen. Niin kuin me kaikki tiedämme, Ruotsin kansanäänestyspäivä on määräytynyt Ruotsin eduskuntavaalien vuoksi noinkin myöhäiseksi, ja toisaalta me kaikki tiedämme, että Suomessaakin on eduskuntavaalit tulossa. Mekin haluamme ruotsalaisten tavoin välttää kaksien vaalien yhtäaikaista käymistä. Mutta nämä aikataulut nimenomaan johtavat täysin toisiin lopputuloksiin näissä kahdessa maassa.

Se, että Suomessa järjestettäisiin uusia kansanäänestyksiä tarpeen mukaan, johtaisi hyvin nopeasti kehäpäätelmiin, jos ruotsalaiset noudattaisivat meidän malliamme. Hekin päättäisivät, että järjestetään sitten uusi kansanäänestys, kun suomalainen toinen kierros on päätenyt. Eihän siitä tulisi koskaan minkäänlaista loppua.

Mitä tulee tämän kansanäänestyksen sitovuuteen, joku on pyrkinyt kuvaamaan kansanäänestystä ikään kuin jalostetuksi mielipidetiedusteluksi. Minusta se on kyllä enemmän. Kyllä ne ihmiset, jotka nyt menevät äänestämään kansanäänestyksessä, varmuudella odottavat, että heidän mieltään myös kuunnellaan.

Ed. Korkeaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen hämmästynyt ed. Jaakonsaaren puheenvuorosta luonnehdintaa, että Suomen pitää ruveta näyttämään naapurimaille kaapin paikkoja. Kyllä minun käsitykseni ulkopoliitikasta ja kansainvälisistä ja naapurisuhteis-

ta on sellainen, että Suomen rooliin ei kuulu näyttää naapureilleen kaapin paikkaa. (Ed. Jaakonsaari: Älkää ottako niin kirjaimellisesti!)

Mitä tulee aikajärjestykseen ja 16. päivän lokausta äänestyspäivään, kyllä se on tehty, niin kuin ed. Rinne sanoi, dominoteorian toteuttamiseksi. Se on tehty sitä varten, että Suomi johdattaisi ruotsalaiset, jotka eivät näytä ymmärtävän omaa parastaan, äänestämään kansanäänestyksessä myönteisesti, koska oletetaan, että suomalaiset äänestävät myönteisesti kansanäänestyksessä.

Suomen kohdalla on päivän selvää, että se, miten Pohjolassa muut toimivat, vaikuttaa meihin, ja on selvää, että tässä suhteessa Ruotsilla on monella tavoin johtava rooli Pohjolan suurimpana valtiona. Tällöin minusta meiltä jää oleellista tietoa käyttämättä, kun emme tiedä Ruotsin suhtautumisesta. Tämä saattaa johtaa meidät siihen todella ikävään kansainväliseen tilanteeseen, että me asiallisesti joudummekin tekemään täällä päätöksen Ruotsin kansanäänestyksen perusteella, jos se on ollut kielteinen. Kyllä sitten maailma meille nauraa, että me olemme ruotsittuneet tässä, kun näin joudumme toimimaan täällä eduskunnassa.

Sen takia 16. päivä on minusta aivan mieletön ja väärä äänestyspäiväksi. Äänestyksen pitäisi olla yhtä aikaa tai Ruotsin jälkeen.

Ed. Kaarilahti (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Moilasen puheenvuoron johdosta pyysin vastauspuheenvuoron. Jäin ihmettelemään sitä, miksi ylipäätensä järjestetään kansanäänestys, jos sen sitovuudelle ei anneta minkään muotoista merkitystä ja tarkoitusta. On luonnollista ja tiedämme, että oikeudellisestihan neuvoa-antavan kansanäänestyksen luonteesta johtuen se ei ole sitova, mutta jollei sille anneta mitään muuta merkitystä kuin 100 miljoonan markan gallup, niin silloin sitä on turha järjestää.

Ed. O. Rehn (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Mielestäni olisi paikallaan, että ed. Jaakonsaari kertoisi myös äänestäjilleen, ettei hänen puheitaan pidä ottaa kirjaimellisesti. Se olisi erinomaista kuluttajavalistusta, jottei äänestäjä joutuisi todella pahasti harhautetuksi.

Ed. Moilanen on tietysti muodollisesti oikeassa siinä, että valtiosääntö antaa meille lopullisen päätösvalan, tälle eduskunnalle, mutta toisaalta, jos me emme sitoudu moraalisesti kansanäänestyksen tulokseen, ei meidän kannata sitä ylipäätensä järjestää. Se olisi pelkästään demokratian

irvikuva, koska ei tuollaisella kansanäänestyskellä olisi äänestäjien silmissä mitään uskottavuutta.

Itse näen kansanäänestyksen eräänlaisena eduskunnan delegointina kansalaisille niin, että kansanäänestys todellakin vastaa eräänlaista perustuslakia säätävää kansalliskokousta, jossa koko kansa perusteellisen kansalaiskeskustelun jälkeen päättää kansakunnan kannalta tästä historiallisesta asiasta, jolla on todellakin valtiosääntöä ja perustuslakia muokkaavaa perusteelista merkitystä.

Suomen kannalta on parempi, jos myös Ruotsi ja Norja liittyvät Euroopan unioniin, mutta ei meidän pidä sitoa käsiämme noiden valtioiden päätöksiin. Ei varsinkaan sen takia, että EU-jäsenyydellä on Suomelle turvallisuuspoliittisesti paljon suurempi merkitys kuin Ruotsille, jossa tämä näkökohta on ollut paljon vähemmän keskustelussa mukana.

Kysyn niiltä, jotka vastustavat integraatiota periaatteessa ja toivovat Euroopan unionin hajoamista, mitä te oikein tavoittelette. Tavoitteleteko te paluuta 30-luvulle protektionismiin ja nationalismiin sekä kaikkiin niiden seurauksiin? Mielestäni Euroopan unioni on Euroopan rauhan ja vakauden ankkuri. Suomen ei pidä ryhtyä toiseksi Tanskaksi, joka vastustaa kaikkea mikä vähänkin haiskahtaa federalismille.

Ed. M o i l a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on heikosti kuunneltu sanomaani. En sanonut, ettei ole minkään muotoista merkitystä, vaan sanoin, että meidän tulee ottaa huomioon ja tarkoin arvioida kansanäänestystulos, mutta me emme voi mennä sen tuloksen taakse ja sanoa, että olisin ollut toista mieltä, mutta kun kansa äänesti toisin, niin nyt kansa päätti puolestani. Meillä on päätöksenteon vastuu ja meidän on kannettava myös päätöksemme seuraukset.

Täällä on puhuttu yhteydestä Ruotsiin. Nyt Ruotsin ja Suomen tilanne sitovuuden kannalta on aivan toinen siinä mielessä, että meillä hallitusmuodon 2 § säättää tosiaan edustuksellisen demokratian siten, että valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville koontunut eduskunta. Ruotsin hallitusmuodossa ei ole tätä pykälää, ja Ruotsissa on hieman sitovuusasiaakin ajateltaessa eri tilanne.

Olen sitä mieltä, että kansanäänestyksestä huolimatta tässäkin asiassa meillä on järjenkäyttöoikeus ja jopa -velvollisuuskin ja päätöksen tekovelvollisuus.

Ed. S e p p ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä salissa ei ole yhtään henkilöä, joka ei ymmärrä, niin kuin edustajat Rinne ja Korkea-osa sanoivat, että päivämäärä ei olisi taroituksella asetettu kuukautta ennen Ruotsin kansanäänestystä. Kaikki tässä salissa tietävät ja ymmärsivät sen viimeistään siinä vaiheessa, kun tämä tieto tuli julkisuuteen. Näkivät, miten Ruotsin poliittisen eliitin edustajat oikeistojohtaja Carl Bildtin johdolla taputtivat käsiään, miten Norjan sosialidemokraattinen pääministeri Gro Harlem Brundtland taputti käsiään, mikä ilo siitä tuli Brysselin käytävälle, kun kävi selväksi, mikä päivämäärä on. On kyllä kohtuutonta luulla, että tämä olisi meidän itsenäinen riippumaton ratkaisumme. Siitähän tässä, ja te kaikki sen tiedätte, ei ole kysymys. Kysymyksessä on mitä suurimmassa määrin kansainvälinen peli, jota pelataan tässä tapauksessa niin, että Suomi tekee likaisen työn, Suomi on miinanpolkijana Pohjoismaissa.

Tämän takia minä en ymmärrä myöskään ed. Jaakonsaaren esittämää argumenttia, että kysymys ei olisi kohtalonyhteydestä. Muistaakseni Suomen sosialidemokraatit sen jälkeen, kun Ruotsin sosialidemokraattinen hallitus oli jättänyt EU-jäsenhakemuksen, ilmoittivat, että myös meidän on meneteltävä tällä tavalla. Minä hämästelen sitä, että sitä ei muisteta, ja ed. Jaakonsaari on sen erityisesti unohtanut. Kiinnitin huomiota siihen ongelmaan, joka aiheutuu siitä, että meillä äänestettäisiin ”kyllä” ja muissa Pohjoismaissa ”ei”. Salissa ei voi olla yhtään henkilöä, joka kieltäisi sen ongelman olemassaolon.

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Perustuslakivaliokunnassa ja, niin kuin nyt näkyy tässä salissa suurimmat erimielisyydet kohdistuivat kansanäänestyksen ajankohtaan mutta sen ohella kysymyksen muotoiluun, valtioneuvoston tiedotteen sisältöön ja myös siihen, pitäisikö sen yhteyteen liittää muuta tiedotettavaa vastustajilta ja kannattajilta. Erimielisyys koski myös tiedotusmäärärahan jakoa, josta siitäkin on hallituksen esityksessä oma muotoilunsa. Erimielisyys koski vielä äänioikeuden ikärajaa kansanäänestystä suoritettaessa.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä, niin kuin näkyy, on kuusi eriävää mielipidettä yhteensä kahdeksan edustajan allekirjoittamana. Tämä osoittaa, miten monella eri tavalla ja perusteella otetaan kantaa hallituksen esitykseen. Lisäksi on syytä muistaa, miten moni hallituksen jäsen, moni puoluejohtaja, kansanedustaja siinä vai-

heessa, kun ensimmäisen kerran tuli esiin ajatus kansanäänestyksestä, sanoi, ettei sellaista tarvita, sellaista ei pidä suorittaa. Nyt nämä äänet ovat jääneet taka-alalle. Minä nyt vain muistutan, että tämä asia on ollut aika lailla suuren erimielisyyden kohteena monelta kannalta katsottuna.

Mitä ensinnäkin tulee ajankohtaan, perustuslakivaliokunnan herra puheenjohtaja sanoi eilen television haastattelussa, että ne, jotka haluavat siirtää ajankohtaa myöhemmäksi, harjoittavat taktikointia. Äskeisessä puheenvuorossaan ed. Niinistö sanoi, että Suomen päivämäärä oli luonnollinen ratkaisu, siihen ei sisälly mitään taktikointia.

Minun käsitykseni on se, että jos puhutaan taktikoinnista, menevät puntit aika lailla tasan. Kyllä kai nyt on taktikointia molemmiltakin puolilta. Mitä tulee vastustajien perusteluihin, minusta vastustajilla — tarkoitan niitä, jotka halusivat siirtää ajankohdan myöhemmäksi — on varsin vahvoja muitakin perusteluja kuin jokin pelkkä taktinen näkökanta.

1) Pitää olla riittävästi aikaa kannan muodostamiseen Euroopan unionin jäsenyyttä koskaan kysymykseen.

2) Esimerkiksi rahat, jotka kansalaisjärjestöille on tarkoitus jakaa tiedotustoimintaan, jaetaan vasta ehkä heinäkuussa. En ole varma, luovutetaanko ne käyttöön siinä vaiheessa.

3) Aineisto on todella valtava, joka pitäisi kansanedustajien ja luonnollisesti ainakin suurelta osin myös kansalaisten voida lukea ja tutustua. Sivujen määrä on valtava, kaikkea ei ole suomen kielellä saatavissa jne.

Kaiken mainitsemani ja lukuisten muidenkin näkökohtien perusteella mielestäni ed. Seppänen, joka lakialoitteessaan ehdottaa kysymyksen muotoiluun muutoksia, ed. Pulliainen, joka lakialoitteessaan ehdottaa ajankohdan siirtämistä, sekä eräät muut, jotka vastaavan kaltaisia aloitteita ovat tehneet, ovat varmasti oikeassa.

Kun sitten sanotaan, ettei Suomen hallituksen ja johdon taholta ole mitään taktikointia, palautan vain mieliin esimerkiksi presidentti Ahtisaaren lausunnon muutamia aikoja sitten. Siinä oli hyvin paljon samanlainen sisältö kuin äsken ed. Jaakonsaaren puheenvuorossa. Presidentti sanoi, että on oikein, tarpeen ja välttämätöntä, että Suomi näyttää muille Pohjoismaille tietä. Tämä ei ole aivan tarkka lainaus, mainitsen vain, että tällainen perustelu on presidentin taholta esitetty. (Ed. Jaakonsaari: On heikko itsetunto, jos ei voi näyttää suuntaa muille!) — Niin, en minä

sanonut, ettei voi näyttää suuntaa, vaan kerroin, millä asiaa on perusteltu. En minä ainakaan yritä vääristellä sitä, mitä presidentti on sanonut ja tarkoittanut.

Toiseksi palautan muistiin, että silloin, kun Suomen hallitus päätti jäsenhakemuksen jättämisestä ja kertoi sen eduskunnalle, jäsenhakemuksen jättämisajankohtaa ja yleensä jättämistä perusteltiin sillä, että Ruotsi oli niin tehnyt. Sahan oli erittäin olennainen perustelu, joka esitettiin.

Kolmanneksi haluaisin sanoa, että Ahvenanmaalla, ed. Aittoniemi, joka ei ahvenanmaalaisia koskaan oikein kunnioita, minusta on otettu huomattavasti järkevämpi kanta. Siellä katsellaan, mitä muutkin tekevät, ja äänestetään vasta sen jälkeen.

Kaikella tällä ehdottomasti kiistan, että haluaisin sanoa, että meidän täytyy tehdä niin kuin Ruotsi. Olisihan se mielenkiintoista nähdä ja tietää. Siis ainakin itselleni olisi tärkeää saada tietää. Minä en halua, että Suomen pitää sitoa itsensä Ruotsin ratkaisuun. Se on luonnollisesti tehtävä itsenäisesti.

Toinen kohta, josta mainitsin olevan erimielisyyksiä, on kysymyksen muotoilu. Minusta ed. Vistbackan vastalauseessa perustuslakivaliokunnan mietintöön on sinänsä esitetty aivan oikea muotoilu. Asia on mielestäni niin kuin ed. Vistbackan vastalauseessa sanotaan. Mutta kuten äsken totesin, ed. Seppänen on tehnyt laki-aloitteen, jossa hän hyvin pelkistetysti esittää kysymyksen muotoiltavaksi. Siksi olen perustuslakivaliokunnassa ehdottanut ed. Seppäsen ym. lakialoitteen pohjalta sellaista muotoilua kuin ed. Seppänen on tässä lakialoitteessaan tarkoittanut. Tulen omalta osaltani huolehtimaan siitä, että ed. Seppäsen lakialoitteen mukainen ehdotus tulee ainakin käsittelyyn lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä.

Kolmanneksi tiedottamisesta, perustuslakivaliokunta hieman muutti hallituksen esitystä mutta ei mielestäni olennaisella tavalla. Edelleen valtioneuvostolla on perustuslakivaliokunnan tekemän muutoksenkin jälkeen täysi valta päättää mielensä mukaisesta tiedotteen sisällöstä kuitenkin niin, että perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan sopimuksen merkitystä ei pitäisi selostaa.

Tätä parempi on mielestäni ed. Vistbackan vastalauseessa ehdotettu malli, jota olen kannattanut ja joka perustui eräisiin muihin aloitteisiin. Mallissa siis lähdetään siitä, että hallituksen tiedotteen yhteyteen liitetään myös kyllä- ja ei-vaihi-

toehtojes erittely taikka perustelu. Näin kansalaisilla olisi mahdollisuus verrata erilaisia vaihtoehtoja.

Sitten rahan jaosta. En oikein ymmärrä, minä vuoksi tässä laissa tarkoitettua tiedottamisrahaa pitäisi jakaa niille, joilla ei ole eikä tule olemaan kantaa. Tarkoitan niitä organisaatioita, niitä järjestöjä, joilla ei tule olemaan kantaa Euroopan unionin jäsenyyshakemukseen. Mielestäni olisi paljon perustellumpaa todella jakaa tämä raha tasan niiden organisaatioiden kesken, jotka ovat kyllä-vaihtoehtoon kannalla, ja niiden, jotka sanovat "ei", siis tasan kummallekin.

Muistutan siitä, että Ruotsissa on menetelty niin, että ei-vaihtoehtoon kannattajille annetaan enemmän tiedotusrahaa kuin kyllä-vaihtoehtoon kannattajille. Tätä perustellaan sillä, että Ruotsissa kuitenkin valtion itsensä harjoittama tiedotuspolitiikka ja myös julkisen sanan harjoittama tiedotus on niin ylivoimaisesti kyllä-myönteistä, että eroa jossakin määrin tasoitetaan. Tämä olisi muuten meilläkin voinut olla ihan oikea tapa, mutta EU-jäsenyyden vastustajana olen ollut myös yhtymässä siihen käsitykseen, että tasan kummankin vaihtoehtoon kannattajien kesken, siis organisaatioiden kesken.

Minusta ed. Pulliaisen lakialoite juuri on tältä osin myös hyvin paikallaan, ja ymmärrän niin, että ed. Vistbackan eriyvä mielipide pohjautuu juuri ed. Pulliaisen lakialoitteeseen.

Sitten ikärajasta. Perustuslakivaliokunta toteaa, että jos hyväksyttäisiin ed. Karhusen lakialoite, se edellyttäisi hallituksen esityksen käsittelyä vaikeutetussa järjestyksessä. Olisi tietysti hieman omalaatuista, jos kansanäänestyslaki jouduttaisiin käsittelemään vaikeutetussa järjestyksessä. Se, minä vuoksi en perustuslakivaliokunnassa yhtynyt ed. Karhusen lakialoitteeseen enkä ed. Kaarilahden tätä tarkoittavaan ehdotukseen, perustui siihen näkökohtaan, että maassa ei muissakaan vaaleissa sallita 16-vuotiaiden äänestää. Mutta kun asiaa olen miettinyt, niin saattaa olla niin, että jos salissa ehdotus tulee, saatan vaikkapa äänestää puolesta, koska kyllä omat perustelunsa sillä on.

Lopuksi haluan sanoa ed. Hautalan puheenvuoron johdosta, että olen hänen kanssaan samaa mieltä siitä, että perustuslakiin pitää tehdä muutoksia ratkaistaessa Euroopan unionin jäsenyyttä koskeva asia eduskunnassa aikanaan. Perustuslakivaliokunta on ehdottanut ulkoasiainministeriölle toukokuun lopulla jättämässään kirjelmässä, että hallitus valmistelisi valtiosääntömuutokset siten, että ne olisivat eduskunnan

käsittelyssä ennen kansanäänestyksen toimeenpanoa. Toistan nyt tänään sen, jonka pari päivää sitten lausuin, että ihmettelen, ettei hallituksella ole ollut mitään sanottavaa käydyin välikysymyskeskustelun yhteydessä juuri tältä näkökannalta. Tuntuu siltä, että hallitus ei tiedä, että perustuslakivaliokunta on tällaisen ehdotuksen ulkoasiainministeriölle toimittanut.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy ensiksi hämmästellä sitä järjestystä, jossa eduskunnan puhemies jakaa vastauspuheenvuoroja. Tiedän kyllä, että eduskunnan puhemiehellä on oikeus päättää tästä järjestyksestä ...

P u h e m i e s (koputtaa): Asiaan, ed. Laakso!

P u h u j a : ... mutta kun samalle kansanedustajalle annetaan kaksi vastauspuheenvuoroa ja sivuutetaan muut pyytäjät, niin tämä tuntuu oudolta.

Haluaisin ed. Jaakonsaarelle todeta sen — kun hän arvostelee vasemmistoliittoa siitä, että me näemme tietyn kohtalonyhteyden Ruotsin ja Suomen ratkaisujen välillä — että tämä arvostelu tuntuu aika kohtuuttomalta. Ed. Jaakonsaari ja hänen puolueensa johto, johon hän itsekään kuuluu, ovat valmiit sitomaan Suomen täydellisesti Euroopan unionin tuleviin kohtaloihin ja antamaan mm. täysin avoimen valtakirjan Euroopan unionin puolustusulottuvuuden kehittymiselle aivan riippumatta siitä, mikälaiseksi tämä puolustusulottuvuus kehittyi. Tätähän Maastrichtin sopimukseen sitoutumisen merkitsee, ja tätä merkitsee myös itse neuvottelutulokseen sekä neuvottelutulokseen sisältyvään ulko- ja turvallisuuspoliittiseen julistukseen sitoutuminen. Tuntuu aika oudolta, että SDP:ssä ei olla valmiita edes käymään kriittistä keskustelua siitä, mitä tällaisen avoimen valtakirjan antaminen EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen ja puolustuspoliittiseen kehitykseen sitoutumiseksi merkitsee. (Ed. Gustafsson: Kyllä keskustelua käydään!)

Haluaisin myös todeta ed. Hautalalle sen, koska ed. Hautala edustaa vihreiden eurosiipeä; vaikuttaa siltä, että teidän esityksenne siitä, että tulevaisuudessa pitäisi järjestää uusia kansanäänestyksiä tärkeistä asioista kuten raha- ja talousliitosta ja ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, on vain veruke, jolla te olette nyt hyväksymässä tämän nykyisen ratkaisun ja Maastrichtin sopimuksen ja itse neuvottelutuloksen.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On varmaan aika hyödytöntä väitellä täällä siitä, kuka eniten taktikoi. Ed. Laineelle kuitenkin haluaisin todeta, että luonnollista aikataulua tuskin täällä kukaan voi kyseenalaistaa, jos me tarkkailemme kussakin maassa sisällä olevia muita tapahtumia, jotka vaikuttavat kansanäänestyspäivämäärään. Näin olen se, että Suomessa olisi tietoisesti tehty ratkaisu siirtää kansanäänestys Ruotsin jälkeen, olisi tietysti merkinnyt poikkeamaa tästä luonnollisesta aikajärjestyksestä ja tuonut meille aikamoi- sen kiireenkin saman tien. Meillä on valmistelut eivät ole läheskään niin pitkällä kuin Ruotsissa siltä varalta, että kansa sanoo EU:lle ”kyllä”.

Norjan päivämäärä on ymmärtääkseni siinä mielessä haettu, että siellä on pyrittykin järjestämään kansanäänestys viimeiseksi. Ainakaan minun tiedossani ei ole Norjassa olevia seikkoja, jotka muutoin olisivat luonnollisesti sen määrittelleet.

Ed. Laine puuttui tiedottamiseen. Perustuslakivaliokunnan enemmistöhän oikeastaan avaa tien sille, että hallitus saa noudattaa sitä periaatepäätöstään, jonka se teki oman lakiesityksensä sananmuodon vastaisesti. Tähän kyllä löytyy hyvin järkiperäinen selitys. Paitsi että rahaa jaetaan niille, jotka edustavat ”kyllä” ja ”ei” kantoja, on olemassa kolmaskin taho. Tarkoitan esimerkiksi opiskelijajärjestöjä, joilla on varmasti tarvetta kertoa opiskelijoille siitä, mitä tämä juuri sinun kohdallasi merkitsee. Minä epäilen, että ”kyllä”- ja ”ei”-järjestöt tulevat sittenkin enemmän liikkumaan tunnepuolella. Ne eivät missään tapauksessa kykene ottamaan huomioon erilaisten ihmisryhmien erilaisia tarpeita. Siksi tämä kolmas taho on tarpeen.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensiksi haluaisin puuttua ed. Jaakon saaren siihen kommenttiin, jolla hän arvosteli ed. Seppästä siitä, että hän kytkentäpuheillaan tai kohtalonyhteyspuheillaan luo uutta epävarmuutta kansalaisten keskuuteen. Mielestäni SDP:n käyttäytyminen eilen epäluottamuslauseen yhteydessä nimenomaan luo sitä epävarmuutta. Nyt ei tiedä, mikä SDP:n kanta on, kannattaako se EU:ta vai eikö kannata. Sitä paitsi tämä on aiheuttanut epävarmuutta ulkomailla- kin. Sen siitä saa, kun taktikoi.

Pyyssin varsinaisesti puheenvuoron ed. Laineen mainitsemaan 16-vuotiaiden äänestysmahdollisuuteen. Valiokunta perustelee kielteistä kantaansa sillä, että ei muissakaan vaaleissa ää-

nestetä niin nuorena. Olisi kyllä muitakin kielteisen kannan puolestapuhuvia perusteluja löytenyt. Ei saa 16-vuotias ostaa tupakkaa, sen tämä eduskunta kielsi, ei alkoholia, ei saa ajaa autoa, ei tehdä virallisia sopimuksia omalla nimellään, on koko ajan vanhempiensa holhouksen alainen. Kyllä kielteisiä perusteluja löytyy, jos halutaan.

Ihan toinen asia on, että minä itse henkilökohtaisesti kannatan sitä, että 16-vuotias voisi äänestää, hän on jo sen verran aikuinen. Äskeiset perustelut ovat tietenkin haettuja, mutta kyllähän 16-vuotiaista tämä eduskunta on ryhtynyt holhoamaan. En minä usko, että eduskunta on niin valistunut, että antaa 16-vuotiaalle äänioikeuden, mutta toivotaan, että antaisi.

Ed. Kuuskoski (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laine muisteli neuvoantavan kansanäänestyksen historiaa ja muisti aivan oikein sen, että aluksi, kun tämä ajatus tuli esille, sitä hyvin monella taholla vähäteltiin. Muistan myös sen, että vaati hyvin pitkiä keskusteluja, ennen kuin hallitus oli valmis kansanäänestykseen sitoutumaan.

Minusta on aivan välttämätöntä, että suomalaiset saavat sanoa mielipiteensä ja näkemyksensä näin suuresta asiasta, joka koskettaa hyvin vahvasti perustuslakiamme. Sen vuoksi toivoisin, että tähän asiaan suhtauduttaisiin hyvin kunioittavasti eikä puhuttaisi, niin kuin täällä joku on sanonut, että tämä on vastuun pakoilua. Minä itse pidin jäsenhakemuksen jättämisen ehtona sitä, että tämä menettely voidaan toteuttaa.

Näen myös, että kansalaisten mielipide sitoo minua. On tietysti selvää, että meidän perustuslakimme mukainen vastuu jää tasavallan presidentille, ministereille ja kansanedustajille, emme me siitä mihinkään pääse.

Ed. Laine muisti myös aivan oikein keskustelun Ruotsin hakemuksen jättämisestä; nämä hyvin vahvasti sidottiin yhteen. Sen vuoksi olisi ollut reilun pelin sääntöjen mukaista, että tästä asiasta olisi Pohjoismaissa tai ainakin Suomen ja Ruotsin kesken äänestetty samanaikaisesti. Ed. Niinistö, olisi ollut myös se kolmas vaihtoehto, että kansanäänestys olisi ollut samanaikaisesti. Nykyinen äänestyspäivä on taktiikkaa, mutta niin kuin joku minulle sanoi, taktiikka ei ole kansainvälisessä politiikassakaan kielletty.

Tämän epävarmuuden keskellä on myös monia muita suuria epävarmuustekijöitä, jotka liittyvät tähän ratkaisuun. Epävarmuuden keskellä ratkaisu on tehtävä. Siinä suhteessa olen monen puheenvuoron käyttäneen kanssa samaa mieltä,

että Suomen on kyettävä ja opittava tekemään omia ratkaisujaan, ja tämä on nyt yksi koetinkivi.

Ed. Nikula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun puhutaan kohtalonyhteydestä Ruotsin kanssa ja pohditaan äänestyspäivämäärää, niin näkyy unohtuvan se tosiasia, että Ruotsin kansanäänestyksessä kysymyksen asettelu on kokonaan toinen kuin meillä. Siellähän on kolme erilaista kysymysvaihtoehtoa tulossa äänestykseen. Meillä kaikissa kysymyksissä perusasetelma on vain "kyllä" tai "ei" vastauksena siihen erilailla muotoiltuun kysymykseen. Ruotsin kansanäänestyksessä vastausvaihtoehtoja on kolme. Siellä on "kyllä" ja "ei" ja sen lisäksi voi jättää tyhjän äänestyslipun. Jos tämä kohtalonyhteys johdonmukaisesti viedään loppuun, tietysti kysymyksen asettelun pitäisi olla sanamuotoa myöten sama kuin Ruotsin, jotta logiikka säilyisi.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on hyvin paljon keskusteltu äänestyspäivästä ja puhuttu siitä, että siinä ei olisi taktikoitu. Perustuslakivaliokunnassa kuullut useat asiantuntijat, jotka ovat perehtyneet tällaisiin asioihin, totesivat yksiselitteisesti sen, että silloin kun lähdetään hakemaan myönteistä vastausta EU-liittymissopimukselle, Suomi on ensimmäisenä, sitten Ruotsi ja sitten Norja, mutta jos hallitus olisi lähtenyt hakemaan kielteistä kantaa, niin silloin ensimmäisenä olisi ollut Norja, sitten Ruotsi ja viimeisenä Suomi, koska ainakin asiantuntijoitien mukaan selvityksissä on käynyt ilmi, että aina vaikuttaa toinen toiseen. Kuten ed. Laakso totesi, tarkoitushakuisuus on nimenomaan ollut tässä. On tietysti myönnettävä se, että kun kerran hallitus on EU-myönteinen, hallitus on taktikoinut päivämäärät nimenomaan tällä tavoin.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppänen, ed. Niinistö ja myös ed. Laine ottivat esille asian, joka minusta ei ole mikään taktiikkakysymys, mutta hyvin tärkeä aivan reaalisesti. Jos nyt kansanäänestyksissä Pohjoismaissa kävisi, niin kuin tämän päivän gallupit näyttävät, niin Norjassa on aika ylivoimainen kielteinen kanta EU:n jäsenyyteen eli Norja ilmeisesti jää joka tapauksessa ulkopuolelle. Ruotsissa myös tällä hetkellä on selvä kielteinen enemmistö. Jos nyt Suomi äänestää ensimmäisenä ja nykyinen tilanne säilyy, Suomesta tulee kyllä-päätös kansanäänestyksessä.

Silloin tilanne, että Ruotsi ja Norja olisivat EU:n ulkopuolella Etassa ja Suomi jäsen, minun mielestäni olisi todellakin ongelmallinen. Kyllä sillä on hyvin suurta merkitystä, että Suomen ja Ruotsin ratkaisu olisi samanlainen tässä suhteessa, niin paljon meillä on yhteistä kauppapolitiittisesti ja taloudellisesti ja muutenkin. Kyllä mielestäni voidaan perustella hyvin sitä, että Suomen tulisi äänestää ainakin Ruotsin jälkeen, jotta meillä olisi enemmän faktatietoa silloin, kun suoritetaan täällä kansanäänestys. Ei tämä ole minun mielestäni taktikointia. Mutta vasemmistoliitossa olemme pohtineet asiaa niin, että pitää olla mahdollisimman paljon tietoa tilanteesta silloin, kun kansanäänestys tehdään.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin erityisesti huomiota edustajien Niinistö ja Nikula äskeisiin puheenvuoroihin. Ed. Niinistö pohdiskeli Norjan tilannetta, jossa muuten päivämäärä on vielä siirretty 27:stä 28:een marraskuuta; tahtotila on ollut se olennainen, niin kuin ed. Niinistö sanoi. Tämä juuri vahvistaa sitä, että dominoajattelu on viety ihan mahdolliseen ääripäähän.

Ed. Nikula hyvin mainiosti kuvasi tätä toiselta kannalta, nimittäin siinä, että hän kiinnitti huomiota siihen, että Ruotsissa on kolme vaihtoehtoa, mikä nimenomaan antaa vapausasteita operoida tarkoituksenmukaisesti muun tilanteen avulla. Tämähän juuri vahvistaa sen, että muut Pohjoismaat menettelevät näin, ja Suomi menee tietysti tahtotilan kautta — sen hallitus — juuri niin kuin tässä olemme havaitsemassa, omaan suuntaansa.

Ed. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Taktikointia tässä keskustelussa on aivan liikaa korostettu. Ajatellaanpa tilannetta, että muita jäseneksi hakijoita ei olisi. Jos meillä olisi erittäin tärkeä valtiosopimus, joka olisi neuvoteltu tulevaisuuteen voimaan 1.1.95, niin täällä olisivat kuorossa ed. Seppänen ja ed. Laine ja muut vaatimassa, että se pitäisi viimeistään kevätestuntokaudella tuoda käsittelyyn. Vastavasti jos kansanäänestys järjestetään, niin mahdollisimman pikaisesti tulisi järjestää kansanäänestys, jotta ehditään sen jälkeen lainsäädäntöä muuttaa ja tehdä sopimuksen edellyttämät toimenpiteet.

Luonnollinen ajankohta, kansanäänestykselle olisi ollut näissä kaikissa maissa elo—syyskuu. Mutta niin kuin täällä on viitattu, Ruotsin vaa-leista johtuen Ruotsissa jouduttiin ottamaan

myöhempi ajankohta ja sitten taktisista syistä Suomessa lähinnä keskustapuolue halusi lykätä kansanäänestystä mahdollisimman pitkään syksyyn. Norjassa selvästi taktisista syistä taas halutaan järjestää äänestys vasta Ruotsin jälkeen. Tämähän on aivan selvää, siitä on ollenkaan turha kiistellä. Meillä siinä on vähiten taktiikkaa, ja luontaiset syyt olisivat puoltaneet sitä, että se olisi huomattavasti aikaisemmin kuin nyt on hallituksen esityksessä, jonka perustuslakivaliokunta on hyväksynyt.

Nythän nimittäin Suomessa tullaan rujoon tilanteeseen, että sellaisia lakeja, jotka seuraavat vasta siitä, että kansa hyväksyy EU-jäsenyyden, säädetäänkin jo ennen kansanäänestystä. Tämähän on täysin väärä järjestys. Tämä on puhtaasti keskustapuolueen ja hallituksen sisäisistä syistä aiheutunut väristymä.

Ed. Laineelle totean valiokunnan erimielisyydestä vain sen verran, että nämä erimielisyydet ovat erisuuntaisia, valtaosa perustuslakivaliokunnassa oli hyvin yksimielistä kansanäänestyslain perussisällöstä.

Edelleen tiedotusmäärärahojen jako. Kansalaiset kaipaavat ennen kaikkea tietoa EU:sta, eivät valmiiksi propagoitua pakkosyöttöä kyllä tai ei-vaihtoehtoista. Sen takia välittäjävaihtoehdon saamat rahat ovat myös välttämättömiä.

Ed. R e n k o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron koskien äänestysikärajakeskustelua oman kommenttini lausukseni. Minä en ole koko aikana ymmärtänyt tätä heittoa. Tämä ajatus lähti tietenkin presidentinvaalikampanjasta, mutta olen pitänyt sitä hyvin populistisena sen takia, että 16-vuotias on vielä lapsilisää nauttiva, ja sillä on omat kriteerinsä, miksi raja on siten asetettu. Koko EU-prosessi on niin tavattoman vaikea ja kohtalokas kysymys kansakunnalle, että sitä pitää puntaroida monelta puolelta ja prosessoida. Se vaatii aikaa ja keskittymistä ja minä uskallan väittää, että 16-vuotiaista erittäin pieni osa on niitä, jotka jaksavat tämän prosessin monipuolisesti läpikäydä.

Tulenkin siihen johtopäätökseen, että kun jotkut väittävät, ettei ole populismia keskustella tästä, kyllä minä näen sen vähän vastuun pakoi-luna. Emme me lasten harteille voi panna asioita, joita me itse emme osaa päättää. Päättäminen on meille aikuisillekin äärimmäisen vaikeaa tässä salissa puhumattakaan aikuisista äänestäjistä, jotka kuitenkin ovat yrittäneet seurata tätä prosessia jo pitemmän aikaa. Tässä on vähän veto-

joukkojen hakemisesta kysymys, ja voidaan miettiä, mitä varten.

Ed. K u u s k o s k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä pyysin vastauspuheenvuoron ed. Nikulan puheenvuoron jälkeen, jossa hän viittasi siihen, että Ruotsin kansanäänestysten kysymyksenasettelu on toisenlainen kuin meillä. Se on aivan totta. Tämä kertoo nyt tietysti siitä, että Pohjoismaissa mennään eri aikaisesti ja hieman erilaisilla kysymyksillä tässä asiassa eteenpäin.

Toinen vaihtoehto olisi ollut se, että yhteistyö olisi tuottanut sellaisen tilanteen, jossa olisi mahdollisimman pitkälle kunnioitettu kansalaisten mielipidettä eli järjestetty äänestys samanaikaisesti ehkä vielä samoin kysymyksin. Mutta uskon, että tästäkin vaihtoehdosta kyllä on taustalla aika paljon keskusteltu. Tässä nyt mennään, ja niin kuin itse sanoin, eihän tämä ole ainoa epävarmuus tässä isossa asiassa.

Se, että aikaa on hyvin, ja ed. Koskinen viittasi siihen, että kansalaiset tarvitsevat tietoa, mikä on aivan totta. Mutta kyllä myös tiedon omaksuminen ja arvioiminen vaatisi aikaa. Kyllä tässä vähän hosumisen makua on, vaikka itse olen jäsenyyden hyväksymisen kannalla ja toivon, että jäsenyyshanke saa kansalaisten tuen ja tulee myös täällä hyväksytyksi. Aikaa varmasti moni toivoisi olevan arviointiin enemmän, niin suuressa ja monipuolisesta asiasta on kysymys. Tässä EU-asiassa ei ole kysymys vain asioiden arvioinnista vaan hyvin vahvasti myös erilaisten arvolintojen tekemisestä.

Ed. N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Andersson sinänsä hyvin loogisesti perusteli sitä, miksi Suomen ja Ruotsin ratkaisujen olisi hyvä olla samanlaisia. Mutta kun lausutte, että on tärkeää, että Suomi tekee samanlaisen ratkaisun kuin Ruotsi ja siksi olisi tärkeää tietää Ruotsin kansanäänestyksen lopputulos, jääkö käteen mitään muuta johtopäätöstä kuin se, että me noudattaisimme sitten ruotsalaisten tahtoa? Olisitteko esimerkiksi te valmis silloin, jos Ruotsi äänestäisi ennen meitä ”kyllä”, toistamaan tämän ajatuksenkulun ja myös sen johtopäätöksen, että nyt meidän onkin välttämätöntä tehdä samalla tavalla kuin Ruotsi ja päättää samalla tavalla kuin ruotsalaiset ovat puolestamme päättäneet?

Ed. K a r h u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin ed. Anderssonin pu-

heenvuorossa aivan samaan huomiota mihin ed. Niinistö, eli siihen, pitäisikö meidän todellakin antaa ruotsalaisten tai norjalaisten päättää puolestamme. Mielestäni tämä on suomalainen kansallinen itsenäisesti tehtävä ratkaisu.

Pidän kyllä täysin käsittämättömänä keskustelua päivämäärällä taktikoimisesta. Mielestäni se osoittaa täyttä epäluottamusta suomalaisten kansalaisten arvostelukykyyn, kuinka heitä johdellaan tai ei. Pidän tätä keskustelua täysin uskomattomana, että me emme luota omiin kansalaisiimme ja heidän kykyynsä nähdä, johdattelanko heitä vai ei. Tietysti kyse onkin siitä, mihin suuntaan halutaan johdella. Olen itse substanssista sitä mieltä, että kansanäänestys järjestetään täysin liian myöhään. Se olisi pitänyt jo järjestää samaan aikaan kuin Itävallan. Itävalta on toiminut aivan oikein, koska tässä jää tämän tyyppiselle keskustelulle liikaa aikaa, joka hämmentää vain ihmisten mielipiteitä. Mielestäni hallitus on kupeksinut tässä hommassa ja pelailut ja sitonut sellaisia paketteja, jotka eivät kuulu tähän ratkaisuun.

Ed. Rengolle haluaisin todeta vielä 16 vuoden ikärajasta. Kehottaisin ed. Renkoa keskustelemaan 16-vuotiaiden nuorten kanssa, niin tulisi selväksi. Mutta omien lasten kanssa ei kannata, koska heihin on aina äiti-lapsisuhde, jota ei pysty kritiikittömästi tarkastelemaan. Nimitäin kysyn: Onko dementoitunut vanhus sen kyvykkäämpi arvioimaan tätä päätöstä? (Eduskunnasta: Kuka on?) — Keski-ikäinen tai nuori. Kyllä mielestäni on henkilökohtaisesta älykkyydosamäärästä ja aivokapasiteetista kiinni, pystyykö arvioimaan tilannetta ja miltä kannalta.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn niihin puhujiin, jotka korostavat äänestysratkaisun ja myös liittymissopimuksen kansallista luonnetta ja sitä, että päätös tehdään oman näkökannan mukaisena.

Toteaisin vielä Ruotsin kolmesta eri äänestysvaihtoehdosta, että myös ääntenlaskutapa ja tuloksen määrittely poikkeavat ratkaisevasti siitä, mitä meillä ehdotetaan. Meillä lähdetään siitä, että enemmistö äänestäjistä määrää sen, kumpi vaihtoehto voittaa. Ruotsi, kun siellä on kolme vaihtoehtoa, voi liittyä Euroopan unionin jäseneksi esimerkiksi tilanteessa, jossa 38 prosenttia kannattaa jäsenyyttä, 37 prosenttia vastustaa ja loput äänestävät ”tyhjää”. Jos asia halutaan kytkeä muiden Pohjoismaiden kanssa, tietysti kaikkien kytkevien pitää olla yhteneviä kaikilta

osin, jolloin kysymysvaihtoehto ja myös tuloksen määrittely pitää olla sama.

Ed. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin vastata edustajien Niinistö ja Karhusen puheenvuoroihin. Minusta se, mikä Suomen kannalta on tärkeä, on Ruotsin ratkaisu. Nimenomaan Ruotsin ja Suomen yhteydet ovat sen tyyppisiä, että katsoisin molemmissa tapauksissa, että ratkaisu olisi onneton, jos Ruotsi jää ulkopuolelle ja Suomi on sisällä tai jos Suomi jää ulkopuolelle ja Ruotsi olisi EU:n jäsen.

Mielestäni meillä on sen verran saman suuntaisia intressejä. Me olemme myös hyvin paljon keskenään kilpailevia maita. Silloin erilaiset konstellatiot tässä mielestäni aivan reaalisesti olisivat kohtalokkaat. Norjan ratkaisu ilmeisesti tulee olemaan ”ei”, mutta Norja on vähän asia erikseen. Meillä ei ole samalla tavalla yhteisiä intressejä, esimerkiksi kaupallisia intressejä Norjan kanssa. Mielestäni olisi tällä perusteella järkevää, että Suomi äänestäisi Ruotsin jälkeen, ei peesausmielessä, mutta jotta tällainen onneton asetelma ei pääse syntymään, joka todella olisi käytännössäkin hyvin onneton.

Ed. K a a r i l a h t i: Arvoisa rouva puhemies! Vaikka kysymyksessä on nyt toimeenpanolaki, käyttäisin hieman pidemmän ja perusteellisemmän tarkastelun laista, sen poliittisesta ja periaatteellisesta puolesta.

Hallitus antoi melko eriskummallisen prosessin jälkeen eduskunnalle lain neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi. Vaikka kansanäänestyksen järjestämisestä oli sovittu, lain antamista hidasti hallituksen sisäinen eripuraisuus äänestyksen järjestämisajankohdasta ja ennen kaikkea omalaatuinen, joskin hallituksen työskentelylle pääsäännöksi muodostunut tapa paketoita tähänkin asiaan kaikkea muuta siihen kuulumatonta.

Asioiden kytkeminen ja paketoiminen ei ole mitenkään edesauttanut hallitusosapuolien keskinäisen luottamuksen syntymistä. Luottamuksen syvenemisestä tuskin voimme puhua. Asioiden jatkuva paketoiminta vähiten selkiyttää kansalaisille hallituksen ajamia tavoitteita tai kantaa asioihin. Lehmänkaupat ja iltalypsyt sekä myös tyhjät veroalepuheet on kerta kaikkiaan lopetettava. Asioista voidaan olla eri mieltä, mutta asioista on pystyttävä sopimaan, ja sopimuksiin on myös sitouduttava ilman venkoilua ja jatku-

vaa lisäehtojen vaatimista. Meillä ei ole varaa heikentää ihmisten luottamusta demokraattiseen päätöksentekojärjestelmään.

Nykyinen eduskunta, kuten myös pääministeri Ahon hallitus, ovat puoltaneet neuvoo-antavan kansanäänestyksen järjestämistä. Olen samaa mieltä kyseessä olevan kansanäänestyksen järjestämisen tarpeellisuudesta asian tärkeyden, laajakantoisuuden ja jopa historiallisen merkittävyyden vuoksi. Haluan vielä todeta, että kansanäänestys olisi tullut järjestää ennen jäsenhakemuksen jättämistä. Annettuaan selonteon EY-jäsenyyden vaikutuksista Suomella olisi ollut neuvoo-antavan kansanäänestyksen paikka. (Ed. Andersson: Kukaan ei tiennyt neuvotteluista!) Tuolloin kansalaiset olisivat voineet ilmaista kantansa siihen, haetaanko jäsenyyttä vai ei, siltä pohjalta, ed. Andersson, niillä tiedoilla, joita siihen mennessä EU:n vaikutuksista Suomeen on.

Neuvottelutuloksen arviointi olisi näin ollen jäänyt eduskunnalle, joka päätöksen joka tapauksessa tekee ja joka pystyy siihen ehkä parhaiten perehtymään. Nyt asetetaan mielestäni kansalaiset kohtuuttoman valintatilanteen eteen. Kansalaisten pitäisi tuntea jäsenyysneuvotteluissa saavutettu monimutkainen, erittäin laaja ja yksityiskohtainenkin neuvottelutulos ja sen merkitys sekä arvioida sen pohjalta, liitytäänkö jäseneksi vai ei.

Nyt käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä laiksi neuvoo-antavaksi kansanäänestyksestä perustuslakivaliokunta pitää "tarpeellisenä ja taroituksenmukaisena". Melko lievästi sanottu mielestäni, koska hallitusmuodon 22 a §:n 1 momentissa todetaan: "Neuvoo-antavan kansanäänestyksen toimeenpanosta on säädettävä lailla." Tämä laki mahdollistaa nyt kansanäänestyksen järjestämisen ja on näin ollen välttämätön.

Neuvoo-antavan kansanäänestyksen luonteesta: Suomen hallitusmuodon 2 §:n mukaan valtiolta kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta, ja lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta yhdessä tasavallan presidentin kanssa. Edustuksellinen kansanvalta on siten valtiollisen järjestelmämme perusta. Päätöksen Euroopan unionin jäsenyydestä tekee eduskunta.

Jo mietinnössään vuoden 86 valtiopäiviltä perustuslakivaliokunta toteaa neuvoo-antavan kansanäänestyksen lisäävän kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon valtiollisissa asioissa. Valiokunta tuolloin toteaa myös sen täydentävän edustuksellista kansanvaltaa. Nyt antamassaan mietinnössä perustuslakivalio-

kunta toistaa kantansa kyseessä olevan äänestyksen luonteen täydentävästä merkityksestä, jonka kautta ei tule oleellisesti muuttaa ylimpien valtiotelinten keskinäistä asemaa.

Valiokunta pitää kansanäänestyksen lopputuloksen merkitystä kuitenkin tosiasiallisesti tärkeänä asiana parlamenttikäsittelyssä. Tähän kantaan itsekkin yhdyin, vaikka kuten jo edellä totesin, äänestys olisi tullut suorittaa siitä, haetaanko jäsenyyttä vaiko ei, jolloin monimutkainen asiakompleksi, joka nyt on vaihtoehtojen pohjana, olisi jäänyt eduskunnan arvioitavaksi. Koska äänestyksellä ei ole oikeudellisesti vaikutusta eduskunnan päätökseen, on mielestäni perusteltua antaa lopputulokselle edes jokin muu merkitys kuin tämä 100 miljoonan markan gallupin luonne.

Sitten äänestystuloksen sitovuudesta. Kuten jo vastauspuheenvuorossani kysyin, miksi järjestetään neuvoo-antava kansanäänestys, jolle lopputulokselle annetaan mitään merkitystä, ja jos annetaan, se halutaan tehdä vasta sen jälkeen, kun tiedetään, onko se niin sanotun oman maun mukainen.

Hallitus lähtee esityksensä perustelujen mukaan sivulla 6 siitä, että eduskunta tarvitsee asiassa tehtävää päätöstään varten mahdollisimman selkeän tiedon äänestäjien kannasta asiaan. Voidaan siis olettaa, että neuvoo-antavasta luonteestaan huolimatta äänestystulokselle annetaan, kuten valiokunta toteaa, tosiasiallisesti tärkeä merkitys. Vaikka yhdyin siihen, että äänestystuloksella on tietty merkityksensä asian eduskuntakäsittelyssä, en kuitenkaan katso neuvoo-antavan kansanäänestyksen järjestämisen sinällään yksin ja erityisesti ilman syvällisempää ja laajempaa pohdintaa johtavan siihen, että Euroopan unioniin liittymistä tarkoittava valtiosopimus aikanaan voitaisiin saattaa voimaan valtiopäiväjärjestyksen 69 §:n 1 momentissa tarkoitettussa supistetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä kahden kolmasosan enemmistöllä, johon lopputulokseen on valtiosääntökomitea, ns. Tiitisen komitea, päätenyt.

Arvoisa puhemies! Sitoutuminen äänestystulokseen lienee helppoa tilanteessa, jossa jokaisella taholla näyttää vieläkin olevan oma käsityksensä siitä, mistä itse asiassa äänestetään. Joidenkin mielestä kansalaiset ottavat kantaa liittymiseen vain Brysselissä neuvotellun sopimuksen pohjalta. Jotkut katsovat, että äänestyksessä kansa ottaa kantaa myös ns. kansalliseen tukipakettiin, joka luonnollisesti edellyttää tuolloin, että kansalaisille kerrotaan tukipaketti yksityis-

kohtineen ja merkityksineen. Osa lieene sitä mieltä, että oli neuvottelusopimus tai ei, kansa ilmaisee kantaansa siihen, liitytäänkö vai ei.

Oli niin tai näin, tulee hallituksen mielestäni kertoa selkokielellä edes mitä mieltä se tykönään on vai odottaako jälleen uusi näytelmä äänestysten jälkeen, kun kaikki, oppositio mukaan luetuna, tulkitsevat äänestystuloksen lisäksi sitä, mistä oikein mahdettiin äänestää.

Valiokunta määritteli niin sanotun Brysselin sopimuksen konkreettiseksi pohjaksi, johon kysymyksenasettelu kytketään. Mietinnössä esitellään myös neuvottelun sopimuksen asiakirjakonaisuuden osat sekä sen liittymäkohdat sopimuksen mahdollistamaan kansalliseen tukipakettiin, jolta tosin vielä puuttuu Euroopan unionin komission hyväksyntä.

Hallitus esittää annettavaksi kaksi vaihtoehtoa esittämäänsä kysymykseen: ”kyllä”, jos kannattaa liittymistä neuvottelutuloksen mukaisesti, tai ”ei”, jos vastustaa liittymistä neuvottelutuloksen mukaisesti. Valiokunta ei mietinnössään, toisin kuin aiemmin vuonna 86 menettelylakia käsitellessään, lausu mitään äänestysvaihtoehtojen lukumäärästä, mihin täällä ed. Nikula vastauspuheenvuorossaanakin jo viittasi.

Hallitus esittää, että tässä kansanäänestysessä ei sovelleta menettelylain 5 §:n 2 momenttia siltä osin, kuin siinä säädetään äänestäjän mahdollisuudesta ilmaista, ettei hän kannata mitään esitetyistä vaihtoehdoista. Hallituksen esityksen perustelut ovat tältä osin perin oudot. Hallitus viittaa perusteluissaan menettelylakia valmistelleen kansanäänestyskomitean ajatteluun, joka katsoi, että tyhjän lapun jättäminen ilmaisiksi, ettei kannata mitään esitetyistä vaihtoehdoista.

Perustuslakivaliokunta, jonka tuolloisen mietinnön pohjalta eduskunta lain hyväksyi, lausui kuitenkin: ”Lakiehdotuksen 5 §:n mukaan äänestäjällä tulee aina olla mahdollisuus ilmaista, ettei kannata mitään esitetyistä vaihtoehdoista. Valiokunta korostaa tämän säännöksen merkitystä mm. kansanäänestyskeskustelun äänestyslippujen laadinnassa.” Hallitus tuolloin omilla perusteluillaan toteaa: ”Äänestäjällä tulisi aina olla mahdollisuus äänestyslipulla ilmaista, ettei hän kannata mitään esitetyistä vaihtoehdoista.”

Nyt käsiteltävänä olevan lain perusteluissa siivutetaan sekä menettelylain perustelut että perustuslakivaliokunnan mietinnössä ilmaisema kanta ja haetaan hallituksen perusteluihin kyseessä olleen komitean ajattelumalli. Perin outoa valtasuhteiden uudelleen muokkausta.

Äänestys-oikeudesta.

Arvoisa puhemies! Liittyminen Euroopan unioniin on niin mullistava ja laajakantoinen toimenpide oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksellemme, samoin kuin Suomen asema ja tulevaisuus unionin ulkopuolella, että neuvoo-antavan kansanäänestysjärjestäminen on tarpeellista. Kansanäänestyskeskustelun neuvoo-antavan luonteen ja yhteiskunnallisen merkittävyyden vuoksi tulee äänestys-oikeus ulottaa 16 vuotta täyttäneisiin Suomen kansalaisiin. Nuoret ovat tänä päivänä hyvin valveutuneita, aikaansa ja tapahtumia seuraavia. Heidän tietotasonsa on korkea huolimatta siitä, mihin ed. Renko täällä viittasi, että saavat lapsilisää vielä 16-vuotiaana. Saavathan eläkeläisetkin eläkettä. Kun tietotasoa verrataan, niin sitä ei suoraan pystytä iästä lukemaan. (Ed. Laine: Kansanedustajan palkka!) — Kansanedustajat eivät edusta pelkästään täysi-ikäisiä, vaikka heiltä valtakirjansa saavatkin. — Nuorten kuuleminen erityisesti heihin itseensä ehkäpä eniten vaikuttavassa asiassa voi tapahtua sallimalla heidän esittää näkemyksensä kansanäänestyskeskustelussa, toisin sanoen antamalla tässä kansanäänestyskeskustelussa heille äänioikeus. Kysymyksessä ei ole yleisen äänioikeusikärajan laskeminen.

Esitin valiokunnassa, että asia olisi käsitelty hallituksen esityksen ja ed. Karhusen lakialoitteen n:o 40, jonka itsekkin allekirjoitin, pohjalta. Ed. Nikulan antamasta kannatuksesta huolimatta valiokunta hylkäsi pohjaesityksen. Mikäli valiokunta olisi hyväksynyt lakialoitteen, olisi se johtanut lakiesityksen uuden 2 §:n vuoksi valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaiseen käsittelyjärjestykseen. Tämä tietysti olisi mahdollistanut niille, jotka eivät hyväksy esimerkiksi äänestysajankohtaa, koko lakiesityksen kaatamisen. Tällaista taktikointia tämä lainsäädäntötyö näyttää olevan.

Vaikka valiokunnan enemmistö lakialoitteen hylkäsi, olisi valiokunta voinut edes hyväksyä esittämäni lausuman, joka on IV vastalauseessa kuuluen: ”Valiokunta edellyttää, että hallitus antaa välittömästi lakiehdotuksen äänestys-oikeuden ulottamiseksi ennen vaalivuotta 16 vuotta täyttäneisiin Suomen kansalaisiin liittyen lakiin neuvoo-antavasta kansanäänestyskeskustelusta Suomen liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi.”

Valtioneuvoston tiedotteesta kansanäänestyskeskustelun tiedottamisen tavoite on antaa kansalaisille kuva siitä, mistä kansanäänestyskeskustelusta on kysymys, ja kuten valiokunta mietinnössään toteaa, valtion omin tiedotustoimin on pyrittävä

takaamaan äänestäjien tiedon eräänlainen vähimmäistaso. Tosiasioissa pitäytymisen vaatimus on perusteltua, mutta valtiovallan velvollisuus on myös kertoa ei vain neuvotellun sopimuksen sisältöä vaan myös oma käsityksensä siitä, mitä se merkitsee.

On luonnollista, että merkityksen arvioiminen on arvosidonnaista, vaikka kuinka pyrittäisiin objektiivisuuteen. Mutta yhtäältä kansalaiset tietävät, että hallitus on tietyistä puolueista muodostettu koalitiio. On teoreettista ajatella, että merkityksen selostaminen johtaisi kansalaisten keskuudessa päätelmään, että nyt annettaisiin hallitukselle luottamus tai ei. Neuvottelusopimus ei ole kovin yksiselitteinen eikä tiedotteesta huolimatta helposti ymmärrettävissä, sen vaikutuksista puhumattakaan. Siksi hallituksen esittämä 8 §:n muotoilu on perusteltu, toisin kuin valiokunnan esittämä muotoilu.

Arvoisa puhemies! Lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä tullaan tekemään muutosehdotukset valiokunnan mietintöön jättämässäni IV vastalauseessa esitetyllä tavalla.

Ed. Aittomäki (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tyhjää äänestäminen mielestäni ei merkitse sitä, ettei hyväksy kumpaakaan vaihtoehtoa, vaan on joku muu. Kyllä tyhjää äänestäminen merkitsee sitä, ettei osaa ottaa kantaa asiaan. Minun mielestäni, kun nyt puhutaan kansanäänestyksestä, tässä ei pidä olla kolmatta vaihtoehtoa. Se on joko "kyllä" tai "ei". Sellaisten, jotka eivät pysty ratkaisua tekemään, täytyy pitää monet kotona eikä lähteä ollenkaan äänestyspaikalle. Tämä on taas kansaa kohtaan vähän nolosti sanottu, mutta kyllä katson, että asiaa ei voida enää tehdä sen vaikeammaksi kuin se jo nyt on.

Mitä tulee siihen, että kansanäänestys olisi pitänyt suorittaa ennen jäsenhakemuksen jättämistä, kyllä informaatio siinä vaiheessa olisi ollut kovin ohut asiasta. Minun mielestäni tämä systeemi on aivan selkeätä tällä kertaa. Se olisi ollut kaikkein pahin ratkaisu, että olisimme kaataneet esityksen ja hallituksen eilissä äänestyksessä. Se olisi oikein osoittanut sitä, kuinka heikko itsetunto suomalaisilla on.

Tällä mallilla edetään, ja sitten eduskunnalle täytyy jäädä viimeinen valta ottaa viimeinen kanta, kun katsotaan, miten muutkin maat ovat äänestäneet. Siitä on lähdettävä, se on viimeinen lukko, siellä takana, mahdollisuus korjata virheet, jos niin on, perustuslain antamalla oikeuksella.

Ed. Rossi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin haluan todeta, että keskustelu olisi syytä ollut käydä myös EU-välityskysymyskeskustelun yhteydessä, niin ainakin aikaa olisi säästynyt.

Ed. Kaarilahdelle haluan todeta, että kansanäänestystä on toki kunnioitettava eikä se saa olla pelkkä mielipidemittaus. Mutta on aivan selvää, että jos tulos on esimerkiksi hieman myönteinen, vajaa 2/3 myönteinen, ei se ainakaan minun arvo maailmassani täytä sitä samaa kriteeriä kuin eduskunnan 2/3:n enemmistö, joka täällä tarvitaan. Jos kansanäänestys on selkeästi eli yli 50 prosenttisesti "ei", asia on silloin mielestäni selvä.

Omaan kantaani vaikuttaa ilman muuta kansanäänestys tuolta osin sekä myös komission kanta, se, miten se suhtautuu kotimaiseen pakettiin, ja vielä Ruotsin kansanäänestyksen tulos. Kyllä arviointioikeus eduskunnalla tulee ilman muuta olla.

Rouva puhemies! Ihan loppuun vielä totean, että me tarvitsemme myös objektiivista tietoa, kansalaiset kyllä odottavat sitä. He eivät sitä julkisesta keskustelusta juurikaan pysty saamaan, koska keskustelu näyttää vääristyvän milloin minkäkin taktikoinnin ja ajatusmaailman kautta. Tämä asettaa kyllä valtioneuvoston kanslialle ja tiedotuspäällikkö Holopaiselle äärimmäisen suuria paineita. Edellinen tiedotusoperaatio eli "verotus kevenee" sinipunahallituksen aikana ei ollut kovin onnistunut. Nyt on mielenkiintoista nähdä, kuinka tässä tulee käymään.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eilen ensimmäisen käsittelyn aikana kiinnitin huomiota ed. Kaarilahden vastalauseeseen ja totesin, että olen valmis kannattamaan äänioikeusikärajan osalta. Mutta ihmettelin sitä, että hän ei ollut tehnyt sitä johtopäätöstä, että jos nyt tässä vaiheessa näin meneteltäisiin, siitä seuraisi automaattisesti, että näille 16–17-kesäisille pitäisi antaa myös lisäaikaa perehtyä neuvottelutulokseen. Palautin myös mieleeni sen keskustelun, joka eduskunnassa käytiin välityksymyksen yhteydessä; taisi olla vielä joillekin edustajillekin hiukan hämäävä tässä asiassa, vaikka näin ratkaisevilla paikoilla on jo oltu ottamassa kantaa tähän asiaan.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muutama asiaan olisin myös kiinnittänyt huomiota ed. Kaarilahden puhees-

sa, vaikka se monilta osiltaan olikin hyvä ja kannatettava.

Olen kyllä samaa mieltä kuin ed. Aittoniemi, että siinä vaiheessa, kun EU-jäsenyyshakemus jätettiin, kenelläkään, sen enempää meillä kuin kansalaisillaan, ei ollut tarkkaa tietoa, mitä se merkitsee ja mihin ollaan menossa. Siinä vaiheessa kansanäänestystä ei minun mielestäni missään nimessä olisi pitänyt järjestää.

Äänestysikärajan alentaminen on kyllä hyvä ehdotus, ja aion sitä myös kannattaa. Ed. Pulliainen olisi todennut, että voi olla, että 16–17-vuotiaat ovat jo paljon valistuneempia kuin me vanhemmat ja tietävät ehkä enemmän asioista kuin me kansanedustajat peräti. Ainakin minulla on nuorista ollut se käsitys, että he seuraavat kyllä tässä suhteessa hyvin aikaansa.

Ed. Kaarilahden turhautumiseen tai sano-taanko nyt epätoivoon siitä, minkälainen tämä prosessi ylipäättään on ollut, voi kyllä yhtyä. Leh-mänkaupat, iltatylpysyt ovat hallinneet tätä asiaa, sopimuksiin ei ole sitouduttu. Syy on varmasti itse kussakin. Erityisen pahoillani olen SDP:n käyttäytymisestä, joka eilisessä äänestyksessä perusteellisesti sotki asiat. Enää sen enempää Suomessa kuin ulkomaillaakaan ei tiedetä, mitä SDP oikein ajaa takaa, kannattaako se vai eikö kannata, mitä se kannattaa tai ei kannata, ketä se tukee ja ketä ei tue.

Ed. R ä t y (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Otan ennen kaikkea kantaa 16 vuoden ikään. Itselläni on 16-vuotias tytär, ja hyvin läheisesti saan seurata vierestä, miten hän seuraa yhteiskunnallisia asioita ja mitkä paineet koulun taholta hänellä on. Totean, että tieto EU:sta on hänelle koulun oppitunneilla ollut erittäin pien-tä, ainoastaan hyvin varauksellisesti yhteiskun-taopin tunneilla jne. Toinen tietolähde on ollut vierailijat, joita koulussa on käynyt kertomassa EU:sta. Se on myös hyvin yksilöllisesti ollut kiin-ni opettajista, ovatko halunneet ottaa koulun ulkopuolelta vierailijoita kertomaan, mitä edus-kunnassa EU:sta puhutaan.

Ehkä keskeisimpänä kysymyksenä on se, että 16-vuotias oppilas on tällä hetkellä niin työn-täyteinen niissä tehtävissä, mitkä koulu asettaa, että aika seurata tiedotusvälineitä, lukea lehtiä ja käydä keskustelua on varmasti riittämätön. Sen johdosta totean, että täytyisi erittäin tark-kaan miettiä, onko tässä nyt kysymys pelkästään siitä, että keskitytään jo seuraaviin vaaleihin ja annetaan eduskunnasta signaali näille nuorille, että heidät on otettu huomioon ja kun he ovat

mukana tässä keskustelussa, he ovat aktiivisesti mukana myös kansainvälisessä politiikassa, mikä sinällään on ihan hyvä asia. Mutta olen edelleen vakuuttunut siitä, että jos sanon tyttä-relleni Venlalle, kumpaa kannatat ”kyllä” vai ”ei” EU:lle, niin huh-huh.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puuttuisin myös tähän äänestys-ikärajakysymykseen. Integraatiota koskevista kansanäänestyksistä on tullut tavallaan osa poh-joismaista kehittyntä demokratiaa. Se lähti liikkeelle 70-luvun Norjan ja Tanskan äänestyk-sistä, ja varsinkin Tanskan Maastricht-äänestyk-sen ja syksyn pohjoismaisten äänestysten jälkeen voidaan sanoa, että siitä on tullut tällainen val-tiokäytäntö pohjoisissa demokratioissa.

Kaikissa näissä äänestyksissä äänioikeutettui-na ovat olleet valitsijakunnan kansalaiset eli juuri samat kansalaiset, jotka ovat äänioikeutettuja yleisissä vaaleissa. Jos lähdetään yksittäisissä kansanäänestyksissä poikkeamaan yleisestä äänioikeusikärajasta, se vaatisi varsin poikkeuk-sellisia syitä, ja herkästi myös edellytettäisiin vai-keutettua eli perustuslain säätämisjärjestystä ikään kuin poikkeamana normaalista neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä.

Tässä asiassa aivan erityisiä syitä ei ole esitet-ty. Jos ajatellaan konstruktioita kansanäänestyk-sestä parlamentaarista demokratiaa täydentävänä keinona, kyllä sen normaali sisältö on juuri se, että samaa valitsijakuntaa, äänestäjäkuntaa, kuullaan vaalien välillä jostakin erityiskysymyk-sestä, ei siten, että tapauskohtaisesti lavennetta-iin tai supistettaisiin kuultavien joukkoa.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Selventävä puheenvuoro on paikallaan ed. Ukkolalle, että en äsken tarkoitta-nut hänen perheensä sisäisiä, hänen ja hänen jälkeläistensä tietämyssuhteita. Sen sijaan tar-koitin sitä, että näillä nuorilla kansalaisilla ei ole ollut tiedossa, että he saisivat äänestää, eli se tieto tulisi nyt vasta eduskunnan päätöksen ja lain vahvistamisen jälkeen. Siinä katsannossa heille pitäisi antaa aikaa uudessa tietoisuudessa pereh-tyä asioihin.

Ed. L a h t i - N u u t t i l a (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Kenelläkään muulla kuin ed. Ukkolalla ei ole eilisen äänestyksen jäl-keen epäselvyyttä siitä, mikä on SDP:n kanta. SDP kannattaa EU-jäsenyyttä, mutta SDP ei kannata nykyistä hallitusta.

EU-ratkaisussa mielestäni kysymys on suomalaisten valinnasta — itsenäisinä ja riippumattomina mm. pohjoismaisista kansanäänestysvaikeuksista suomalaisten pitää saada lausua mieltä EU-jäsenyydestä.

Mitä kansalaisten neuvon sitovuuteen tulee, se on tietysti jokaisen edustajan oma asia, mutta kyllä minä näen sillä tavalla, että äänestystulos on ainakin minun päätöksentekoani sitomassa.

Mitä tulee äänioikeusikärajaan, on todella harmillista, että näin myöhään ollaan valmiita, ainakin jotkut ovat valmiita muuttamaan hallitusmuotoa, niin että myös 16-vuotiaat voisivat kansanäänestykseen osallistua. Tiedän myös sen, että 16-vuotiailla on tietomäärää ja harkintakykyä kenties enemmänkin kuin meillä varttuneilla juuri siten, että he voisivat kansanäänestykseen osallistua. Mielestäni tässä vaiheessa hallituksella pitäisi olla rohkeutta ja nopeasti selvittää eduskunnan käsitys, halu ja kyky muuttaa perustuslakia niin, että 16-vuotiailla olisi vaalioikeus. Hallitusmuodon mukaanhan tällä hetkellä vaalioikeutettu on kansalainen, joka ennen vaalivuotta on täyttänyt 18 vuotta.

Ed. Kaarilahti (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan korostaa, että en halua avata keskustelua yleisen äänioikeusikärajan laskemisesta tässä yhteydessä. Ed. Koskiselle toteaisin, ettei meillä joka päivä neuvoa-antavia kansanäänestyksiä järjestetä. Asian laajuus ja merkityksellisyys on riittävä peruste neuvoa-antavan kansanäänestyksen äänioikeutetun ikärajan laskemisesta.

Ed. Pulliainen, positiivista on, että suhtaudutte myönteisesti äänioikeuden laskemiseen 16 vuoteen, mutta vaistoan kyllä, että siinä on taktikointia, kun samaan hengenvetoon yritätte siirtää päivämäärää. Kyllä 16-vuotiaat ovat jopa meikäläisiä huomattavasti valveutuneempia ja seuraavat aikaansa. Korostan, että ei ole pakko ottaa osaa neuvoa-antavaan kansanäänestykseen, mutta niille, joilla tieto riittää, tämä mahdollisuus pitäisi sallia.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Oli mielenkiintoista seurata keskustelua nimenomaan ed. Kaarilahden käyttämän puheenvuoron johdosta, eli sitä, että 16-vuotiaiden sallittaisiin käydä ilmaisemassa neuvoa-antava kantansa, kun muistelee, miten viikko kaksi sitten alle 18-vuotiailta evättiin mahdollisuus ostaa tai halussapitää savukkeita. Jotenkin tuntuu irvokkaalta, että nyt sanotaan, että he ovat niin val-

veutuneita, että heidän pitäisi päästä ilmaisemaan kantansa. Mutta muutama viikko sitten arvoisien edustajien enemmistö oli sitä mieltä, että he eivät olekaan valveutuneita harkitsemaan, ostavatko he savukkeita tai ei. (Ed. Karhunen: Me emme olleet sitä mieltä!) — Mutta eduskunnan enemmistö oli, ed. Karhunen. (Ed. Karhunen: So?) — Minun mielestäni täytyisi rinnasta hieman näitä asioita, kun ... (Ed. Andersson: Tupakkaa pitäisi myydä vain yli 80-vuotiaille!) — Terveydellisistä syistä tietenkin.

Arvoisa puhemies! Täällä on keskusteltu hyvin paljon siitä, mikä merkitys neuvoa-antavalla kansanäänestyksellä on. Minun mielestäni eräs asiantuntija perustuslakivaliokunnassa totesi aivan oikein sanoessaan, että se on arvovaltaisella tavalla ja laajasti järjestetty mielipidemittaus, jolla ei ole sen enempää sitovaa merkitystä kenellekään, vaan se on jonkinlainen tulos siitä, mitä mieltä mahdollisesti kansalaiset ovat. Itse en usko, että kovinkaan moni äänestäjistä niin syvällisesti perehtyy näihin asioihin, että on lopullisesti tietoinen kaikista vaikutuksista, joita tähän liittyy. (Ed. Lahti-Nuuttila: Kyllä äänestykseen osallistuvat perehtyvät!) — Epäilen. Niin kuin ed. Pulliainen sanoi, hyvin moni edustajakin on jättänyt ilmeisesti aika vähälle perehtymisen tähän mennessä tullessiin papereihin. (Ed. Lahti-Nuuttila: Muttei puhuja, eihän?) — Puhuja ei ymmärrä tietysti mitään eräiden mielestä, ainakaan sen jälkeen, kun tulen esittämään lakiesitykseen muutoksia.

Tällä mielipidemittauksella ei ainakaan minulle ole mitään sen suurempaa merkitystä, jos puolesta taikka vastaan on jonkin prosenttiyksikön enemmistö, kun kuitenkin meidän perustuslakimme edellyttävät aivan toisenlaisia enemmistöjä. Pääsihteeri Tiitisen komitean käsitys on, että 2/3:n eduskunnasta pitäisi olla sen kannalla. Itse olen todennut, että silloin lupaan harkita asiaa, jos kansanäänestyksessä 2/3 enemmistö on joko puolesta taikka vastaan. Silloin mielestäni sillä on moraalinen vaikutus kansanedustajiin, mutta ei sitä ennen, kun eduskunta kuitenkin joutuu määräenemmistöllä asian ratkaisemaan. Myöhemmin varmasti täällä keskustellaan hyvin paljon, mikä vaadittu enemmistö eduskunnassa tulee olemaan, onko se normaali perustuslain säätämisjärjestys vai supistettu. Eli omalta kohdaltani voin todeta, että jollakin prosenttiyksikön enemmistöllä puoleen taikka toiseen ei ole mitään merkitystä.

Äänestysajankohdasta täällä on puhuttu hyvin paljon. Niin kuin vastauspuheenvuorossani

totesin, eräs asiaan perehtynyt asiantuntija totesi, että aivan selvästi on havaittavissa tarkasteltaessa ja suoritettaessa tutkimuksia, että silloin kun halutaan myönteinen vastaus, silloin tietenkin järjestetään kansanäänestys ensimmäiseksi Suomessa, sitten Ruotsissa ja sitten Norjassa. Mutta jos hallitus olisi ollut sitä mieltä, että pitäisi saada kielteinen vastaus, niin kansanäänestys olisi pitänyt ensin järjestää Norjassa, sitten Ruotsissa ja sitten vasta Suomessa. Tätä osoittaa myös mielipidetiedustelu Norjassa parin viikon takaa, jossa kansalaisilta kysyttiin, mitä mieltä he ovat EU:sta. Erittäin suuri osa vastusti. Toinen kysymys oli sen suuntainen, että entä sitten, jos Suomi ja Ruotsi ovat päättäneet liittyä. Silloin mielipiteet menivät jo lähelle tasan. Eli aivan selvästi sillä on merkitystä, millä tavoin ja missä järjestyksessä äänestyksiä suoritetaan.

Täällä on puhuttu siitä, onko taktikoitu taikka ei, kun äänestyspäivä on määritelty. Minun käsitykseni on se, että kokoomus luopui veronalennusvaateistaan, hyväksyi kansallisen tukipaketin sisällön, kunhan vain sai äänestyspäivämääräksi ensimmäisen Pohjoismaista. Tämä on minun vakaa käsitykseni tästä menettelystä ja niistä tiedoista, mitä julkisuuteen on tullut. (Ed. Aittoniemi: Sai se luomuperunatkin!)— Luomuperunat? Ed. Aittoniemi, en ole perehtynyt luomuperunoihin sen enempää, mutta ehkä Aittoniemellä niitä on omalla kartanollaan. (Ed. Aittoniemi: On, isoja ja pieniä!)

Itse tulen esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä I vastalauseeseen liittyvän ehdotukseni mukaisesti sen, että kansanäänestys järjestettäisiin marraskuun 20 päivänä.

Kysymyksenasettelu on sinänsä mielenkiintoinen. Eräät asiantuntijat totesivat, että hallituksen esittämä tapa suosii nimenomaan kyllääänestäjiä. Vastalauseessani olen lähtenyt siitä, että kysymyksiä tulisi olla kaksi sillä tavoin, että äänestäjä selvästi tietää, kummalle kannalle asettuu. Ensimmäinen vaihtoehto olisi, että Suomi säilyy itsenäisenä ja suvereenina valtiona Euroopan unionin ulkopuolella, ja toinen, että Suomi liitetään Euroopan unionin jäseneksi neuvotellun sopimuksen mukaisesti. Tämä on minun henkilökohtainen kantani EU:n vaikutuksista, joiden mielestäni tulisi myös ilmetä kysymyksenasettelussa, jolloin kansalaisille ei jäisi epäselvää, mitä neuvoa-antavassa kansanäänestyksessä haetaan.

Täällä on jo paljon keskusteltu tiedottamisesta. Valiokunnassa asiasta käytiin erittäin pitkää ja monimuotoinen keskustelu. Voi sanoa,

että siinä yllättäen kuitenkin enemmistö päätyi sille kannalle, että hallituksen esityksestä poistetaan tiedottamiseen liittyvä merkityksen selittäminen. Siltä osin voi todeta, että kun hallitus on EU-myönteinen, niin ilman muuta pyritään tiedottamiseen liittämään paljon sellaisia kannanottoja, että saataisiin kielteisesti suhtautuvat kansalaiset muuttamaan mielensä EU-myönteiseksi. Sen johdosta olen vastalauseessani esittänyt, että niin niille tahoille, jotka kannattavat EU:ta, kuin niille, jotka sitä vastustavat, annettaisiin sama mahdollisuus lyhyen tiedotteen liittämällä valtioneuvoston tiedotteen yhteyteen, jossa ei olisi kerrottu merkityksistä ja vaikutuksista niin syvällisesti, eli sekä myönteisesti että kielteisesti suhtautuvat tahot olisivat voineet laatia selvityksensä ja käsityksensä EU:n vaikutuksista.

Arvoisa puhemies! Määrärahojen jaosta on myös keskusteltu hyvin paljon. Itse olen vastalauseessani lähtenyt samalle linjalle, mitä ed. Pulliainen omassa lakialoitteessaan aikoinaan teki muistamani mukaan, eli että määrärahat jaettaisiin puoliksi sekä myönteisesti että kielteisesti suhtautuvien tahojen kesken.

Minä en voi yhtyä niihin käsityksiin, että tiedottaminen EU:sta voisi olla niin tasapuolista, että siinä ei pyritä vaikuttamaan jollakin tavoin niihin ihmisiin, jotka tiedotteita lukevat.

Valiokunnassa kävi ilmi, että eräät niin sanottu objektiivisesti asiaan suhtautuvat tahot kuitenkin on rakennettu tavallaan sillä tavoin, että eräissäkin järjestöissä puheenjohtajana on julkisesti EU:hun erittäin myönteisesti suhtautuva, vaikka virallisesti kyseinen järjestö on riippumaton ottamatta kantaa puoleen taikka toiseen. Eli tämän johdosta minun mielestäni ehdottomasti määrärahat pitäisi jakaa puoliksi kummankin suunnan edustajien kanssa.

Arvoisa puhemies! Tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään muutosehdotuksia.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En voi olla samaa mieltä ed. Vistbackan kanssa, kun hän puhui noin vähättelevästi kansanäänestyksestä. Hän sanoi, että se on kuin mikä tahansa mielipidemittaus, mikä tahansa gallup, ei siihen kannata sen enempää huomiota kiinnittää. Kyllä tämä on minulle hy-

vin outo tapa suhtautua. Muistaakseni myös ed. Vistbacka oli kansanäänestystä vaatimassa aikaan niin kuin minä ja meidänkin puolueemme. Kun kerran on menty tämän tyyppiseen kansanäänestykseen, mielestäni jatko on hyvin yksinkertaista sen jälkeen. Jos kansanäänestystä vaaditaan, olkoon että se on neuvoa-antava, niin silloin se sitoo myös. Se on joko hyvin yksinkertaista. Sitten on hyvin monimutkaista, jos rupeaa kaikenlaisia ehtoja ja prosentteja ja muita liittämään tähän. Mutta se, että ensin vaaditaan kansanäänestystä ja sitten sanotaan, että aprillia, aprillia, se ei merkitse mitään, on minusta täysin kestämaton kanta. Eli kyllä tämä kansanäänestys on merkittävä ja myös sitova minun mielestäni.

Vähän samanlaista demokratian halveksuntaa mielestäni oli pääministeri Ahon Suomenmaa-lehdelle antamassa haastattelussa, jossa hän sanoi — kuulemma, en ole lukenut, mutta se on referoitu niin — että jos maatalouspakettia ei hyväksytä, silloin keskusta harkitsee jäsenyyden kaatamista määrävähemmistöllä riippumatta siitä, mitä kansanäänestyksessä sanotaan. Tämä on minusta myös puhetta, jota en pysty millään ymmärtämään.

Ed. R o s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Andersson on aivan oikeassa siinä, että jos kansallinen tukipaketti ei ole mukana EU-ratkaisussa, niin totta kai keskusta joutuu arvioimaan tilanteen silloin uudelleen. Se on aivan selvää. Se on olennainen osa, ja tuossa suhteessa pääministerin sanoma edustaa varmasti puolueen yleistä näkemystä. (Ed. Seppänen: Kunnioitatteko te silloinkin kansanäänestyksen tulosta?) — Keskusta kunnioittaa kansanäänestyksen tulosta jokaisen kansanedustajan kohdalla niin kuin kuuluukin.

Oman kantani olen todennut useaan kertaan, että jos kanta on selkeästi ”ei”, tulen kunnioittamaan sitä. Jos se on yli 2/3 myönteinen, minusta silloin se sitoo myös kansanedustajia moraalisestikin paljon paremmin kuin jos se on vaikka 51 prosenttia myönteinen. Minun kantaani tulee vaikuttamaan sekä komission kanta, Ruotsin kansanäänestys ja myös koko kotimainen pakettiasia, että se pysyy pystyssä, jonka pohjalta lopullinen ratkaisu tapahtuu.

Arvoisa puhemies! Varsinaisesti pyysin puheenvuoron ensin ed. Vistbackan puheenvuoron perusteella. Olen samaa mieltä, että kansanäänestys olisi tullut järjestää Ruotsin kanssa yhtä aikaa tai sen jälkeen. Hakemusten jättöpäivät

ovat olleet tiettyssä järjestyksessä. Tässä mielessä se olisi ollut tietty pohja.

Sen sijaan olen kyllä hieman ihmeissäni siitä, jos kansanäänestyksen lopputulos ei sido ed. Vistbackaa millään lailla. Jos se on selkeä ”ei”, niin eikö sekään sido teitä? Luulisi ainakin näin olevan.

Aiemmin puhuttiin 16 vuoden ikärajasta. Olen ollut sitä hieman edistämässä taustalla aiemmin. Kun hallitus ei esitystä tehnyt, en myöskään lähtenyt sitä eduskunnassa viemään eteenpäin. Aion sitä kylläkin kannattaa tässä salissa, jos äänestykseen mennään. Olen sitä mieltä, että 16-vuotiaat ovat kypsiä tänä päivänä arvioita tekemään, ja se ei kansanäänestystä millään lailla heikennä. En koe sitä taktisena kysymyksenä vaan asiana, joka vaikuttaa nuoriin hyvin pitkälle.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rossille toteaisin, että mikäli hän kuunteli puheenvuoroni, totesin nimenomaan sen, että jos neuvoa-antavan kansanäänestyksen tulos on esimerkiksi sellainen, että 2/3 annetuista äänistä on myönteisiä, lupaan harkita asiaa, koska pääsihteeri Tiitisen komitean mukaan eduskunta vaatii 2/3:n enemmistön. Itse mahdollisesti tulen vaatimaan myöhemmin normaalin perustuslainsäätämisyjärjestyksen, mutta vähintään 2/3. Totesin, että jos kansanäänestyksessä myönteisesti suhtautuvia on 2/3, lupaan harkita, koska silloin minun mielestäni on jo moraalinen velvollisuus seurata sitä, koska silloin ollaan samoilla linjoilla. Koska me joudumme pohtimaan myös perustuslain näkemyksiä, mitä se vaatii täällä, silloin moraalisesti sitoo, mutta kuitenkin säännösten mukaan kansanedustaja voi toimia itse niin kuin haluaa. Tämä vastauksena nimenomaan ed. Anderssonille. Minun mielestäni säännökset löytyvät perustuslaista.

Ed. A i t t o n i e m i: Rouva puhemies! Ed. Vistbacka tarrautui kiukkuisesti minun luomuperunalausumaani ja heitti luomuperunat minun kartanolleni. On ehkä syytä selittää, minkä vuoksi tuon välihuudon tein. Se johtui toissapäivän välikysymyskeskustelusta, jossa ed. Sasi, ehkä hänet ymmärrettiin väärin, mutta näin täällä salissa väitettiin, antoi ymmärtää, että sen lisäksi, että he saivat tämän päivämäärän, he saivat myös lupauksen tuesta luomutuotannolle. Se oli, ed. Vistbacka, tässä keskustelussa juuri esillä. Minun pihallani ei perunoita viljellä, ei luomua eikä muutakaan.

Rouva puhemies! Kun puheenvuoroni koostuu oikeastaan kaikenlaisista pätkistä, palaan keskusteluun, jossa joku arvosteli, taisi olla ed. Haavisto, ed. Seppäsen puheenvuoroa siltä osin, että hän käyttäytyi parlamentaarisesti vähän epäsuotavasti arvostellessaan itävaltalaisia. Minä luulen, että eduskunnassa on täysin vapaa oikeus arvostella itävaltalaisia ja heidän itsetuntoaan.

Ed. Seppäsen puheenvuorossa oli kaiken lisäksi perää. Minulla on nimittäin henkilökohtaisia, asiantuntijoiden näkemyksiin perustuvia kokemuksia. Minäkin olen joskus käynyt ulkomailakin ja oikein valtion varoilla. Kävin aikanaan Itävallassa tutkimassa suomalaisten hevoskauppoja, joskus 70-luvun loppupuolella. Illalla sitten tulkin kanssa menin alakerran katakombeihin — siellä on katujen alla vanhoja vankityrmiä, joissa on ravintoloita — ja siellä oli itävaltalainen seurue, jonka kanssa alettiin iltaa viettämään. Heti kärkeen tulkki-ihminen varoitti minua, että minun ei pidä provosoitua itävaltalaisien puheista. Heillä on toisen maailmansodan ajoilta äärettömän huono itsetunto, ja he tätä kompensoidakseen pyrkivät keskustelussa löytämään toisen kansan, jolla olisi vielä huonompi itsetunto. Ja ilman muuta, jos he kuulevat, että minä olen suomalainen, minkä näkee jo kielitaidottomuudestakin, he purkavat oman itsetuntonsa heikkouden suomalaisiin, osoittavat, että suomalaiset ovat vielä heikompia itsetunnoltaan.

Kyllä täytyy sanoa, ettei itsetunto meillä kehittynyt näiden vuosikymmenien aikana oikein ole. Siihen on tietysti syynä sekin, että me olemme itäiseen naapuriin niin voimakkaasti olleet sidoksissa.

Ehkä tämä on liian tärkeä tapaus ryhtyä opettelemaan ja kouluttamaan kansallista itsetuntoa, mutta kyllä minä lähden siitä, että kovin suurta kohtalonyhteyttä ei pidä enää ruotsalaisiin tänä päivänä tuntea. Se on nimittäin aina ollut kovin yksipuolista. Niin kuin aikaisemmin paikaltani sanoin, suomalaiset ovat taistelleet sotia ruotsalaisten puolesta. Siinä se yhteisymmärrys valtaosin on ollut. Silloin kun ruotsalaiset tuntevat, että heillä on oma etu kysymyksessä, he lähtevät omille teilleen välittämättä juurikaan suomalaisista, niin kuin lähtivät myös Euroopan unionin jäsenyyssanomusta jätettäessä. Olsi ollut kohtuullista, että olisi keskusteltu silloin aikanaan meidän kesken, Ruotsin ja Suomen.

Minä lähden siitä, että suomalaisten täytyy oppia tekemään kylmästi omia päätöksiä, mutta se edellyttää kyllä sitä, että kansallinen itsetunto

ja luottamus itseensä niin yksilöinä kuin kansanakin kohenee. Siihen alkaa olla kyllä välttämätön tarve tässä vaiheessa.

Minä katson, että sillä ei ole mitään merkitystä, missä vaiheessa meillä kansanäänestys suoritetaan, koska sen jälkeen on vielä kansanedustajilla, ja ilman muuta edellytän, että se tapahtuu silloin, kun koko pohjoismainen kirjo on selvillä, tässä eduskunnassa lopullisesti kansanedustajina mahdollisuus päättää tästä asiasta, jossa toki tulee huomioida kansalaisten näkemykset, mutta myös kokonaiskuva sillä hetkellä, kun päätöstä tehdään. Silloin eduskunta laittaa palaset paikalleen mahdollisimman hyvin. Minun mielestäni sen tulee laittaa ne paikalleen sillä tavalla, että me hylkäämme jäsenyyden. Tulen itse joka tapauksessa edustamaan sitä kantaa, mutta minähän en pysty sanomaan toisten näkemyksiin mitään. Tämä eduskunta on sitten se, joka viimeisen sanan sanoo. Näin ollen ei ole merkitystä sillä, missä vaiheessa kansanäänestys suoritetaan.

Rouva puhemies! Kansanäänestyksessä ja kansanedustajan siihen sitoutumisessa on vielä eräs heikko puoli, se, että ainakaan toistaiseksi kansalaisille ei ole annettu mitään totuudenmukaista informaatiota. Kansalaiset ovat hyvin pitkälti samassa asemassa kuin joskus 70-luvun alkupuolella, jolloin Suomi oli solminut EEC-vapaakauppasopimuksen. Vielä kymmenen vuotta myöhemmin ihmiset luulivat, niin kuin täällä on kerrottu, että EEC on barcelonalainen jalkapalloseura. Kansalaisilta kysyttäessä myös EU-jäsenyydestä suuri osa kansalaisista on ollut aivan viime aikoihin saakka sitä mieltä, että Suomi on ollut jo vuosia Euroopan unionin jäsen. Jos tiedottaminen ei tästä parane ja kansalaiset eivät saa yksityiskohtaista tietoa oman päätöksensä pohjaksi, eihän kansalaisten antamaa mielenilmaisua voida silloin panna yhteiskunnan lopullisen kohtalon pohjaksi. Vain siinä tapauksessa, että ihmiset tietävät sataprosenttisen varmasti luettuaan muutaman A4-liuskan, mistä on kysymys, mitkä ovat hyödyt ja haitat, sen aprikoivat, menevät ja äänestävät, silloin siihen on luottamista. Mutta jos ihmiset eivät tiedä mitään asiasta tai hyvin hatarasti, eihän sellaista voida kansalaisten ja kansakunnan kohtalon pohjaksi asettaa, vaan meillä 1990-lä, jotka äänestävät aina herralla maksimissaan, on täällä mahdollisuus hankkia niin paljon kuin haluamme, jos sitä haluamme, saada täydellinen selvyys, jos se on saatavissa, ja silloin vastaus ja vastuu täytyy olla täällä. Mutta kansalaisten osalta heidän näkemysensä huomioon ottaminen riippuu siitä,

saavatko he riittävän informaation. Jos saavat ja tietävät, mistä äänestävät, silloin se on hyvin painava asia, ei minua kuitenkaan velvoittava siitä syystä, että kansanäänestyksen jälkeen tulee vielä erilaisia asiatietoja, erilaisia kehityksen muotoja, jotka kansanedustajan tulee ottaa tällä huomioon lopullista ratkaisua tehdessään.

Rouva puhemies! Täällä on puhuttu 16 vuoden ikärajasta. Siinäkin on vähän itsetunnon puutetta, alkaa nyt yhtäkkiä ottaa lapsiakin tietyllä tavalla äänivuorille, jotta saataisiin vastuu mahdollisimman leveäksi. Muistan, että presidentti Ahtisaari on lausunut tämän suuntaisia näkemyksiä. Tässä nyt saatan erehtyä, mutta näin muistelen. Minulla on se käsitys, jos saan hiukan arvioida, että tasavallan presidentillä, joka on voimakkaasti EU-myönteinen, on ehkä ajatus siitä, että tältä puolelta saataisiin lisää EU-kannattajia. Se ei ole kuitenkaan varma asia, koska näyttää siltä, että erityisesti nuoriso alkaa olla kasvavasti Euroopan unionin jäsenyyttä vastaan.

Kyllä minä myönnän sen, että ihmisen kehitys sekä henkisesti että ruumiillisesti on muuttunut 10–20 vuoden aikana niin, että tiettyjä täysikäisyysrajoja pitäisi muuttaa, 18 ikävuoden rajaa alaspäin. Se merkitsisi myös sitten sitä totuuden nimessä, että rikosoikeudellisen vastuun rajaa alennettaisiin ja kaikessaan näitä ikärajoja. Mutta että nyt yhtä äänestystä varten ryhdytään sillä tavalla tekemään, kyllä se on sitä, että kun ei oikein tiedetä, mistä päätetään, pyritään levittämään vastuu mahdollisimman laajalle. Minä katson, että nykyistä ikäraja, 18:aa vuotta, sitä ei tarvitse tätä asiaa koskien muuttaa. Jos sitä muutetaan, se täytyy sitten aikanaan tehdä kokonaisratkaisuna usealla eri alueella, mm. rikosoikeudellisen vastuun rajaa laskea 15 vuodesta alaspäin. Poikkeukseen ei ole tässä tarvetta.

Ehkä hiukan humoristisesti voidaan sanoa, kun ed. Vistbacka puhui tupakkalaista, että kyllä minäkin pidän hiukan erikoisena sitä, että täällä ei alle 18-vuotiaalle annettu oikeutta hankkia savukkeita. Eduskunta teki suurella viisaudella päätöksen. On aika lailla hassua, että kansanäänestyspaikan lähettävillä pian 18 vuotta täyttävä henkilö vinkkailee jotain pusikkoon ja pyytää, että hakisitko hänelle läheisestä osuuskaupasta tupakka-askin, kun hänellä ei ole itsellään oikeutta sitä ostaa. Sitten hän astuukin esiin ja tällaisesta kansallisesta suuresta kohtalonkysymyksestä hän on oikeutettu vetämään ruksin kyllä- tai ei-ruutuun, mutta tupakka-aski täytyy pyytää välittäjä tuomaan läheisestä osuuskau-

pasta. Mutta tämä on päätöksentekoa. Eduskunnassa eivät kaikki asiat aina ole ihan ordnngissa.

Kun aikoinaan lähdettiin tähän systeemiin, että tämä pitkä prosessi on lähdetty viemään liikkeelle, eilinen — eilenkös se nyt oli, kun täällä tulee jo vähän viikkohulluksikin tai päivähulluksi entisten lisäksi, kun äänestettiin — mielestäni se ratkaisu oli oikea, että EU-kysymystä ei pyyhdytetty kaatamalla parlamentti niin kuin juna raiteilta vaan mennään hallitusti syksyn äänestykseen ja katsotaan. Kansa antaa vastauksensa toivottavasti niillä perusteilla kuin sillä on tietoa asiasta, mutta eduskunta on viimeinen lukko, joka sitten loppujen lopuksi kaikki asiat huomioiden ratkaisee asian. Se vastuu täytyy olla, koska kerran palkkakin maksetaan. Ainakin eilen taas tuli rahaa tilille sievoinen summa.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kuulun niihin, jotka tulevat kunnioittamaan kansanäänestyksen päätöstä.

Minusta ed. Aittoniemi ehkä liikaa peräsi absoluuttista totuutta EU-asiassa. Sitä ei kerta kaikkiaan ole. Mutta ed. Aittoniemi on siinä oikeassa, että totta kai kansanedustajien ja koko julkisen sanan tulee tehdä kaikki voitavansa, jotta kansalaiset saisivat tietoa mahdollisimman paljon. Mutta korostaisin myös kansalaisten omaa vastuuta tiedon hankinnassa.

Olen itse ollut iloinen siitä, että valtakunnan päälehdet ovat erittäin perinpohjaisesti ja syvästi kuvanneet erilaisia EU-puun oksia. Olen itse joskus todennut näin pedagogina, että EU on iso puu, jossa on 20–30 paksua oksaa, ja jokaisesta oksasta jokainen kansanedustaja kykenee puhumaan 15 minuuttia, mitä hyvää, mitä huonoa siinä on. Viime kädessä kansalainen joutuu näistä oksista muodostamaan kokonaisuuden ja tekemään henkilökohtaisen poliittisen yhteenvedon. Mutta minusta tämän takia kansanäänestys kannattaa toteuttaa, jotta kansan mieliala ja ratkaisu saataisiin tietoon.

Ed. Antvuori (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemellä oli mielestäni varsin hyvä ja oikea analyysi Suomen itsetunnon. Olen siitä hänen kanssaan samaa mieltä ja myös siitä, että meidän pitäisi sillä tavalla henkisesti itsenäistyä, ettemme ripustaudu enää tällaisiin kohtalonkysymyksiin, koska tietysti itsenäistyminen on kovasti tärkeää varsinkin silloin, jos liittymme EU:hun, koska pienikin maa voi olla

hyvin rakentava ja hyvä voima suurissakin yhteyksissä silloin, kun on hyvä itsetunto ja osaa ja uskaltaa ajaa asioitaan.

Sen sijaan olen eri mieltä siitä, että kansanäänestyksen ajankohdalla ei olisi mitään merkitystä. Minusta sillä on merkitystä erityisesti meidän kansantaloutemme kannalta. Uskon, että kun saadaan EU-ratkaisut pois päiväjärjestyksestä ja toivottavasti myönteisissä merkeissä, vasta siitä lähtee usko tämän maan talouteen ja kansantalouteen. Vielä, kun pystytään tekemään tiukka ja linjakas budjetti, varmasti sitä kautta lähtevät suuretkin investoinnit liikkeelle ja voidaan vaikuttaa työttömyyteen. Mitä aikaisemmin EUpäätökset tehdään, sitä enemmän ne mielestäni rauhoittavat kansantalouden ja kansakunnan tilaa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Gustafsson käyttää hyviä puheenvuoroja, eikä tästäkään löytynyt mitään sellaista, joka olisi saanut minut säntäämään välittömästi jaloilleni kiukunpuna kasvoilla. Siinä oli ihan hyviä aineksia. Minä paria kohtaa siitä kommentoin ja totean sen, että minäkin kunnioitan kansan näkemystä mutta en pidä sitä määrävänä monistakin syistä, joita puheenvuorosani lausuin. Se saattaa olla sama kuin kansan näkemys, mutta minä en katso sitä määräväksi. Siitä huolimatta minä kunnioitan kansan näkemystä.

Mitä tulee sitten informaatioon kansalle, minä en ole nähnyt yhtään sellaista. Ed. Gustafsson on varmaan tarkoin tutustunut kaikkeen materiaaliin, mitä on saatavissa. Minä en ole löytänyt vielä yhtään sellaista, joka selvittäisi perusteellisesti hyödyt ja haitat Euroopan unionin jäsenyydestä. Nimenomaan hyötypuolelta on vaikea niitä keksiä muuten kuin kysymällä, mitä haittoja meille syntyy, jos emme liity Euroopan unionin jäseneksi. Olen lähestynyt asiaa tältä puolelta ja löytänyt silloin näin vastakkainasettelulla joitakin hyviä puolia sieltä tai sellaisia puolia, jotka saattaisivat jäsenyyttä tukea. Mutta mitään sellaista puuteoriaa, joka olisi asettanut eri kuppeihin kaikki tavarat ja siitä olisi voitu katsoa, minä en ole, ed. Gustafsson löytänyt. Jos te löydätte sellaisen puun jostakin, minä pyydän, että voisitte ottaa kopion minulle, niin minä voin sitten katsella, löytyykö siitä vastausta.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti. Jo noin vuosi sitten Helsingin Sanomissa oli laajahko artikkeli

Euroopan unionista, jossa oli oikein kuvattu kymmenen myönteistä kohtaa, joita jäsenyyks tuo mukanaan, ja kymmenen kielteistä seikkaa. Aikoinaan silloin, kun olemme olleet paneelissa Hämeenkyrössä ed. Aittoniemen kanssa, näitäkin asioita olemme sivunneet. Olen tästäkin artikkelista tehnyt kalvon, jota aikoinaan käytin. Nyt se on jo vanhentunut ja muuttunut. Osan elävä elämä on todistanut vääräksi, ja sen takia korostinkin sitä, että absoluuttista totuutta asiassa ei ole.

Ed. Karhunen: Arvoisa puhemies! Ajattelin aloittaa muutamalla argumentilla ikärajakysymyksestä. Sen takia pysäytin tuon ed. Aittoniemen katoamasta salista. Tosiaan joukko nuoria kansanedustajiahan teki EU-kansanäänestykseen liittyen lakialoitteen, jossa esitetään, että ikäraja laskettaisiin 16 ikävuoteen. Täytyy sanoa, että lukiessa perustuslakivaliokunnan mietintöä tuli sellainen olo, että on tehnyt todella rikollisen teon, kun on kehdannut tällaista esittää. Nimittäin sanamuodot, joita käytettiin kommentoitaessa lakialoitetta, olivat aika syyllistäviä. Siinä todetaan, että lakialoite on valtiopäiväjärjestyksen ja hallitusmuodon vastainen. Se on varmaan totta, mutta siitä tulee sellainen kuva, että on rikollista esittää nuorille 16 vuotta täyttäneille mutta alle 18-vuotiaille äänioikeutta tässä kysymyksessä. (Ed. Laine: Ei sovi parlamentarismiin muotoihin!) — Mutta, ed. Laine, sanamuotoja minä vertaisin muutamaa muuhun, eivät ne ole aina olleet samassa kirjoitusasussa, vaikka aikaisemminkin on lakeja säädetty vaikeutetussa järjestyksessä.

Kuitenkin lähetekeskustelussa toivoin, että perustuslakivaliokunta suhtautuisi vakavasti tehtyyn aloitteeseen, ja toivoin, että perustuslakivaliokunta perustelisi muutenkin kuin vain todeten, että se on valtiopäiväjärjestyksessä vaikeutusti käsiteltävä, ottaisi kantaa niihin syihin, miksi ei haluta nuoremmille antaa äänioikeutta. Tätä ei ole tehty, ja pidän sitä hyvin suurena vahinkona.

On kyselty ja epäilty niitä motiiveja, jotka ovat lakialoitteen takana, ja sitä, halutaanko spekuloida lopputuloksella. Mutta niin kuin on tullut monessa puheenvuorossa esiin, monet nuoret ovat myös hyvin kriittisiä EU-jäsenyyden suhteen eikä ole missään kirkossa kuulutettu, että he automaattisesti äänestäisivät ”kyllä”. Tietysti samalla lailla voisi kysellä motiiveja lakialoitteen hylkäämiseksi, eli jos joku uskoo, että nuoret ovat positiivisesti suhtautuneita, ha-

lutaanko hylätä sen takia, ettei tulisi lisää positiivisia ääniä.

Lakialoitteen taustalla on ollut ennen kaikkea huoli nuorten vieraantumisesta poliittisesta päätöksenteosta ja yhteisten asioiden hoidosta, ja nyt kerrankin, kun nuoret ovat lähteneet liikkeelle ja halunneet päästä vaikuttamaan, mielestämme tämä mahdollisuus pitäisi heille antaa.

Lukilaiset keräsivät parissa päivässä 1 500 nimeä adressiin, jossa esitettiin ikärajan laskeamista, ja uskon, että jos he olisivat koko kevään nimii keränneet, 1 500:aan saisi lisätä nollan jos ei toisenkin perään tätä ajatusta kannattamaan. Yhteydenottoja on todella tullut lukuisia sekä nuorilta että heidän vanhemmiltaan.

Toki kritiikkiäkin on esitetty, ja monet kansanedustajat ovat olleet sitä mieltä, että lapsille ei pidä äänioikeutta antaa. No, kysehän ei ole yleisestä äänioikeuden laskemisesta vaan nimenomaan neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä, jossa lopullinen päätösvalta on eduskunnassa.

Ikärajakysymykseen sitten. Ed. Aittoniemi puhui tupakka-asiasta; kyllähän ikärajoja käytetään tarkoitushakuisesti, jos ajatellaan, että rangaistusikäraja, milloin katsotaan, että nuori voi kantaa vastuuta omista teoistaan, on 15 vuodesta jopa eduskunnassa esitetty alennettavaksi, jolloin nuori on aikaisemmin vastuullinen teoistaan. Sitten esimerkiksi seksuaalinen kanssakäyminen on sallittu huomattavasti nuoremmassa iässä kuin 18 ikävuoden iässä.

Toinen kysymys on sitten se, että jos kaikkien ikärajajohtuksen haluttaisiin olevan sama, pitäisikö sitten nostaa ikäraja äänestämässä 20 vuoteen, koska onhan laissa säädetty, että alle 20-vuotias ei saa ostaa Alkosta kirkkaita, saa ostaa vain kaljaa ja viiniä. Muistan itse varsin hyvin sen, että alle kaksikymppisenä jouduin kaverin pyytämään hakemaan Kossu-pullon. Pitäisikö ikäraja nostaa 20:een? On ravintoloita, joissa on määräyksenä 24 vuoden ikäraja, hyvä, kun itse pääsee sinne sisään. Pitäisikö se nostaa vaikka kuinka korkealle? Pitäisi tapauskohtaisesti harkita, mihin ikäraja halutaan laittaa. Tämä tupakkavertauksesta, se ei kyllä kestä minkäänlaista päivänvalossa tarkastelua.

No, ed. Rätty vastauspuheenvuorossaan epäili sitä, että nuorten tietotaso ei ole riittävä sen vuoksi, että koulussa ei ole puhuttu riittävästi näistä asioista, ja että sen takia nuoret eivät voisi olla äänioikeutettuja tässä kysymyksessä. Mutta miten sitten ihmiset, jotka eivät ole enää koulussa? Pitäisikö heiltä ottaa myös pois? Ei minulla-

kaan ole ollut mahdollisuutta koulussa saada opetusta EU-jäsenyydestä.

Ed. Rätty totesi myös, että nuorilla ei ole aikaa ottaa selvää ja seurata tiedotusvälineitä, koska he ovat opiskelujen kanssa niin kiireisiä, mutta kyllähän työssä käyvätkin ihmiset ovat kiireisiä, korkeakouluopiskelijat ovat kiireisiä, tohtorin väitöskirjaa tekevät ihmiset ovat kiireisiä. Nykyajan koululaisen yleissivistykseen kuuluu, että seurataan tiedotusvälineitä. En usko, että kansanäänestyspäivämäärää pitäisi siirtää, jos ikäraja päätettäisiin laskea, koska valistuneet nuoret ovat seuranneet siitäkin huolimatta keskustelua, vaikka heillä ei ole ollut alusta saakka äänestys-oikeutta, ja monet varmasti ovat seuranneet huomattavasti enemmän kuin monet vanhemmatkaan ovat. Uskon, että nuorten tietotaso on korkea ja varmasti kestävä kriittisen tarkastelun mo-
neen keski-ikäiseenkin verrattuna ja moneen kansanedustajaankin verrattuna varmasti. Aina-
kin ne nuoret, joka minuun ovat ottaneet yhteyttä, tietävät yllättävän paljon asioista.

Mutta totta kai tietoa pitää lisätä. Uskon, että sen vuoksi onkin hyvä, että määrärahaa tiedon lisäämiseksi jaetaan myös ns. puolueettomille tah-
oille, jotka eivät ole ”kyllä” tai ”ei” EU:lle vaan tiedottavat tiettyihin substansseihin liittyen vai-
kutuksista esimerkiksi nuorten opiskelumahdol-
lisuuksiin, opiskelijoiden sosiaaliturvaan ja tä-
män tyyppisiin kysymyksiin, joissa ei oteta kan-
taa puolesta eikä vastaan vaan selkeästi kerro-
taan EU-järjestelmistä kyseisissä asioissa. Us-
kon, että kansalaiset todella kaipaavat tietoa, joka ei ole valmiiksi pureksittua, vaan heillekin jätetään oikeus käyttää omia aivojaan.

Ikärajasta ed. Aittoniemi totesi, että on itse-
tunnon puutetta, jos halutaan laajentaa kenttää, joka kantaa vastuun EU-ratkaisusta kansanää-
nestyksen kautta. Mielestäni on itsetunnon puu-
tetta, jos ei haluta antaa nuorille tilaisuutta osoi-
taa, että he ovat yhtä kypsiä kuin vanhempansa.

Päivämääräkeskustelu, kuten vastauspuheenvuorossa jo toin esille, on ollut mielestäni täysin käsittämätöntä. Mielestäni se, että puhutaan taktikointimahdollisuuksista, osoittaa täydellistä epäluottamusta kansalaisten arvostelukykyä kohtaan. Uskomme me todella, että suomalaiset ovat niin johdateltavissa olevia ihmisiä, että taktikoimalla päivämäärällä voitaisiin käänn-
tellä heidän päätään mihin tahansa? Minä uskon, että suomalaiset kykenevät tekemään päätöksiä itsenäisesti. On kyllä monissa vaaleissa nähty, ettei aina kaikki propaganda mene perille, vaan liikkumatilaa jää itsellekin päätöksentekoon.

Kun on sanottu, että pitäisi päättää Ruotsin jälkeen, koska Suomella ja Ruotsilla on tietty kohtalonyhteys, niin onko todellakin niin, että Suomella on kohtalonyhteys Ruotsiin päin? En usko, että ruotsalaisia paljonkaan liikuttaa se, pitäisikö heidän muuttaa kantansa sen perusteella, mitä suomalaiset heidän jälkeensä sattuisivat äänestämään.

Toinen on tietysti se, haluammeko antaa ruotsalaisten päättää puolestamme, kuten ed. Andersson hyvin vahvasti totesi, että Suomen pitää äänestää Ruotsin jälkeen ja katsoa, miten Ruotsi äänestää. Miksi me sitten turhaan äänestämme? Tehdään sellainen laki, missä sidotaan Suomen EU-jäsenyys Ruotsin kansanäänestykseen, se olisi huomattavasti helpompaa ja valtio säästäisi 100 miljoonaa markkaa.

Vastustajilta, jotka vetoavat Ruotsiin, kysyn: Entä jos Ruotsin kanta olisi ennen Suomea järjestettävässä kansanäänestyksessä positiivinen, ollaanko silloin valmiita kytkeytymään ilman omaa harkintaa Ruotsin kohtalonyhteyteen? Sen vuoksi ymmärrän ne perustelut, joita on esitetty samalle päivämäärälle, että kaikissa Pohjoismaissa ja EU-jäsenyyttä hakeneissa maissa pitäisi olla sama kansanäänestyspäivämäärä, koska silloin jokainen maa pystyisi itsenäisesti harkitsemaan. Minun mielestäni tilanne meni ohi siinä vaiheessa, kun Itävalta piti äänestyksensä jo ennen kesää ja Ruotsi on päättänyt aivan liian myöhäisen päivämäärän. Silloin on jo tehty linjavälinä, että samana päivänä ei äänestetä. Katson silti, että hallitus on tehnyt tässä suuren virheen, kun Suomessa on näin pitkään viivytelty ja sidottu todellakin kansanäänestyspäivämäärästä päättäminen sellaisiin osiin, mitkä eivät kansanäänestykseen välttämättä millään tavoin liity.

Mitä tulee kansanäänestyksen sitovuuteen, pidän sitä itse, kuten monet muutkin keskustelussa ovat tuoneet esille, moraalisesti sitovana. Varsinkin silloin, jos kansanäänestyksen tulos on hyvin selkeä, pidän sitä itseäni sitovana. Tietysti kysymysmerkkejä on se, mikä on kyllä/ei-änten välinen ero. Jos on 50,1 yhtä mieltä ja 49,9 prosenttia toista mieltä, silloin katson, että äänet ovat tasan. Tietysti mielenkiintoista on nähdä myös se, mikä tulee olemaan kansanäänestyksen äänestysprosentti. Jotkut ovat sanoneet, että sen pitäisi olla yhtä suuri kuin eduskuntavaalien. Itse en osaa ottaa kantaa siihen, kuinka ratkaiseva se on, mutta toki jos se nyt sattumalta jäisi vaikka alle puoleen suomalaisista, niin ehkä pitäisi miettiä, mihin toimenpiteisiin sen jälkeen ryhdytään.

Arvoisa puhemies! Tulen ehdottamaan yksi-

tyiskohtaisessa käsittelyssä pykälämuutosta, joka on lakialoitteeni sisällön mukainen, liittyen äänestysikärajan laskemiseen 16 vuoteen.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin muutaman näkökulman tuonut esiin myös ikärajakysymykseen, jota ed. Karhusen puheenvuorossa oikeastaan pääasiassa tarkasteltiin.

Turha ottaa syntiä päälleen siitä, että se rikollista olisi. Ei perustuslakivaliokunta sitä tarkoita, että ed. Karhusen aloite olisi rikollinen, vaan se on kylmästi ja yksinkertaisesti sanoen perustuslain vastainen. Jos tuollainen pykälä säädettäisiin, se edellyttää perustuslainsäätämisyjärjestystä ja 5/6 eduskunnasta vaaditaan, että se tulisi kiireelliseksi. En tiedä kummalla puolella, ei- vai juu-puolella EU:hun nähden ed. Karhunen on, mutta joka tapauksessa vaikean muurin takana tämä muutos olisi, vaikka siihen mentäisiinkin.

Toinen asia on se, onko 16-vuotiaalla välttämättä kypsyyttä, kun joskus tulee mieleen, jos ei nyt ihan kansanedustajien keskuudessa, niin ainakin kun ihmisten kanssa keskustele, onko sitä meillä kaikilla aikuisillakaan tarpeeksi ja onko riittävästi niistä 200 000 sivusta luettu, jotta voisimme ratkaisumme tehdä.

Aikanaan säätövaltiopäivien aikana Suomesa oli laki, että perhe, missä oli alaikäisiä lapsia, sai enemmän ääniä lapsiluvun mukaan. Sitähän käytti perheen pää eli isä. Nyt on tietysti pieni pelko, koska useimmat 16—17-vuotiaat vielä ruokailevat isänsä pöydässä ja asuvat isänsä kodissa, että sama systeemi kuin säätövaltiopäivillä pelaisi myös siinä, että joku isä saa enemmän ääniä. Muinaisessa Kreikassa ei alle 30-vuotiaita hyväksytty lainkaan valtiollisiin tehtäviin. En missään tapauksessa ole sen kannalla, koska yleinen kansansivistys on siitä jossakin määrin kehittynyt.

Ed. K a l l i s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Karhunen totesi, ettei ole haluttu taktikoida äänestyspäivämäärällä, mutta kiistan sen varsin jyrkästi. Jokainen tietää, että EU-intoilijat tai puolestapuhujat ovat halunneet tämän järjestyksen, joka nyt toteutuu, ja vastustajat ovat olleet aivan päinvastaisella kannalla eli halunneet aivan päinvastaista järjestystä. Kokoomuksen puheenjohtaja Salolainen totesi myös Itävallan äänestyksen tuloksen jälkeen, että Itävallan tulos vaikuttaa muihin maihin ja syntyy dominaivaikutus, niin kuin hän

ilmaisi. Samana iltana haastateltiin ruotsalaisia televisiossa Ruotsin tv-uutisten yhteydessä. Poikkeuksetta he sanoivat, että Suomen tulos tulee vaikuttamaan siihen, miten ruotsalaiset äänestävät.

Kaikkeinärkevin ratkaisu olisi ollut toimittaa äänestys samana päivänä kaikissa Pohjoismaissa. Silloin se ei olisi vaikuttanut suuntaan eikä toiseen. Tietenkin voi ajatella, että olisi meidän sittenkin ollut parempi järjestää Ruotsin jälkeen, koska silloin meillä olisi enemmän tietoa ja tietenkin tiedot vaikuttavat äänestyskäyttäytymiseen. Se on myös varteenotettava asia.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnittäisin ensin huomiota siihen, että ed. Karhunen, minusta te olitte hyvin epäjohdonmukainen, kun sanoitte, että itse pidätte kansanäänestyksen tulosta moraalisesti sitovana, ja sen jälkeen ryhdyitte asettelemaan sille ehtoja jos, jos ja jos. Minusta on todella epäjohdonmukaista ja moraalisesti myös kyseenalaista, jos ensin sanoo, että se on moraalisesti sitova, ja sitten se onkin sitä vain, mikäli tulos on selvä. Mikä ed. Karhusen mukaan on selvä tulos? Onko se 50,2 prosenttia, 51 prosenttia, 55 vai mikä se on?

Toinen vastaavanlainen oli se, että hän sanoi seuraavansa, paljonko on äänestysprosentti, paljonko kansalaiset osallistuvat. Jos ed. Karhunen tämänkinlaisia varauksia ryhtyy esittämään, minulle tulee väistämättä se tunne, että kokoomuksen puolella onkin nyt lähtökohtana se, että moraalisesti kansanäänestyksen tulos sitoo kokoomuksen kansanedustajia vain, mikäli se on kokoomusta tyydyttävä eli vastaus on kyllä. Jos vastaus on ei, se ei moraalisesti sidokaan.

Itse olen sanonut, että minä tyydyn kansanäänestyksen tulokseen. Itse sen päätöksen kuitenkin teen, en laista mitään omaa vastuutani, mutta en asettele mitään tämän tyyppisiä varauksia, koska, ed. Karhunen, jos me todella olemme sitä mieltä, että tämä asia on niin tärkeä, että tästä kansanäänestys tulee järjestää, silloin minusta on aivan turha ryhtyä spekuloimaan sillä tavalla kuin te teette. Nimittäin, jos koko loppu aika ennen kansanäänestystä käydään tämän tyyppistä keskustelua, ihmiset eivät enää usko edes siihen, että heidän äänestyskäyttäytymisellään on merkitystä. Nyt on kansanedustajan sanottava aivan selvästi kantansa, ja jos ei kannata kansanäänestystä ja katsoo, että päätös täytyy tehdä eduskunnassa, sekin täytyy uskaltaa sanoa, mutta ei tuollaista jossittelua.

Ed. Tuomioja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä jo ed. Karhusen aloitteen lähetekeskustelussa totesin, että en sitä tule kannattamaan, ja sen syyn hän itsekkin totesi, kun hän sanoi, että tässä ei ole kysymys yleisestä ikärajan laskemisesta vaan erityistapauksesta. Minä nimittäin en voi kannattaa tällaista poikkeuslakiajattelua. Olen sen sijaan kyllä valmis ja pidän perusteltuna, että otamme yleisen äänioikeusikärajan alentamisen esille. Kernaasti se olisi voitu tehdä niin, että se olisi tähänkin yhteyteen ehtinyt, mutta koska suhtaudun kansanäänestykseen siten, että sen tulos on sitova ja tulen sen mukaan toimimaan, pidän myös tärkeänä, että kansanäänestykseen osallistuminen on tehty täsmälleen samojen pelisääntöjen mukaan kuin yleisissäkin vaaleissa on.

Kysymykseen Suomen ja Ruotsin äänestysten ajankohdasta on olemassa yksi lisävariaatio, jota itse aikamani esitin Dagens Nyheterissä viime syksynä. Se oli se, että olisi pidetty valtioiden väliseen sopimukseen perustuen yhteinen kansanäänestys, jonka tulos olisi molempia sitova. Tiesin, että tämä ajatus on erilaisista perustuslailisista syistä epärealistinen, mutta olisin sillä halunnut nimenomaan alleviivata yhteisen päivämäärän edullisuutta. Se olisi edellyttänyt sitä, että myös Ruotsissa olisi ollut jonkinlaista kiinnostusta asiaan, ei sitä, että Suomi peesaa Ruotsia. Ruotsalaiset tässäkin omalla ratkaisullaan ovat käytännössä tehneet tämän mahdottomaksi. Nyt edetään omaa rataa. Me teemme oman päätöksemme ja toivottavasti se tulee selvästi ankkuroiduksi kansan tahtoon. Sen mukaan joka tapauksessa tulen itse toimimaan.

Ed. Antvuri (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Minna Karhunen toi aivan oikein esiin sen, miten meidän lainsäädännössämme käytetään hyvin erilaisia ikärajoja mitattaessa aikuisuutta tai vastuuta. Sen lisäksi, että minulle tässä yhteydessä ylipääntänsä poikkeuslakiasia on vieras, en kannata 16 ikävuoden rajaa ihan siitä syystä, että mielestäni meidän aikuisiässä olevien täytyy kuitenkin kantaa vastuu ja tehdä päätökset näin suurista kysymyksistä. Ne voivat olla hyvin vaikeita nuorille jo sen takia, että normaaliin nuoren ihmisen kehitykseen kuuluu myös se, että heillä voi olla aika sekava sisäinen maailma. Sitä paitsi terveen nuoren kehitykseen kuuluu myös se, että pitää vastustaa auktoriteetteja, koska se on ainoa mahdollisuus itseenäistyy. Tässä mielessä minusta nuorella täytyy olla oikeus olla nuori. Heidän maailmaansa,

vaikka me poliitikot tietysti mielellämme toivossimme, että hekin miettivät vain poliittisia asioita, ei yksinkertaisesti kuulu tämän tyyppisten asioiden ajattelemiseen.

Ed. Markkula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan kuten ed. Antvuori äsken sanoi, Suomen lainsäädännössä on monenlaisia ikärajoja erilaisille asioille. Niitä tuntuu tässä keskustelussa kukin käyttävän sen mukaan kuin oman mielipiteen tueksi on parempaa ja johdonmukaisempaa.

Ed. Vähänäkki puhui siitä, että isät saattavat laittaa lapsensa äänestämään niin kuin itse haluavat. En tiedä, jotenkin voisin kuvitella, että 16–17-vuotiaan voimakas painostaminen kotona saattaisi itse asiassa salaisessa äänestyksessä johtaa päinvastaiseenkin tulokseen, joten en usko, että sitä kannattaisi ainakaan kotona kokeilla.

Ed. Tuomioja sanoi, että hän olisi valmiimpi miettimään yleisen äänestysikärajan alentamista. Itse en ole sitä niin loppuun pohtinut, että olisin varma omasta kannastani, mutta katsoisin, että tässä tilanteessa olisi hyvä tiettyssä mielessä kokeilla sitä, katsoa, millä tavalla se toimii, kun kysymys on neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä. Siinä mielessä, jos epäillään nuorten vastuuta tehdä päätöksiä, tässä on todella kysymys neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä, ja kun asia on sellainen, (Ed. Tuomioja: Suhdautuuko ed. Markkula sen tulokseen sitovasti vai ei?) jonka vaikutukset ovat todella pitkäaikaisia ja vaikuttavat monessa mielessä pitkälle tulevaisuuteen, olisi mielestäni kohtuullista, että hieman nuoremmillakin ikäluokilla olisi mahdollisuus sanoa oma mielipiteensä niistä asioista, jotka heidän elämänsä tulevat vaikuttamaan.

Ed. Karhunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin kiinnittänyt huomiota samaan kohtaan ed. Vähänäkin vastauspuheenvuorossa, eli kun hän epäili, että alle 16-vuotiaat olisivat vanhempiensa johdateltavissa, niin täytyy sanoa, että kyllä ed. Vähänäkillä on hyvin kilttejä lapsia, jos hänen lapsensa ovat niin helposti johdateltavissa. (Ed. Laakso: Tulleet isäänsä!) — Tulleet isäänsä. — Ainakin itse siinä iässä olin sellainen nuori kapinallinen, että jos minun mielipiteitäni olisi haluttu kääntää, niin entistä vahvemmin olisin omaa kantaani ajanut eteenpäin. Kun todella kyseessä on salainen vaali, riskejä vanhempien holhoukseen liittyy.

Ed. Antvuorelle olisin halunnut todeta, että

nimenomaan tässä kysymyksessä, vaikka politiikka ei yleensä nuoria tunnu kiinnostavan, tässä kysymyksessä tuntuu kiinnostavan. Aloite on tullut nuorilta tähän 16 vuoden ikärajaan, ja sen vuoksi olen halunnut asian eduskuntaan keskusteluun nostaa, koska nuoret nimenomaan ovat sitä esittäneet. Silloin harvoin, kun nuoret innostuvat jostakin politiikkaan liittyvästä asiasta, mielestäni heitä pitää tukea siinä ja heille pitää antaa mahdollisuus toteuttaa tavoitteitaan.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Täällä on useissa puheenvuoroissa puututtu kansanäänestyksen sitovuuteen. Esimerkiksi ed. Karhunen unohtaa kokonaan kaiken tärkeimmän puheenvuoron, joka viimepäivinä tästä asiasta on käytetty, se on pääministeri Esko Aho käyttämä.

Pääministeri Aho ilmoittaa Suomenmaan haastattelussa yksiselitteisesti, että ellei kansallista tukipakettia hyväksytä eduskunnassa, keskustaa käyttää määrävähemmistöään estääkseen EU-jäsenyyden. Tässä otetaan kantaa kansanäänestyksen sitovuuteen. Eli keskustan puheenjohtaja, pääministeri Esko Aho ilmoittaa yksiselitteisesti, että kansanäänestys ei sido keskustaa muuten kuin siinä tapauksessa, että kansallinen tukipaketti eduskunnassa hyväksytään.

Luulen, että kaiken kaikkiaan sitoutumista kansanäänestyksen tulokseen kannattaa tarkastella myös Tanskan esimerkin kannalta. Silloin kun äänestystulos on ristiriidassa poliittisen eliitin tahdon kanssa, poliittinen eliitti tuo tarpeen mukaan uuden esityksen kansanäänestyksen järjestämisestä. Näinhän kävi Tanskassa, jossa äänestystulos ensi vaiheessa ei tyydyttänyt poliittista eliittiä. Oma käsitykseni on se, että samoin käy myös Suomessa. Jos kansa äänestää Suomessa "ei" ja tämä tapahtuu pienellä marginaalilla, niin poliittinen eliitti, johon tässä tapauksessa kuuluvat hallituspuolueet ja SDP:n johto, tuovat uuden esityksen kansanäänestyksen järjestämiseksi, koska kansa on äänestänyt väärin.

En pidä oikeana sitä, että tulos sidottaisiin Ruotsin kansanäänestykseen, vaikka myönnänkin kohtalonyhteyden Ruotsin kanssa, koska äänten laskutapa Ruotsissa on toinen. Esimerkiksi jos siellä 37 prosenttia kansasta äänestää "kyllä", se voidaan tulkita myönteiseksi kannaksi. Pitäisikö meidän sitoutua Ruotsin vähemmistön kantaan ja olla samalla linjalla?

Ed. Paloheimio (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Täällä puhutaan kansanäänes-

tyksen sitovuudesta. Mielestäni tilanne ei ole sillä tavoin symmetrinen, että kansanäänestyksen tulos olisi sitova, mikäli ei-vastaus saa 52 prosenttia tai mikäli kyllä-vastaus saa 52 prosenttia. Eihän eduskunnassakaan tilannetta katsota symmetriseksi vaan "kyllä" vastaukselle edellytetään 2/3 enemmistöä. Olen mielelläni sitä mieltä, että mikäli enemmistö kansasta on kielteisellä kannalla, silloin kansanäänestykseen suhtaudutaan erittäin vakavasti. Sen sijaan, jos enemmistö kansasta on myönteisellä kannalla ja enemmistö on hyvin pieni, asia on erittäin kyseenalainen ja kummallinen. On hyvin epäloogista, että kansalaisten 52 tai 53 prosentin enemmistö voisi päättää myönteisestä ratkaisusta, siis liittymisestä EU:hun, mutta eduskunnassa edellytettäisiin 2/3 enemmistöä. Tällaista logiikkaa en kerta kaikkiaan ymmärrä.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun tätä keskustelua on seurannut, näyttää siltä, että ne, jotka haluavat, että Suomi liittyy EU:hun ovat mahdollisimman aikaisen äänestyspäivän kannalla. Taas ne, jotka eivät haluaisi, että Suomi EU:hun liittyy, haluaisivat siirtää äänestyspäivää mahdollisimman myöhäiseksi.

Itse olen sitä mieltä, että jos ylipäättänsä kansanäänestyspäivää siirretään, se pitäisi siirtää aikaisemmaksi kuin lokakuussa. Tämä sen takia, että eduskunta ehtii hoitaa lainsäädännön kansanäänestyksen jälkeen. Jos kansanäänestys ylipäättänsä järjestetään, on se toki otettava huomioon asiasta täällä päätettäessä. Tiedotusvälineet ovat kertoneet, että EU-tukipaketista hallituksen piirissä neuvoteltaessa kepu sai tukipaketin ja kokoomus äänestyspäivän. Jos näin vain ja ylipäättänsä oli, niin on toki selvää, että kokoomuksessa kannatetaan nyt ehdotettua kansanäänestyspäivää.

Totean vielä lopuksi, että Suomi päättää itsestään EU:sta. Ruotsissa otetaan Suomen päätös huomioon tai ei. Se on heidän asiansa.

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Jaakko Laaksole haluaisin todeta, että minusta marssijärjestys pääministerin mukaan on se, että kansalliseen tukipakettiin liittyvien lakien pitää olla täällä valmiina ennen kansanäänestyspäivää, jolloin on tiedossa, onko olemassa jokin neuvottelutulos, johon kansallinen tukipaketti kuuluu hyvin oleellisena osana. Sen sijaan kysymyksessä siitä, mikä on kansanäänestyksen sitovuus, ainakin

itse lähdän siitä, että totta kai lopputulos vaikuttaa, niin kuin ed. Paloheimo totesi. Jos se on hyvin tasainen taikka jos tulos on sellainen, että esimerkiksi Etelä-Suomen asutuskeskukset 90-prosenttisesti menevät EU:hun ja muu Suomi ei, niin olen aivan varma, että siinä tilanteessa pitää päättäjien hyvin tarkkaan miettiä, mikä signaali on tämä kansanäänestyksen tulos.

Tiedän esimerkiksi, että Norjassa veljespuolue ilmoitti jo ennen eduskuntavaaleja ja mahdollista kansanäänestystä, että he eivät tule missään vaiheessa eikä minkään kansanäänestyksen jälkeen suosittamaan Norjan EU-jäsenyyttä. Uskon, että kansanedustajilta tullaan tätä kysymään kyllä kentällä ennen kuin päätös täällä eduskunnassa tehdään kansanäänestyksen jälkeen.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Olen käyttänyt tästä aiheesta varsin monta varsinaista ja vastauspuheenvuoroa. Kuitenkin vielä jonkinlainen yhteenveto näkemyksistäni on paikallaan sen takia, että olen nähnyt tämän myös eräällä tavalla prosessina, jossa jokaisella käytetyllä puheenvuorolla on merkityksensä. Ei näin vakavassa asiassa voi keskustelu olla heittelyä ilman, että näillä heittelyillä ja lausahduksilla on merkitystä.

Ensimmäisenä pohdiskelen tätä äänestyspäivämäärää. Itse lakialoitteessani ehdotin, että se on 20.11. Nyt suurin piirtein kaikki ne argumentit, jotka olen kuullut, tukevat sitä, että tämä on ilmeisen hyvin valittu päivämäärä. Se esiintyy myös yhdessä vastalauseista.

Nimittäin, jos ajatellaan tuota maailman kuuluisinta maatalouden kansallista tukipakettia ja siihen liittyvää lainsäädäntötyötä, sen suhteensa maa- ja metsätalousministeri tältä samalta paikalta esitti erittäin kireän aikataulun 6.9.—5.10. Siis sinä aikana pitää hoitaa, oliko se nyt 44 vai 46, lakiesitystä läpi. Minä vielä korostan tässä yhteydessä, hyvät edustajatoverit, sitä että maa- ja metsätalousministerillä oli väärä päivämäärä, kun hän sen takarajan asetti. Hän sanoi 16.10. Eihän se ole se, vaan se on 5.10, jolloin ennakkoäänestys alkaa. Eli tässä suhteessa minä en ilennyt suoraan sanottuna ministeriä mennä korjaamaan, mutta ajattelin, että teen sen siinä yhteydessä, kun tämä keskustelu neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä isossa salissa toisen käsittelyn yhteydessä käydään. (Ed. Gustafsson: Edustaja on hieno mies!) — Olipa hieno taikka ei, mutta pidin tätä asiallisena. Tämä on minusta niin vakava asia, että se pitäisi ottaa tässä yhteydessä myös huomioon.

Toinen asia oli 16 vuoden äänioikeusikäraja-aloite ja sen mukainen vastalause perustuslakivaliokunnan mietinnössä. Jos se on vakavasti otettava, niin kuin vastauspuheenvuorossani totesin, niin siitähän automaattisesti seuraa se, että tätä äänestyspäivämäärää on siirrettävä tuonnemaksi, että nämä 16—17-kesäiset pystyvät nyt ottamaan todesta sen, että he joutuvat vakavasti tähän asiaan paneutumaan ja sen mukaisesti siten äänestämään.

Edelleen ed. Karhusen mielipiteestä, kun hän kävi täällä läpi sitä, missä valmiustilassa ja kiireellisyytilassa Suomen kansalaiset ja erikoisesti nuoret kansalaiset ovat. Hänhän äskeisessä puheenvuorossaan todisti, että kaikilla on hirmuinen kiire. Sehän tarkoittaa suomeksi sitä, että on ennakkoon varattu suhteellisen vähän aikaa tähän asiaan perehtymiseen. Sen sijaan pitää ottaa vähän pitemmältä aikaväliltä se aika, jona tuohon perehdytään. Se tästä.

Sitten dominoteoriasta, josta täällä käytettiin varmaan ainakin parikymmentä vastauspuheenvuoroa parisen tuntia sitten. Totean, että koko se keskustelu, joka tästä asiasta käytiin, se kaikki tuki sitä, että dominoteoria on todellisuutta. Se ei ollut mitään muuta. Jos palautetaan mieliin se, että Itävallan äänestystulosta täällä on käytetty ja muualla on käytetty omien ajatusten tukemiseksi, sehän on juuri dominoteorian vahvistamista eikä sen kumoamista. Tässä keskustelu sellaisenaan käy todisteena asialle.

Sitten, kun eletään juuri sellaista hetkeä, jolloin pöydille jaettiin toisen lisäbudjetin mietintö, jossa kannetaan huolta valtiontaloudesta jnp., voisi kuvitella siitä seuraavan, että suhtaudutaan tiedotustoimintaan harvinaisen rationaalisesti niin, että kaikki mahdollinen tehdään yhdessä, koska on kansallisesta kysymyksestä kysymys. Se tarkoittaa sitä, että tähän valtioneuvoston tiedotteeseen liitetään valtioneuvoston pelkkä selonteko, ei merkityksen arviointia niin kuin perustuslakivaliokunta oikein ehdottaa ja että siinä on kyllä- ja ei-puolen raportit. Meillä ei-puolella tämä asia on helposti hallinnassa, sillä olemme löytäneet yhteiset sävelet esiintyä ulospäin niin, että tällä tavalla tuo meidän versiomme ainakin syntyisi erittäin helposti. Näin uskon. Tämä koski teknistä suoritusta.

Sitten vielä, arvoisa puhemies, lyhyesti sitovuudesta. Se on asia, joka on askarruttanut mieltäni hyvin suuressa määrin, ja yritän selvittää sen, kuinka olen tullut siihen tulokseen kuin olen tullut.

Ensinnäkin olen sitä mieltä, että sitovuutta

pitää olla. Totean, että ne, jotka ovat sitä mieltä, että yksinkertainen enemmistö on sitova, ja ovat sitä mieltä, että 2/3:n enemmistöllä hoidetaan EU-jäsenyyssopimus valtiosopimuksena, hehän siis katsovat, että lievä enemmistö kansanäänestyksestä on sitova mainitulla tasolla 2/3. (Ed. Laakso: Riippumatta äänestysprosentista!) — Riippumatta äänestysprosentista, tämä on aivan oikea havainto.

Meikäläinen ajattelee tämän koko prosessin vähän toisella tavalla. Niin kuin hyvin on tiedossa, olen sitä mieltä, että hyväksyntäprosessi pitää hoitaa normaalissa perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Se merkitsee 5/6 yhdessä eduskunnassa ja sitten kahdessa eduskunnassa niin, että se on 2/3 siinä jälkimmäisessä. Tällöin minulle 2/3-enemmistö tulee ratkaisevaksi. Se on siis suhteessa 5/6:aan. Näin päättelen, että 2/3-enemmistö myönteisiä ääniä kansanäänestyksessä sitoo minua henkilökohtaisesti toimimaan sen mukaisesti, koska minä annan arvon tälle sitovuudelle. Kyllä sitovuudella on kansalaisia motivoiva merkitys, mutta sillä pitää olla myös perustelut, miksi on päätynyt jollekin kannalle.

Ed. M o i l a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kansanäänestysmenettely on yleiseurooppalainen käytäntö, ja jo senkin vuoksi on ihan ymmärrettävää, että Suomessa järjestetään neuvoston antava kansanäänestys. Täällä on paljon puhuttu sitovuudesta ja viimeksi nimenomaan siitä, olisiko rajana yksinkertainen enemmistö vai määrän enemmistö annetuista äänistä. Kysymys on nimenomaan perusteltu sen vuoksi, että ainakin eduskunta päättää EU-jäsenyydestä määrän enemmistöllä annetuista äänistä. Itse tosin olen, samoin kuin edellinenkin puhuja, sitä mieltä, että asiasta pitäisi päättää perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Mutta päätettiin sitten määrän enemmistöllä tai normaalissa perustuslain säätämisyjärjestyksessä, joka tapauksessa ainakin 2/3:n enemmistö annetuista äänistä tarvitaan. Näin ollen olisi aika johdonmukaista, että sitovuuden kannattajat katsoisivat, että määrän enemmistö on se, joka sitoo, eikä suinkaan nimenomaan enemmistö puoleen tai toiseen.

Mutta kuten jo vastauspuheenvuorossani täällä olen todennut, moraalinen sitovuus johtaisi siihen, että joissakin tapauksissa kansanedustaja toisikin moraalittomasti noudattaessaan perustuslakia eli valtiopäiväjärjestyksen 11 §:n imperatiivisen mandaatin kieltoa sekä toisaalta hallitusmuodon 2 §:n mukaista edustuksellisen demokratian periaatetta.

Sitovuutta arvioitaessa on kuitenkin syytä muistaa se, että niin kansanedustajilla, maan hallituksella kuin tasavallan presidentillä on ilmeisesti enemmän tästä asiasta tietoa kuin äänestäjillä yleensä. Ainakin meillä on paremmat mahdollisuudet ollut saada tietoa. Jos olemme halunneet sitä hankkia, silloin ilmeisesti olemme sitä paremmin saaneet, kuin mitä kansalaiset, joiden tieto on paljolti valtioneuvoston tiedotteen varassa ja toisaalta ei- ja kyllä- ja neutraalien tiedonjakajien tiedon varassa.

Siitä huolimatta vaikka katsonkin, että kansanäänestystulos ei ole lain mukaan sen kummemmin kuin moraalisestikaan sitova, totta kai se vaikuttaa siihen, miten kansanedustajat äänestävät. Ilman muuta meidän on kuultava kansan enemmistön, nimenomaan määräenemmistön, mielipidettä ja arvioitava asiaa sen perusteella, mutta ratkaisun — korostan vielä, että ratkaisun — teemme me ja vain me, ei kansanäänestys, ja vastuu ja velvollisuus on myös meillä ihan samoin kuin päätöksenteon oikeuskin. On aika kyseenalaista vastuun kantamista sekini, että sokeasti noudattaa jotakin ulkoapäin tullutta ohjetta, joka tässä tapauksessa olisi kansanäänestyksen tulos.

Sitten tiedotteesta. En ole täysin vakuuttunut tiedotteen neutraalisuudesta. Se ei ole mitään epäluottamusta hallitukselle, vaan ihan inhimillisen logiikan tulos, sillä kun valtioneuvoston jäsenet yhtä lukuun ottamatta kannattavat EU-jäsenyyttä, toiset henkeen ja vereen ja toiset vähän lievemmin mutta kuitenkin varsin topakasti, ja kun valtioneuvoston äänitorvi on se ministeriö, joka tiedotteen tekee, on aika outoa ajatella, että sen tiedotteen sisältöön ei mitään vaikuttaisi valtioneuvoston käsitys ja kanta asiasta.

Perustuslakivaliokunnassa kansanäänestysasiaa käsiteltäessä kysyin, mitä se ministeriön tiedote pitää sisällään. Kysyin muun muassa, onko siinä tiedotteessa maininta siitä, että jäsenyyssopimuksessa ei ole mitään kohtaa siitä, miten sopimuksesta pääsisi eroon. Yleisen sopimusoikeuden periaatteiden mukaanhan sopimuksessa on eräänä sopimusehtona myös se, miten sopimus mahdollisesti irtisanotaan tai puretaan. Tällaista lausumaa ei tässä sopimuksessa ole. Myös keskusteluissa on käynyt ilmi, että on vain erilaisia spekulatioita siitä, mikä olisi tilanne, jos jäsenmaa haluaisi irrottautua tästä sopimuksesta. Mielestäni olisi ollut kohtuullista mainita tämäkin tosiasia tiedotteessa. Ministeriön asiantuntija vastasi, että asiaa ei siinä mainita.

Kansanäänestyksen lipukkeen kysymyksen-

asettelusta on myös keskusteltu, ja se on visainen asia. Olen sitä mieltä, että kysymys on hyvin vaikea asettaa neutraalisti ja oikein, oltiinpa sitten itse asiasta mitä mieltä tahansa ja vaikka yritettäisiin olla kuinka puolueettomia tahansa. Kysymyksenasettelun ongelmallisuus ilmeni selkeästi käsiteltäessä asiaa perustuslakivaliokunnassa. Kaikki esillä olleet vaihtoehdot olivat tavalla tai toisella puutteellisia tai epätasällisia eikä niistä mikään ollut kelvollisempi kuin hallituksen esitys. Näin ollen katsonkin, että hallituksen esityksen sanamuoto kysymyksenasettelussa on aivan mukiinmenevä.

Sen sijaan kansanäänestyspäivän olisin suosittelevan valittua myöhemmin ja siksi olenkin sillä kannalla, että sen päivän olisi pitänyt olla 20.11.94. Täällä on paljon puhuttu päivämäärän valinnan taktisuudesta. Ymmärtääkseni pohjoismaisissa yhteyksissä on varsin yleisesti arvioitu sitä, miten äänestystulos muotoutuu eri äänestysjärjestyksissä, ja on varsin monissa yhteyksissä esitetty sellainen mahdollisuus, että Suomen mahdollinen ”kyllä” vaikuttaisi norjalaisiin kielteisesti suhtautuviin siten, että 20 prosenttia näistä Norjan kielteisistä ”ei”:n äänestäjistä äänestäisikin ”kyllä”, ja vastaavasti Ruotsin mahdollinen ”kyllä” vaikuttaisi noin 5 prosenttiin Norjan äänestäjistä niin, että he muuttaisivat mielensä. Tämä yhteisvaikutus olisi jo 25 prosenttia äänestäjistä. Tämähän on spekulointia, mutta kuvastaa kuitenkin sitä, että ei äänestyspäivä ja äänestysjärjestys ole täysin merkityksetön. Sen sijaan jos olisi haluttu päästä tässä asiassa neutraaliin tulokseen, sehän olisi toteutunut niin, että kaikissa kolmessa Pohjoismaassa olisi äänestetty samanaikaisesti. Silloin väittely taktikoinnin olemassaolosta tai -olemattomuudesta olisi ollut perusteeton. Sopii vain kysyä, miksi tämä oli niin mahdollon ajatus.

Sitten täällä on heitetty esille 16 vuoden ikäraja. Myös se asia oli esillä valiokunnassa, ja kuten täällä on todettu joissakin puheenvuoroissa, olisi ollut sitten loogista, että yleistä äänioikeusikärajaa olisi alennettu 16 vuoteen. Se on taas sen verran laajempi kysymys, että vaikka olisi kuinka oltu tähän asiaan asenteellisesti valmiita, sen valmistelu ja asiantuntijoiden kuuleminen ja kaikki, mitä näinkin suureen muutokseen liittyy, olisi kyllä vienyt niin paljon aikaa, että ei se olisi tähän hätään ehtinyt. Olen ihan samaa mieltä kuin ed. Tuomiojakin tässä asiassa, että mitään poikkeuslakeja joitakin tiettyjä äänestyksiä varten ei pidä laatia. Sen vuoksi yleisen äänioikeusikärajan alentamisasia on toisen messun arvoinen, ja sii-

hen on syytä sitten, jos niin katsotaan, myöhemmin paneutua pidemmän tarkastelun jälkeen.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Aivan aluksi hieman kertauksen vuoksi eduskunnan pöytäkirjoja ja niitä harvoja kuulijoita varten, joita täällä on, toteaisin, että helmikuussa 92, kun Suomi päätti eduskunnan enemmistön myötä jättää EY-jäsenhakemuksen, vasemmistoliiton eduskuntaryhmän kannanotto koski ns. reunaehtoja, neuvottelutavoitteita. Otimme jo silloin myös kantaa kansallisiin toimenpiteisiin, ja sen lisäksi myös jo silloin selkeästi otimme sen kannan, että vasemmistoliitto edellyttää, että yhteisön jäsenyydestä järjestetään kansanäänestys. Eli ensimmäisenä puolueena olimme silloin jo selkeästi kansanäänestyksen kannalla ja olemme yhä edelleenkin.

Mutta nyt aion puheenvuorossani kiinnittää huomiota kansanäänestyksen ajankohtaan, ikärajaan, kysymyksenasetteluun ja tietenkin sitten tulokseen. Täällä on spekuloitu tuloksella, joka liittyy itse kansanäänestyksen toimittamiseen.

Jos olisi haluttu toimia siten, että kansanäänestyksen ajankohta olisi neutraali Pohjoismaissa, aivan kuten eräät muutkin puhujat täällä sanoisin, että silloin olisi tullut järjestää yhtä aikaa kansanäänestys. Valitettavasti näin ei käynyt, ja tässä aivan selvästi erityisesti pääministeri Bildt ja pääministeri Aho halusivat aiheuttaa hämminkiä. Ei edes vakavissaan suostuttu harkitsemaan sitä. Muistan, kun ed. Tuomioja Pohjoismaiden neuvoston kokouksen yhteydessä viime syksynä toi esille nimenomaan yhteisen kansanäänestyksen toteuttamisen mallin. Minusta oli valitettavaa, että se ei saanut edes kovinkaan vakavaa pohdintaa.

Nyt sitten hallitus aivan tunnetusti ja juuri sen takia, että se tietää, että äänestystuloksilla on vaikutusta toisten maiden käyttäytymiseen, Suomi, jossa Pohjoismaista on ollut kaikkein myönteisin ilmapiiri ja edelleenkin on myönteisin suhtautuminen Euroopan unionin jäsenyyteen, luonnollisesti haluaa hyödyntää tilanteen. Hallitus on päättänyt asian, ja niin näyttää eduskunnassa käyvän, että eduskunnan enemmistö hyväksyy kansanäänestyspäiväksi 16.10. Jopa kokoomuslaiset itsekin täällä myönsivät sen olevan sitten se, minkä kokoomus sai, kun he joutuivat nielemään maataloustukipaketin, jota vastaan ovat pullikoineet täällä. Mutta he saivat vastapainoksi tämän äänestyspäivämäärän. Se on sitten kokoomuksen suuri voitto asiassa.

Mutta itse pidän kyllä parempana edelleenkin

myöhemmää eli marraskuun 20. päivää, ja äänestän sen puolesta. Minusta on hyvin tärkeää, että me tiedämme, miten Ruotsi on äänestänyt. Se ei ratkaise; toisin kuin täällä ovat eräät kokoomuslaiset yrittäneet väittää, että sen jälkeen kun Ruotsi on päättänyt, me olisimme jotenkin sidoksissa Ruotsin päätökseen. Ei, vaan me teemme oman päätöksemme, mutta suomalaiset äänestäjät äänestäessään tietäisivät ja arvioisivat, jos katsovat tarpeelliseksi, onko sillä vaikutusta vai ei. Mutta kun olen sanonut, että itse sitoudun kansanäänestyksen tulokseen, johdonmukaisuuden nimissä myös näen, että äänestäjien olisi hyvä tietää Ruotsin ratkaisu, ja sitten suomalaiset äänestäisivät niin kuin tahtoisivat. Tärkeää olisi, että eduskunta myös sitten noudattaisi kansan tahtoa.

Nimittäin tuloksella spekulointi, joka on jatkunut eduskunnassa tänään ja jo aikaisemmin alkanut, on minusta hyvin vaarallista. Minä todella olen huollissani siitä, että kun meillä historiallisesti toinen kansanäänestys tulee järjestämään, niin nyt jo on hurjaa spekulointia siitä, miten äänestystulokseen tulee suhtautumaan.

Ed. Karhusen osalta jo totesin, että oli vallan tavatonta, että hän ensin sanoi sen olevan moraalisesti sitova, mutta se ei sitten ollutkaan moraalisesti sitova kuin vain tietyillä edellytyksillä. Aivan vastaavasti ed. Paloheimo totesi, että jos yli 50 prosenttia sanoo "ei", niin silloin on aivan selvä ja helppo tulkinta eduskunnassa, silloin se on "ei". Mutta jos hieman yli 50 prosenttia sanoo "kyllä", tulee ongelma eduskunnassa. Hän lähti automaattisesti siitä, että kahden kolmasosan enemmistö riittää.

Kyllä minusta tämä johtaa siihen, että ihmiset eivät todellakaan ollenkaan voi olla varmoja, miten tämä talo tulee suhtautumaan heidän näkemyksiinsä. Silloin olisi ollut reilumpaa jo ajat sitten ilmoittaa, että on tämän lakiesityksen hylkäämisen kannalla eikä pidä tässä asiassa kansanäänestystä tarpeellisenä, vaan pitäisi tehdä joku puolueeton luotettava mielipidemittaus. Sehän olisi sitten vaihtoehto, jos ei kansanäänestyksellä ole suurta merkitystä.

Tiedän, että eräät perustuslakiasiantuntijat ovat kyllä varoitelleet myös tästä spekulatiosta nimenomaan, koska nyt on kyseessä ei ainoastaan äänestyksen tulos, jota jotkut ajattelevat, vaan myös se, millä tavalla ihmiset luottavat enää koko poliittiseen järjestelmään. Jos me olemme vakavissamme täällä ajamassa kansanäänestystä ja samanaikaisesti on täysin epäselvää, miten eduskunnassa tulee tulkitsemaan kansanää-

neistyksen tulosta, tämä kyllä entisestään romuttaa poliittista järjestelmää. Siitä olen todella huolissani.

Kysymyksenasetteluun täällä on myös viitattu useamminkin puheenvuoroissa. Totean, että en minä kyllä ole täällä erityisen ihastunut ollut enkä ole nytkään ed. Laineen eriyvään mielipiteeseen liitetystä kysymyksenasettelusta, jossa vielä nimenomaan on korostettu, että ensiksi on vastustan ja sitten kannatan. Ed. Seppäsen lakialoitteessa nämä olivat muistaakseni päinvastoin. Tämänkin on tietysti vähän johdattelua, mutta en myöskään pidä perustuslakivaliokunnan hyväksymää ja hallituksen esittämää kantaa hyvänä.

Nimittäin kun lähdetään siitä, että ”neuvotelun ratkaisun pohjalta”, väitän, että tästä tullaan vielä käymään uusi tulkintakysymys, mikä on ”neuvotellun sopimuksen pohjalta”. Eli siitä olisi mielestäni aivan hyvin voinut jättää tämän osan pois, ja kysymys kuuluisi, tulisiko Suomen liittyä EU-jäseneksi, kyllä tai ei. Minusta se olisi ollut kaikkein selkein kysymyksenasettelu. Mutta ilmeisesti sellaista selkeyttä tästä talosta ei tahdo löytyä. En tiedä, onko sinne taas jo kätetty joitakin piilovarauksia, joiden perusteella voidaan taas jossain sopivassa tilanteessa, jos tietyt edellytykset täyttyvät, tulkita asiaa sillä tavoin kuin itse pitää sitä tärkeänä.

Mitä tulee muutoin kysymyksenasetteluun, täällä joku viittasi Ruotsin malliin: ”kyllä”, ”ei” tai sitten tyhjää. En tiedä. Meillä voi olla kyllä hankala tilanne, kun meillä on vain kaksi vaihtoehtoa. Totta kai voi jättää tyhjän äänestyslipun, totta kai voi piirrellä äänestyslippuun ihan mitä tahansa viestejä meille päättäjille niin halutessaan, mutta ne ovat kuitenkin hylättyjä ääniä ja niitä ei lasketa. Se on sitten hyvin suuri ongelma, mikäli niitä on suuri määrä. Se on silloin meille päättäjille myös jokin viesti, joka tietysti viestii muusta kuin siitä, pitääkö Suomen liittyä jäseneksi. Se saattaa olla viesti siitä, miten me kykenemme yleensä tätä maata johtamaan, ja siihen täytyy varautua, että se voi olla meille hyvin vakava viesti. Toivottavasti näin ei ole. Toivon, että tältä osin ihmiset kuitenkin selkeästi ottavat kantaa, kun menevät äänestämään, vastaan tai puolesta.

Täällä on kovasti keskusteltu myös ikärajasta ja nuorten kansanedustajien aloitteesta. Tältä osin olen aivan samaa mieltä kuin ed. Tuomioja, että mikäli haluttaisiin, että jo 16-vuotiaat voivat osallistua EU-kansanäänestykseen, minusta silloin meidän perustuslakiamme tulisi muuttaa

vielä ennen sitä, ja silloin tämän asian käsittely pitäisi keskeyttää. Mutta minusta sen pitäisi koskea kaikkia äänestyksiä. Olen sanonut sen aikaisemminkin täällä eduskunnassa, että en ymmärrä, miksi täällä jatkuvasti on korostettu sitä, että on Suomen historian tärkeimmästä päätöksestä kysymys, kaikkein painavimmasta ja ratkaisevimmasta, mitä Suomi itsenäisyytensä aikana on tehnyt. En ihan tällaisia ylisanoja käyttäisi välttämättä, nyt ei ole kuitenkaan kysymys sodasta ja rauhasta. Minusta kyllä pitäisi johdonmukaisuuden nimissä niiden, jotka vaativat alempaa ikärajaa, lähteä siitä, että se pitäisi ulottaa silloin myös kaikkia muita äänestyksiä, myös eduskuntavaaleja ja kunnallisia vaaleja, koskevaksi. Sen olen todennut aikaisemminkin ja totean nyt uudelleen vielä.

Tältä osin väittäisin, että ed. Karhusen logiikka petti myös niissä perusteluissa, miksi nimenomaan ikärajaa pitäisi EU-kansanäänestyksessä laskea. Hän korosti kovasti sitä, että sehän on vain neuvoa-antava kansanäänestys ja että näin tavallaan nuorten mielipide saataisiin selville. Hän siis vähätteli kansanäänestyksen merkitystä perusteluna sille, että nuorille voitaisiin antaa alempi ikäraja. Tämä on myös vaarallinen tie. Jos lähdetään todella vähättelemään etukäteen kansanäänestyksen merkitystä, se ei välttämättä ole todella mielipidemittausta kummallisempi. Se on, kuten olen jo moneen kertaan todennut, erittäin vaarallinen tie.

Lopuksi haluan todeta vielä, että eilen kuuntelin, kun esimerkiksi ulkopoliittisen instituutin tutkija, everstiluutnantti Pekka Visuri problematisoi äänestysajankohtaa ja -päivää. Kyllä minä aika pitkälti voin yhtyä niihin näkemyksiin, joita hänellä on, koska kyllä juuri nimenomaan turvallisuuspoliittinenkin aspekti olisi ihmisten hyvä tietää. Suomalaisten olisi hyvä tietää äänestäessään, miten käy, onko Suomi kenties ilman Ruotsia EU:n jäsen, jolloin rajamme merkitys entisestään korostuu. Se ei välttämättä vaikuta, kuten sanoin, äänestäjien käyttäytymiseen, mutta se olisi hyvä tietää.

Turvallisuusnäkökohtaa on vähätelty. Se on sikäli huono asia, koska, kuten totesin välikysymyskeskustelun aikana, Evan tutkimukset osoittavat, että yli 50 prosenttia suomalaisista on huolissaan nimenomaan turvallisuuspolitiikasta. Tämäkin olisi syytä ottaa sillä tavalla vakavasti, ettei sitä ainakaan vähätellä.

Ed. M ö l s ä : Arvoisa puhemies! Se, että hallitus päätyi kansanäänestyksen järjestämiseen

unioni-asiasta, on tietysti hyvä ja välttämätön asia, enkä lähtisi kilpailemaan sillä, kuka oli ensin asian takana, kuten äskeinen puhuja yritti tehdä. Kansanäänestys on lain mukaan neuvoo-antava. Perustuslakivaliokunnan tulkinnan mukaan sillä on oltava tärkeä merkitys, kun eduskunta lopullisen päätöksen asiasta tekee. Lopullinen vastuu siitä, liittyykö Suomi jäseneksi Euroopan unioniin, on eduskunnalla, eivätkä edustajat siitä vastuusta pääse menemällä esimerkiksi kansanäänestyksen tuloksen taakse.

Tiedämme, että tämä on äärimmäisen vaikea asia, josta päätöstä teemme. Tietoa siitä, mitä se pitää sisällään, on tavattoman vaikea saada niin edustajien kuin muidenkin. Sen vuoksi on aivan oikein, että lopullinen päätös tehdään mahdollisimman korkealla tasolla, että se olisi paljon vähemmän mielikuvien kuin todellisten asioiden varassa.

Lakiesitys kansanäänestyksestä pitää sisällään toki monia kohtia, mutta ehdottomasti keskeisin asia, joka sieltä nousee esille, on se, minä ajankohtana kansanäänestys järjestetään. Täällä on pyritty toisaalta vähättelemään sitä, että kansanäänestysajankohta ei olisi merkityksellinen. Minusta se on turhaa kuvittelua, jos näin ajatellaan. Ymmärtäisin paremminkin niin, että kysymys on harhaanjohtamisesta väitettäessä, että sillä ei olisi merkitystä.

Todisteena siitä käy mielestäni se, että sen jälkeen, kun Itävallan kansanäänestystulos oli selvillä, jälkireaktiot niin Suomessa kuin muissa Pohjoismaissa osoittivat, että totta kai sillä on merkitystä. Toisaalta sen jälkeen, kun Suomi päätti siitä, että meillä kansanäänestys on 16 päivänä lokakuuta, välittömästi Ruotsin EU-kannattajat olivat todella mielissään ja iloisia siitä, että Suomi tekee päätöksen ensin. Jo nämä minusta osoittavat sen, että sillä todella on merkitystä.

Toisaalta myös monet asiantuntijat perustuslakivaliokunnassa totesivat, että on aivan itsestään selvää, että eri maissa saavutetut jäsenäänestys tulokset todella vaikuttavat siihen, miten muissa maissa äänestystulos muodostuu. Koska kuitenkin lähtökohta on se, että eri maissa suoritettut kansanäänestykset eivät voi tarkoittaa sitä, että niillä pyrittäisiin vaikuttamaan muiden maiden vastaaviin päätöksiin, itse olen lähtenyt siitä, että Pohjoismaiden kannalta ehdottomasti paras vaihtoehto olisi ollut, että nämä maat olisivat äänestäneet samanaikaisesti. Kun tällaista mahdollisuutta nyt ei ole ja kun eduskunnassa on esitys siitä, että äänestyspäivämäärä olisi 20.

marraskuuta, itse olen kallistunut sille kannalle, että tulen sitä kannattamaan.

Toinen asia, joka mielestäni nousee esille hallituksen esityksestä on se, että koska tietoa on jaettava ja niistä asioista joita tähän liittyy, hallitus esittää, että kansalaisjärjestöjä tuettaisiin tiedon jakamisessa, ja edelleen niin, että raha jaettaisiin jaa- ja ei-vaihtoehtoilta sekä sen lisäksi ns. puolueettomalle tiedotukselle eli tiedotukselle, jolla ei olisi kantaa kumpaankaan suuntaan. Kysymys vain kuuluu, mitä nämä tahot voisivat olla, joilla ei ole asiasta minkäänlaista kantaa, siis olisivat tavallaan mieltä vailla siitä, miten Suomen tulisi EU-asiassa järjestäytyä. Kun valtioneuvostolla on myös omaa tiedottamista, näkisin, että paras tapa tässä edetä on se, että mainittu rahasumma jaettaisiin tasan kahden vaihtoehtoon, "jaa"- ja "ei"-kannattajien välille, koska lopullisessa äänestyksessä ei muita vaihtoehtoja ole. On vain nämä kaksi, voi olla jäsenyyden kannalla tai sitä vastaan. Toisaalta tiedämme, että myös ne asiayhteydet, jotka Suomeen vaikuttavat, ovat sekä myönteisiä että kielteisiä, joiden perusteella lopullinen ratkaisu on tehtävä.

Ennen kansanäänestystä Suomessa on tietysti oltava selvillä siitä, mistä äänestetään, koska Suomen sopimus on selvästi kaksiosainen, meillä on sekä unionin kanssa neuvoteltu suora sopimus että siihen liittyvä kansallinen osa, myös siihen liittyvän lainsäädännön on oltava tiedossa, kuten täällä mm. ministerit ovat ilmoittaneet. Katson, että ennen kuin kansanäänestys suoritetaan, lainsäädännön on oltava valmis.

Näiltä pohjilta minusta Suomessa voidaan tässä päätöksenteossa edetä. Lopullinen vastuu on totta kai jokaisella edustajalla eduskunnassa.

Ed. M. P i e t i k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mölsä kysyi puheenvuorossaan, mitkä tahot voisivat olla sellaisia, jotka voisivat olla jakamassa puolueetonta informaatiota. Haluan todeta, että mielestäni paras informaatiolähde on vapaan kansansivistystyön organisaatiot. Kansalaisopistot, kansanopistot ja opintokerhot voivat nimenomaan antaa selkeää puolueetonta tietoa, jota kansalaiset nimenomaan peräänkuuluttavat. Ihmiset toivovat monipuolista tietoa, ja sitä he voivat saada selkeällä keskustelufoorumilla, jolla tuodaan esille sekä EU-jäsenyyden myönteiset että kielteiset puolet.

On erittäin tärkeää varata määrärahaa puolueettomaan informaatioon. Tämä informaatio voidaan antaa nimenomaan näitä kanavia käyt-

täen, siis kansalaisopistoja, kansanopistoja ja vapaan sivistystyön organisaatioita. Nämä organisaatiot eivät ole voineet opetussuunnitelmissaan ja omissa talousarvioissaan varautua etukäteen tähän tehtävään. Sen takia mielestäni on erittäin tärkeää, että ainakin kolmasosa määrärahoista osoitetaan tämän tyyppiseen puolueetomaan informaatioon.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! Keskustelu Suomen mahdollisesta EU-jäsenyydestä tuo joskus mieleen Mihail Bulgagovin vanhan kirjan, jonka nimi on "Saatana saapuu Moskovaan". Tämä arvohenkilö näyttää vikkellästi siirtyneen Moskovasta Brysseliin.

Suomen liittyminen tai liittymättä jättäminen Euroopan unioniin on niin merkittävä ratkaisu, että on aivan paikallaan, että keskustelu on osittain varsin kiihkeääkin. Mielestäni kuitenkin on syytä koko ajan pitää mielessä se, että varmaa tietoa tulevaisuudesta meillä ei voi olla. Voimme yrittää tehdä kaikkemme selvittääksemme, millaiset tulevaisuuskuvat ovat todennäköisimpiä kummassakin vaihtoehdossa, siinä vaihtoehdossa, että liittymme Euroopan unioniin, tai sitten siinä vaihtoehdossa, että emme liity, mutta varmaa tietoa siitä, mitä kumpikin vaihtoehto tuo tullessaan, meillä ei voi olla. Mielestäni on tärkeää muistaa myös se, että jos Suomi jättää liittymättä Euroopan unioniin, se ei merkitse sitä, että maailma meidän ympärillämme ja maailma edes Suomen rajojen sisäpuolella säilyy muuttumattomana.

Olen sitä mieltä, että Euroopan unionin mahdollinen jäsenyys ei voi käytännössä toimia, jos päätös liittymisestä tehdään kansan tahtoa vastaan. Siksi on aivan ehdottoman välttämätöntä, että asiasta järjestetään kansanäänestys. Oma kantani itse jäsenyyteen on myönteinen ennen muuta siksi, että tarvitsemme ylikansallista poliittista päätöksentekoa, jos emme halua, että pelkät markkinavoimat heiluttavat kansallisvaltioita. Mutta jäsenyyden ehdoksi asetan myös sen, että enemmistö kansanäänestyksessä äänestäneistä hyväksyy jäsenyyden.

Eduskunnassa ja eduskunnan ulkopuolellakin on aika paljon keskusteltu siitä, tarvitaanko kylä- tai ei-vaihtoehdon puolelle jokin selkeä enemmistö, määräenemmistö tai muulla tapaa selkeä enemmistö. Itse olen sitä mieltä, että asia vastaa presidentinvaaleja. Yksi ääni riittää ratkaistaan enemmistön suuntaan tai toiseen.

En myöskään voi pitää kovin asiallisina syytöksiä niitä kansanedustajia kohtaan, jotka ha-

luavat nähdä kansanäänestyksen tuloksen — ja pitävät sitä oman käyttäytymisensä kannalta — ratkaisevana. Asian voi nähdä myös niin, että asetamme jäsenyyden toteutumiselle useampia ehtoja. Perustuslaki asettaa sen ehdon, että eduskunnan määräenemmistö on saatava jäsenyyden puolelle, mutta mielestäni on aivan oikein, jos kansanedustajat itse asettavat myös sen ehdon, että tämän lisäksi edellytyksenä on enemmistö liittymisen puolella kansanäänestyksessä.

Pidän tärkeänä, että ennen kansanäänestystä tiedottamisrahoja annetaan myös sellaisille järjestöille ja muille tahoille, jotka eivät tee työtä ensisijaisesti propagoidakseen jompaakumpaa vaihtoehtoa, vaan myös sellaisille järjestöille ja muille tahoille, esimerkiksi kansanopistoille, joista ed. M. Pietikäinen äsken puhui, jotka jakavat tietoa jäsenyyden ja ei-jäsenyyden eri puolista, joista kukin kansalainen voi päättää, mitä asioita itse pitää jäsenyyden tai ei-jäsenyyden etuina ja haittoina.

Olen itse esimerkiksi huomannut monen suomalaisen pitävän uhkana sellaisia EU-direktiivejä, jotka edistävät ympäristönsuojelua. Itse pidän tietenkin tällaisia direktiivejä myönteisenä asiana. Tämä on esimerkki sellaisesta kysymyksestä, jonka yksi kansalainen voi nähdä myönteisenä ja toinen kansalainen taas kielteisenä. On mielestäni tärkeää, että rahanjaossa muistetaan myös sellaisia tahoja, joiden tiedon jakamisen tavoite ei ole käännystyö joko jäsenyyden kannalle tai jäsenyyttä vastustamaan vaan antaa täsmällisempiä tietoja kansalaisten omakohtaisen päätöksenteon pohjaksi.

Kun eduskunta noin kaksi vuotta sitten keskusteli jäsenanomuksen jättämisestä, sanoin silloin pitäväni mahdollisen jäsenyyden suurimpana uhkana euronöyristelyä, sitä, että johtavien poliitikkojen kotiryssät vaihtuvat kotibryssiin. Valitettavasti kuluneet pari vuotta ovat osoittaneet tämän pelon aivan aiheelliseksi. Se, mitä Suomen jäsenyys EU:ssa, mikäli se toteutuu, todellisuudessa tuo tullessaan, riippuu hyvin paljon meistä itsestämme, meidän omasta asenteestamme koko asiaan.

Ed. H a u t a l a : Arvoisa puhemies! Pohdiskelen puheenvuorossani hiukan neuvoa-antavien ja sitovien kansanäänestysten problematiikkaa.

Nyt kun yksimielisesti eduskunta aivan ilmeisesti lopulta hyväksyy lakiesityksen neuvoa-antavasta EU-kansanäänestyksestä, olen luonnollisesti sen kannalla. Mutta olen samalla erittäin

pahoillani siitä, että Suomessa ei ajoissa herätty miettimään, kuinka ja missä muodossa kansanäänestys tulisi järjestää.

Ed. Luukkainen toteaa usein, että jotkut ratkaisut eivät ole oikein elegantteja. En tiedä, mitä hän ajattelee tästä asiasta, mutta hän varmaankin ilmaisisi minun mielipiteeni sanoen, että neuvoo-antava kansanäänestys ei EU-ratkaisua tehtaessa ole oikein elegantti ratkaisu. Perustelen tätä.

Ensinnäkin neuvoo-antavia kansanäänestyskiä ei ole juurikaan tarkoitettu sen tyyppisten päätösten tekemiseen, joissa kosketetaan perustuslakia. Näen perimmältään kysymyksen Euroopan unioniin liittymisestä ratkaisuna, joka muuttaa merkittävästi Suomen hallitusmuodon keskeisiä kohtia, ajatusta Suomesta täysivaltaisena tasavaltaana, ajatusta kansan täysivaltaisuudesta ja valtioelinten suhteita.

Monissa maissa perustuslain muutoksista järjestetään sitovia kansanäänestyksiä, koska niitä pidetään niin suurina ja osittain myös peruuttamattomina. Itse katson, että EU:hun liittyminen on perimmältään peruuttamaton ratkaisu, koska Suomi liittyy monin sitein unioniin. Suomalainen yhteiskunta kytketään osaksi aivan uuden tyyppistä järjestelmää. Ei ole realistista antaa ihmisille sellaisia toiveita, että sieltä erottaisiin muuttaman vuoden koejäsenyyden jälkeen. Tämäkin on mielestäni argumentti sen puolesta, että ratkaisu pitäisi tehdä perustuslain säätämisjärjestyksessä. Eli raskaimmalla mahdollisella menettelyllä, ettei tule tehtyä kevytmielisiä päätöksiä. Tämä kanta on aivan riippumaton siitä, mitä mieltä olen itse EU-jäsenyydestä. Olen tällä hetkellä enemmän puolesta kuin vastaan.

Ongelma onkin se, että Suomessa keinot ja päämäärät ovat sekoittuneet vakavalla tavalla toisiinsa. Ne, jotka haluavat, että jäseneksi liitytään, ovat etsineet sellaisia ratkaisuja, etteivät ainakaan kansalaiset ja demokratia tule asettamaan esteitä. Johdonmukainen seuraus on sitten se, että on pyritty etsimään kevennetty säätämisyjärjestys, kun eduskunta aikanaan päättää asiasta. Ne, jotka ovat vastaan, luonnollisesti yrittävät etsiä raskaimpia mahdollisia menettelyjä, että päätöstä ei voitaisi niin helposti tehdä. Hehän usein puhuvat juuri tämän varsinaisen perustuslain säätämisyjärjestyksen puolesta.

Itse katson, että myös EU-kannattajat voisivat pohtia vaikeutettua säätämisyjärjestystä, koska myös he joutuvat kantamaan poliittisen vastuun ratkaisusta äänestäjiensä edessä. Käytännössä varsinainen perustuslain säätämisyjärjestys

tarkoittaa sitä, että tarvitaan eduskuntavaalit. Tällä eduskunnalla ei olisi lopullista oikeutta päättää tästä ratkaisusta, vaan se jätettäisiin leppämään seuraavien eduskuntavaalien yli. Hyvin monet seikat puhuvat sen puolesta, että Suomessa tulisi järjestää ennenaikaiset eduskuntavaalit alkusyksystä. Myös tämä asia tulisi silloin hoidetuksi asianmukaisella tavalla.

Nyt kuitenkin on päätetty, että näin ei tapahdu, ellei hallitus tosiasiaa kaadu, mikä mahdollistaisi sen, että tämä eduskunta 2/3:n enemmistöllä päättää liittymisestä Euroopan unionin jäseneksi neuvoo-antavan kansanäänestyksen jälkeen.

Neuvoo-antavaa kansanäänestystä on hyvin monin eri tavoin pyritty kampeamaan sitovan kansanäänestyksen suuntaan. Käytännössä uskon, että loppujen lopuksi Suomessa monet tuntevat luissaan ja ytimissään, että ratkaisun pitäisi olla aivan aidosti ja oikeasti sitova, ei moraalisesti sitova vaan sitova. Kun tähän ei nyt ole mahdollisuuksia, neuvoo-antavaa kansanäänestystä on pyritty muuttamaan sitovan kansanäänestyksen suuntaan.

Tämä on tapahtunut mm. sillä tavalla, että laissa ei sovelleta neuvoo-antavista kansanäänestyksistä annettua menettelytapalakeja. Lain 5 § toteaa, että tässä ei vaadita, että kansalaisilla pitäisi olla mahdollisuus vastata myös kolmanteen vaihtoehtoon, olla ottamatta kantaa tällaiseen jyrkkään kyllä/ei-asetteluun. Ollaan teke-mässä takkia, ja sitten siitä ehkä tulee liivit, jos ei siitä tule liivit, niin ehkä siitä sitten tulee kukkaro.

Myös puhe moraalisesta sitovuudesta, joka sinänsä on mielestäni vakavaa puhetta, koska siinä käydään dialogia äänestäjien ja valittujen edustajien välillä, osoittaa, että haluttaisiin tosiasiaa mennä sitovuuden suuntaan. Tätä pidän periaatteessa hyvänä.

Presidenttiä myöten tässä maassa on luotu paineita, että eduskunta instituutiona kokisi niin voimakkaan paineen, että se pienelläkin enemmistöllä saadun neuvoo-antavan kansanäänestyksen tuloksen jälkeen hyväksyisi EU-sopimuksen. Monet ovat jo kiinnittäneet huomiota ristiriitaan, joka tähän sisältyy. Suurin ristiriita on se, että yhden äänen enemmistöllä tehtäisiin eduskunnassa päätös, joka lievimmänkin tulkinnan mukaan vaatii 2/3:n enemmistön eduskunnalta instituutiona ja tiukimman tulkinnan mukaan itse asiassa 5/6 enemmistön eli perustuslainsäätämisyjärjestyksen.

Katson, että jokaisen kansanedustajan tulee tykönään ratkaista kysymys neuvoo-antavan

kansanäänestyksen sitovuudesta. Eduskuntaa instituutiona ei tämän perustuslakiongelman vuoksi voida sitoa siihen. Pahaa pelkään, että ne, jotka nyt puhuvat eniten tästä moraalisesta sitovuudesta, ovat niitä, jotka aavistavat, että ehkä Suomessa ei kuitenkaan kovin suuri enemmistö tule olemaan EU-ratkaisun takana neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä. Heitä pelottaa se, että sitten eduskunnassa todettaisiin, että tämä ei riitä.

Ed. Paloheimo käytti mielestäni hyvin valaisevan puheenvuoron. Hän totesi, että pienelläkin enemmistöllä neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä tehdyn ratkaisun, mikäli se on kielteinen, tulisi velvoittaa eduskuntaa hylkäämään sopimus. Taas vastaavasti hänen mielestään vaadittaisiin 2/3:n enemmistön suostumus neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä, jotta eduskunta voisi sopimuksen hyväksyä. Mielestäni tämä on oikea ajattelutapa.

Toivoisin, että tästä asiasta puhuttaisiin hienon syvällisemmin. Meillä jokaisella on paineet niskassamme. Meiltä odotetaan kannanottoa siihen, kuinka tulemme toimimaan kansanäänestyksen tuloksen kanssa.

Paheksun sitä, että tässä luodaan paineita toisia kansanedustajia kohtaan. Jokaisen täytyy henkilökohtaisesti ratkaista asia, ja viime kädessä perustuslain mukaan myös jokaisella on se henkilökohtainen oikeus.

Pelkään, että neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä on tulossa iso farssi. Koska kyse on niin raskaasta ja isosta päätöksestä kuin EU:hun liittyminen, mielestäni tällä eduskunnalla ei lainkaan ole varaa sellaiseen farssiin, johon keskustelu neuvoo-antavan kansanäänestyksen tulkinasta johtaa. Mutta ilmeisesti näissä olosuhteissa on lähdeittävä siitä, että hyvissä ajoin ennen neuvoo-antavan kansanäänestyksen päivää jokaisen tulee tehdä tietäväksi, miten juuri hän aikoo toimia. Ed. Paloheimon ajattelutapa on looginen ja oikeudenmukainen, ja siinä otetaan huomioon se vähemmistösuoja, joka Suomessa on perustuslaissa taattu. Kovin isot ratkaisut eivät saa mennä keittiön ovesta läpi vilahtamalla.

Arvoisa puhemies! Olen jokin aika sitten jättänyt lakialoitteen, jolla pyritään siihen, että Suomessa tulisi käytännöksi päättää eräistä kansainvälisistä sopimuksista sitovalla kansanäänestyksellä. Ajatukseni on se, että jos kansainvälisellä sopimuksella luovutetaan kansallista päätäntävaltaa esimerkiksi ulkomaisille tai kansainvälisille toimielimille, näistä asioista pitäisi päättää viime kädessä sitovalla kansanäänestyksellä. Käy-

tännössä siis eduskunnan omalta osaltaan tekemä ratkaisu alistetaan kansalaisten hyväksyttäväksi tai hylättäväksi. Tämän tyyppisiä menettelytapoja on monissa maissa. Mainitsin aikaisemmin ed. Laaksolle, että Tanskassa on perustuslaissa tämä vaatimus. Sitä on sovellettu integraattoriratkaisuissa.

Uskon, että aika tekee työtä ehdotukseni puolesta. Suomessa ei koskaan perustuslakia ole kovin kevyesti muutettu. Euroopan unionin mahdollisena jäsenenä Suomi tulee todennäköisesti useita kertoja sellaiseen tilanteeseen, jossa on kyettävä asianmukaisesti ratkaisemaan kansallisesti kysymys Euroopan unionin syvenemisestä kohti talous- ja rahaliittoa tai yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Mahdollisesti kysymys sotilaallisesta liittoutumattomuudesta tai liittoutumisesta on sellainen. Niihin tilanteisiin soveltuisi erittäin hyvin ajatus sitovasta kansanäänestyksestä. Sellaisia ratkaisuja ei Suomelle EU-sopimuksen hyväksymisen jälkeen varmaan heti tule, mutta uskon, että seuraavan eduskunnan istuessa tällaisia tilanteita tulee useita. Koska ehdotukseni toteuttaminen merkitsee perustuslain muutosta, toivon, että ajatus viriää jo tämän eduskunnan aikana.

Vihreät ovat kannattaneet sitä, että tällaisella menettelyllä aikanaan ratkaistaisiin Euroopan unionin syventymiskysymyksiä. Olen löytänyt kansanäänestystutkimuksesta aika paljon tukea ajatukselleni. Esimerkiksi kansanäänestyskomitea on vuonna 1983 hahmotellut kahta mallia. Toisessa sitovalla kansanäänestyksellä voidaan korvata eduskunnalle asetettuja määräänemistövaatimuksia. Yksinkertainen enemmistö kansanäänestyksessä voisi korvata kahden kolmasosan enemmistön vaatimuksen lepäämään jätettyä lakia eduskunnassa hyväksyttäessä. Toisen mallin mukaan kansanäänestyksellä voidaan korvata lakiesityksen kiireelliseksi julistaminen. Perustuslain säätämisjärjestyksen kynnysenä olisivat kahden kolmasosan määräänemistö sekä eduskunnassa että kansanäänestyksessä.

Kansan tekemää päätöstä voidaan verrata eduskunnan tekemään päätökseen siten, että eduskunnalta vaaditaan suurempi enemmistö kuin vastaavan asian käsittelyssä sitovassa kansanäänestyksessä. Silloinhan kansalaiset suoraan tekevät ratkaisun eivätkä edustajiensa välityksellä, jolloin tulos on varmasti myös oikeampi, kansan mielipidettä suuremmin kuvaava.

Arvoisa puhemies! Joitakin asioita vielä hallituksen esityksestä neuvoo-antavasta kansanäänestyksestä.

Vihreät kannattavat sitä, että tässä asiassa 16-vuotiaatkin voisivat äänestää. Me pidämme 16-vuotiaita erittäin valvutuneina ja katsomme, että kun he joutuvat elämään sen EU-ratkaisun kanssa paljon pidempään kuin vanhemmat ihmiset, olisi aivan oikein, että he saisivat ottaa siihen kantaa. Mutta perustuslakiimme sisältyy sellainen omalaatuisuus, että tätä asiaa ei voitu säätää ilman, että eduskunnassa vaadittaisiin viiden kuudesosan enemmistö. On erittäin outoa, että 16-vuotiaiden äänestämisoikeus vaatisi viiden kuudesosan enemmistön tässä eduskunnassa, kun taas sitten itse siitä asiasta, josta he pääsisivät äänestämään, eduskunta voisi päättää kahden kolmasosan enemmistöllä. Tässähän ei ole minkäänlaista logiikkaa. Valitettavasti perustuslaki tahtoo mennä tarkoituksenmukaisuuskysymykseksi, ja tässä asiassa nyt viimeinkin olisi mielestäni herättävä huomaamaan, että jotakin outoa on siinä, että näin todellakin vaaditaan.

Ed. Hassi on puhunut siitä, että tiedotusmäärärahoja, joita neuvoa-antavan kansanäänestyksen edellä jaetaan, tulisi jakaa myös sellaisille ryhmille, jotka eivät suoraan aja ei- tai kyllä-kantaa. Pidän tätä viisaana ajatuksena, ja olen ymmärtänyt, että se on kirjattu myös lain perusteluihin. Mielestäni on välttämätöntä, että tässä asiassa voidaan myös kampanjoimatta kumpakaan mielipidettä tuoda esiin tietoja ja näkökohtia, jotka valaisevat kansalaisille päätöksen luonnetta ja auttavat heitä päätöksessä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Hautala tarkasteli asioita filosofisesti puolelta ja toiselta. Vaikka yrittäisi kuinka ajatella, mihin kohtaan siihen iskisi, kovin selvää oksantynkää siitä ei saa, mutta joitakin ajatuksia kuitenkin.

Nythän on kysymys neuvoa-antavasta kansanäänestyksestä eikä sitovasta. Sitovaa ei tällaisessa asiassa käsitykseni mukaan voitaisi tehdä. Kysymys on niin äärimmäisen monimutkainen, että täytyy jättää takaportti eli eduskunnan aikanaan tekemä hienosäätö ja lopullinen päätös tästä asiasta.

Se, mikä on ollut ongelmallista ja mihin ed. Hautalakin puuttui, on se, että on alettu keskustelussa siirtää asiaa neuvoa-antavasta sitovan kansanäänestyksen suuntaan puhumalla moraalista periaatteista ja kantamalla huolta kansanedustajaveron moraalista eduskunnassa. Käsitykseni mukaan tämä on turhaa ja tarpeetonta. Jokainen tietysti tietää oman moraalin ja katsoo sen vain, mikä on perustuslakien

mukaista, ja sen jälkeen on oman moraalin kanssa myötäsoinnussa. Ei kannata siirtää sitovan kansanäänestyksen käsitystä siten, että me olisimme jollakin tavalla velvollisia siunamaan kansanäänestyksen tuloksen lopulliseksi ja sitovaksi sillä perusteella, minkälainen se on ollut.

Sitten eräs asia. Mielestäni ed. Hautala palloteli sillä asialla, että pitäisi kyllä- tai ei-vaihtoehdon lisäksi olla jokin muu, eli joka ei osaa sanoa, mitä haluaa. Mielestäni sellaista ei tarvitse olla. Tässä asiassa on vain "kyllä" tai "ei". Niin kuin aikaisemmin on sanottu, niiden, jotka eivät pysty äänestämään, täytyy jättää monet kotiin eikä lähteä ollenkaan äänestämään, koska tässä ei ole mitään merkitystä sillä, jos ei pysty ratkaisuun. Se on vain "kyllä" tai "ei" ja aivan perustellusti.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hautala on aivan oikeassa siinä, että Suomen EU-jäsenyyssuhteissa on kysymys peruuttamattomasta ratkaisusta. Juuri tästä syystä olisi tietenkin luonnollista, että asiasta päätettäisiin vaikeutetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä.

En aio nyt lukea listaa niistä kymmenistä laeista, jotka on säädetty vaikeutetussa perustuslain säätämisyjärjestyksessä viime vuosien aikana, mutta kysymys on myös niistä pienimmistä asioista. Mutta kun nyt on kysymys todellakin ja kaikkien mielestä hyvin suuresta asiasta, oikein toimikunnan avulla on selvitetty sitä porsaanreikää, joilla liittymisratkaisu voitaisiin tehdä vain kahden kolmasosan enemmistöllä. Tämä tuntuu aika luonnottomalta ratkaisulta. Tietenkin tärkeää tässä yhteydessä on se, että asiasta ei ole vielä päätetty, eli eduskunta päättää myöhemmin siitä järjestyksestä, jossa EU-ratkaisu tehdään, tehdäänkö se kahdella kolmasosalla vai viidellä kuudesosalla, tehdäänkö se vaikeutetussa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä vai muuten.

Olen itse päätenyt, päinvastoin kuin vasemmisto on perinteisesti ollut mieltä, sille kannalle, että myös Suomessa tarvittaisiin perustuslakituomioistuin, joka olisi kulloisistakin poliittisista hallituksista riippumaton elin. Onhan tämä aivan kummallinen tilanne, että hallituspuolueiden enemmistö perustuslakivaliokunnassa päättää siitä, kuinka Suomen perustuslakeja kierretään. Jotta tällaisesta tilanteesta päästään eroon, tarvitaan myös Suomeen perustuslakituomioistuin.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hautala perusteli eduskunta-vaalien järjestämistä ennen EU-ratkaisua sen takia, että uusi eduskunta voisi tehdä päätöksen tai että eduskunta valittaisiin nimenomaan sillä perusteella, että se tekisi päätöksen EU-ratkaisusta. Tällainen perustelu on tietenkin hyvin ymmärrettävä, koska valtakunnallisessa vaalikampanjassa 91 EY-kysymys ei silloin ollut erityisesti esillä, mutta ainakin paikallisesti joissakin vaalipiireissä se oli, ja sillä tavalla kansanedustajaehdokkaiden mielipiteet tästä asiasta tulivat monenkin kertaan tutkituiksi.

Minä vain ihmettelen sitä, olisiko joka ikistä tärkeää asiaa varten aina hajotettava eduskunta ja tehtävä päätökset vai eikö kansanedustajan mandaattiin kuulu se, että hänet on valittu tekemään päätöksiä, niin vaikeita, vähemmän vaikeita kuin todella oleellisiakin päätöksiä. Sitä varten on olemassa kansanedustaja, että hän käyttää sitten omaa järkeään. Minä en ymmärrä sitä, että sittenhän pitäisi olla jatkuvasti vaalikampanja menolla ja jatkuvasti valita uusi eduskunta.

Minun muistini mukaan yaa-sopimusta hyväksymään ei valittu uutta eduskuntaa, eli jos yhtäkkiä syntyisi jokin kriisi, johon pitäisi eduskunnan ottaa kantaa, sekö olisi kansakunnan kannalta tärkeää tai oleellista, että sitä varten hajotettaisiin eduskunta, jotta se ottaisi nimenomaan tähän kriisiin kantaa ja jotta kansalaiset voisivat valita kansanedustajat ottamaan tähän kriisiin kantaa? Ei edustuksellinen demokratia ihan näin toimi.

Ed. Halonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron ed. Hautalan puheenvuoroon, mutta kun sitä on nyt jo kommentoitu ed. Ukkolan puheenvuorossa, en malta olla aloittamatta vastauspuheenvuoroani sanomalla, että ed. Ukkolan edustama kanta on ollut perinteinen sosialidemokraattinen kanta. Mutta se on sittemmin taipunut kansanäänestyskantaan siten, että on katsottu, että yleismandaatin ohella voidaan tärkeissä kysymyksissä saada lisää evästystä. Ed. Hautalalle olisin juuri tästä syystä todennut sen, että nimenomaan sen takiahan neuvoa-antavan kansanäänestyksen pitää olla ensin ja sitten eduskunnan päätösvalta, koska se on vain neuvoa-antava kuitenkin ja sitten yksityiskohtainen päätös tehdään eduskunnassa.

Toinen asia sitten on se, että vaikka näyttää näin etukäteen kovin selvältä, mikä kansanäänestyksen tulos on, totta kai siihen tulee tulkinta-

ongelmia sen vuoksi, että me kaikki tulemme omista vaalipiireistämme. Jos vaalipiirin kanta on hyvin selkeästi erilainen kuin lopputulos, totta kai kansanedustajat katsovat sitten edustavansa sen alueen ihmisten kantaa, ja siitähän eduskuntakin periaatteessa muodostuu.

Arvoisa puhemies! Siinä se ongelma onkin, että kun meillä on ollut määräenemmistösäännöksiä, myös tavallisen yleismandaatin antamisessa kansanedustajalle on niin, että jos tänne äänestää ns. jarrunpainajan, joka voi aina pistää vastaan erilaisissa asioissa, silloin ääni on tavaltaan ollut voimakkaampi kuin silloin, jos äänestää tänne ihmisen, joka haluaa viedä asiaa joltakin osin uuteen uskoon, sanotaan nyt vaikka eteenpäin, koska määräenemmistösäännökset tulevat silloin vastaan. Sen vuoksi olisi yksinkertaisempaa kansanäänestyksenkin osalta, jos eduskunta toimisi vain yksinkertaisella enemmistöllä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Peltari.

Ed. Hautala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi arveli, että minä peräänkuulutin kolmatta vaihtoehtoa neuvoa-antavaan kansanäänestykseen. Sitä en tehnyt. Totesin vain, että tässä on nimenomaisesti poikettu neuvoa-antavan kansanäänestyksen periaatteesta, jopa siitä menettelylaista, jossa säädetään, että on oltava kolme vaihtoehtoa. Käytin tätä vain esimerkkinä siitä, miten nyt ollaan tekemässä ikään kuin sitovaa kansanäänestystä.

Ed. Ukkola ja ed. Aittoniemi omilla tavoillaan molemmat pohtivat sitä, voiko kansa päättää tällamoisista asioista ja eikö meidät ole valittu vaikeita asioita ratkaisemaan kansan puolesta, ja mitä siitä tulisi, jos jatkuvasti hajotettaisiin eduskuntaa tärkeitä ratkaisuja tehtäessä. Katson, että EU-ratkaisu on poikkeuksellinen ratkaisu. En usko, että olen väärässä, jos sanon, että se on ainutlaatuinen ja ainutkertainen ratkaisu Suomen tasavallan historiassa. Katson, että koska viime eduskuntavaalien alla kansalaisille ei ollut mitenkään selvää, että tämä ratkaisu tultaisiin tämän eduskunnan aikana tekemään, se on painavan moraalinen peruste sille, että tarvitaan uudet eduskuntavaalit.

Ed. Laakso puhui Tiitisen komiteasta, joka on hakenut oikein joukolla Suomen perustuslaista porsaanreikää, jolla EU-sopimus voitaisiin viedä

läpi supistetussa perustuslain säätämisjärjestyksessä. Ilmeisesti presidentti Koivisto oli se, joka antoi toimeksiannon Tiitisen komitealle, eikä ole kunniaksi sille komitealle, että on ensin annettu tavoite ja sitten pyydetty etsimään sille perustelut oikein kissojen ja koirien kanssa.

Mielestäni ed. Laakso esitti varteen otettavan ajatuksen, kun hän sanoi, että olisi parempi, että Suomessa perustuslakituomioistuimen päättäisi tällaisista asioista eikä ...

Toinen varapuhemies: Kaksi minuuttia on kulunut!

Puhuja: ... erittäin raskaasti poliittinen perustuslakivaliokunta.

Ed. Kaarilahti (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laakso kutened. Hautalakin totesi olevansa kääntynyt kannattamaan perustuslakituomioistuimen käyttöönottoa myös Suomessa. Tässä voisin kehottaa ed. Laaksoa olemaan ryhmänsä kannan mukaisesti.

Mitä tulee siihen syytteen tai väitteeseen, jonka ed. Laakso esitti sanoessaan, että hallituspuolueen edustajat koettavat poliittisilla mielipiteillään etsiä oikeaa säätämisjärjestystä oman tavoitteensa läpisaamiseksi, niin en voi yhtyä tähän näkemykseen. Olen jopa hyvin syvästi loukkaantunut tällaisesta väitteestä.

Omassa puheenvuorossani puhuin Tiitisen komiteasta tai valtiosääntökomiteasta, jonka tulkintaan en myöskään omalta osaltani vielä tässä vaiheessa ole millään muodoin sitoutunut, en ainakaan yksin sillä perusteella, että nyt järjestetään neuvoa-antava kansanäänestys. Se käsitellään aikanaan sitten, kun Euroopan unionin voimaansaattamislaki käsitellään tässä eduskunnassa. Toivon totisesti olevani siinä perustuslakivaliokunnassa, joka tätä asiaa syvällisesti ja tarkoituksenmukaisesti harkitsee.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Ukkolan mielestä jokaisesta tärkeätä kysymystä ratkaisemaan ei voida hajottaa eduskuntaa ja määrätä uusia eduskuntavaaleja. Tässä hän on varmasti oikeassa, mutta EU-ratkaisussa on tietenkin kyse poikkeuksellisen tärkeästä ratkaisusta.

Luulenpa, että ed. Ukkola pelkää, enkä vain luule, vaan muistan hänen välikysymyspuheenvuorossaan aivan yksiselitteisesti todenneen, että herranen aika, jos nyt hajotettaisiin eduskunta ja pidettäisiin ennenaikaiset eduskuntavaalit, edus-

kuntaanhan tulisi EU-vastustajille enemmistö. Tämä on se syy, ja luulenpa vielä, että ed. Ukkola pelkää tässä suhteessa omaa paikkaansaakin. Tästä syystä hän ei kannata eduskunnan hajottamista ja ennenaikaisia eduskuntavaaleja.

Tämä käyttäytyminenhan tuli johdonmukaisesti esille myös eilen, jolloin ed. Ukkola asettui tukemaan hallitusta tärkeässä välikysymysäänestyksessä. Voin vain kuvitella, mitä ed. Ukkola tekisi, jos eduskunnassa olisi EU-jäsenyyttä vastustavilla voimilla enemmistö ja taas kansalaisista olisi voimakas enemmistö jäsenyyden puolesta. Olen aivan varma, että ed. Ukkola olisi sitä mieltä, että nopeasti ennenaikaiset eduskuntavaalit, koska nähtävästi sellaisessa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä ed. Ukkolallakin olisi vielä toive tulla vielä kerran valituksi eduskuntaan.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on katkolla paikka, olivatpa vaalit lokakuussa, syyskuussa tai maaliskuussa, ihan samalla lailla minulla kuin ed. Laaksollakin, joten toivotan vain onnea ja menestystä. Se, pääseekö Ukkola eduskuntaan, ei ole tärkeää, vaan se, että toimitaan johdonmukaisesti.

Minä olisin sanonut ed. Hautalalle ja kaikille, jotka vaativat vaaleja sen takia, että nimenomaan EU:ta ratkaisemaan pitäisi valita uudet kansanedustajat, koska se on poikkeuksellinen asia, että kyllä sodasta ja rauhasta päättäminenkin on poikkeuksellinen asia. Se on yleensä tullut hyvin nopeasti eduskunnan eteen, eikä sitä varten ole pidetty uusia vaaleja ja uutta eduskuntaa valittu.

Mutta se, minkä nyt haluan poikkeuksellisen voimakkaasti tuoda esille edustajien Hautalan ja Halosen puheenvuorojen jälkeen, on se, että ehdottomasti kannatan kansanäänestystä. Ei minun perusteluni sitä suinkaan tarkoittanut, etten kannattaisi, vaan yritin analyttisesti pohdiskella tätä väitettä, mihin se johtaisi, jos sillä perusteella hajotettaisiin eduskunta, että pitää olla uudet kansanedustajat tekemässä päätöksiä. Me järjestämme kansanäänestyksen, ja se on meitä moraalisesti sitova. Tämä on monesti tullut täällä esille, ja se sitoo myös samalla tavalla minua kuin kaikkia muitakin edustajia niin pitkälle kuin järki kantaa.

Mutta sen haluaisin tuoda vielä esille, että ei kansanäänestykseen kannattaisi niin tiukkapöisästi suhtautua, vaan neuvoa-antavaa kansanäänestystä, jonka nyt valtiosääntö meille mahdollistaa, voisi käyttää aivan hyvin hieman vähemminkin elintärkeissä asioissa. Ei ole hä-

peäksi eduskuntalaitokselle, jos kysyy kansan mielipidettä neuvoa-antavana. Ei minulla ole mitään tätä järjestelmää vastaan, vaan päinvastoin kannatan sen kehittämistä ja laajentamista ja toivon, että sosialidemokraatit tulevat tässä suhteessa liberaalien linjoille.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti vain ed. Hautalalle, että jostain syystä nyt ed. Hautalalle on jäänyt se levy päälle, että tässä maassa tarvitaan välttämättä uudet eduskuntavaalit. Kehottaisin ed. Hautalaa miettimään tätä asiaa siltä pohjalta, mitä se merkitsisi esimerkiksi parhaillaan hyvin hermostuneena olevalle korkotasollemme. (Ed. Kekkonen: Rauhoittuisi huomattavasti!) Nimitäin jos korkotaso tästä vielä nousee, meillä on edessä toinen pankkikriisi, ja kaikki ne toimenpiteet, joita on erittäin vaikeissa olosuhteissa tehty talouden tervehdyttämiseksi, valitettavasti valuisivat hiekkaan. Minusta on aika vastuutonta nyt peräänkuuluttaa uusia vaaleja tilanteessa, jossa kaikkien pitäisi keskittyä nimenomaan pistämään Suomen kansantaloutta kuntoon, ja siinä työssä totisesti myös oppositiolla olisi sijaa.

Ed. Hautala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen pikku hiljaa tullut siihen käsitykseen, että jos tämä hallitus jatkaa ensi maaliskuuhun asti, tämän maan taloudellinen tilanne yhdeksän kuukauden kuluttua voi olla vieläkin pahempi kuin esimerkiksi syys—lokuu-kuussa. Mielestäni on yhtä perusteltua esittää, että mitä aikaisemmin uudet eduskuntavaalit ja uusi poliittisesti vastuullinen hallitus saadaan aikaiseksi sitä nopeammin tilanne saadaan rauhoittumaan.

Ed. Halonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen täsmälleen samaa mieltä kuin ed. Hautala. Minun käsittääkseni kyllä tästä eilen käytiin äänestys, jossa ed. S-L. Anttilalla siinä kuin muillakin oli mahdollisuus lausua kantansa, ja aika täpärallehän se meni. Annetuista äänistä enemmistö olisi ollut ed. Hautalan ja minun kannallani sen suhteen, että uudet vaalit olisivat tervehdyttäneet talouspolitiikkaa ja varmistaneet myös tämän EU-puolen.

On sitten toinen asia, arvoisa puhemies, että näyttää myös asiantuntijoiden mukaan olevan niin, että jos nyt pidettäisiin uudet eduskunta-

vaalit syksyllä, niin saattaa olla, että niiden kansanedustajien joukossa olisi enemmän EU-kriittisiä tai EU-vastaisia kuin tällä hetkellä siitä huolimatta, että kansanäänestys todennäköisesti, jos se ajoittautuisi oikein, voisi olla nyt suunniteltua myönteisempi. Näin ollen kyllä näissä pelimiehet löytävät tietysti paikkansa. Mutta kaiken kaikkiaan varoittaisin vain liiasta näppäryydestä. Eilinen hallituksen välikysymyskeskustelu ja äänestys oli oikein hyvä esimerkki siitä, että jos on oikein näppärä, siinä saattaa kompastua vielä omaan näppäryyteensä.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hallituksen uusi poliittinen kulttuuri näytti sisältönsä ennen eilistä välikysymyskeskustelua ja paljastui uhkailuksi, kiristykseksi ja lahjonnaksi, sillä juuri näillä välineillä keskustan eduskuntaryhmän huomattava osa saatiin tukemaan hallituksen linjanvetoja. Esimerkiksi ed. S-L. Anttila, joka lähti juuri salista pois, on kuullut niihin, jotka ovat erittäin voimakkaasti vastustaneet Suomen EU-jäsenyyttä, ja kun nyt oli todellakin mahdollisuus ilmaista tässä suhteessa kantansa, ed. S-L. Anttila muutti yhdessä yössä kantansa aivan pääläelleen. Täytyy aivan suoraan sanoa, että minun mielestäni hän ei jatkossa kyllä voi esimerkiksi toimia EU-kriittisten kansanedustajien ryhmän puheenjohtajana enää, koska hänen kantansa on nyt jotakin aivan kokonaan muuta.

Ongelmahan olisi juuri se, että keskustan kansanedustajat eivät voineet äänestyksessä edustaa todellista kantaansa, koska niin moni heistä pelkää ennenaikaisia eduskuntavaaleja, joilla pääministeri Esko Aho eduskuntaryhmäänsä uhkasi. Ennenaikaisissa eduskuntavaaleissa todellakin kävisi niin, että täällä olisi ilmeisestikin keskustalaisia huomattavasti nykyistä vähemmän.

Ed. O. Rehn taas kertoi hyvin yksiselitteisesti sen, kuinka lahjontaa käytettiin myös välineenä. Hänen mielestäänhan maatalouspaketin osana otettiin keskustan kansanedustajia tukemaan EU-ratkaisua.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Seuraavassa puheenvuorossa en ota kovinkaan voimakkaita kantoja siihen, milloin kansanäänestys tulisi järjestää ja missä muodossa, mutta erittelen sen sijaan niitä näkökohtia, jotka tähän kysymykseen liittyvät, siitä syystä, että keskustelu ei kaikin osin ole minusta ollut täysin johdonmukaista.

Ensinnäkin joitakin mielipiteitä siitä, mikä on edustuksellisen ja suoran demokratian välinen suhde. Milloin yleensä on syytä käyttää suoraa demokratiaa, minkä tyyppisissä kysymyksissä suora kansanäänestys on paikallaan edustuksellisen demokratian asemesta?

Tilanteita on nähdäkseni pääasiassa kaksi. Ensimmäinen tapaus on jokin selkeästi määriteltävä yksittäinen kokonaisuus, joka liittyy joidenkin ihmisten välittömään ympäristöön ja heidän välittömiin elinolosuhteisiinsa. Tyypillinen tällainen esimerkki olisi Mannerheimin patsaan ja nykytaiteen museon välinen suhde, johon helsinkiläiset voisivat ottaa kantaa. Tässä on kysymyksessä selkeä asia, johon periaatteessa kannanotto voi muodostua ilman, että asianomaisella henkilöllä täytyy olla tavattoman laajoja yksityiskohtaisia tietoja asiakokonaisuudesta. Tässä tapauksessa ei tietenkään voida puhua, että kysymyksessä olisi jokin yksinkertainen asia, kun puhutaan Suomen liittymisestä EU:hun.

Toinen sellainen tilanne, jossa mielestäni suora demokratia on paikallaan edustuksellisen demokratian asemesta, on niin suuri kysymys, ettei voida ajatella, että esimerkiksi eduskunta olisi valittu yksinään tätä kysymystä ratkaisemaan, tai jos se sitten valittaisiin nimenomaan tätä kysymystä ratkaisemaan, voidaan kysyä, miten siten kaikkien muiden kysymysten käy.

Periaatteessa eduskuntaa ei sitten valittaisi näiden muiden kysymysten pohjalta, vaan kysymyksessä on eräänlainen megaongelma, joka halutaan nostaa kaikkien eduskunnassa käsiteltävien asioiden yläpuolelle. Tällaisessa tapauksessa mielestäni myös suora demokratia on paikallaan. Näin ollen kannatan nimenomaan kansanäänestyksen järjestämistä juuri siitä syystä, että kysymyksessä on megaongelma, megavalinta Suomen kansalle.

Tulen sitten seuraavaan ongelmaan, joka liittyy megakysymyksiin. Se on se, että useimmiten megakysymyksiin sisältyy laaja joukko yksityiskohtia. Tässä tapauksessa on puhuttu muistaakseni 200 000 sivusta, joihin muka pitäisi tutustua. Näin ollen näyttäisi siltä, että tämän suuruusluokan kysymykset eivät sovi suoran kansanäänestyksen kohteeksi. Näin ei kuitenkaan ole, sillä kysymys täytyykin ratkaista kaikkein keskeisten periaatteellisten linjavalintojen pohjalta. Tämä on viime kädessä arvokysymys, ja sitä pitää kansalaisille painottaa.

Näin ollen tiedotus nousee tässä asiassa aivan merkittävään rooliin. Minä palaan tähän hetken kuluttua. Ennen kuin palaan siihen, otan lyhyesti

kantaa myös siihen, onko kansanäänestyksen oltava neuvoa-antava vai sitova. Olen erittäin epävarma sitovan kansanäänestyksen suhteen siitä syystä, että sitovassa kansanäänestyksessä tiedotusvälineiden rooli muodostuu aivan keskeiseksi. Voidaan ajatella, että tiedotusvälineet manipuloimalla ja luomalla illuusioita pystyvät kääntämään kansan jonkin ratkaisun taakse.

Tämä tuli erittäin hyvin näkyviin presidentinvaalitaistelun aikana. Mehän näimme, kuinka kansalaiset hyökyäallon tavoin asettuivat milloin minkäkin kandidaatin taakse, jonka tiedotusvälineet vuoron perään nostivat suosikiksi, ja muiden kannatus väheni. Tällä tavoin suorassa sitovassa kansanäänestyksessä on mielestäni se vaara, että todellisuudessa äänestysprosessissa keskeiseksi nousevat sanomalehdet ja televisio. (Ed. Kekkonen: Ja radio!) — Ja radio myöskin, ed. Kekkonen. Tähän asiaan täytyy siitä syystä suhtautua erittäin kriittisesti, vaikka myönnän, että eettisesti ja moraalisesti ottaen sitova kansanäänestys on neuvoa-antavaa parempi.

Seuraavaksi otan kantaa siihen, mikä enemmistö tässä kansanäänestyksessä pitäisi olla. Ensimmäinen arvioni asiasta on se, että koska kysymyksessä on eräänlainen perustuslain muutoksen kaltainen juttu, yksinkertainen enemmistö riittäisi sen torjumiseen, mutta sen sijaan sen hyväksymiseen edellytettäisiin 2/3:n enemmistö. Näin ollen katson, että jos yksinkertainen enemmistö äänestää "ei", pidän sitä itse moraalisesti sitovana. Jos 2/3:n enemmistö kansanäänestyksessä äänestää "kyllä", pidän sitäkin moraalisesti sitovana.

Sen sijaan jos äänestystulos jää tälle välille, asia on ongelmallisempi. Silloin täytyy muistaa, että eduskunta on kuitenkin tietyllä lailla vain otos kansasta, ja suurten lukujen lain mukaan, tämä on nyt tilastomatematiikkaa, tulos on varmempi silloin, jos äänestäjiä on enemmän, jos äänestäjiä on 2 miljoonaa 200:n asemesta.

Asia on vähän samanlainen, jos heitetään 2 miljoonaa kertaa kruunaa ja klaavaa, silloin kruunujen lukumäärä suuremmalla todennäköisyydellä asettuu 50 prosentin molemmille puolille kuin siinä tapauksessa, että heitetään vain 200 kertaa. Näin ollen en pitäisi 2/3:nkaan enemmistöä välttämättömänä, vaan vähäisempikin enemmistö on riittävän suuntaa-antava tässä kysymyksessä. Samoin missään tapauksessa en pidä pientä, yli 50 prosentin ylittävää enemmistöä, joka suhtautuu myönteisesti, sitovana.

Mikä olisi tilanne, jos kansanäänestystulos olisi 51—49 puolesta, ja eduskunta tekisi tästä

sen johtopäätöksen, että sataprosenttisesti pitää tulosta silloin kannattaa? Noudatettaisiinko silloin kansan tahtoa? Onko täällä yhtään sellaista edustajaa, jonka logiikka toimii tällä tavoin? (Ed. Laakso: Näyttää olevan!) — Näyttää valitettavasti olevan, mutta ed. Laakso ja minä, jotka olemme loogikkoja, ymmärrämme, että näinhän se ei tietysti ole. (Ed. Kekkonen: Oletteko te poliitikkoja?) — Ei, emme me poliitikkoja ole, ed. Kekkonen, se kuuluu teille toimittajille tai ainakin entisille toimittajille.

Minä puutun seuraavaksi tähän järjestykseen. Täällä on puhuttu siitä, että on olemassa eräänlainen dominoefekti. Domino on peli, kuten esimerkiksi shakki, ja domino on epäloogisempi peli kuin shakki. Dominopelissä ensimmäinen nappula kaataa seuraavan jne., kuten tunnetaan, vaikka tämä ei ole dominopeliä vaan se on dominonappuloilla leikkimistä eli dominoleikkiä, ja nyt Itävalta on ensimmäinen kaatunut nappula. Nyt odotetaan seuraavaksi Suomen kaatumista, sitten Ruotsin ja Norjan kaatumista.

Todettakoon heti, että tämä päivämäärä ei ole mikään sellainen asia, joka aiheuttaa riippumattomuutta äänestyksessä. Se on hölynpölyä, joka sellaista väittää. Totta kai se aiheuttaa riippuvaisuutta, ja sehän on tarkoituskin. Tämä päivämäärä on ehdottomasti valittu EU-kannattajien mielihaluun mukaisesti. (Ed. Kekkonen: Mikä päivä?) — Tämä lokakuun puoliväli. Olen samaa mieltä siitä, että Suomen asema tässä dominopelissä on olennainen, ja se on räätälöity sen mukaisesti, että nämä nappulat kaatuisivat EU-kannattajien lämpöiseen syliin yksi kerrallaan.

Puhun seuraavassa jonkin verran perustuslain merkityksestä yleensä. Perustuslakihan on sellainen, että sitä muutetaan vain määränemmistöllä siitä syystä, koska katsotaan, että ihmisillä pitää olla jonkinlainen luottamus niihin olosuhteisiin, joissa he elävät. Samasta syystä on nähdäkseni johdonmukaista, että kansanäänestyksessä kyllä-äänet edellyttävät tietyn enemmistön. Kokonaan toinen kysymys on sitten se, että jos lopputuloksena kansanäänestyksessä on "ei", ilmeisesti kansanäänestys voidaan helposti uusia. Jos lopputuloksena on "kyllä" ja eduskunta äänestää "kyllä", niin todennäköisesti vuoden tai kahden kuluttua tätä asiaa ei uudestaan tuoda ratkaistavaksi. Se on peruuttamattomampi. Tähän on myös syytä kiinnittää huomiota.

Tiedotuksen rooli tässä asiassa on aivan keskeinen. Periaatteessa tiedotuksen pitäisi pystyä antamaan tästä kysymyksestä kansalaisille sellaista informaatiota, että he voivat tehdä ratkai-

sunsa perustavaa laatua olevien arvovalintojen pohjalta. Tämä tarkoittaa silloin sitä, että tiedottaminen ei saa olla liian mutkikasta, sen pitää puuttua keskeisiin kysymyksiin ja sen pitää puuttua niihin sillä tavoin, että arvoratkaisut ovat valitsijoille mahdollisia. Tiedotuksella on mittaava vastuu tässä kysymyksessä. Siitä syystä pidän erittäin tärkeänä, että tiedotukseen voitaisiin saada mahdollisimman neutraaleja kannanottoja mukaan.

Lyhyt kommentti siitä, pitäisikö äänestyksen ikäraja olla 16 vuodessa. Tähän on kaksi vastausta. Toinen on se, että 16-vuotiaille tämä asia on liian mutkikas. Toinen minusta relevantimpi on se, että 16-vuotiailla on enemmän tulevaisuutta edessään kuin 18-vuotiailla puhumattakaan esimerkiksi 58-vuotiaista ihmisistä, joilla nyt ei enää kovin paljon ole kaiken todennäköisyyden mukaan tulevaisuutta edessään. (Ed. Kekkonen: 14-vuotiailla vielä enemmän!) — Kyllä. Ja nähdäkseni kysymyksessä ei ole valinta, jossa tarvittaisiin laajoja yksittäisiä tietoja, laajoja yksityiskohtaisia tietoja, tällaista tietopakettia, eräänlaista pientä sisäistä tietosanakirjaa tästä kysymyksestä, vaan kysymyksessä on arvovalinta, kysymyksessä on leveällä pensselillä tehdyt hahmotukset, ja niihin pystyvät 16-vuotiaat yhtä hyvin kuin esimerkiksi 17- tai 18-vuotiaatkin.

On keskusteltu siitä, pitäisikö tässä äänestyksessä ei- ja kyllä-vastauksen lisäksi myös antaa arvoa ja painoa tyhjiille äänestyslapuille tai "en tiedä" -lapuille. Nähdäkseni ehdottomasti pitää siitä syystä, että tämä on mutkikas asia. Tässä on monta eri näkökulmaa, ja mitä mutkikkaampi asia on, sitä useamalta kannalta tällaista asiaa pitää voida arvioida. Tällaisen asian yksinkertaistaminen ja kovin jyrkkien kannanottojen ottaminen tässä kysymyksessä suuntaan "ei" tai "kyllä" osoittaa nähdäkseni yksilön kypsymättömyyttä.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ilolla kuuntelin ed. Paloheimoa, koska hän kuuluu siihen harvalukuihin joukkoon kansanedustajista, jolla on kykyä ajatella ääneen tässäkin salissa. Mutta ääneen ajattelusta usein seuraa se, että saattaa jäädä elämään joitakin loogisesti vähän mahdottomia johtopäätöksiä.

Esimerkkinä vain, kun ed. Paloheimo sanoo, että sellaisilla ihmisillä pitää olla oikeus äänestää tässä asiassa, joilla on eniten elämää edessään, siis tässä tapauksessa hän tarkoittaa 16 ikävuot-

ta. Samalla logiikalla vastasyntyneellä on vielä enemmän todennäköisesti elämää edessään. Minusta tämä perustelu sillä, kuka tulee kauemmin kävelemään elämässä, tulevaisuudessa, on jotenkin kestämaton perustelu, sinänsä ihan hauska kyllä.

Mitä tulee siihen, pitääkö kansanäänestyksen olla sitova vai neuvoa-antava: Nythän on se käytäntö, että on olemassa kansanäänestys, joka on neuvoa-antava, mutta moraalisesti sitova. Ed. Paloheimo: Mikä on moraalisesti sitovan ja muutoin sitovan ero? Mikä on älyllisen epärehellisyyden ja tavallisen epärehellisyyden ero? Minusta sanoilla ei pitäisi kovin paljon leikkiä. Siinä olen ihan samaa mieltä ed. Paloheimon kanssa, että tämä on arvovalinta, tämä on arvokysymys, sellaisenaan megavalinta, ja sellaisenaan kaikki ne asiat, jotka hän sanoi tiedotuksesta, pitävät paikkansa.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan mielelläni ed. Kekkoselle, joka kuuluu niihin harvoihin kansanedustajiin, jotka voivat esittää sivistyneesti eriävinkin mielipiteensä.

Ensinnäkin, mitä tulee 16 ikävuoteen, on tarpeetonta kärjistämistä verrata 16-vuotiaista vastasyntyneeseen. Olisi mielenkiintoista kuulla esimerkiksi, miten ed. Kekkonen kaikki tuntemat 16-vuotiaat suhtautuisivat tähän vertaukseen. Olisivatko he ed. Kekkonen kanssa samaa mieltä tästä vai eivät? Epäilen, että eivät.

Ed. Kekkonen kysyi lisäksi, mikä on moraalisen sitovuuden ja muun sitovuuden ero, mikä on älyllisesti rehellisen ja muun sitovuuden ero. Se ero on itse asiassa täsmälleen sama kuin moraalisen ihmisen ja ainoastaan lainkuuliaisen ero, ja älyllisesti rehellisen tai ainostaan poliisia pelkäävän ihmisen ero. On tietysti niin, että voi moraalisesti katsoa moraalisen sitovuutensa liikkuvan tietyissä rajoissa. Jotkut täällä ovat katsooneet, että moraalisesti sitova on yhden äänen enemmistö kansanäänestyksessä. Minä otin äsken kantaa tähän kysymykseen. Minä en pidä sitä ainakaan kaikissa tapauksissa moraalisesti sitovana.

Ed. Rätty: Arvoisa puhemies! Ed. Paloheimo hyvin seikkaperäisesti tyhjänsä pajatson, joten minä puutun ainoastaan muutamaan asiaan, jotka tämän päivän keskustelun yhteydessä ovat

olleet esillä, ja sitten siihen, mikä minua kiinnostaa kansanäänestyksessä.

Minä ainakin ymmärrän niin, että kun kansanäänestys suoritetaan, silloin myös kansalta kysytään neuvoa, kansalta kysytään mielipidettä. Kansanäänestyksen sisäinen ääni ja kansanäänestyksen tulkinta on selkeästi meille se viesti, miten meidän edustajien, jotka olemme kansan valitsemissa tähän saliin, tulisi menetellä. Kansa tulee valitsemaan myös seuraavissa vaaleissa meidät tähän saliin päättämään asioista.

Minulle kaikkien elämäkokemuksesta omaavien ihmisten, niin vanhojen, nuorten, keski-ikäisten kuin kuolevienkin, kanssa käyty keskustelu EU:sta osoittaa, että kaikilla on oma näkemysensä, puhumattakaan oppineista ja lukevista, jotka seuraavat aktiivisesti myös lehdistöä ja muita tiedotusvälineitä suoraan Brysselistä, ja sanovat, mikä heidän kantansa on kyseessä olevaan asiaan, tuovat siihen oman panoksensa. Poliitikot ovat luku sinänsä. Kun heidän kantansa tai heidän ajatteluaan kuuntelee, on ääretömän vaikeaa löytää sitä tietä, joka olisi lopullinen kun tullaan siihen pisteeseen, jolloin äänestetään, liittyykö Suomi EU:hun vai ei. Kunnioitan syvästi kansan syvien rivien ääntä tässä kysymyksessä. Niillä ihmisillä, jotka eivät seuraa eduskunnassa tehtävää työtä tai politiikkaa yleensä ja jotka puhuvat vain niiden tuntojen pohjalta, mitkä he vaistoavat tai löytävät niistä ilmapiireistä, mitkä tällä hetkellä maailmassa liikkuvat. He kertovat oman kokemuksensa pohjalta, kannattaako Suomen liittyä vai ei, ja se on minulle monta kertaa suurempi asia kuin se, että se, joka luulee tietävänsä, sanoo kannan hyvin lyhyesti. Toisin sanoen minusta tervettä elämäntähtäystä omaavat, elämäntähtäyden saaneet vanhuksat tai keski-ikäiset tai yleensä kansalaiset antavat sen viestin, jonka varmasti täytyy vaikuttaa meihin.

Sen johdosta olen ilmoittanut, että minulle kansan enemmistön ääni on sitova silloin, kun täällä äänestetään siitä, liittyykö Suomi Euroopan yhteisön jäseneksi vai ei. Tiedän tarkalleen, miten suuri vaikutus on mainonnalla, tiedän tarkalleen, mikä vastuu on tiedotusvälineillä ja mikä merkitys on sillä manipulaatiolla, jolla saadaan hyvin lyhyessä ajassa, kun tiedotusvälineet pistävät täyden ruletin pystyyn, vaikutettua kansan mielipiteeseen, kuten ed. Paloheimo totesi käyneen presidentin vaalien yhteydessä.

Toisin sanoen minusta kansalta saatu valtakirja on sen verran — ja niin pitääkin olla — vakavasti otettava asia, että sen tulee vaikuttaa

siihen äänestyskäyttämiseen, miten kukin painaa nappia: ”kyllä” vai ”ei” vai ”tyhjää”. Kyllä jokainen kansanedustaja tietää, miten siinä tilanteessa toimitaan, koska se hätähän on jo alkanut. Ihmiset pohtivat, miten aikovat äänestää vaaleissa, ja myös lähtölaskenta on alkanut eduskunnasta tai sinne uudelleen tulo, mikäli se on menossa yhteistä oikeata raidetta.

Ennakkoon äänestysajankohdasta on käyty hyvin moninainen keskustelu ja hyvin monelta kannalta. Itse näen sen aika huvittavana, että käydään riitaa siitä, onko äänestys 16.10. tai marraskuussa käytävä, tukeeko se ei-äänestäjiä vai kyllä-äänestäjiä vai onko sittenkin niin, että Suomen täytyy olla veturina Pohjoismaille, näyttää ensin, kuten nyt näyttää. Niin onkin, että 16.10. Suomi äänestää virallisesti ensimmäisenä ja 5.10. alkaa ennakköäänestys. Siitä lähtien suomalaiset voivat äänestää joko ”kyllä” tai ”ei”, ikään kuin Suomi olisi veturina Pohjoismaille.

Kokonaisuudessaan tämä keskustelu minusta vaikuttaa siltä, että kyllä kansa itse tekee varmasti päätöksensä sillä tuntumalla, mikä on Suomen asema tällä hetkellä Euroopassa, mikä Suomen lähialueiden tilanne on ja kääntääkö Suomi selkänsä Venäjälle ja lähtee kohti Eurooppaa.

Turvallisuuskysymykset tulevat olemaan ensimmäinen asia. Luoko Eurooppa tulevaisuudessa Suomelle sen kaltaisen turvallisuuden ja turvallisuudentunteen elää, että jos konflikti Suomessa tulee aikanaan, tiedetään, saadaanko sieltä apua vai ei. Tämä on varmasti se päälinjainen asia, ja toinen on ehkä se, että halutaan näyttää, että olemme länsimaalaisia, olemme euroopalaisia, haluamme olla Euroopassa, vaikka meidän kuulumme koko aika Eurooppaan. Me emme ole Euroopan kartalta hävinneet minnekään emmekä me häviä.

Toisin sanoen mielestäni Itävallan äänestysten tulos, joka oli niinkin reipas puolesta, osoittaa sen, että ne ”tyhjää” äänestävät, jotka eivät tiedä kantaansa, todennäköisesti myös Suomessa kallistuvat EU:n puolesta. Näin ainakin eräät toivovat. Saa sitten nähdä, miten siinä käy.

Minusta olisi myös aika reilua se, että jokainen kansanedustaja ilmoittaisi hyvissä ajoin, millä tavalla tulee suhtautumaan kansanäänestyksen lopputulokseen. Olisi reilua julkistaa tieto, miten kansanäänestys vaikuttaa minuun, millä tavalla tulen äänestämään eduskunnassa. Jos se on niukka ”kyllä” tai niukka ”ei”, mikä on minun johtopäätökseni, mikä on se pelivara? Silloin kansa tietää antaessaan äänen ennakköäänestyksessä, että minun valitsemani kansanedustaja käyttäy-

tyy niin ja niin, jos tämä menee tarkalle. Niin kuin varmasti onkin, että tulee olemaan aika tarkka kilpailu siinä, kumpi kanta voittaa.

Eduskunta joka tapauksessa toimii korkeimpana päättävänä elimenä ja joutuu viime kädessä kantamaan vastuun siitä, miten siinä asiassa tulee käymään.

Keskustellaan siitä, onko Suomi sisällä tai Ruotsi ulkona tai Ruotsi ja Norja ulkona ja Suomi sisällä. Minusta Suomen täytyy itse ratkaista eikä niin, että Ruotsi ikään kuin johtaa meitä tai Norja ja Ruotsi johtavat meitä. Minusta Suomen itse täytyy ratkaista nyt se, lähteekö se Euroopan unionin jäseneksi vai ei ja onko se valmis ottamaan ja kantamaan sen vastuun, mitä se sitten tuokin tullessaan Euroopan unionin jäsenenä.

Minusta on aika saivartelua tässä vaiheessa ruveta peräämään niin hallitukselta kuin eduskunnaltakaan tai meiltä yleensä sitä tietoa, kun tuolla kentällä pyörii: että teidän täytyy tietää, mihin se sitten johtaa, kun mukaan mennään. Kuka sen tietää, mihin Eurooppa viime kädessä menee? Kuka tietää lopputuloksen, minkälaiseksi turvallisuuspoliittinen keskustelu muuttuu tai minkälainen turvallisuuspolitiikka Eurooppaan kokonaisuudessaan muodostuu? Miten Venäjä reagoi? Miten koko itä reagoi? Minkälaiseen konfliktiin tässä kokonaisuudessaan ollaan menossa? Siihen on täysin mahdotonta antaa vastausta. Ainoastaan voi haistella ilmapiriä, ovatko nämä tuulet sen kaltaisia, että kun tähän veneeseen menemme, tämän kautta löydämme ehkä jotain uutta tai parempaa tai sen kaltaista tulevaisuutta, että voimme olla rauhassa.

Nämä ovat erittäin vaikeita asioita, mutta myös hyvin tärkeitä, kun päätöstä joutuu tekemään. Tästä johtuen olen edelleen sitä mieltä, että suurin osa Suomen kansasta tulee tekemään päätöksensä EU-kysymyksessä hyvin vaistonvaraisesti. Se on erittäin arka asia. Siellä monet kädet vapisevat ja hikoilevat ja pienetkin asiat ratkaisevat, kun tekee päätöksen, äänestääkö ”kyllä” vai ”ei”.

Toisin sanoen tunne, äly, tieto käyvät kovaa kamppailua keskenään. Ne tulevat käymään ääretöntä ja äärettömän raskasta prosessia ihmisen sisällä, kun joutuu tekemään päätöksen, mille kannalle tässä asiassa päätyy, koska kysymyksessähän on, niin kuin on todettu hyvin usein, Suomen historian eräs vaikeimpia ja eräs ratkaisevimpia päätöksiä sitten sotien.

Tukipaketti maataloudelle ja elintarviketeollisuudelle on haluttu irrottaa EU:sta; sosialidemokraatit ovat hyvin selkeästi tuoneet esille, että me

kannata me EU:hun liittymistä, mutta emme kannata järjestettyä tukipakettia. Minusta siinäkin pitäisi olla rehellinen. Miten paljon Suomessa maataloutta tuetaan? Kuinka paljon olemme valmiita sitä tukemaan? Miten yleensä pohjoisella pallonpuoliskolla maatalouden harjoittaminen on mahdollista ja kuinka paljon näitä tukimarkkoja joudutaan lisäämään, että me selviämme siinä kilpailussa? Minusta on ihan selvä asia, että tämä tukipaketti on jouduttu tekemään, ja se on ilmeisesti kaikkien pakko hyväksyä, mennään Euroopan yhteisön jäseneksi vai ei. Joka tapauksessa meidän luonnonolosuhteemme vaativat sitä. Kuljetusten ja sääolosuhteiden johdosta pysyäksemme omavaraisena maataloutena joudumme antamaan sille tietyn tuen, mikä näyttää olevan hyvin kipeä asia.

Toisin sanoen minusta erittäin tärkeä asia on se, että Suomen kansa ottaa kantaa, mutta sen pitää ottaa kantaa niin, että sillä on tarvittava tietomäärä, että sille on selkeästi kerrottu kyllä-vaihtoehdot ja myös ei-vaihtoehdot, sen miten paljon tällä hetkellä me tiedämme rehellisesti Suomessa EU:n hyvistä vaihtoehdoista ja huonoista vaihtoehdoista. Ne minusta pitää tuoda hyvin selkeästi esille. Ja ennen kaikkea tiedotusvälineillä on hyvin suuri vastuu siitä, että se tieto, minkä he levittävät kansalle, on mahdollisimman totta ja totuudenmukaista sekä myös tv:ssä käyty keskustelu, niin että siellä ollaan sekä puolesta että vastaan. Niiden taistelujen täytyy olla minun mielestäni erittäin räjäköitä, koska niiden keskustelujen kautta syntyy myös avointa keskustelua kansan keskuudessa.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen mielenkiinnolla pannut merkille ed. Rädyn äänestyskäyttäytymisen sekä eilen että tänään. Eilen ed. Rätty äänesti hallitukselle annetun luottamuslauseen puolesta, vaikka tunnemme ed. Rädyn periaatteellisena EU-jäsenyyden vastustajana ja vaikka hallitus epäluottamuslauseen tuloksena olisi voinut kaatua. Ed. Rätty perusteli äänestyskäyttäytymistään eilen televisiossa sillä, että eihän tähän tilanteeseen sovi eduskuntavaalit. Tämä tapahtui siis eilen, keskiviikkona. Hän äänesti luottamuksen puolesta nykyiselle hallitukselle.

Tänään kun oli käsittelyssä vihreiden välikysymys, hän äänesti epäluottamusta nykyiselle hallitukselle. Ymmärrän kyllä, että on aika vaikeaa kansalaisten pysyä poliitikkojen käänteiden perässä. Mutta kun ne ovat näin nopeat, että yhdessä yössä ei enää pelätäkaan ennenaikaisia

eduskuntavaaleja, täytyy kyllä kysyä, mistä oikeastaan on kyse. Minä luulen, että totta on se, että ed. Rätty pelkää ennenaikaisia eduskuntavaaleja ja että tämä on sanellut hänen käyttäytymisensä niin eilen kuin tänäänkin, vaikka käyttäytyminen onkin ollut ristiriitaista.

Muuten olen tietenkin hyvin pitkälle samaa mieltä siitä, mitä ed. Rätty tämänpäiväisessä puheenvuorossaan esitti.

Olen pannut myös mielenkiinnolla merkille sen, että useimmissa kysymyksissä vihreillä on ryhmässään kolme erilaista linjaa. Kerran on tapahtunut jopa niin, että vihreät ovat äänestäneet neljällä eri tavalla, ja se on aika vaikeaa, koska eduskunnassa on nappejakin vain kolme.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Itävaltasta ei kannattaisi kovin paljon oppeja ottaa suuntaan eikä toiseen. Kuten aikaisemmin puhujakorokkeelta totesin, Itävalta on hyvin heikon itsetunnon kansa. Aikanaan toisen maailmansodan aikaan he olivat suorastaan kutsumassa natsveja Wieniin. Heillä on ollut vielä sen jälkeen rauhan aikana natsipresidenttikin. Mikäs on enemmän murtamassa kansan itsetuntoa kuin tällaiset asiat? Tässäkin tapauksessa myönteinen suhtautuminen EU:hun on ollut heidän heikolle itsetunnolleen parempi vaihtoehto heidän mielestään kuin se toinen.

Mitä tulee kansanedustajan etukäteisilmoitukseen kannastaan, sitä ei pidä missään tapauksessa tehdä. Kansanedustajien tehtävä on pelkäämään informoida eri puhetilaisuuksissa ja muualla, jos pyydetään, kansalaisia oikeudenmukaisesti ja objektiivisesti siitä, mitä he haluavat tietää Euroopan unionin jäsenyydestä suuntaan ja toiseen. Kansa tekee itsenäisesti ratkaisunsa. Tämä paikka täällä on kuin korkein oikeus. Eräänä päivänä se tekee vastuullisesti ja parhaan tietonsa ja taitonsa mukaan kansakunnalle parhaan ratkaisun.

Mitä tulee siihen, että pitäisi Venäjälle selkänsä kääntää, en minä nyt kyllä niin asiaa näkisi, ed. Rätty, että pitäisi lähteä, vaikka Eurooppaankin mentäisiin, Venäjälle kääntämään oikein selkänsä mielenosoituksellisesti, näyttää että tuossa on takapuoli. Ei, tämä ajattelu on sitä pahinta, mitä voi olla. Ei sitä pidä koskaan tehdä, vaikka oltaisiin kuinka porvarillisia ajatuksiltaan.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! En malta olla puuttumatta ed. Aittoniemen puheenvuoroon, kun hän tietää, että itävaltalaisilla on huono itsetunto. Mikähän

syvyyspsykologian mestarinäyte tämä ed. Aittoniemeltä mahtaakaan olla? Mikä on se sanoisin-ko kokemuspohja, teoreettinen pohja tai tuntemispohja, jolla voidaan jostain kansakunnasta sanoa tällä tavalla? Tämä kysymykseni on, ed. Aittoniemi, ihan vilpittömästi. Minä en tohtisi lausah-
taa jonkin kansakunnan, en edes Suomen kansakunnan sielunelämästä näin lopullisia totuuksia.

Mutta, herra puhemies, minusta ed. Rädyn puheenvuoro kiteytyi jotenkin niin, että hän katsoi, että tässä taistelevat ihmisryhmät, joista toinen luulee tietävänsä asioita ja toinen tietää luulevansa. Tästä sitten syntyy se jännite, äänestetäänkö ”kyllä” vai ”ei”.

Päivämäärän osalta ed. Rätty minusta puhui aika viisaasti. Toisin siihen sellaisen lisän, että tämän ikäisille ihmisille, jotka ovat tottuneet kansainväliseen ilkeilyyn siitä, että me aina olemme kysyneet ulkomailta neuvoa, kun me olemme tehneet jonkin kansallisen ratkaisun, tässä tapauksessa minusta on erittäin arvokasta, että me teimme sellaisen päivämääräratkaisun, joka on niin sanotusti itsenäinen ratkaisu, jolloin me emme sitoneet itseämme muiden maiden ratkaisuihin, vaan valitsimme sen päivämäärän, jonka katsoimme itsellemme sopivaksi. Minusta se oli isänmaallista toimintaa.

Ed. Paloheimo puhui megavalinnasta. Paradoksi on se, että megavalinnan ...

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Kaksi minuuttia on kulunut!

Puhuja: ... ratkaisuperuste saattaa olla hyvin mitätön asia.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. Seppänen käytti varsin loukkaavan puheenvuoron Itävaltasta, saman suuntaisen kuin ed. Aittoniemikin, en viitsinyt puuttua asiaan. Mutta kun toistamiseen väitetään, että esimerkiksi itävaltalaisilla olisi huono identiteetti, niin luulen, että kumpikaan, sen paremmin ed. Seppänen kuin ed. Aittoniemikään eivät tunne Itävaltaa. Täytyy sanoa, että Itävalta on niitä maita, joissa on varsin vahva kansallinen identiteetti. Tämä tulee esimerkiksi hyvin esille siinä EU-keskustelussa, jota maassa on viime aikoina käyty. Yksikään poliittinen puolue tämän vahvan Itävallan itsetunnon takia ei ole esimerkiksi voinut esittää tavoitteeksi puolueettomuudesta luopumista, ei yksikään puolue, vaikka me kaikki tiedämme, että kulissien takana myös Itävallassa on rakennettu tilanne, jossa Itävalta joutuu

EU-jäsenyyden tuloksena luopumaan puolueettomuudestaan.

Yhtä loukkaavaa on myös ed. Aittoniemen väite siitä, että itävaltalaiset kutsuivat saksalaiset ennen toista maailmansotaa maahan. Itävallan fasistit ne kutsuivat fasistiystävänsä ja aikaansai-
vat tilanteen, jossa Itävalta liitettiin tosiasiallisesti Natsi-Saksaan.

Luulen, että Itävalta on nimenomaan Keski-Euroopassa esimerkki sellaisesta valtiosta, joka kansallisen kulttuurinsakin puolustamisessa hakee lähinaapuristossaan vertaistaan ja siinä on aivan Sveitsin kaltainen.

Ed. Rätty (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siihen, miten kukin tässä salissa äänestää kulloinkin, siihen varmasti meillä kaikilla olisi kritiikkiä itse kutakin kohtaan. En minä näe sitä huonona asiana, että välillä opposition puolelta antaa kannatusta hallitukselle ja tukee hallituksen pyrkimyksiä hoitaa asia, niin kuin se on ajatellut. Se ei vain poliittiseen kulttuuriin näytä kuuluvan, että oppositiosta voi välillä antaa tukea hallitukselle. Jos sen tekee näinkin kriittisessä äänestyksessä, kuten välikysymyskeskustelun yhteydessä, se näköjään herättää tässä poliittisessa keskustelussa erittäin herkästi karvat pystyn.

Sitten toteaisin ed. Aittoniemelle sen, että kylä Suomen Venäjän, entisen Neuvostoliiton naapurina on oltava kuitenkin herkkänä siinä, minkälaisen kumarruksen tekee Euroopan suuntaan ja minkälaisen pyllistyksen idälle tekee, koska nimenomaan itä siihen reagoi. Tänäkin päivänä Venäjä reagoi nimenomaan siihen, millä tavalla Suomi näihin asioihin ottaa kantaa ja lähteekö ja millä rintaaanellä lähdetään. Se tietää sitä, onko sitten Venäjä mukana siinä kuviossa vai ei. Tietysti me kaikki haluamme, ettei raja idän ja lännen tai EU:n ja Venäjän välillä olisi Suomen itäraja.

Mitä tulee identiteettikysymykseen Itävallan suhteen, minä kyllä näen sen, että kyllä meillä suomalaisilla on äärettömän huono identiteetti. Kun EU:sta ja päivämääristä käydään näin laaja keskustelu ja riita, se osoittaa sitä, että kyllä meillä itsetunnon kanssa on vielä tehtävä paljon työtä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Varsinaisessa puheenvuorossani kerroin, miten vuonna 78 olin Wienin katujen alla 20 metriä pinnasta vanhoissa vankityrmissä olevassa loistoravintolassa, jossa minun muka-

nani oli tulkki, jonka avulla monta tuntia keskustelin itävaltalaiten kanssa laajassa loosissa. Minua varoitettiin jo etukäteen siitä, että kun he tietävät, että on suomalainen, he etsivät omasta mielestään vielä heikommän itsetunnon omaavaa henkilöä, koska ovat toisen maailmansodan tapahtumien johdosta erittäin herkässä tilassa itsetuntonsa kanssa. Varoitettiin, että minä en provosoituisi heidän puheistaan. Näin myös kävi. He alkoivat pötkiä meikäläistä juuri sen takia, että arvelivat, että tuossa on yksi sellainen heikko, jota voimme pötkiä. Tietysti myös kielitaidottomuuteni osoitti hiukan sitä. Minä en halua loukata itävaltalaisia, mutta totuus on, ed. Laakso, se, että kutsuivat sitten fasistit tai jotkut, totuus on tämä, että kutsuivat, ja tämä on ollut murskaava isku aikanaan itävaltalaiten identiteetille. He eivät ole vielääkään siitä selviytyneet. Waldheimin tapaukset sen jälkeen, jotka olivat selvää lisäystä tähän systeemiin, ovat syöneet raa'alla tavalla tämän sellaisenaan hienon kansan itsetuntoa. Pelkään, että Itävallassa EU-äänestyksen pohjana oli jäänteitä tästä heikosta identiteetistä, joka johtuu toisen maailmansodan sekä sen jälkeisistä tapahtumista.

Meilläkin on huono itsetunto historiallisista syistä, mutta meidän pitäisi sitä nyt parantaa, totta kai. Ei se siitä miksikään muutu, että seuraamme Itävallan esimerkkiä.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi lopussa jo hiukan antoikin myöden. Nimittäin minun mielestäni suomalaiset on kyllä hyvin mielenkiintoinen kansakunta puhumaan hyvästä itsetunnosta. Jos me emme ole näyttämässä kaapinpaikkaa ruotsalaisille, niin sitten me olemme selittämässä venäläisille. Kuka taas pelkää sitä, mitä Saksan sisar- ja veljespuolue on sanonut asiasta, ja tätä litaniaa voi jatkaa vaikka kuinka pitkälle.

Yleensä tietysti tunnusomaista on se, että mitä kauempana maa on ja mitä rauhallisempi se on, sitä enemmän sitä voidaan vähätellä. Sen sijaan läheisten kanssa vuorotellen uhitellaan ja pelätään. Tässä mielessä voi olla, että itse kullakin kansakunnalla on uudessa tilanteessa oman itsetunnon rakentamiseen uusia tarpeita. Luulisin, että jos Suomenkin toisen maailmansodan aikuisia tilanteita taikka jopa vuosisadan alun tilanteita hieman katsotaan, niin on kai sitä aina joskus joku apua jostakin sattunut pyytämään.

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Nyt taitaa olla niin, että ed.

Aittoniemeltä on vähän maailmansodat tässä sekaisin. Ensimmäisessä maailmansodassa, se on totta, Itävalta-Unkari mureni, sortui, ja kun vanha imperiumi sortuu, niin se saattaa jättää itsetunto-ongelmia. Siis nyt puhun ensimmäisestä maailmansodasta.

Mutta tästä nykyisestä itsetunnosta ihan lyhyesti, herra puhemies, minä sain ed. Aittoniemeltä vastauksen siihen, mihin perustuu hänen syvä tietonsa, syvälinen tietonsa asiasta. Hän on vuonna 78 20 metrin syvyydessä olevassa ravintolassa tämän asian oppinut. Jos ei siitä saa syvää tietoa, niin ei sitten mistään.

Omalta osaltani, herra puhemies, identiteetikeskustelu loppuu tähän.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Tämän identiteetti- ja psykologiakeskustelun jälkeen on tietysti hirvittävän vaikeata palata valtiosäännön pariin, mutta kun askel tuntui niin kevyeltä, niin minä ajattelin tulla kuitenkin. Mistä mahtanee johtua?

Jos vielä voi kansanäänestyksen ikäkeskusteluun pikkasen palata, niin tietysti neuvoa-antavaa kansan ääntä kuulee hyvin monen ikäisiltä. Tyttäreni taisi olla viisivuotias, kun hän tokaisi kerran kokoukseen lähtiessään, että on se niin väärin, että naiset saavat vähemmän palkkaa kuin miehet. Neuvo oli varmasti oikea, en tiedä, oliko se kaiku vai ihan ikioma ajatus, mutta se tästä kansanäänestyksen ikäraajakysymyksestä.

Eilisen äänestyksen jälkeen on tietysti selvää ja varmaan tänään tullaan päättämään enemmistöllä, että 16. lokakuuta neuvoa-antava kansanäänestys sitten toteutetaan. Sitä ennen tehdään tietysti monta muutakin päätöstä, mutta päätökäiset sitten kansanäänestyksessä ja varmaankin joulukuussa eduskunnassa.

Pääministeri maanantaisessa puheenvuorossaan kiinnitti huomiota kahteen hyvin tärkeään asiaan, joista hän totesi molemmista, että niistä päätetään aikanaan erikseen. Hän totesi, että rahaunionista taikka rahaliitosta, siihen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisesta yhteisestä ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta päätetään aikanaan erikseen. Haluaisin näihin kahteen asiaan kiinnittää nimenomaan tämän kansanäänestysasian yhteydessä erityisesti huomiota.

Ryhmäpuheenvuorossamme maanantaina kysyin sitä periaatteellista näkökulmaa, että jos Suomen talous on tällä tolalla tai pahemmassa tapauksessa vielä huonommassa kunnossa kuin nyt, pystymmekö me aidolla tavalla 96 ja sen jälkeen todella päättämään rahaliitosta ja ulko- ja

turvallisuuspolitiikasta, puolustuspolitiikasta erikseen. Minusta tämä kysymys on ikään kuin ihan periaatteellinen kysymys.

Kysyin silloin myös, että tuleeko 96 tai sen jälkeen jollakin hallituskombinaatiolla poliittinen paketti, sulle yhteistä valuuttaa, mulle yhteistä puolustusta tai päinvastoin. Onko tuokaan päätöksenteko sitten itse asiassa aito, mihin pääministeri sinänsä aivan oikein kiinnitti huomiota.

Kaikkein tärkeintä olisi nyt selvittää, miten näistä asioista aikanaan päätetään, jos olemme, mitä en toivo, mutta jos olemme unionin jäseniä. Kun nyt jo on epäselvää, tuleeko maatalouden tukipaketti kestämaan huhtikuussa 95 ja sen jälkeen, miten voi riittää se, että täällä puheenvuoroissa, vaikka pääministerinkin puheenvuorossa, ilmoitetaan, että näistä päätetään erikseen.

Kun edes tukipakettia ei voi varmentaa, eikä olisi todella syytä eduskunnassa esimerkiksi siinä yhteydessä, kun ensi syksynä liittymissopimusta täällä käsitellään, tehdä konkreettiset velvoittavat ajatukset ja päätökset siitä, päätetäänkö ja miten päätetään aikanaan mahdollisesta rahaliitosta ja puolustusliitosta. Pidetäänkö niistä myös erilliset kansanäänestykset, päätetäänkö niistä kahden kolmasosan enemmistöllä tai siis ylipäänsä perustuslain säätämisjärjestyksessä?

Minusta, kuten olen todennut, EU:n suurimmat ongelmat ovat tällä hetkellä taloudellinen sitoutuminen ja ne ongelmat, jotka meidän taloudellemme siitä saattavat tulla. Jatkossa ongelmat keskittyvät nimenomaan yhteisen rahan, ulko- ja puolustuspolitiikkaan. Minusta sen ratkaiseminen, miten näistä mahdollisesti aikanaan päätetään, vaikuttaa aika tavalla voimakkaasti siihen, mistä kansa äänestää ensi lokakuussa. Äänestämmekö me vain siitä EU:sta, joka nyt on valmis, vai myös siitä EU:sta, josta, niin kuin sanotaan, ovat piirustukset olemassa ja joka aikanaan rakennetaan ja joka tietysti on hyvin pitkälle rakennettukin ainakin joidenkin poliitikkojen ajatuksissa.

Jos me yhdellä kansanäänestyksellä, yhdellä eduskunnan päätöksellä päätämme koko potista, jota sitten vain yksinkertaisella enemmistöllä tässä salissa kansalta erikseen kysymättä, perustuslaista erityisesti murehtimatta päätetään jatkossa, niin silloin minusta kyllä todella tuodaan Troijan puuhevosta sisälle. Tämä minun mielestäni antaa erityistä painoa "ei"-äänille kansanäänestyksessä, josta tänään päätetään. Jos on selvyyttä siitä, että näistä jatkokysymyksistä aidolla tavalla päätetään erikseen, se, uskoisin, aika tavalla lisää sitä ns. moraalista sitovuutta siitä kan-

sanäänestyksestä, joka nyt lokakuussa, niin kuin näyttää, ollaan tekemässä.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Se, että meillä on neuvoa-antava kansanäänestys edessä, ei tietysti ole mitenkään outo tai tuntematon asia meille. Useimmat meistä ovat kertoneet jo pidemmän aikaa EU-keskusteluissa, että kansanäänestys pitää olla, ja myös sen, sitooko ja millä tavalla se itse kutakin. Nyt ainoastaan on kai tulossa jonkin näköinen rimakauhu sen suhteen, että kun tämä ajankohta lähenee, mietitään sitä, miten nyt sitten tässä, totta kai, monimuotoisessa ja moniulotteisessa asiassa loppujen lopuksi joutuu omat johtopäätöksensä tekemään.

Silloin kun kansanäänestystä koskevaa lainsäädäntöä eduskunnassa 80-luvun alkupuolella säädettiin, puhuttiin varsin pitkään juuri tästä, minkälainen mahdollinen ristiriitatilanne tulee sillä hetkellä, kun ensimmäisen kerran käytetään tätä neuvoa-antavaa kansanäänestystä.

Olen eräissä vastauseräissä puheenvuoroissa jo todennut sen, että perinteinen sosialidemokraattinen kanta oli, että kun kansanedustaja valitaan, hänet valitaan koko vaalikaudeksi niin helppoja kuin vaikeita asioita varten, ja sen vuoksi neuvoa-antava kansanäänestys ei oikein perinteiseen kantaan meillä oikein hyvin sopinut.

Tässä kuitenkin katsottiin, että kun joka tapauksessa erilaiset tiedotusvälineet ottivat tavakseen tehdä gallupeja ja niitä manipuloitiin suhteellisen räikeästi, ja kun näytti toisaalta myös siltä, että ihmisillä oli aitoa, vilpitöntä halua ottaa vaalien välillä eri tavalla osaa ja sanoa kantansa yksittäisissä isoissa kysymyksissä, niin lopulta, kuten kaikki tietävät, me päädyimme yhteisesti tähän kansanäänestystä koskevaan lainsäädäntöön. Se on tehty ja se on tehty sillä tarkoituksella, että sitä voidaan käyttää.

Minun mielestäni on erittäin hyvä, että on ensin neuvoa-antava kansanäänestys ja sen jälkeen kansanedustaja on yksin omantuntonsa ja kansanäänestyksen antaman tuloksen kanssa. On todennäköistä, että jonkin näköisiä tulkinta-ongelmia tulee jo yksinomaan sen vuoksi, että meidän perustuslaissamme on kansainvälisesti vertailten huomattavasti enemmän määränemistösäännöksiä vieläkin kuin muualla on tapana. Pienenä ajatuskokeena: Jos meillä olisi pääsääntönä kaikissa tilanteissa vain yksinkertainen enemmistö, olisi tietysti hyvin paljon helpompaa silloin ratkaista kansanäänestyksenkin tulos. Se joko olisi "kyllä" tai "ei" isommalla tai pienemmällä enemmistöllä, aivan samalla tavalla kuin

eduskunnassakin päätös joskus tehdään yhden äänen enemmistöllä.

Kuitenkin minun mielestäni on ihan luonnollista, että monet kansanedustajat ovat täällä sanelleet näidenkin määränemmistösäännösten vallitessa, että heillä ratkaisee tietysti kansanäänestyksen tulos, se on heitä moraalisesti tässä mielessä sitova, mutta he ottavat itselleen kuitenkin oikeuden tulkita sitä. Luulen, että nimenomaan tämä huoli tai hätä on ollut niillä kansanedustajilla, jotka tulevat sanoisiko enemmistöstä poikkeavalta äänestysalueelta. On tietysti selvä asia, että jos oman vaaliipiirin tulos on yli 80-prosenttisesti kielteinen, vaikka lopputulos olisi sitten 52-prosenttisesti koko maassa myönteinen, niin haluaa kuulla omia äänestäjiään.

En usko, että itselleni tulee tätä ongelmaa. Tulen Helsingistä, joka on maan suurimpia EU-myönteisiä väestökasaantumia, ja olen itsekin pikku hiljaa kääntynyt kutakuinkin EU-myönteiseksi. Näin ollen todennäköisesti sekä oma kantani, vaaliipiirini kanta ja nyt arvioitava lopputuloskin ovat saman suuntaisia. Tämän pohjalta mielestäni ei kuitenkaan voi tehdä sitä johtopäätöstä, että olisin nyt valmis sanomaan muille sormeani heristäen, että näin pitää joka tapauksessa kaikkien menetellä sen mukaisesti, mikä lopputulos on. Meillä kuitenkin on jonkin verran aikaa sitä pohtia, mitä kaikkia ongelmia tulkinnassa voi tulla. Mielestäni ihmisiä, jotka lähtevät äänestämään, ei pidä tällä kauheasti problematisoida. He vastaavat äänestäessään kysymyksiin "kyllä" tai "ei". Se on selkeä kannanotto. Me olemme joko EU:ssa tai emme. Se on niin kuin entisen tytön ongelma: joko on raskaana tai ei ole. Se on kokonaisvaltainen tilanne, eikä sitä voi jaotella erilaisilla lisäperusteluilla.

Omasta mielestäni kuitenkin jatkoa silmällä pitäen kannattaa nyt ottaa opiksi niistä ongelmista, joita kansanäänestysmenettelyssä saattaa yksityiskohdissaan ilmetä.

Monessa puheenvuorossa on tuotu esille se, että äänestyspäivämäärällä voidaan taktikoida. Itse asiassa käytävillä aika suoraan on sanottu, että taktikoidaankin. Tässä suhteessa olemalla liian näppärä voi kyllä kompastua omaan fiksuuteensa.

Ihmiset sinänsä ovat erittäin hyviä huomamaan suuret linjat, vaikka yksityiskohtien täsmäntämisessä silloin tällöin voi olla varaakin. Sen sijaan politiikoilla usein, meille jotka olemme päivittäin näiden asioiden kanssa tekemisissä, saattaa tilanne kehittyä päinvastaiseksi: Me liioittelemme yksityiskohtien, ongelmien merki-

tystä emmekä näe sitä suurta linjaa, jonka mukaisesti asia pitäisi kuitenkin päättää.

Uskon, että suurin osa suomalaisista päättää ratkaisun nimenomaan sillä perusteella, haluavatko he jatkossa olla tuossa porukassa, joka on nimeltään EU, vai ei. He tietävät varsin hyvin, että siellä tulee poliittinen väri vaihtumaan sekä EU-vaalien että kunkin maiden vaalien perusteella, koska tätä kautta sekä EU-parlamentti että ministerineuvosto saa oman värinsä.

Sanon vain pienenä esimerkkinä, että olen itse opetellut nyt Euroopan neuvoston sosiaalivaliokunnassa istumaan uusfasistin vieressä. Samanlainen tilanne saattaa olla eräissä muissakin kansainvälisissä järjestöissä. Eikä uusfasismi katoa Italiasta sillä, että en ole jossakin järjestössä, missä naapurinani mahdollisesti on sellainen edustaja. Kysymys on huomattavasti kokonaisvaltaisemmasta ongelmasta.

Arvoisa puhemies! On eräitä muitakin väestöjakoja kuin ikäryhmittäin tehty jako, mitä täällä nyt on käsitelty, kuinka nuorten pitäisi päästä mukaan ja minkälaista elämäkokemusta ja muuta pitäisi olla. On selvästi mielestäni myös havaittavissa se, että esimerkiksi ruotsinsuomalaisten osalta tilanne on hieman erikoinen. Heihin varmasti vaikuttaa paljon enemmän Ruotsin jäsenyys kuin meidän jäsenyytemme, mutta siitä huolimatta vaalijärjestelmä ei oikein ota sitä huomioon. Samantapaisia tilanteita voi olla muitakin.

Arvoisa puhemies! Tulen viimeisiin johtopäätöksiin.

Ensinnäkin, kaiken kaikkiaan uskon, että eduskunta joutuu loppujen lopuksi niukkojenkin enemmistöjen vallitessa pohtimaan, halutaanko mennä EU:hun vaiko ei, pienelläkin enemmistöllä, koska kysymystä ei voi jaotella alueittain, mielipiteittäin, väestöryhmittäin, mahdollisen oman kannattajakuntansa mukaisesti kovin pitkälle. Näin ollen todennäköinen ratkaisu tällä hetkellä on se, että aika pienellä enemmistöllä saattaa tulla EU-myönteinen kannanotto maassamme.

Kysymyksen, oikeuttaako tämä sitten päättämään eduskunnassa, jossa asiassa voi vaikuttaa määränemmistö, voi tietysti jakaa kahdellakin perusteella: joko niin, että pitää määränemmistösäännöstä järkevänä ja tärkeänä ja sanoo silloin, että tällainen pieni vähemmistö ei riitä. Tai sitten voi ajatella toisinpäin, että sinänsä enemmistöparlamentarismiin pitäisi olla riittävä, ja silloin niukahkokin enemmistö kansanäänestyksessä sopii hyvin käytettäväksi.

Vaalipäivän sopivuudesta on käyty jo niin paljon keskustelua, että jätän sen parilla huomautuksella. Yhtä lailla kuin ed. Jaakonsaari näytti Ruotsille kaapinpaikkaa tai ed. Seppänen epäili, että meitä käytetään miinanpolkijoina, minun mielestäni itse kustakin riippuu se, miten vaalipäivän mieltää. Varmaan tullaan näkemään hyvin monenlaisiakin tulkintoja vielä tämän vaalikampanjan aikana. Eräällä tavalla olisi tietysti olla järkevää, että kaikki olisivat äänestäneet samana päivänä, jolloin jokainen olisi itsellisesti ja itsenäisesti voinut päättää, mutta sekin on osa kunkin kansan suvereniteettia, että voi näillä päätöksillä pelata.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan mielestäni on hyvä käyttää neuvoa-antavaa kansanäänestystä, antaa kansalaisten itsensä päättää. Myös kokemukset, joita meillä on presidentinvaalikampanjasta, vaikka täällä sitäkin on käyty moneen kertaan läpi, olivat kuitenkin ihan voitopuolisesti myönteisiä. Luulen, että kansakuntana olemme kyllä ihan kypsässä tällaisiin välitilinpäätöksiin.

Ed. R i n n e : Herra puhemies! Edustajatoveri Halonen mietiskeli, mikä mahtaa olla tulos. En tunne Itävallan kansan itseluottamusta tai itse-tuntoa. En tiedä enkä ymmärrä näistä asioista yhtään mitään. Mutta meidän äänestystuloksemme tulee olemaan suurin piirtein sama 66 prosenttia. Siihen on yksi ainut syy, ja haluan sen sanan sanoa, miksi näin käy. Itse asiassa koko keskustelu on turha. Kansanäänestyksessä tulee kirkas enemmistö. Se sana on ryssäviha.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitte-lyyn.

1 §

Keskustelu:

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Ehdotan, että 1 § saisi sen muodon, joka on I vastalauseessa, eli että äänestyspäivä olisi marraskuun 20. päivä.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Vistbackan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Vistbacka ed. Pulliaisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Vistbackan ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 124 jaa- ja 36 ei-ääntä; poissa 39. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Uusi 2 §, jota ei ole mietinnössä

Keskustelu:

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että lakiin lisättäisiin uusi 2 § sen mukaisena, kuin se on IV vastalauseessa, joka tarkoittaa sitä, että äänestysoikeus olisi jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt 16 vuotta.

Ed. K a a r i l a h t i : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Karhusen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Karhunen ed. Kaarilahden kannattamana ehdottanut, että lakiin lisättäisiin uusi 2 § IV vastalauseen mukaisesti.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö, jossa ei ole tätä pykälää, ”jaa”; ed. Karhusen ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 133 jaa- ja 25 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 40. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. P i h a : Arvoisa puhemies! Myöhästyin äskeisestä uutta 2 §:ää koskeneesta äänestykses-

tä. Tarkoitukseni oli äänestää ed. Karhusen ehdotuksen puolesta.

2 § hyväksytään keskustelutta.

3 §

Keskustelu:

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Ehdotan, että 3 § saisi I vastalauseessa olevan muodon eli että olisi selvät yksilöidyt kysymykset.

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Vistbackan ehdotusta.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Ed. Seppäsen lakialoitteeseen ja II vastalauseeseen viitaten ehdotan, että 3 § saisi sen sanamuodon, joka on II vastalauseessa.

Ed. S e p p ä n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Laineen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Vistbacka ed. Mäkipään kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Ed. Laine ed. Seppäsen kannattamana on ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin on äänestettävä niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Laineen ja ed. Vistbackan ehdotusten välillä.

Ed. Laineen ehdotus ”jaa”, ed. Vistbackan ehdotus ”ei”.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 107 jaa- ja 7 ei-ääntä, 43 tyhjää; poissa 42. (Ään. 5)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Laineen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Laineen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö ”jaa”, ed. Laineen ehdotus ”ei”.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 138 jaa- ja 22 ei-ääntä; poissa 39. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4—7 § hyväksytään keskustelutta.

8 §

Keskustelu:

Ed. V i s t b a c k a : Herra puhemies! Ehdotan ensin, että pykälästä äänestettäisiin momentteittain.

Ehdotan, että 8 §:n 1 momentti hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena eli tiedotettaisiin myös vastustajien ja puoltajien kannanottoja.

Lisäksi ehdotan, että 8 §:n 2 momentti hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena eli tiedotusmäärärahat jaettaisiin puoliksi.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Vistbackan kumpaakin ehdotusta, 1 ja 2 momenttia koskevia ehdotuksia.

Ed. K a a r i l a h t i : Arvoisa puhemies! Ehdotan IV vastalauseen mukaisesti, että 8 §:n 1 momentti hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena, mikä tarkoittaa, että valtioneuvoston tiedotteessa selostetaan neuvotellun sopimuksen sisältöä ja myös sen merkitystä.

Ed. J a n s s o n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kaarilahden ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Vistbacka ed. Pulliaisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Ed. Kaarilahti ed. Janssonin kannattamana on ehdottanut, että 1 momentti hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toinen varapuhemies: Pykälästä päätetään momenteittain.

Äänestykset ja päätökset:

8 §:n 1 momentti

Puhemies: Ed. Vistbackan ja ed. Kaarilahden ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin on äänestettävä niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Kaarilahden ja ed. Vistbackan ehdotusten välillä.

Ed. Kaarilahden ehdotus ”jaa”, ed. Vistbackan ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 104 jaa- ja 38 ei-ääntä, 20 tyhjää; poissa 37. (Ään. 7)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Kaarilahden ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Kaarilahden ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö ”jaa”, ed. Kaarilahden ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 143 jaa- ja 17 ei-ääntä; poissa 39. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

8 §:n 2 momentti

Äänestys ed. Vistbackan ehdotuksesta

Mietintö ”jaa”, ed. Vistbackan ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 130 jaa- ja 31 ei-ääntä; poissa 38. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

8 §:n 3 momentti hyväksytään.

9 ja 10 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy perustuslakivaliokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi valtiopäiväjärjestyksen 61 §:n kumoamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 94

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 4. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohdaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Käytän eduskunnan aikaa lakiesityksen käsittelyssä, kun varmaankin tulevalla viikolla eduskunnan aika-taulu on vielä tukkoisempi kuin tänään. Tämäkin asia on historiallinen niin kuin monet muut näinä päivinä eduskunnassa päätettävänä olevat asiat. Tämä on valtiopäiväjärjestyksen muutos, jota on kauan valmisteltu ja tätä päivää kohti sillä tavalla edetty. Arvelen, että tämä ei kuitenkaan asiana kiinnosta kansanedustajia aivan siinä määrin kuin edellä käsitelty asia, ja haluan aluksi todeta, etten aio tehdä tästä minkäänlaisia pykäläkohtaisia muutosesityksiä, joten edustajat voivat vapaasti mennä sinne, minne haluavat mennä, tämän asian käsittelyn aikana.

Totean myös toistamiseen, niin kuin asian lähetekeskustelussa totesin, että olen hyvin tietoinen siitä, että olen eräänlainen yksinäinen ajattelija tässä asiassa paitsi tässä talossa myös evankelis-luterilaisessa kirkossa, jonka kirkkolain säätämisestä tässä on kysymys. Valtavirta menee tässäkin asiassa omalla painollaan jossakin muualla. Yritän siitä huolimatta soutaa vielä vähän aikaa vastavirtaan muistaen vanhan sanonnan, että vain kuolleet kalat uivat virran mukana.

Valtiopäiväjärjestyksen 61 §:n kumoamiselle annettu arvo eduskunnassa näkyy perustuslakivaliokunnan mietinnöstä. Edustajat voivat siitä

todeta, että perustuslakivaliokunta on kuunnellut kaikkiaan kolmea asiantuntijaa, vaikka on kysymyksessä erittäin periaatteellinen, suuri ja historiallinen lainmuutos. Olisi ehkä ollut perusteltua, ja tämä on nyt niin sanottua jälkiviisautta, lähettää asia myös toisiin valiokuntaan lausunnolle. Esimerkiksi hallintovaliokunnan lausunto olisi ollut varmaan sikäli perusteltu, että hallintovaliokunta nykyisin paneutuu tässä talossa kirkkolakien muutoksiin. Toisaalta sivistysvaliokunnan lausunto olisi ollut myös perusteltua siksi, että sivistysvaliokunta on tämän talon historiassa pisimpään käsitellyt kirkkoa koskevia asioita ja sivistysvaliokunnalla on ehkä hieman erilainen asenne kirkkoon laitokseen, kulttuuri-instituutionakin kuin hallintovaliokunnalla. Hallintovaliokunta käsittelee näitä asioita nimensä mukaisesti lähinnä hallintokysymyksinä.

Tämä erohan näiden valiokuntien asenteissa tuli esille aivan äskettäin, kun käsiteltiin arkistolakia, joka oli ollut sivistysvaliokunnassa valmisteltavana. Toisin kuin hallintovaliokunta, joka on meillä jo kauan säätänyt lainsäädäntöä, jolla kirkkoa ja valtiota on etäännytetty toisistaan, sivistysvaliokunta haki mielestäni hyvin rakentavalla tavalla yhteistyömuotoja kirkolle ja valtiolle. Sehän esitti mietinnössään arkistolain muutoksesta, että kirkon arkistot tulisivat tavallisen arkistolainsäädännön piiriin sen takia, että ne edustavat niin merkittävää kulttuurihistoriallista asiaa.

Kun seuraavaksi esittelen hieman omia ajatuksiani, jotka eivät ole pelkästään omianikaan vaan monien muidenkin, toivon, etten loukkaisi sellaisia kansanedustajia, jotka eivät kuulu evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja jotka ovat tietysti odottaneet tällaista lainmuutosta, jolla he pääsevät nyt päättämään tässä talossa kirkkolaista. Annan sille itsekin tietyn arvon. Vaikka vastustan tällaista kehitystä eräistä syistä, joita myöhemmin esittelen, en halua loukata niitä ihmisiä, jotka ovat tällä tavalla arvomaailmansa valinneet.

Viittaen vain nyt monena päivänä käytyyn EU-keskusteluun. Se on eräällä tavalla samanlainen asetus. Me olemme menossa EU:n jäseniksi, me saamme velvoitteita ja sitä vastaan oikeuksia. Nyt me annamme kirkkoon kuulumattomille kansanedustajille oikeuksia ilman velvoitteita. Eräs kirkon velvoite on kirkollisvero. Joka ei halua olla kirkon jäsen, vapautuu tästä velvoitteesta. Mutta tämän lainmuutoksen myötä, joka nyt on käsiteltyssä, sellainenkin edustaja,

joka ei halua sitoutumistaan esimerkiksi kirkollisveroa maksamalla osoittaa, saa kuitenkin oikeuksia tässä järjestössä, evankelis-luterilaisessa kansankirkossa.

Tämä on mielestäni huono kehityssuunta, niin kuin edellä totesin, myös sen takia, että se etäännyttää kirkkoa ja valtiota toisistaan. Toivoisin itse toisenlaista kehitystä. Voidaan ajatella tietenkin niinkin, että tällä näitä instituutioita yhdistettäisiin, kun kirkon ulkopuoliset jäsenet eduskunnassa pääsevät päättämään kirkon asioista. Itse pelkään, että kehityksen suunta tulee olemaan aivan päinvastainen. Voidaan nimittäin ajatella, että kun täältä talosta aikanaan lähetetään kirkkoon päin viestejä, toivomuksia, vaatimuksia kirkkolain joidenkin pykälien muutoksiksi, niille vaatimuksille annetaan kirkossakin suuri arvo, koska ne ovat tulleet eduskunnasta, ja saatetaan alkaa toimia näiden vaatimusten mukaisesti kirkon omissa asioissa. Näin se aloiteoikeus, joka kirkolle tämänkin lain muutoksen jälkeen toki jää kirkkolakiasioissa, ei enää käytännössä toimi sillä tavalla kuin sen alun perin tarkoitettiin toimivan eikä se turvaa kirkon itsenäisyyttä sen omissa asioissa, millä hallituksen esitystä nyt perustellaan.

Arvoisa puhemies! Koska asia on historiallinen, sallittaneen muutama viittaus tämän asian käsittelyyn. Vuonna 1977 ilmestyi Kirkko ja valtio -komitean mietintö, jossa ensi kertaa valtiopäiväjärjestyksen 61 §:n kumoaminen oli esillä. Tuo Kirkko ja valtio -komitea on mietinnössään paneutunut niihin taustoihin, joista tämä vanha käytäntö on syntynyt. Eräs syy sille on aivan ymmärrettävä ja hyväksyttävä, ja se oli se, että tämän valtiopäiväjärjestyksen säätämisen aikoihin evankelis-luterilaiselle kirkolle haluttiin turvata mahdollisimman suuri itsenäisyys suhteessa Venäjän valtiovaltaan ja sen toisenlaiseen valtiokirkkoon. Tärkeänä perusteena pidettiin sitä, että kirkkolaissa käsitellään pääasiassa kirkon omia sisäisiä asioita ja opillisia kysymyksiä, joihin kirkkoon kuulumattomilla valtiopäivämiehillä, niin kuin siihen aikaan sanottiin, ei katsottu olevan kiinnostusta eikä oikeuttakaan puuttua.

Eduskunnassahan ovat tämän perinteen mukaisesti kaikki kansanedustajat voineet osallistua mm. sellaisten asioiden kuin kirkon palkauslain, virkaehtolain, eläke- ja perhe-eläkelaikien käsittelyyn ja valtion tulo- ja menoarvion käsittelyn yhteydessä kaikki edustajat ovat voineet osallistua myös kirkkoa koskevien määrära-

hojen päättämiseen. Tämä käytäntö, joka tuolta historialliselta pohjalta aikanaan syntyi, on siis koskenut varsinaisten kirkkolakien eli kirkon sisäisten asioiden sääntelyä.

Kirkko ja valtio -komiteakin tuli siis siihen tulokseen, että tätä käytäntöä pitäisi muuttaa. Eräs toimikunta perusteli tätä sillä, että kansanedustajilla pitää olla oikeus valtakunnan edun arviointiin eduskunnassa ja siitä syystä kaikilla kansanedustajilla pitäisi olla oikeus osallistua myös kirkkolakien säätämiseen. Paitisi tällaiset periaatekysymykset myös eräät käytännölliset kysymykset ovat ohjanneet kehitystä tähän suuntaan. Kirkko ja valtio -komitea tutki, mihin omituisuuksiin tämä vielä voimassa olevan valtiopäiväjärjestyksen pykälä voisi johtaa. Siteeraan tässä hieman tätä komitean mietintöä. Siinä todetaan: ”Mitä pienempi evankelis-luterilaisten kansanedustajien määrä on, sitä vähälukuisempuna eduskunnan täysistunto joutuisi käsittelemään kirkkolakia koskevia asioita.”

Arvelen, että tämän päivän kansanedustajista tällainen perustelu tuntuu varmaan lähinnä huvittavalta. Hyvin pienellä joukolla täällä eduskunta monta kertaa asioita käsittelee, jopa tekee päätöksiä vain muutaman kansanedustajan läsnäollessa. Eduskunnan täysistunnon päätösvaltaahan ei ole vielä kukaan valtiopäiväjärjestyksessä millään tavalla säännelty, mitä pidän kyllä paljon kiireellisempänä valtiopäiväjärjestyksen muutoksena kuin nyt tätä täällä käsitellyssä olevaa.

On mielestäni ihmeellistä, niin kuin olen monesti ennenkin sen todennut, että eduskunnan erityisvaliokunnassa tarvitaan 2/3:n edustajien läsnäolo, ennen kuin valiokunta voi tehdä päätöksiä, mutta eduskunnan täysistunto voi tehdä päätöksiä vain puhemiehen läsnäollessa, kun puhemies istuu paikallansa ja johtaa täysistuntoa. Tälle valtakunnan korkeimmalle päätöksentekofoorumille ei ole koskaan säädetty minkäänlaista päätösvaltamääritystä.

Edustajat, jotka ovat jäseninä kunnanvaltuustoissa tai kaupunginvaltuustoissa tai muualla, tietävät, että paljon vaatimattomammassa päätöksentekopaikoissa on tarkat päätösvaltakauden säännöt. Eduskunnan täysistunnolla niitä ei ole. Olisi ollut todella kiireellisempää uudistaa valtiopäiväjärjestyksestä esimerkiksi tästä kohdasta ja säätää täysistunnolle päätösvaltamääritykset niin, että muutaman edustajan läsnäollessa ei sentään voida päätöksiä kuitenkaan tehdä.

Sitten Kirkko ja valtio -komiteassa mietittiin myös sitä, miten kävisi silloin, jos eduskunnan asianomaisessa valiokunnassa ei olisikaan riittävästi kirkkoon kuuluvia kansanedustajia, ja tällainen tilanne vaikeuttaisi kirkkolain käsitteilyä. Itse olen ollut tässä talossa nyt jo runsaat 11 vuotta ja olen kyllä nähnyt luvattoman monta kertaa sellaisen valiokunnan kokouksen, jossa on ollut paikalla asiantuntijoita enemmän kuin kansanedustajia. Päätöksiähän siellä ei ole silloin tehty. On kuunneltu asiantuntijoita pienellä joukolla ja sitten, kun on tullut päätöksenteon aika, hakulaitteet ovat hakaneet edustajia päättämään asioista, joista minä tai muutkaan edustajat eivät ole aina tiedäneet, mitä nyt päätetään. Tämäkin Kirkko ja valtio -komitean perustelu tämän valtiopäiväjärjestyksen pykälän kumoamiseksi on mielestäni huvittava, ajasta jälkeenjäänyt.

Päällimmäinen perustelu tälle muutokselle on kuitenkin ollut se, että kirkkolain historiallinen uudistus jakoi kirkkoa koskevat asiat kirkkolaikiin ja kirkkojärjestykseen. Me olemme, arvoisat edustajat, viime syksynä tällaisen esityksen silloinkin hyvin pienen edustajajoukon läsnäollessa hallintovaliokunnan mietinnön pohjalta hyväksyneet.

Tämän kirkkolakiuudistuksen tarkoitus oli todella niin sanotusti imuroida eduskunnan päätettäväksi jäävästä kirkkolaista pois kaikki kirkon sisäiset asiat. Minäkin ymmärtäisin, jos näin olisi tapahtunut, tätä esitystä, jota nyt käsitellään. Jos kirkkolakiin, joka tässä talossa säädetään, ei olisi jäänyt pykälä, jotka koskettelevat kirkon oppia ja sisäisiä asioita, mielelläni sallisin sen, että myös kirkkoon kuulumattomat edustajat osallistuvat kirkkolain käsitteelyyn.

Tässä kirkkolaissa, jota nyt siis tulevaisuudessa kaikki kansanedustajat käsittelevät, on mm. tällaisia pykälä, lyhyesti lainaan: 1 luvun 1 §: Tunnustus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä Raamattuun perustuvaa kristillistä uskoa, joka on lausuttu kolmessa vanhan kirkon uskonnustuksessa sekä luterilaisissa tunnustuskirjoissa. Kirkon tunnustus ilmaistaan lähemmin kirkkojärjestyksessä.”

Meille monille nämä ovat erittäin tärkeitä virkkeitä ja erittäin tärkeitä asioita. Mutta uskalen epäillä, että ne eivät ole sellaisia kaikille kansanedustajille, niille, jotka eivät ole kirkon jäseniä. Niille tällainen pykälä, jota he siis tulevaisuudessa täällä pääsevät käsittelemään, on täyttä hepreaa niin sanotusti.

Tai 2 §: ”Tunnustuksensa mukaisesti kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramentteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi.”

Epäilen, että ne, jotka eivät ole kirkon jäseniä, eivät tätä pykälää sisällöllisesti, asiallisesti hyväksy, mutta pääsevät tulevaisuudessa päättämään tästäkin pykälästä tässä talossa. Tällaisia vastaavia esimerkkejä voisi luetella täältä paljonkin.

Arvoisa puhemies! Tässä siis olisi ollut se mahdollisuus, että eduskunnan päätettäväksi jäävästä kirkkolaista olisi poistettu kaikki sellaiset pykälät, jotka liittyvät kirkon sisäisiin asioihin, tai se mahdollisuus, että kirkko päättäisi itse omista asioistaan. Tätä viimeksi mainittua mahdollisuutta en itse kannata, koska niin kuin totesin, kannatan kirkon ja valtion eläviä, luonteivia, pitkään perinteeseen perustuvia suhteita.

Haluan vielä todeta, että tässä olisi ollut sekin mahdollisuus, että ne kansanedustajat, jotka haluavat todella päättää kirkon asioista, olisivat liittyneet kirkon jäseniksi, ja niin olisi voitu jatkaa vanhaa käytäntöä.

Totta kai tämä nyt säädettävä järjestely on sikäli oivallinen, että tällä pääsee, niin kuin aluksi totesin, käsiksi etuihin ilman velvollisuuksia.

Arvoisa puhemies! Lopuksi ilmoitan, että en aio tehdä muutosesitystä enkä hylkäsesitystäkään, koska käsitän, että tämä Suomen evankelis-luterilaisen kirkonkin parikymmentä vuotta sitkeästi ajama asia on eduskunnan enemmistönkin tahto eikä hylkäsesityksellä olisi näin ollen käytännössä minkäänlaisia menestymisen mahdollisuuksia.

Olen kuitenkin halunnut tällä puheenvuorolla liittyä niitten edustajien historialliseen joukkoon, joiden puheenvuoroja olen tutkiskellut eduskunnan pöytäkirjasta. Erästä sellaista siteerasin täällä lakiesityksen lähetekeskustelussa, pääministeri, arkipiispa, opetusministeri, kokoomuksen kansanedustaja Lauri Ingmania, jonka komea muotokuva on vieläkin kokoomuksen eduskuntaryhmän seinällä. On mielestäni tärkeää, että tämä erilainenkin mielipide ja erilainen tulkinta, jolla vuosikymmenten saatossa tässä talossa on ollut erittäin paljon kannattajia, tulee nyt vieläkin pöytäkirjaan merkityksi, kun tämä historiallinen uudistus minun mielestäni valitettavasti tällä tavalla toteutuu.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. R e n k o : Arvoisa puhemies! Ei muuta voi kuin ääneen ihmetellä ja yhtyä ihmettelijöiden joukkoon, että tänä päivänä, kun puhumme arvojen tärkeydestä, tällainen lakimuutos tulee. Valitettavasti ministeri ei ole paikalla, etten tiedä niitä taustavoimia, jotka tämän ovat ajaneet läpi, mutta ehkä valiokunnan jäsenet voisivat muutamalla puheenvuorolla selkiinnyttää niitä taustoja ja sitä aikajanaa, jolla tätä asiaa on ajettu. Kun ed. Alaranta vetosi, että tämä on omalla tavallaan virran viemää, mikä se virta tässä oikein on?

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laeiksi perintökaaren 20 luvun ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 21

Lakivaliokunnan mietintö n:o 12

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 12. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskoh-
taiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 20 luvun 1, 8, 9, 9 a — 9 c, 12 ja 12 a § sekä luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike,

kolmannen lakiehdotuksen 179 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

neljännen lakiehdotuksen 129 ja 132 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi ETA-sopimuksen pöytäkirjan 47 ja tiettyjen liitteiden muuttamista koskevan ETA:n sekakomitean päätöksen N:o 7/94 eräiden määräysten hyväksymisestä ja päätöksen soveltamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 56
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 7

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—7 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi Liettuan kanssa yhteistyöstä tulliasioissa tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 91
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 31

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 31. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Sen verran voi tästä laista sanoa, että tässä on kysymys Liettuan kanssa tehtävästä yhteistyöstä tulliasioissa ja että tämä koskee nimenomaan huumevalvontaa. On olemassa asioita tietävissä piireissä sellainen tunnelma, että olisi olemassa sellainen uhka, että erityisesti Baltian maista, Latviasta ja Liettuaasta, myös Puolasta alettaisiin tuoda Suomeen amfetamiinia, koska noissa maissa on aika merkittävässä määrin todettu tämän tyyppistä tehdasmaista toimintaa. Kun on näin lähellä olevista maista kysymys, tässä tapauksessa Liettuaasta, on tärkeätä, että tulliviranomaisten toimintaa tehostetaan nimenomaan

huumevalvonnan osalta. Vaikka tässä ei varmasti perusteluissa sellaista sanotakaan, taustalla on olemassa kuitenkin pelko, että näistä maista erityisesti amfetamiinin tuonti siellä tapahtuvan valmistuksen johdosta tulee tuomaan paineita tullin huumevalvontaan.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi huumausainelain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 111
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 11

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 11. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 7—9 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Poisto päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 7) asia.

Edustajat Suhonen ja Mäkelä merkitään läsnä oleviksi.

8) Ehdotukset terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskeviksi laeiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 33
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 13

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 13. Ensinnäkin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunta paneutui perusteellisesti terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaan lakiesitykseen. Laki on merkittävä toisaalta potilasturvallisuuden, toisaalta ammattien suojan kannalta. Laillistetut ja nimikesuojatut terveydenhuollon ammattihenkilöt saavat ammatillisen statuksensa koulutuksen perusteella. Potilas tietää, että terveydenhuollon tehtävää suorittava ja ammattinimikettä käyttävä henkilö on saanut tehtävään asianmukaisen koulutuksen.

Lääkärit laillistetaan peruskoulutuksen jälkeen, mutta he voivat toimia itsenäisenä ammatinharjoittajana vasta lisäkoulutuksen hankittuaan. Lääkärien laillistamiskysymys on ollut tässä lakiesityksessä vaikea asia. Sivistysvaliokunta ja sosiaali- ja terveysvaliokunta harkitsivat pitkään lääkärien laillistamiskysymyksen ongelmia. Käsityksemme mukaan Eta-sopimuksen edellyttämä lisäkoulutus olisi Suomessa tulkittava toisin kuin Keski-Euroopassa, ja juuri tämä Eta-sopimuksen edellyttämä lisäkoulutus on se, jonka jälkeen vasta on mahdollisuus toimia itsenäisenä ammatinharjoittajana.

Eta-sopimuksessa hyväksytyn direktiivin mukaan sosiaaliturvan piirissä toimivat yleislääkärit tarvitsevat lisäkoulutuksen. Sen sopeuttamisesta suomalaisen koulutukseen vallitsee eri näkemys mm. Lääkäriliiton ja opetusministeriön välillä. Lääkäriliitto pitää kahden vuoden lisäkoulutusta liian pitkänä. Suomi voisikin määritellä lisäkoulutustarpeen ja siihen liittyen lääkärien laillistamisen toisella tavalla kuin nyt tapahtuu.

Tähän asiaan on valiokunta ottanut ponsilla tiukasti kantaa. Valiokunta edellyttää, että direktiivin tarkoittamaan yleislääkärien erikoiskoulutukseen otetaan täysimittaisesti huomioon ammuenssi- ja orientoivan vaiheen työskentely sekä toimiminen lääkärintehtävissä opiskelun ulkopuolella. Valiokunta edellyttää, että hallitus seuraa lääkärikoulutukseen Eta-sopimuksen johdosta syntyviä ongelmia ja ryhtyy pikaisesti toimiin lääketieteen lisenssiaatin koulutuksen uudistamiseksi ja toivottavasti myös yhteisymmärryksen löytämiseksi siitä, mitä kansainväliset sopimukset meiltä edellyttävät.

Kansainvälisiä sopimuksia tehtäessä on Suomen asema jo sopimusvaiheessa selvítettävä. Toisaalta sopimuksen kotimaisista tulkinnoista pitäisi päästä todellakin yhteisymmärrykseen ja lähtökohdan tulisi tietysti olla Suomen kannalta mahdollisimman itsekäs.

Valiokunta ei katsonut tässä vaiheessa voitavansa muuttaa lääkärien laillistamista koskevia ratkaisuja, koska pelättävissä on, että muutos heikentäisi lääkärien asemaa. Tulkinnot johtaisivat siihen, että lääkärit kyllä voisivat toimia itsenäisinä ammatinharjoittajina, mutta potilaat eivät saisi sairausvakuutuksesta korvausta. Tämä johtuisi nimenomaan Eta-sopimuksen teksteistä ja soveltamisesta.

Valiokunnan mielestä koulutukseen liittyvät ratkaisut on tehtävä siltä pohjalta, että nykyisen koulutuksen lisäksi vaadittava koulutus on mahdollisimman suppea ja toisaalta on selvítettävä sitä, että oikeustoimia itsenäisenä ammatinharjoittajina myönnettäisiin kaikille lääkäreille elikkä peruskoulutus olisi se, jolla tämän laillistamisen saisi. Kun tästä asiasta on käyty lukuisia neuvotteluja, on myös ministeri Huuhtanen luvanut, että asioita pikaisesti selvitetään.

Käsittävänä oleva esitys sisältää uusia terveydenhuollon ammatteja laillistettavien ammattien joukkoon. Uusia ovat psykologi, puhe-terapeutti ja ravitsemusterapeutti. Tähän ratkaisuun hallituspuolueiden edustajat saattoivat vaikuttaa jo lain valmistelussa. Valiokunta pysyi tältä osin hallituksen esityksessä.

Sen sijaan valiokunta halusi yksimielisesti lisätä nimikesuojattujen ammattien ryhmään kuuluvia lähinnä sairaaloissa toimivia erikoiskoulutuksen saaneita ryhmiä, kuten sairaalakemistit ja solubiologit. Lisäksi edellyttämme, että lain perusteella annettavaan asetukseen sisällytetään psykoterapeutit, koulutetut naprapaattit ja osteopaattit. Näistä ammateista ministeriöllä oli toisenlainen käsitys, joskin naprapaattien ja psykoterapeuttien osalta ministeriönkin näkemys alkoi muuttua lain monivaiheisen käsittelyn aikana.

Saamamme tiedon perusteella me, jotka tämän lain säädämme, edellyttämme, että nämä ammatit otetaan annettavaan asetukseen välittömästi. Jos terveydenhuollon oikeusturvakeskussella tai ministeriöllä on vaikeuksia selvittää koulutustasoa ja -laatua, antavat varmasti ko. ammattien asiantuntijat tiedot viranomaisen käytöön.

Terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskeva laki vaikuttaa arvonnäkökulmaan, ja siitä syystä sen käsittely on tietenkin herättänyt paljon mie-

lenkiintoa ja sillä on ollut kiire. Laillistetut ja nimikesuojatut ammatit ovat arvonnäköverosta vapaat. Kansantalouden kokonaisedun kannalta on varmasti järkevää tukea verotuksella terveydenhuollon palvelujen monipuolisuutta ja ihmisten omaa halua myös maksaa sellaisista terveydenhuollon palveluista, joilla työ- ja toimintakyky parhaiten palautetaan.

Valiokunta käsitteli myös uutta koulutusta, sosiaali- ja terveydenhuollon peruskoulutusta. Esitämme, että nimikesuojattujen ammattihenkilöiden piiriin otetaan heti myös sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkinnon suorittaneet. Tämä on mm. tämän arvonnäköverokysymyksenkin kannalta tärkeä asia. On mielestämme käsiteltävää, että jo annetulle koulutukselle ei ole löydetty nimikettä. Valiokunta edellyttää, että nimikkeestä tehdään välittömästi päätös ja että kyseinen nimike, esimerkiksi lähihoitaja on ollut esillä, sisällytetään asetukseen nimikesuojattujen ammattien joukkoon.

Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnassa työskentely on ajoittain ollut raskasta ja myrskäisää. Onneksi olemme tämän lain kohdalla voineet työskennellä asiantuntijavalioikuntana ja löysimme lääkärin asemaa lukuunottamatta yhteisymmärryksen tämän lain sisällöstä. Tästä kiitokset valiokunnalle!

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Haluaisin käyttää puheenvuoron juuri tuosta lääkärin laillistamiskoulutukseen tai lisäkoulutukseen liittyvästä asiasta, josta minuun on otettu paljon yhteyttä. Kysymys on oikeastaan paremmin kuin Eta-sopimuksen määräyksistä, Eta-sopimuksen liian tiukkapipoisesta tulkinnasta. Meillähan on yleensä ollut tapana olla paavillisempia kuin paavi itse. Asiaa olisi aivan hyvin voitu tulkita siten, että kun meillä lääkärikoulutus koulutusviikkojen osalta, peruskoulutuskin, on paljon pitempi kuin EU-maissa, niin olisi voitu tulkita siten, että jo se sinänsä sisältäisi tuota direktiivin edellyttämää perusterveydenhoidon koulutusta. Esimerkiksi Saksassa tai EU-maissa yleensäkin tilanne on se, että valmistuvat lääkärit itse asiassa joutuvat hoitamaan potilaita vasta valmistumisensa jälkeen. Meillä tilanne on kautta linjan ollut aivan toisenlainen.

Ed. Aittomäki: Rouva puhemies! Ed. Saastamoinen oikeastaan lausui sen, mitä itsellänikin oli tarkoitus tätä asiaa sellaisenaan varsin pintapuolisesti tuntevana. Mutta minua ärsyttää

se orjallisuus, mitä suomalaiset jo tässä vaiheessa osoittavat Euroopan unionin direktiivejä kohtaan. Jos se on siihen suuntaankin, että se yleensä voi olla hyväksyttävissä meillä, niin se ilman muuta hyväksytään, vaikka ei olisi pakko niin tehdä ja vaikka siitä tulisi suuria hankaluuksia. Tässä on juuri tällainen asia.

Minä en ymmärrä, että tällaista lakia hyväksytään täällä ennen kuin asia perusteellisesti selvitetään. Myös liikutaan siihen suuntaan, joka meille on itselle edullista, niin kuin Italiassa tehdään direktiivien suhteen Euroopan unionin jäsenenä. Siellä pitkät piut ajatellaan koko touhusta. 50—60 prosenttia jää lakiin siellä soveltamatta ja lakiin yhdistämättä, ja tällä tavalla tärkeissä asioissa pitää Suomenkin tehdä. Tässä on kyseenalainen tapaus, jota ei ole vielä edes selvitetty. Mutta lakia vain tehdään kovasti ja paukutetaan pöytä, vaikka nuorille lääkäreille tarpeettomasti tulisi vuodesta kahteen ylimääräinen koulutusjakso.

Jos ed. Takala ehdottaa tätä muutosehdotusta, niin tulen kannattamaan sitä. Ed. Kempainen on lähdessä pois, hän ehkä olisi sen tehnyt, ja sitten kolmannessa käsittelyssä tulen hylkäystä kannattamaan tässä asiassa. Tällaisia asioita ei saa päättää.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Tämä lakiesitys lääkäreiden jatkokoulutuksen osalta on tyyppinen esimerkki juuri siitä euronöyryydestä, jota jo Eta-neuvotteluissa Suomen hallitus edusti. Tänne on syntynyt tilanne, jossa meidän on perustettava tuhat tarpeetonta virkaa vain siksi, että EU-direktiivi sitä edellyttää. Esimerkiksi sivistysvaliokunnan kuulemat asiantuntijat ihmettelivät kovasti sitä, että kun muutenkin on niukasti varoja, nyt me joudumme käyttämään vuosittain noin 200 miljoonaa markkaa näiden tuhannen tarpeettoman viran perustamiseksi. Nämä virat ovat tulleet tarpeellisiksi vain siksi, että Suomi keskusteluitta hyväksyi EU:n lääkärikoulutusjärjestelmän siirtämisen sellaisenaan Suomeen.

Ongelma tässä on se, että sivistysvaliokunta asiaa käsitellessään Etan yhteydessä sai ministeriöstä väärää tietoa. Silloin meille ilmoitettiin, että tämä orientoitumisvaihe koskee vain osaa lääkärikunnasta. Nyt me tiedämme, että se koskee kaikkia niitä lääkäreitä, jotka toimivat sairausvakuutuksen piirissä, ja siinä tapauksessa kyse on siitä, että se koskee kaikkia suomalaisia lääkäreitä, jotka valmistuvat ensi vuodenvaihteen jälkeen.

Tällaisesta euronöyryydestä pitäisi päästä eroon.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin on harmillista, ettei ministeri Huuhtanen ole paikalla, koska hän pystyisi aika paljon selventämään täällä minun mielestäni vääriäkin käsityksiä. Esimerkiksi "tuhat tarpeetonta virkaa" on kyllä siinä mielessä mielestäni väärä käsitys, että joka tapauksessahan lääkäreillä on orientoivan vaiheen koulutus, ja siitä puuttuu todellakin useita virkoja, satojakin virkoja. Mutta se ei nyt liity tähän lakiesitykseen sinänsä.

Mutta Suomi on ollut todellakin Eta-sopimuksen yhteydessä hyväksymässä direktiiviä, ja kun täällä epäillään, että Suomi tulkitsee tätä jotenkin väärin, niin selvyuden vuoksi luen, mitä direktiivissä sanotaan: "Tammikuusta 95 asti direktiivi velvoittaa kaikkia jäsenvaltioita asettamaan yleislääkärin erityiskoulutuksen edellytykseksi yleislääkärin tehtävien hoitamisessa sosiaaliturvajärjestelmänsä piirissä. Tämä yleislääkärin erityiskoulutus edellyttää vähintään 6 vuoden opinnot ja sen jälkeen lisäkoulutusta vähintään 2 vuotta kokopäiväisesti, joka tapahtuu toimivaltaisten viranomaisten tai toimielinten valvonnassa."

Nyt kysymys on sitten siitä, miten me tämän kahden vuoden koulutuksen tulkitsemme, ja siinä suhteessa ovat Suomen viranomaiset pyrkineet tulkitsemaan tätä niin väljästi Suomen näkökulmasta kuin mahdollista. Tänäpäin ministeri mm. totesi, että se merkitsee noin 0,5 vuotta nykyisen koulutuksen päälle lisäkoulutusta.

Muuten olen sitä mieltä, että lääkärin arvokas ammatti on kyllä sellainen, jossa mahdollisimman hyvä koulutus on varmasti erinomainen asia niin potilaiden kuin lääkäreidenkin kannalta. Mutta ei tietenkään mitään ylikoulutusta pidä suorittaa, ja juuri se pyritään nyt Suomen omalla tulkinnalla estämään. Mutta melko selvää kieltä tämä direktiivi, jonka Suomi on hyväksynyt, kuitenkin on.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä lääkäreiden asia oli valiokunnassa erityisesti loppuvaiheessa moneen kertaan esillä, ja tätä tiukattiin myös valiokunnan asiantuntijoilta, jotka tämän käsittelyn aikana olivat pitkään olleet mukana. Heistä ainakin yksi tai kaksi oli lääkäreitä, ja esittelevä ministeri on lääkäri, joten kyllä lääkäreiden näkökulma tässä on pitänyt tulla otetuksi huo-

mioon. Mutta kieltämättä valiokunnan lääkärijäsenet ovat olleet sitä mieltä, että näin ei ole tapahtunut. Mutta kun tässä nyt monet järjestöt ovat olleet meikäläiseenkin yhteydessä hyvin voimaperäisesti ja Lääkäriliitonkin tunnen, niin Lääkäriliitto ei tässä nyt kovin huolestunut ole, koska se ei ole mitenkään erityisesti ainaakaan minuun ottanut yhteyttä, että tämä esitys olisi jotenkin huonosti menossa. Sen takia, ottaen huomioon miten monet muut järjestöt ovat tässä asiassa erittäin aktiivisesti toimineet, minulle on jäänyt vähän epäilyttävä kuva siitä, mikä tässä nyt on oikein.

Valiokunnan mietintöhän syntyi sillä tavoin, että lääkäreilläkin oli erilaista näkökulmaa, ja tässä kyllä sitten pääsi paikalla olleena varsinaisena jäsenenä lääkäri, kansanedustaja Riitta Kauppinen hyvin pitkälle vaikuttamaan mietinnön sisältöön. Se on hyvin pitkälle sen mukainen kuin hän tätä esitti, mutta silloin paikalla olleet lääkärijäsenet eivät välttämättä pitäneet sitä hyvänä. Joka tapauksessa se on siltä pohjalta syntynyt. Käytännössä tullaan tekemään niin kuin on selvitetty, että koulutuksesta ja harjoittelusta hyvin huomattava osa otetaan käytännössä huomioon. Kyllä lääkärit myös työpaikallaan tulevat huolehtimaan siitä, ettei heitä nyt Suomessa niin hirvittävästi tässä asiassa sorrettaisi. Jos näin tapahtuu, lakihan voidaan muuttaa täällä vaikka viikossa, jos tässä todella on niitä epäkoh-
tia, joita on väitetty olevan.

Ed. A n t v u o r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron ed. Aitto-
niemen puheenvuoron johdosta. Hänelle oikeastaan edustajat Taina ja Skinnari jo vastasivatkin lääkärikoulutuksen osalta. Sen verran kuitenkin sanoisin, kun ed. Aittoniemi vetosi Italian käytäntöön, että minusta Suomessa on Suomen käytäntö ja me elämme sen mukaisesti.

Laki on erinomaisen tärkeä muiltakin osin kuin siinä mielessä, että noudatetaan direktiivejä. Erityisen suuri merkitys on sillä, että yhtenäistetään terveydenhuollon ammatinharjoittajien lainsäädäntöä. Tavoitteena on tietysti nimenomaan se, että potilaille on turva ja oikeusturva. Tähän lakiin on valiokuntatyöskentelyn aikana saatu muutamia ammattiryhmiä, mm. psykologit ja psykoterapeutit mukaan, ryhmiä, joista on kannettu hyvin paljon huolta juuri siinä mielessä, että näitä palveluja on tarjottu jopa kadulla. Nyt tulee jonkin näköinen seula ja oikeusturva ja potilaat voivat odottaa, että saavat ammattitaitoista hoitoa.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajat Taina ja Skinnari eivät kyllä ole minun mielestäni päteviä vastaamaan eurodirektiivin tulkinnasta. Kyllä tosiasiaksi jää, että Suomen neuvottelijat direktiiviasiaa nukahtivat. Vielä viimeisen viikon aikana me olemme saaneet asiantuntijoilta kovin ristiriitaisia tietoja, mitä se direktiivi edellyttää ja miten sitä pitäisi Suomessa soveltaa. Vielä pari päivää sitten valiokunnassa vakuutettiin, että se edellyttää lainsäädäntöä.

Tänään lain valmistelijajuristi sosiaali- ja terveysministeriöstä kirjallisessa lausunnossaan toteaa, että on meidän kansallinen asiamme, säädämmekö me tästä ministeriön päätöksellä, asetuksella tai lailla. Minusta tämä jo osoittaa koko lakiesityksen ristiriitaisuuden. Eivät ne virat, joita edellytettäisiin perustettavaksi koulutusvirroiksi, turhia ole, päinvastoin niitä hyvin tarvittaisiin. Sen kuitenkin tiedän, että niitä ei ole olemassa. Ei tämä ehkä Lääkäriliittoa ole kiinnostanut, ja siinä mielessä on turhaa vedota siihen, että valiokunnan lääkärijäsenet ovat jotenkin ammattihenkilöinä tätä ajaneet. Tämä koskettaa valmistumattomia lääketieteen kandidaatteja ja opiskelijoita, jotka eivät ole vielä edes Lääkäriliiton jäseniä. Niille tämä on todella vaikea ongelma.

Mielestäni näin ristiriitaisten tulkintojen ja tämän viimeisenkin tulkinnan perusteella meillä ei olisi muuta kohtuullista ratkaisua kuin todeta, että emme säätäisi tätä ennen lakiin ennen kuin tiedämme, miten me direktiivejä tulkitsemme.

Muuten tätä lakiesitystä on täällä kiitelty. Minun mielestäni tämä on ollut ihan puhtaasti poliittista huutokauppaa, mikä nimike tänne on saatu. Lakiesitys on huono, ja se on täällä vielä edelleen huonontunut. Tämä ei ole mennyt ministerinkään tahdon mukaisesti vaan ministeriön tahdon vastaisesti entistä enemmän ammattikuntalaitoksen suuntaan joustavuutta vastustamaan. Minun mielestäni tämä esitys pitäisi hyljätä.

Ed. Takala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kaikkein huonoin tämä esitys todella on valmistuville lääkäreille mutta myös niille, jotka ovat jo aloittaneet opiskelunsa, koska se kiistatta lisää mahdollisuutta toimia lääkärinä kahdella vuodella siitä, kun perustutkinto on suoritettu, ja vuodella nykyisestä.

Täällä kiistellään Eta-direktiivin tulkinnasta ja koulutuksesta ja väitetään, etteivät nämä liitty käsillä olevaan asiaan tai etteivät virat liitty tähän

asiaan. Ne ovat väärää lausumia asiasta, koska orientoivan vaiheen koulutusta eivät nyt pysty monet sadat lääkäriksi valmistuvat suorittamaan, koska virkoja puuttuu jo nykyisen lain mukaisesta vaatimuksesta. Useat sadat, jopa 600—700 lääkäriä jonottaa 150:tä orientoivan vaiheen virkaa. Jos me lisäämme koulutusta vuodella, tilanne tulee todella kohtuuttomaksi. Sen vuoksi minusta laista, jossa puhutaan ammatissa toimimisesta, pitää poistaa kahden vuoden lisäkoulutusvaatimus lääkäreiltä ja hammaslääkäreiltä ja toisaalta yrittää koulutuspuolella viedä eteenpäin komission sanomaa siitä, että aikaan Eta-direktiiviksi tulkittu kahden vuoden erityiskoulutus ei sovellu Suomen oloihin. Sitä pitää yrittää muuttaa. Mutta nyt me määrittelemme lakia ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on asia, josta minulle on tullut noin 100 korttia lääketieteen kandidaateilta, ja kaikki ovat kyllä hyvin tuhtuneita tilanteesta. Kun 5,5—6 vuoden opiskelun jälkeen valmistuu lääkäriksi Suomessa, aikaisemmin on saanut laillistetun lääkärin oikeudet ja voinut avata praktiikan ja tehdä työtä missä haluaa. Nyt tarvitaan kaksi vuotta lisää ennen kuin saa lääkärin ammattia harjoittaa. Mutta kun näitä paikkoja ei ole, ei ole kesäajaisuuksia ja kunnat vain supistavat, niin tämä on todella ongelma. Minulle on väitetty, että 600 lääkäriä valmistuu kortistoon vuosittain. Mitä tällainen kansantaloudellisesti merkitsee, jos ajattelee, mitä yhden lääkärin valmistuminen valtiolle maksaa? Kyllä tämä mielestäni on harvinaisen sekava ja omituinen tilanne, jos ei tiedetä vielä tässä vaiheessa, kun laista pitäisi päättää, mitä tämä direktiivi todella merkitsee, millä tavalla se sitoo Suomea.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun sivistysvaliokunta käsitteli tätä asiaa, olimme yksimielisiä siitä, että Suomen hallituksen pitäisi ottaa tämä asia esille uudelleen mm. EU:n kanssa käytävissä neuvotteluissa Etan sekakomitean kautta. Se on täysin mahdollista, ja tältä pohjalta me hyväksyimme yksimielisesti pöytäkirjan, jossa edellytettiin hallituksen selvittävän, voidaanko lisäkoulutusta lyhentää ottaen huomioon mm. sen, että kuusivuotiseen peruskoulutukseen sisältyy jo kuusi kuukautta ammuenssipalvelua eli käytännön potilasharjoitte-

lua. Me kuitenkin näimme, että jotta tämä selvitys olisi mahdollista, asia pitäisi ottaa uudelleen Etan sekakomitean kautta EU:ssa esille.

Ongelmahan tässä on todella se, että valtion kuntiin kohdistamien valtionosuusleikkausten tuloksena kunnat ovat vähentäneet orientoivan vaiheen virkoja. Niitä on tällä hetkellä meidän saamiemme tietojen mukaan vain noin 150 ja kuitenkin tarve on moninkertainen. Laskennallisesti tarvittaisiin 1994—98 väliseksi ajaksi jopa 1 000 uutta lääkärin virkaa. Huomattava osa näistä lääkärinviroista on siis tarpeettomia ja johtuu vain tästä direktiivin aiheuttamasta velvoitteesta.

Vantaalla asiaa on yritetty ratkaista siten, että Orion aikoo lahjoittaa Vantaalle neljä virkaa. Kun nyt puhutaan orientoituvasta vaiheesta, niin Vantaalla ilmeisesti voidaan puhua orientoituvasta vaiheesta.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä nyt on kaksi täysin eri asiaa. Olen täysin samaa mieltä siitä, että on täysin typerää, että yli 600 lääkärinä on tällä hetkellä työttöminä sen takia, että näitä virkoja ei ole. Mutta miksi niitä ei ole? Sen takia, että kunnat eivät ole niitä halunneet perustaa Lääkäriliiton suostumuksella, jotta yksityisellä sektorilla ei ole liikaa kilpailua. Tämä on täysin toinen asia. Tämä epäkohta ei johdu yhtään EU:sta, mikä on näin syntynyt vuosien kuluessa.

Toinen asia on sitten, miten koulutus järjestetään, ja se on kansallinen asia, säädämmekö siitä laissa vai asetuksessa. Oikeusministeriö totesi lausunnossaan, että tämä voidaan tehdä kummalla tavalla tahansa, se on kansallinen asia. Se voi olla jossakin muualla kuin tässä laissa, mutta ei se koulutuksen sisältöön vaikuta, jos asetuksessa on samat asiat kuin tässä. Suomihan aikoo tätä direktiiviä kiertää juuri sillä, että tähän kahden vuoden lisäkoulutukseen luetaan kaikki muukin ainakin puolentoista vuoden aikana, mikä ei periaatteessa direktiivin mukaan siihen kuulu. Kyllä me tämän italialaisen menettelyn ainakin lääkäreiden osalta osaamme. Jos se osataisiin jonkin muunkin ammatin osalta yhtä hyvin kuin tässä, Suomella ei varmaan olisi italialaisten kanssa häpeämistä. Päinvastoin voidaan sanoa, että tämän asian osalta näytetään tietä, millä tavalla EU-direktiivejä voidaan tulevaisuudessa kiertää.

Ed. Luhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on todellakin sekoitet-

tu kaksi asiaa: se, mitä eurolääkäriltä edellytetään, ja se, mitä meillä jo tällä hetkellä voimassa olevan lain mukaan edellytetään lääkäreiden laillistamiselta. Lääkärit on vuodesta 1978 lähtien laillistettu siten, että heiltä on kuuden vuoden peruskoulutuksen jälkeen edellytetty vuoden käytännön palvelua, puoli vuotta sairaalassa ja puoli vuotta terveyskeskuksessa. Tämän lisäksi lääkärinkoulutukseen on perustutkintovaiheeseen sisältynyt puoli vuotta käytännön harjoittelua eli amanuensuuria ja lisäksi, jos tiukkoja ollaan, vielä pari kuukautta terveyskeskusharjoittelua.

Tämä edellytti, että tähän maahan perustettiin satoja orientoivan vaiheen virkoja vuodesta 1978 lähtien. Ja kun tämä on laillistamisen edellytys, minä ihmettelen myös sitä, mihin nämä virat ovat vuosien saatossa hävinneet, kun niitä nyt on siis 150 jäljellä. Ei tämä ole euroasioiden syytä millään tavalla. Missä ne virat ovat? Kuinka meidän lääkärimme on laillistettu, jos he eivät ole suorittaneet tätä orientoivan vaiheen palvelua? Minä tiedän sen. Meillä on menty vuosien saatossa siihen systeemiin, että erilaiset palvelut ovat korvanneet sen ja korvanneet niin, että tämä orientoivan vaiheen virkajärjestely on ollut mahdollista hävittää tästä maasta.

Jos siis ollaan tiukkoja, tähän maahan tarvitaan eurolääkärisysteemin takia yleiskoulutukseen noin runsaat puoli vuotta ylimääräistä koulutusta, ja sehän saadaan, kun tässä maassa lähes joka lääkäri erikoistuu yleislääkäreiden yhden vuoden yleispalvelusta. Tiedän, että nämäkin virat ovat kiven alla, mutta tiedän, että niitä on. Kerätään yhteen nämä palvelut, orientoiva vaihe ja yksi vuosi erikoislääkärinkoulutuksen yleispalvelua. Siinä meillä on kaksi vuotta ja peruskoulutuksen rapiat päälle. Tähän mielestäni täytyy todella suhtautua hyvin joustavasti, ja kun tiedän, että näitä virkoja on hävitetty tästä maasta, ne on jollakin lailla aikaansaattava. Mutta tämä palvellee siis kotimaista käytäntöä, kotimaista lääkärinkoulutusta.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Vehkaja: Arvoisa puhemies! Laki terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaksi lainsäädännöksi koskettaa jokaista terveydenhuollon alalla toimivaa, mutta se on tärkeä myös potilaiden kannalta, potilasturvallisuuden kannalta ja terveydenhuollon palvelujen laadun edistämisen kannalta. Valitettavasti hallituksen esi-

tys lähtee terveydenhuollon ammattilaisten karsinoinnista kolmeen erilaiseen osaan. Tämä on vanhanaikainen tapa ajatella asiasta. Käytännössä työmailla toimitaan jo niin tiiviisti yhdessä ja yhteisvastuullisesti esimerkiksi tiimityötä tehden, ettei vahvaan erotteluun lainsäädännön tasolla voi olla perusteita. Toinen tärkeä aspekti on, ettei opisto- ja koulutasoisen tutkinnon raja ole käytännön työssä tehtäväjaon suhteen tarkka, muistetaan nyt esimerkiksi yö- ja viikonloppuäivystykset, jolloin joustoja tarvitaan molempiin suuntiin. Näin ollen ei ole olemassa perusteluja sille hallituksen esityksen näkemykselle, että koulutason terveydenhuoltoväelle riittäisi pelkkä nimikesuoja, kun taas opistotasoiset saivat myös ammattisuojan.

Hallituksen esityksen rakenne on siis vanhanaikainen. Kokonaisremonttiin ei valiokuntatyöskentelyssä tietenkään voitu mennä, parannuksiin kylläkin. Sosiaali- ja terveysvaliokunta lähti muuttamaan hallituksen esityksen 2 §:ää. Muutoksen pääasiallinen merkitys on siinä, että hyväksytään se yleisperiaate, että jokaisella tässä laissa ja sen perusteella annettavassa asetuksessa tarkoitettulla terveydenhuollon ammattilaisella on yhtäpitävästi oikeus nimikkeeseen ja ammattiin. Se olkoon siis lähtökohta. Sitten tulevat poikkeukset eli ne mutta lauseet, kuten uuden sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen huomioiminen nimikesuojattujen osalta ja eri henkilöstöryhmien joustava käyttö.

2 §:ssä hallituksen esitys lähtee siitä, että terveydenhuollon ammattilaiset siis jaetaan laillistettaviin, luvan saaneisiin ja nimikesuojattuihin. Hallituksen esityksen mukaan vain laillistetuille ja luvan saaneille olisi annettu oikeus nimikkeen lisäksi ammattiin, nimikesuojatuille tulisi oikeus vain nimikkeeseen. Koska 2 § on yleispykälä, emme nähneet juridista estettä siihen, että nimikesuojatut nostettiin 2 momentissa saman veroiseen asemaan muiden ryhmien rinnalle. Tämä muutos voitiin sitkeiden vääntöjen jälkeen valiokunnassa tehdä yksimielisesti. Tästä olen tavanomaisesti iloinen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta piti myös selvänä, että niin sanotuissa vanhoissa nimikesuojauksen piiriin tulevista ammattitehtävistä on taattava mahdollisuus hakea ja tulla valituksi ammatteihin tai tehtäviin, jotka julistetaan auki mahdollisesti jollakin uudella nimikesuojauksen piiriin tulevalla nimikkeellä. Esimerkkinä mainittiin, että perushoitajalla tulee olla mahdollisuus siirtyä lähihoitajaksi. Lainlaattajoina emme tietenkään kannan vastuuta siitä, millaisia am-

mattinimikkeitä työnantaja haluaa todellisuudessa käyttä.

2 §:n 2 momentti osoittautui vielä kolmannellakin kohdalla hieman hankalaksi. Hallituksen esityksen tarkoituksena on kyllä ollut lisätä joustoja, mutta luulen, että sosiaali- ja terveysvaliokunta meni muutosesityksessään vielä pidemmälle kuin hallituksen esitys ja oikeastaan se meni niin pitkälle kuin ikinä voi olla mahdollista. Loppu jää todellakin työkentillä sääntelyn varaan, koska tämä lakihan ei yksistään käytännön tilanteita säätele, vaan on muitakin sääntöjä.

Liikkumiseen joustavasti niin vertikaali- kuin horisontaalisuunnassakin laki ei aseta nyt mitään esteitä. Työnantaja tosiaan kantaa lopullisen vastuun siitä, että töitä tehdään joustavasti, mutta vastuun myös siitä, että ei ylitetä sietorajoja, mitä tulee ammattitaitoon, kokemukseen ja koulutukseen, jota tehtävät edellyttävät. Emme sosiaali- ja terveysvaliokunnassa halunneet asettaa mitään rajoituksia siihen, miten pitkäkestoista esimerkiksi joustava toistensa tehtävien hoito on. Tällaista ajatusta muistaakseni sivistysvaliokunnasta herätettiin.

Arvoisa puhemies! Sitten lääkäripykälään, joka on 4 §. Meille on jaettu ed. Takalan tekemä muutosehdotus, minkä takia voi olla tähdellistä lausua siitä tässä vaiheessa jotakin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnassa pidettiin kysymystä suomalaisen lääkärikoulutuksen riittävydestä erittäin tärkeänä. Koko valiokunta halusi turvata sen yksimielisesti, ettei suomalaisen lääkäritutkinnon suorittanut joudu perusteetta kahden vuoden käytännön lisäkoulutukseen Etan takia. Tämän näkemysvaliokunta tuokin esiin kahdessa asiaan liittyvässä yksimielisesti hyväksytyssä pöytäkirjassa. Etä-direktiivi edellyttää, että itsenäisellä, siis myös yleislääkärinä sosiaalivakuutuksen piirissä toimivalla lääkärillä tulee olla kahden vuoden käytännön praktiikka. Etä-direktiivien vaatimasta kahden vuoden lisäkoulutuksesta ei suomalaisen lääkäritutkinnon suorittaneella kuitenkaan ole kysymys, jos lääkärikoulutukseen jo nykyisin kuuluvat käytännön jaksot ja mm. kesätyöt saadaan lasketuksi hyväksi. Käytännön jaksoa koskeva todellinen lisäaika annetun tiedon mukaan olisi suomalaisilla lääkäreillä pahimmissakin tapauksissa vain 6 kuukautta, mikä on tullut täällä jo esiin. Näin ollen se ei ole kovin kohtuuton. Tällä voitaisiin saavuttaa itsenäinen asema myös yleislääkärinä sosiaalivakuutuksen piirissä.

Valiokunta esitti näistä pöytäkirjoja, jotka täällä ed. Taina on jo lukenutkin, tai ainakin niistä ponte-

vasti todennut. Suomessakin on päästävä siihen, että lääkärin laillistaminen sellaisenaan pätee samaan aikaan niin Suomessa kuin Eta-alueella ja yhtä aikaa niin toisen johdon ja valvonnan alaisena toimimiseen kuin itsenäisenäkin toimimiseen.

Puheenjohtajamme Jouko Skinnari antoi valiokunnan lääkärijäsenille ikään kuin vapaat kädet muotoilla pykälämuutosehdotuksia, mutta ne viipyivät eivätkä esitetyssä muodossaan kelvanneet kaikille lääkärijäsenillekään. Ed. Takala on täällä salissa tehnyt muutosehdotuksen. Pykälän uusi muotoilu ei nähdäkseni vastaa sitä muotoilua, jonka hän esitti valiokunnassa. Ed. Takala tyytyi valiokunnan käsittelyn jälkeen vastalauseessaan ainoastaan yleisperusteluihin. Hän ei siinä yhteydessä toistanut pykälämuutosvaatimustaan. Se on tietysti mahdollista ja oikein tehdä myöhemminkin, niin kuin on tapahtunut. Ed. Takala viitaten vastalauseensa perusteluihin esitti, että hallituksen esityksen käsittely keskeytettäisiin ja että se palautettaisiin uuteen valmisteluun. Se on ehkä vähän erikoinen esitys, kun se ei ollut suora palautusesitys. Se pitää ehkä tulkita jonkinlaiseksi viivyttelyesitykseksi.

Vaikka onkin helppo yhtyä siihen, että hallituksen esitys oli monilta osin poikkeuksellisen kehnosti valmisteltu, ei mielestäni pelkästään lääkäripykälä ole riittävä syy sen enempää viivytelyyn kuin hylkyynkään. Kun otetaan huomioon koko hallituksen esityksen kiire arvonlisäveron takia, ei ed. Takalan ajatukseen voinut millään yhtyä sen paremmin kuin valiokunnan toisenkaan lääkärijäsenen ed. Kemppaisen hylkyesitykseen.

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan kannaksi 4 §:n osalta siis tuli hallituksen esityksen sanamuoto täydennettynä kahdella hyvin väkevällä ja toimintaa edellyttävällä ponnella. Näillä instrumenteilla asiallisesti voidaan saavuttaa lääkäreiden osalta täsmälleen se, mitä ed. Takala ajaa takaa.

Ed. Takalan ehdotuksessa mielestäni hämätetään käsitteitä. Ehdotuksen 1 momentissa puhutaan itsenäisesti laillistetuista lääkäreistä, vaikka siinä tarkoitetaan lääkäreitä, jotka tosiasiallisesti joutuvat toimimaan toisen johdon ja valvonnan alaisena. Todella itsenäinen on käsittääkseni vasta sellainen lääkäri, joka voi toimia myös yleislääkärinä sosiaalivakuutuksen piirissä. Näistä syistä en kannata ed. Takalan muutos ehdotusta.

Toinen seikka, en tiedä onko se kirjoitusvirhe, liittyy 2 momenttiin, jonka sanamuoto on tällai-

nen: ”Lääkärin ammattia yleislääkärinä sosiaalijärjestelmän piirissä harjoittavalla on oltava todistus” jne. Sanan sosiaalijärjestelmä käyttö tässä yhteydessä minusta johtaa jonnekin muualle kuin mitä ehkä on tarkoitettu. Arvailisin, että ed. Takala on ajanut tässä takaa sanaa sosiaalivakuutus. Lähinnä kai tulee näkyviin se, että hionta, jota tällaisten lakipykäliden tekeminen edellyttää, ei ole ihan vielä onnistunut, mutta onhan tässä aikaa.

Haluaisin myös todeta näistä orientoivan vaiheen lääkärinviroista, mikä on oikeastaan kyllä tullut täällä esiinkin, että ei ole ollut lääkärin erityinen intressi perustaa näitä virkoja. Yritin valiokunnan kokouksessa saada mietintöön vahvemman ilmaisun kyllä siitä, että valtion tulisi kantaa suurempaa vastuuta orientoivien lääkärinvirkojen perustamisesta, kun se niin olennaisena osana liittyy koulutukseen ja itse asiassa, niin kuin on kuultu, laillistamiseen. Jotenkin tällaista asiaa ei pitäisi mielestäni jättää kuntien halusta riippuvaiseksi toiminnaksi. Nyt on nähty, mihin se on johtanut, jonoihin muun muassa. Ei ole päästy itsenäisesti lääkärinammattia harjoittamaan.

Arvoisa puhemies! 5 § sisältää koko joukon ammattinimikkeitä, myös hallituksen esityksessä, jotka tulevat ammattisuojan piiriin. Sivistysvaliokunta lausunnossaan halusi lisätä hallituksen esitykseen koko joukon uusia ammattinimikkeitä kuten sairaalafyysikko, sairaalakemisti, sairaalageneetikko, sairaalasolubiologi, sairaalamikrobiologi, terveydenhuollon psykologi ja psykoterapeutti.

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa pidettiin oikeana sitä sivistysvaliokunnassakin esitettyä näkökohtaa, että potilasturvallisuus edellyttää niiden ammattinimikkeiden lukumäärän lisäämistä, joita hallituksen esitys 33 koskee. Emme kuitenkaan pitäneet välttämättömänä tehdä lisäystä lakiin, vaan esitimme ponnessamme, että mainitut nimikkeet lisätään asetukseen, joka tulee voimaan yhteistyössä lain kanssa. Arvonlisäveron välttämisen kannalta ei ole eroa, kummassa kategoriassa nimikkeet ovat. Muina perusteluina sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnassa tuotiin esiin mm. se, että vaikka kyseessä ovatkin akateemisesti korkeasti koulutetut ammattiryhmät, ei ole perusteltua sijoittaa niitä terveydenhuollon ammattiharjoittamislaainsäädäntöön lain puolelle, sillä ammatteihin tarvittava ensimmäinen tutkinto ei ole terveydenhuollon alan tutkinto, vaan pätevyys terveydenhuoltoalalle on saavutettu muun koulutuksen jälkeen suoritettulla lisäkoulutuksel-

la. Lisäsy siihen, että asetustaso riittää, on valiokunnan näkemyksen mukaan se, että näiden uusien nimikkeiden vaatima lisäkoulutus ei ole viranomaisen valvomaa, niin kuin on tullut käsittelyn yhteydessä esille.

Viimeiseksi voisin sanoa omana käsityksenäni, että tulevaisuuden kannalta on hyvä, jos nimikesuojattuja koskeva lista asetuksen puolella sisältää niin kouluasteen kuin opistoasteen kuin akateemisenkin tutkinnon suorittaneita nimikkeitä. Tällöin todennäköisesti voidaan vähän hälventää alussa mainitsemaani karsinointitapaa ja -kulttuuria, joka on tälle alalle ollut niin tyypillistä.

Mitä tulee terveydenhuollon psykologeihin, sosiaali- ja terveysthuokunta ei voinut yhtyä sivistysthuokunnan kantaan. Koska hallituksen esitys koskee vain terveydenhuoltoa, psykologit tulevat lain soveltamisen piiriin jo sitä kautta, että toimivat terveydenhuollon piirissä. Ne tulevat tähän piiriin vain silloin, kun toimivat terveydenhuollossa. Se tarkoittaa sitä, että valiokunta hyväksyi hallituksen esityksen tämän kohdan. Psykologit siis jäävät tai pääsevät 5 §:ään, miten nyt asian ottaa.

Ymmärtääkseni Psykologiliitolla on ollut tästä vähän ihmeellinen käsitys. Sitä, että tullaan terveydenhuollon ammatillainsäädännön piiriin psykologeina, voi käyttää hyödykseen vain silloin, kun toimii tosiaan terveydenhuollon piirissä. Koulupsykologina toimiva ei hyödy tästä pykälästä tietenkään mitään, koska laki ei koske koulupuolta ollenkaan.

Hallituksen esityksen 7 §:stä, joka koskee nimikesuojattuja, totean vain sen, että nehan on lueteltu asetuksessa. Sivistysthuokunnan esityksen mukaisesti sosiaali- ja terveysthuokunta pitää välttämättömänä tosiaan lisätä niiden nimikkeitten määrää, joita otetaan tämän lain taikka siitä johtuvan asetuksen piiriin, ja otimme valiokuntana kaiken sivistysthuokunnan lisäämän ponteen, jossa edellytetään, että ne nimikkeet tulevat tuohon asetukseen. Asetuksestahan me emme täällä päättä.

Kysymys sosiaali- ja terveydenhuollon uuden ammatillisryhmän lähihoitajien saamisesta asetuksen piiriin välittömästi nähtiin valiokunnassa hyvin tärkeänä. Ihmeellistä kyllä, vasta pitkin hampain sosiaali- ja terveystministeriö suostui heidät tässä vaiheessa sinne ottamaan. Asetusluonnos tämän kuun alun puolelta osoittaa sen. Syynä tähän karsastamiseen ei tietenkään ole ollut paha tahto, vaan viivytyksen syynä on ollut juridiset ongelmat.

Kokonaisuudessaan asetukseen tulee erittäin paljon nimikkeitä, enkä lähde niitä tässä luettelemaan. Ehkä kiinnostavimpia uutuuksia ovat koulutetut naprapaattit ja koulutetut osteopaattit. Erittäin tärkeänä pidän sitä, että asetus tarjoaa joustavan keinon ottaa huomioon terveydenhuollon koulutuksen alalla tapahtuvat muutokset. Terveysthuollon alalle saattaa tulla uusia ammatillisryhmiä jatkuvasti erikoistumisen seurauksena.

Potilasturvallisuuden kannalta on keskeistä, että terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle annetaankin valtuus arvioida laillistamisen tai nimikesuojaamisen yhteydessä koulutuksen riittävyys. Ajatuksena luonnollisesti pitää olla, että nimikkeitä otetaan sitä mukaa säännösten piiriin, kuin siihen edellytykset ovat olemassa.

Arvoisa puhemies! Kuten tästä huomattiin, en ole tehnyt yhtään valiokunnan mietinnöstä poikkeavaa esitystä tässä yhteydessä. Mielestäni punnerrus, joka edelsi tätä lopputulosta, on ollut niin suuri, että voisimme siinä pysyä.

Ed. A l a - H a r j a (vastausthuoenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojalle vastaisin, kun hän sanoi, että lähihoitajien asemasta jouduttiin taistelemaan sosiaali- ja terveysthuokunnassa, että sehän oli vähän itse tehtyä taistelua, koska sivistysthuokunta lausunnossaa antoi selvät sävelet. Nimittäin meillähän on sosiaali- ja terveydenhuollon alan koulutus menossa. Opetusministeriön vuonna 93 antaman päätöksen perusteella uusi laaja-alainen koulutus tulee toteutumaan, ja siellä on tulossa tutkinto, josta käytetään nimeä lähihoitaja.

Sivistysthuokunnan saaman tiedon mukaan Euroopan unionin tutkintojen tunnustamisdirektiivistä johtuu, että jos sosiaali- ja terveystalan perustutkinnon suorittanut ei kuulu terveydenhuollon ammatihenkilöstöön eikä tutkintoa määritellä alan kelpoisuusehdoissa, sen tutkinnon suorittanut ei voi saada tutkintoa tunnustetuksi EU:ssa kuin vasta toimittuaan kaksi vuotta omassa maassaan työssä. Sivistysthuokunta vaati, että heti on otettava lähihoitaja myös asetuksella mukaan nimikesuojattujen piiriin. Se oli siis aivan selvä asia, ei siitä tarvinnut taistella. Sosiaali- ja terveysthuokunta voi tämän tiedon ottaa aivan suoraan lausunnosta.

Yliä lyhyesti toiseen asiaan, mihin ed. Vehkaoja puuttui. Hän sanoi, että lääkärit eivät ole halunneet perustaa orientoivia virkoja. Se oli varmaan lapsus. Mutta eivät myöskään kunnat niitä enää halua pitää yllä eikä perustaa sen takia,

että koska orientoivassa virassa oleva lääkäri ei voi toimia yksin, ei voi päivystää yksin, nämä virat eivät ole kovin edullisia kunnille enää eivätkä myöskään sairaaloille. Sen takia kunnat haluavat hyödyntää nämä virat, ja niitä on muutettu lääkärin viroiksi ja apulaislääkärin viroiksi sairaalassa ja orientoivien virkojen määrä on vähentynyt kolmasosaan alkuperäisestä.

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Kaksi minuuttia on kulunut!

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Peltari.

Ed. T a k a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaoja esitti hyvin monta kysymystä pykälämuutosehdotukseni johdosta. Yritän vastata niihin parhaani mukaan, mitä kahdessa minuutissa ehtii.

Ensinnäkin muutosesityksessä, jonka tulen tekemään, ei ole sekoitettu ohjausta ja itsenäistä toimintaa, vaan itsenäinen toiminta lääkärinä perustutkinnon suorittamisen jälkeen pitäisi mielestäni mahdollistaa. Se on Eta-direktiivien mukaista. EY-maissa ei tunneta koko laillistamisjärjestelmää eikä orientoivaa vaihetta. Siellä on erilainen koulutus- ja terveydenhuoltojärjestelmä. Näin ollen me voimme pykälämuutosesityksen hyväksyä Eta-direktiivien mukaisena.

Kun lakiesityksessä on lähdetty kiireellä laatimaan säännöstöä lääkärin laillistamisesta ja yritetty ottaa siihen Eta-direktiivin yleislääkärimääräykset, ne on mielestäni sekoitettu epäoikeutuneella tavalla keskenään. Eta-direktiivi ei edellytä pykälissä olevia ammatinharjoittamisen määräyksiä. Tämä on vahvistunut asiantuntijalausunnossa, mikä ministeriöltä on aivan esityksen loppuvaiheessa tullut. Kun aikaisempi esityksen ...

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomalainen lääkärikoulutus on nykyisellään riittävä ja hyvä. Tätä näkemystä ei ole asetettu kyseenalaiseksi. Jos pöydälle jaettu ed. Takalan vastaehdotus ei mene läpi, on hyvä, että valiokunnissa tehdyt ponnet on ylipäättänsä tehty. Siinä tapauksessa, että laki menee läpi, ponsien toteuttamisella voidaan huomattavasti

auttaa asiaa. Ponnet ovat kuitenkin ponsia ja laki on laki. Vaara on olemassa, että lääkärikoulutuksen aika pitenee.

Lisäksi orientoivan vaiheen virkoja on liian vähän. Kysynkin, miten itsehallinnollisia kuntia voidaan velvoittaa perustamaan näitä virkoja. Terveystieteiden huoltohan on nykyisin lähes täysin kunnallista toimintaa. Tässä sotketaan kaksi asiaa. Koulutus on eri asia, ja lupa toimia ammatissa on toinen asia. Mitään ei hävitä, jos tehdään niin kuin ed. Takala on ehdottanut, että 4 §:n 2 momentti poistetaan.

Ed. V i r r a n k o s k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vastoin täällä käytyä keskustelua lain keskeinen sisältö ei ole lääkärikoulutuksen orientoivan vaiheen pidentäminen vuodesta kahteen vaan terveydenhuollossa toimivien erilaisten ammattinimikkeiden kokoaminen ja selvittäminen.

Kuten ed. Vehkaoja totesi, tämän lain suuri vaara oli, että se segmentoi ja tekee erittäin vaikeaksi ja monimutkaiseksi yhteistyön terveydenhuollossa. Esimerkiksi sivistysvaliokunnan lausunto antoi aiheita myös epäillä, että tähän päädytään, koska valiokunta totesi, että toisen tehtävien hoitaminen voi olla vain tilapäistä, mihin mm. itse jätin eriaivan mielipiteen.

Siksi on tervehdittävä tyydytyksellä sitä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta muotoili uudelleen 2 §:n 2 momentin, joka sallii myös toimimisen toisen tehtävissä eikä rajoita tätä vain tilapäiseksi, vaan se on silloin mahdollista, kun se on perusteltua työjärjestelyjen tai terveyspalvelujen tuottamisen kannalta. Varsinkin pienissä yksiköissä joustava työvoiman käyttö ja terveyspalvelujen tuottaminen on aivan ensiarvoisen tärkeää.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuorossa ei ole mahdollista kaikkea täällä esitettyä kommentoida, mutta pyrin keskittymään.

Minusta ed. Virrankoski palauttaa keskustelua oikeille raiteilleen, kun todellakin lähtee puhumaan myös muista asioista ja pääkysymyksistä tämän lain kohdalla. Se on oikein.

Ed. I h a m ä e l l e (vastauspuheenvuoro): Haluaisin sanoa, että olisi mielenkiintoista, jos hän tiedustelisi omilta ryhmäkavereiltaan, minkä takia esimerkiksi kokoomuksen valiokuntajäsenet eivät voineet tulla tukemaan esitystäni, joka valiokunnassa koski sitä, että valtio kantaisi suuremman huolen, jopa kaikkinaisen huolen, orientoivan vaiheen koulutusviroista. Sitä ei haluttu näin selvästi todeta,

vaan viittauksenomaisesti pelkästään. Jos asia olisi koettu tärkeäksi, lääkärijäsenetkin olisivat voineet vaikka yrittää nostaa sitäkin ponnemmuotoon, ja asiaan olisi saatu heti potkua ja moni kysymys keskustelussa olisi pois päiväjärjestyksestä.

Voi olla, ed. Ala-Harja, että sanoin, että lääkärit eivät ole halunneet perustaa näitä virkoja, mutta tarkoitin sillä pelkästään lääkärikunnan mielipidettä. Tietysti käytännössä kunnat ovat olleet perustamassa niitä tai eivät. Nyt nähdään, mihin tällainen sinänsä itsehallinnollinen oikeus voi johtaa toisaalla. Kuntien touhu orientoivan vaiheen virkojen osalta on ollut aika yksisilmäistä silloin, jos on ajateltu asiaan vain lääkäreiden kannalta.

Lähihoitajien kohdalta kysymyshän on koko ajan ollut siitä, ed. Ala-Harja, että heidän ammattitutkintonsa nimikettä ei ollut valmiina, kun lakia käsiteltiin. Sen takia syntyi juridisia ongelmia, joita sosiaali- ja terveysministeriö asetusluonnossaan suostui poistamaan vasta kesäkuun puolella.

Toinen varapuhemies (koputtaa):
Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan kommentoida ed. Vehkaojan monipuolisesta puheenvuorosta ainoastaan hänen kannanottoansa Psykologiliiton näkemykseen siitä, mikä merkitys on sillä, että psykologi yleisnimikkeenä säilyi 5 §:ssä eikä sivistysvaliokunnan lausunnon mukaisesti ainoastaan terveydenhuollon psykologi. On todella tarpeen, että nähdään psykologisen työn oleellinen sisältö eikä pelkästään hallinnollista näkökulmaa, sillä hyvin ratkaisevasti asiakkaiden hyvinvointiin ja terveyteen vaikutetaan, tehtiinpä työtä kouluterveydenhuollossa, mielenterveystyössä tai vammaistyössä, jotka kaikki eivät kuulu terveydenhuollon piiriin.

Se, että koko psykologiryhmä ryhmänä on tässä, vaikuttaa myös siihen, että psykologin työn sisältöä ei käyda erittelemään arvonlisävero ajatellen. Minusta on oleellista nähdä tämä sisällöllisesti eikä hallinnollisesti.

Ed. Renlund (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua ihmetyttävät lääkäreiden esille tuomat perustelut osittain ainakin. Kun ed. Ihamäki väittää, että muut sotkevat kaksi asiaa, minusta myös lääkärit sotkevat vähintään kaksi asiaa. Kun tupakkalakia käsiteltiin eduskunnas-

sa, silloin pantiin nuuska myyntikieltoon ja sillä perusteella nimenomaan, että se on säädetty Eta-direktiivissä. Minusta ymmärtääkseni myös tämä asia on ihan selkeästi säädetty Eta-direktiivissä. Miksi nyt pitäisi poiketa siitä? Missä on loogisuus nyt?

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaojalle rahoituksesta. Valiokunnan mietinnössä todetaan, että ”kunnat ovat säästäneet jättämällä täyttämättä orientoivan vaiheen virkoja tai siirtäneet niitä muihin tehtäviin. Näistä systä valtioavallan tulee turvata riittävä virkamäärä ja sen rahoitus”. Tämä on aika tiukasti sanottu. Ehkä ed. Vehkaoja on oikeassa siinä, että vieläkin tiukemmin olisi voinut asian ilmaista, että tämä on valtion rahoituksella hoidettava asia, mutta me hallituspuolueissa olemme tietysti tulleet näissä raha-asioissa vähän aroiksi, kun tiedämme, kuinka suuri valtion velka on tällä hetkellä.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä kyllä haluaisin vielä tähän psykologikysymykseen sillä tavalla palata, että kyllä lain otsake pitää lukea, ennen kuin luetaan sen pykälä. Tämä koskee vain terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Se tarkoittaa sitä, että jos esimerkiksi psykologi toimii vaikka jonkun firman konsulttina, niin ei häntä tämä laki koske, ei hän ole tämän lain tarkoittama ammattihenkilö. Ei myöskään sellainen lääkäri nähdäkseni, joka saa päähänsä ruveta tekemään jotakin tutkimustyötä, johon ei liity minkäänlainen potilastyö taikka tämän lain piiriin kuuluva toiminta, jos hän esimerkiksi konsulttina tekee jotakin tutkimustyötä, joka menee ulommaksi. Se tietysti erikseen arvioidaan, jos kiistaa tulee, milloin näin tapahtuu. Eli toivoisin, että otsake muistettaisiin.

Arvonlisäveron suunnassa tietysti pitää myös muistuttaa siitä, että se pykälä, jolle yritetään tällä lailla antaa sisältöä, koskee vain terveydenhuoltoa eikä muuta toimintaa.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Renlundille toteaisin, että asiaa ei ole säädetty yksiselitteisesti Eta-direktiivissä. Kysymys on tulkinnasta, ja tulkinta on nyt liian tiukkapipoinen. Nuuska-asiaassa oli selkeä direktiivi, jolle ei ollut tulkintaa.

Itse asiaan toteaisin, että lääkärien ja hammaslääkäreiden ammatinharjoittaminen ja lisäkoulutus on nyt sotkettu tavalla, joka ei ole kun-

niaksi ainakaan valmistelijoille ja tuskin valio-kunnallekaan. Mielestäni ei pidä hankaloittaa ammatissa toimimista. Pitäisi antaa laillistus lää-käriksi ja oikeus itsenäiseen ammatinharjoitta-miseen samalla tavalla lääkäreille ja hammaslää-käreille kuin muillekin terveydenhuollon ammat-tihenkilöille. Mahdollisesta lisäkoulutuksesta olisi sitten direktiivien mukaan säädettävä ase-tuksella tai muilla määräyksillä, ei lailla.

Ed. V i l j a m a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä toivoisin kuitenkin, että nykypäivän Suomessa terveys mielletäisiin laa-jasti sosiaalisena, psyykkisena ja fyysisenä hyvin-vointina, jolloin erityisesti psykologityössä ei voi tehdä näin kaavamaisesti terveydenhuoltohallin-nollista näkökulmaa, sillä jos tehdään ihmisen terveyden kanssa laajalla näkökulmalla työtä, silloin terveydenhuolto pitää mieltää laajemmin kuin se ehkä muiden ammattihenkilöiden koh-dalla mielletään.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ihmäen puheenvuoron johdosta totean, että direktiivissä sanotaan, että direktiivi velvoittaa kaikkia jäsenvaltioita asettamaan yleislääkärin erityiskoulutuksen edellytykseksi yleislääkärin tehtävien hoitamiseksi sosiaalitur-vajärjestelmänsä piirissä. Tämän perusteella lu-kee pykälässä, että oikeus harjoittaa yleislääkä-rin ammattia itsenäisesti laillistettuna ammatti-henkilönä on henkilöllä, joka on suorittanut lää-kärin perusterveydenhuollon lisäkoulutuksen, aivan kuten direktiivissä sanotaan. Se on tieten-kin Suomen ratkaisu, sanotaanko se pykälässä vai asetuksessa. Kysymys on vain siitä, miten me tulkitsemme tämän lisäkoulutuksen, ja sitä me emme pysty lailla nyt säätämään. Tämä on on-gelman ydin, ja mielestäni tämä on niin selvä asia kuin voi olla, ja sekä sivistysvaliokunta että so-siaali- ja terveysvaliokunta edellyttävät, että tämä lisäkoulutus tulkitaan.

Ed. R e n l u n d (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Taina vastasi jo ed. Ihmäen kysymykseen. Ei tarvitse enää korostaa lisää, että asia on sanottu ihan selkeästi direktiivissä, jota on noudatettava.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä löysin arvonlisäverolain 35 §:n, joka todellakin kertoo, että terveyden- ja sairaanhoitopalveluilla tarkoitetaan ihmisen ter-veydentilan sekä toiminta- ja työkyvyn määrittä-

miseksi taikka terveyden sekä toiminta- ja työky-vyn palauttamiseksi tai ylläpitämiseksi tehtäviä toimenpiteitä, jos kysymyksessä on: 2) sellaisen terveydenhuollon ammattihenkilön antama hoi-to, joka harjoittaa toimintaansa lakiin perustu-van oikeuden nojalla tai joka on lain nojalla rekisteröity.

Puheenvuorossani olen tarkoittanut sitä, että kun tämä arvonlisäverolain pykälä ja nyt käsitel-tävän lain asiat yhdistetään, tietysti on ihan sel-vä, että silloin sun tällöin voi tulla rajatapauksia, joissa joudutaan tulkitsemaan ja tulkinnan tielle. Halusin vain muistuttaa siitä, että se on tavallaan normaaliakin tällaisessa lainsäädäntöön perus-tuvassa elämässä, että aina, kun käytetään sano-ja, niin on paljon tulkintaa.

Ed. T a k a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoi-sa puhemies! Kun ed. Taina on lukenut direktii-viä jo kahteen otteeseen, haluaisin myös siitä lukea 2 artiklasta, jossa määritellään edellä 1 artiklassa tarkoitettu yleislääkärin erityiskoulu-tus. Siis puhutaan koulutuksesta, ja siinä tode-taan kohdassa b, että opiskelu kestää vähintään kaksi vuotta, on kokopäiväistä ja tapahtuu toi-mivaltaisen viranomaisen tai toimielinten val-vonnassa ja sitä edeltävät kuuden vuoden pe-rusopinnot. Siis puhutaan koulutuksesta. Sitten samalla sivulla direktiiviä puhutaan sosiaalitur-vajärjestelmän piirissä toimimisesta, jossa vaa-ditaan lisäkoulutus. Direktiivissä ei puhuta lai-llistamisesta, ei ammatinharjoittamisesta eikä it-senäisestä toiminnasta, ja ne ovat nyt käsiteltä-vänä olevassa laissa keskeisiä asioita lääkärin ja muidenkin kohdalla.

Pidän virheellisenä, ylikireänä tulkintana liit-tää nämä kaksi asiaa, koulutus ja ammatissa toimiminen, yhteen tavalla, joka on toteutettu hallituksen esityksessä. Minusta ne eivät kuulu suoranaisesti toisiinsa vaan ovat erillisiä asioita. Me voimme direktiivin määräykset hoitaa pois-tamalla 4 §:n keskellä olevan momentin.

Haluaisin vielä lukea sosiaaliministeriön asi-antuntijan Tanttisen lausunnon siitä, että EU-direktiivi ei määrittele säätämistasoa. Siis pykä-lässä ei tarvita EU-direktiivin osoittamia asioita, vaan lausunnossa todetaan, että neuvoston di-rektiivi yleislääkärin erityiskoulutuksesta ei luonnollisestikaan määrittele, millä hierarkkisella normitasolla asia määritellään, vaan se on kansallisen valtion itsenäinen asia.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tainalle vain toteaisin, että tässä tapauksessa direktiivien tulkinta on tärkeä asia. Kysymyksen on nimenomaan siitä, mikä on yleislääkäri Suomessa ja mikä se on Euroopassa, mikä on ns. yleislääkärin koulutus Suomessa ja mikä se on Euroopassa. Totean ihan samoin kuin ed. Takala, että direktiivissä ei puhuta koulutuksesta eikä ammatinharjoittamisesta ja että direktiivi ei määrää säätämistasoa, ja näin ollen se pitäisi säätää asetuksessa.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Edustajat Taina ja Vehkaoja käyttivät varsin perusteelliset ja asialliset varsinaiset puheenvuorot, joten en aio ryhtyä kovin perusteellisesti lain sisältöä läpi käymään ja sen vaiheita selostamaan. Mutta ehkä muutamia asioita on syytä korostaa ja ehkä juuri sellaisia, jotka eivät heidän puheenvuoroissaan niin painottuneet.

Kun on nyt hetken aikaa kuunnellut keskustelua, välillä tuli sellainen tunne, onko laajennettu sosiaali- ja terveysvaliokunta keskustelussa vai käyvätkö alan ammattilaiset omaa keskusteluaan ja yrittävät rautalangasta vääntää toisilleen omia ajatuksiaan. Haluan korostaa, että lain säätämisen yksi keskeinen tarkoitushan oli nimenomaan potilasturvallisuus. Sanaa ”potilas” tai ”asiakas” on vähemmän tänään käytetty, ja tämän uskallan sanoa siitäkin syystä, että itse olen myös laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Olen ollut sitä ennen lain voimaantuloa ja tulen olemaan sitä myös lain voimaantulon jälkeen. (Ed. Tuomioja: Katsotaan nyt, minkä muodon se saa!) — Arvoisa puhemies! En usko, että niin suurta muutosta tulee. Kun minä en ole lääkäri, kyseinen EU-direktiivi ei minua koske.

Mutta todella huomauttaisin siitä, että keskeisenä tarkoituksena on ollut yhtenäistää nykyisin hajallaan olevaa, monessa eri laissa olevaa ammatinharjoittamislaainsäädäntöä terveydenhuollossa ja myös nimenomaan ottaa huomioon se, että potilasturvallisuus on sen keskeinen lähtökohta. Nimenomaan on hyvä muistaa, että siihen henkilöstöön, jota nyt tullaan kutsumaan terveydenhuollon ammattihenkilöstöksi lain voimaantulon jälkeen, sovelletaan myös muuta terveydenhuollon laainsäädäntöä, kuten potilasvahinkolakeja ja lakia potilaan asemasta ja oikeuksista.

Lain valmistelu on kestänyt erittäin pitkään, usean vuoden ajan. Se on ollut tuskallista, ja se on saanut hyvin monenlaisia kiemuroita valmistelun vaiheissa. Niihin en sen enempää puutu kuin toteamalla sen, minkä ed. Vehkaojakin, että pa-

remminkin tämän olisi voinut valmistella. Nimitäin jos laki olisi paremmin valmisteltu, valiokunta olisi päässyt hieman helpommalla. En yleensä työtä pakoile enkä pelkää, mutta me jouduimme tavattoman paljon uurastamaan ja kättä vääntämään, jotta sitten onneksi saimme hyvin yksituumaisesti, lukuun ottamatta lääkäripykälää, asian etenemään. Kymmeniä asiantuntijoita olemme kuulleet.

On hyvä muistaa myös lähtökohta, joka oli se, että totta kai eri ammattijärjestöillä oli omia tavoitteita. Kun useasti ajatellaan, että ne ovat puhtaasti fiskaalisia eli omaan etuun liittyviä, niin väittäisin, että hyvin suuri osa, valtaosa ammattijärjestöistä lähti myöskin potilasturvallisuusnäkökohdasta. Terveysthuollossa toimii hyvin vastuullisia ammattiryhmiä, jotka nimenomaan tuntevat oman vastuunsa ammattihenkilöinä.

Toinen asia oli se, että erityisesti kuntatyönantajan tavoitteet olivat hyvin toisen suuntaiset. Tässähän oli vastakkainasettelu koko ajan, eli kuntatyönantaja erityisesti halusi käytännössä ainoastaan lääkärit laillistetuiksi, ja koko muu terveydenhuollossa toimiva henkilöstö olisi ollut eräänlaisen informatiivisen rekisteröinnin varassa.

Kuntatyönantajalta se oli minusta aika edesvastuutonta toimintaa siitä syystä, että tokihan kunnat voivat palkata juuri sellaista henkilöstöä kuin ne haluavat jatkossakin, kuten ovat voineet tehdä tähänkin asti.

Mutta mitä ammatinharjoittamisoikeuteen tulee, meillä on yhä enemmän ja varmasti tulee olemaan jatkossakin nimenomaan yksityisellä sektorilla itsenäisiä ammatinharjoittajia, ja nyt tämän lain myötä myös yksityisellä sektorilla itsenäisesti toimivat ovat selvästi paremmin kuin tällä hetkellä kontrollissa. (Ed. Takala: Huonossa kontrollissa!) — Ei ole huonosessa, ed. Takala, tai sitten te ette tunne tämänhetkistä laainsäädäntöä. Tämä parantaa tältäkin osin asiakkaiden ja potilaiden turvallisuutta.

Kiistaa käytiin todella pitkään siitä, minkälainen suoja saadaan, jos ajatellaan perinteisesti terveydenhuollon koulutason ammattiryhmälle. Tämä oli todella tuskaisen kädenväännön paikka, ja kun ed. Ala-Harja halusi ottaa ainakin puolet kunnasta sivistysvaliokunnalle, minusta nyt ei kannata kiistellä, kumpi siinä nyt sitten suurimman työn ja kädenväännön teki, oli se sivistysvaliokunta vai sosiaali- ja terveysvaliokunta, mutta tältä osin me pystyimme nimenomaan paitsi turvaamaan ammatinimikkeen

myös ammatinharjoittamisoikeuden ja tunnustamaan myös, että koulutason henkilöstöllä on ammattitaito, jonka pohjalta he myös työskentelevät siellä, eikä ainoastaan, että he saavat jonkin koulutuksen päätteeksi jonkin nimikkeen.

Psykologit ovat uusi ryhmä, joka tulee laillistettujen piiriin, ja sinne tulee myös muita, ravitsemusterapeutit jne., ja ne olivat tärkeitä lisäyksiä. Toisin kuin sivistysvaliokunta, sosiaali- ja terveysvaliokunta kuitenkin katsoi, että sairaalafyysikot, sairaalakemistit, sairaalageneetikot, sairaalasolubiologit jne. ovat nimikesuojattuja. Se on kuitenkin parannus nykytilanteeseen, ja pidän sitä perusteltuna, koska heidän peruskoulutuksensa on kuitenkin muu koulutus kuin sosiaali- ja terveydenhuoltoalan koulutus.

Eräs asia, joka myös kummitteli ja oli mielestäni vähällä myös sotkea koko asian käsittelyn välillä, oli arvonnäisäveroasia. Välillä ei ollut aivan varma kaikkien lähtökohdasta, oliko tärkeintä päästä arvonnäisäveron piiriin vai vapauden piiriin vai huolehtia muuten, mutta tämäkin asia sitten oikeni.

Ongelma on, hallituksen esityksessäkkin se todettiin, että vastaavanlaista ammatinharjoittamislainsäädäntöä ollaan nyt valmistelemassa sosiaalipuolella. En tiedä, tuleeko siitä yhtä mittaava, mutta joka tapauksessa myös siellä asiaa selvitetään. Se on nyt eräänlainen ongelma, ja se näkyy erityisesti ns. lähihoitaja-ammattissa, joka on siis sosiaali- ja terveydenhuollon perustutkinto, jossa todennäköisesti nimikkeeksi tulee lähihoitaja. Meillähän ei varmuutta siitä vielä ole, mutta todennäköisesti nimikkeeksi tulee lähihoitaja. Tämä tutkintohan on rakennettu siten, että tarkoitus on liikkua hyvin vapaasti koulutason tehtävissä niin sosiaalipuolella kuin terveydenhuollossakin, niin avosektorilla kuin laitoshoidossakin, ja sillä korvataan kymmenen nykyistä ammattitutkintoa.

Molemmissa valiokunnassa haluttiin uuden koulutuksen saaneiden asema turvata samoin kuin haluttiin turvata myös vanhan koulutuksen saaneiden asema. Me pystymme sen nyt asetuksella tietyllä tavalla vahvistamaan, että näin tehdään. Olen kyllä huolestunut siitä, ettei yksin se, vaikka lähihoitajat saadaan asetukseen nimikesuojattuna ammattiryhmänä, heidän tulevaisuutensa turvaisi, koska nyt on jo tullut paljon viestejä siitä, että hyvin laaja koulutus, joka uudessa tutkinnossa on, ei välttämättä vastaa niitä tarpeita, mitä työelämässä on. Se voi olla aivan uuden messun värtti ja aivan eri ministeriön valmisteltava asia, mikäli nykyinen koulutus ei

osoittaudukaan nimenomaan työelämän tarpeita vastaavaksi.

Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti vielä lopuksi lääkärikiistaan, jota täällä nyt käydään. Itse haluaisin vielä kerran korostaa sitä, että kyllä jos valiokunnan kaksi pontta toteutetaan, niillä on ... (Ed. Aittoniemi: Ei niillä ole mitään merkitystä!) — Arvoisa ed. Aittoniemi, te vähättelette ponsia, mutta minä sanon aivan samalla tavalla, että myöskään ed. Takalan pykälän hyväksyminen ei takaa eikä turvaa yhtään mitään. Viime kädessä tullaan ratkaisemaan tämä asia siten, olipa se asetuksessa, olipa se pykälässä tai olipa se pontena, miten tämä lisäkoulutus tulkitaan. Se voidaan tulkita, niin kuin me olemme saaneet kuulla, siten, että nykyinen amanuenssivaiheen koulutus, nykyinen kesä- tai muu työharjoittelu, joka tehdään, orientoiva vaihe jne. tulkitaan tarvittavaksi lisäkoulutukseksi.

Mitä yleensä tulee siihen, nukkuiko edustajamme Brysselissä silloin, kun lääkäridirektiiviä hyväksyttiin siellä, näin on saattanut käydä, mutta ei se olisi tätä ongelmaa poistanut. Viitataan siihen, mitä ed. Luhtanen totesi jo nykyisin lääkäreiden laillistamisesta.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kysymys on juuri siitä, että meidän on turhaa tässä vaiheessa sitoa tätä asiaa lakipohjaiseen säännökseen. Tätä asiaa voidaan tutkia, jos se jää pois laista, ja säätää asetuksella tarvittavassa määrin myöhemmin. Ei asetus astu samanaikaisesti lain kanssa voimaan. Kyllä tästä on kysymys. Tässä annettaisiin aikaa. Jos se tulee lakiin ja laki täytyy ehdottomasti muuttaa, sen täytyy kulkea ehdottomasti eduskunnan kautta.

Ed. Joupila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ed. O. Ojalan käyttämän puheenvuoron perusteella, kun tässä on moneen otteeseen viitattu sivistysvaliokunnan lausuntoon. Me sivistysvaliokunnassa päädyimme siihen käsitykseen, että näillä ponsilla voidaan turvata lääkäreitten lisäkoulutus. Siinä on kysymys nimenomaan työpaikoista. Noin 1 000 paikkaa tarvittaisiin tähän hommaan, ja tänä päivänä olemme kyllä saaneet viestejä molempien, niin sosiaali- ja terveysministeriön kuin opetusministeriön puolelta, että tämä asia tullaan hoitamaan, koska muuten opiskelijoiden oikeusturvakin on jo kyseenalainen. Siinä mielessä näen, että se riittää, mutta ed. Takala tehnee sitten omia johtopäätöksiään.

Ed. T a k a l a : Arvoisa puhemies! Olen pahoillani, että tämän esityksen käsittely keskustelussa painottuu kovasti lääkäreiden eurolisään, mutta asiaa ei ole pystytty valiokuntatasolla hoitamaan, ja esitys todella merkitsisi sitä, että ainoana ryhmänä lääkäreiden tilanne huononee. Itse asiassa täällä käytettiin nimitystä sortaa. Voidaan sanoa, että lääkäreitä sorretaan, kun lisätään vuodella koulutusta nykyisestä ilman, että siihen löytyy perusteluja meidän järjestelmämme tai meidän asiantuntijoidemme taholta ja varsinkin, kun mielestäni todella käytetään Eta-tulkintaa väärällä, ylikireällä tavalla. Tämä oli vastaus ed. Virrankosken puheenvuoroon. Mielestäni tämä laki on varsin keskeinen ja säätelee terveydenhuollon ammatissa toimimista monella tavalla, mutta ei voida väittää, ettei terveydenhuollon kentässä lääkäreiden toiminta olisi keskeisimpiä asioita vastuukysymyksineen ja muineen.

Näitä ammatinharjoittamisäädöksiä tähän on yritetty uudistaa jo useamman vuoden, koska taustalla on ollut erilaisia tavoitteita ja tarpeita vastata nykyhaasteisiin. Lainsäädäntöä ja ammattihenkilöiden valvontaa on haluttu yhtenäistää, ja mielestäni lähtökohtana tulisi olla ja olisi tullut olla keskeisesti potilasturvallisuus, sen parantaminen, joustavuuden lisääntyminen eikä niinkään imagokysymykset. Nyt valitettavasti lain valmistelun yhteydessä ovat myös eri ryhmät halunneet asemaansa parantaa pääsemällä lailistuksen piiriin ja saamaan jollakin tavalla tunnustettua asemaa. Se on ymmärrettävää, mutta potilasturvallisuutta ja joustavuutta se ei välttämättä lisää. On pelättävissä, että itse asiassa tämän esityksen myötä tulee tietynlainen ammattikuntajärjestelmä, joka ei vastaa joustavuuden tavoitteeseen.

Nyhtämisen valmistelu mielestäni ei ole ollut huolellista ja hyvää. Loppuvaiheessa on tullut aikamoinen kiire arvonnäköveron myötä, joka mielestäni olisi voitu hoitaa muutenkin kuin tällä tavalla lakiesityksessä. Missään muualla Euroopan maassa ei ole tilannetta, jossa lailistettavaksi esitetään 17 ammattiryhmää terveydenhuollon kentässä.

Se, että tässä keskeisesti on kiistelty direktiivien tulkinnasta, liittyy siihen ristiriitaiseen käsittelyyn valiokunnassa, missä eri asiantuntijoilta on tullut aluksi hyvin tiukka tulkinta direktiivistä niin, että on käytetty sanoja ”ehdoton” ja ”pakottava”, mutta loppuvaiheessa asiantuntijajuristi sosiaali- ja terveysministeriöstä kuitenkin on kirjallisessa lausunnossaan todennut, että pykä-

län ei ole välttämätöntä ja pakkoa direktiivin vaatimuksesta lisätä lääkäreiden osalta lisäkoulutuksen tarvetta. Tämän vuoksi olisinkin toivonut, että tästä asiasta olisi päästy ministerin kanssa yhteiseen näkemykseen siten, että 4 §:n tiukat määräykset kahdesta lisävuodesta olisi poistettu. Mutta näin ei ollut mahdollista. Ministeriö on luvannut hoitaa asiaa virkateitse sillä tavalla, että perustetaan kuntiin 400 uutta virkaa, jotta ne sadat orientoivaa vaihetta odottavat lääkärit, jotka nyt jo jonottavat noita virkoja, tulisivat saamaan tuon tarpeellisen lisäkoulutuksen. Mielestäni ei ole realistista esittää, että me nyt tässä tilanteessa tätä varten voisimme perustaa 400 uutta virkaa. Mistä me otamme ne 200 miljoonaa, joka siihen tarvitaan, kun nyt jo sosiaali- ja terveysministeriö on ilmoittanut, ettei se pysty pitämään budjetin raameista kiinni?

Täällä on esitetty kysymyksiä, mikä on Lääkäriliiton kanta ja miksi tätä asiaa ei ole hoidettu aikaisemmin. Pahoittelen sitä, ettei valiokunta ole hoitanut sitä aikaisemmin. Lääkäriliiton kanta on ollut kirjallisessa lausunnossa koko ajan sama. Se on todennut, että nuoret lääkärit joutuvat kohtuuttomaan tilanteeseen tämän esityksen myötä, ja on esittänyt, että 4 § muotoiltaan uudestaan tai poistetaan kahden vuoden lisävaatimus. Itse asiassa liitto on myös todennut, että lääkäreiden osalta potilasturvallisuusvaatimukset ovat kunnossa voimassa olevassa, nykylainsäädännön puitteissa eikä lääkäreiden osalta tarvittaisi siinä mielessä uusia määräyksiä.

Liittohan on ensinnäkin esittänyt, että laillistaminen voitaisiin suorittaa jo perustutkinnon jälkeen, joka käytäntö on myös EU-maissa, ilman että tutkinnon suorittamisen jälkeen tulisi osalaillistus orientoivaan virkaan ja sitten vasta täysi laillistus. EU-maissa ei ole tällaisia väliporaita eikä osalaillistusta. Mielestäni meidän tulisi saada vastaava käytäntö ja poistaa orientoivan vaiheen vaatimus, joka tänä päivänä ei toimi, niin kuin täällä on todettu. Virkoja pitäisi olla 1 000 eikä niitä ole kuin 150.

Täällä on ihmetelty, miksi lääkärit eivät ole perustaneet niitä virkoja. Eiväthän lääkärit mitään virkoja voi perustaa. Kunnat ovat säästösystä alun perin 500 virasta poistaneet useita satoja, niin että tänä päivänä ei ole käytössä kuin noin 150 virkaa. Täytyy muistaa, että orientoivan vaiheenhan voi suorittaa osaltaan jo ennen perustutkinnon suorittamista nykykäytännön mukaan ja sen voi suorittaa myös muussa kuin orientoivan vaiheen virassa. Kun tänä päivänä

säästösyistä virkoja ei ole riittävästi, miksi meidän pitäisi tilannetta entisestään huonontaa?

Mielestäni hallituksen esitys on myös yksityissektoria vastaan, koska siellä tapahtuu myös koulutusta ja koska direktiivien määräämä lisäkoulutus on mahdollista suorittaa myös siellä. Itsenäinen lääkäri on tähänkin asti tottunut hankkimaan lisäkoulutusta työnsä aikana. Mikään pykälä ei estä sitä, että itsenäinen ammatinharjoittaja voi olla koulutuksessa, hankkia tarvittavaa lisäpätevyyttä ja näin ollen täyttää direktiivin koulutukselliset vaatimukset.

Ministeri Huuhtanen uskoo virkojen voimaan eikä näe yksityissektorin koulutusmahdollisuutta, joka mielestäni on sellainen, jota pitää voida hyödyntää ja joka on myös taloudellisempaa.

Ed. Jouppila totesi sivistysvaliokunnan ponsien tähtävän juuri siihen, että lisäkoulutus saataisiin mahdollisimman lyhyeksi. Mielestäni nämä ponnet ovat siihen juuri sopivia ja oikeita. Toivon, että pikaisesti siltä puolelta, koulutukselliselta puolelta, sivistyspuolelta viedään asiaa eteenpäin ja Eta-komissioon, jotta voitaisiin tarkentaa mielestäni aikanaan virheellisesti tulkittua Eta-direktiiviä. Mielestäni virheellisesti on tulkittu ja käännetty tähän tämä kahden vuoden lisä.

Eilissä puheenvuorossani totesin, että virkamiehillä ja neuvottelijoilla oli valittavana myös 5 500 opiskelutunnin vaihtoehto kuudelle vuodelle, mutta he valitsivat kuusi vuotta, mikä mielestäni oli myös virhe. Siihen pitäisi palata tarkistuskusteluissa. Meillä on tässä mielessä myös perusteellisempi koulutus kuin Keski-Euroopassa. Jos he hyväksyvät 5 500 työtuntia, niin se vastaa paremmin Suomen etuja. Näin ollen liian helposti on siitä luovuttu ja päädytty kuuteen vuoteen.

Niin kuin eilen tämän asian käsittelyssä totesin, ponsilla tätä asiaa tämän lain käsittelyssä ei voida hoitaa, koska nyt me puhumme ammatissa toimimisesta ja koska tässä lakipykälässä on selvästi todettu kahden vuoden lisäkoulutuksen tarve laillistamiseen perustutkinnon suorittamisen jälkeen. Mielestäni tätä pykälää ei pidä hyväksyä, koska kukaan oikeastaan tätä asiaa täällä ei ole suorastaan kannattanut, vaan melkein kaikissa puheenvuoroissa on todettu, että on halu tulkita direktiivejä niin, että tämä lisäkoulutusvaatimus tulee olemaan mahdollisimman lyhyt noin puoli vuotta, niin kuin esimerkiksi ed. Vehkaojan puheenvuorossa todettiin, ja myös valiokunnassa käydyssä keskustelussa tämä halukkuus tuli ilmi. En havainnut, että valiokunnassa

olisi haluttu asettaa lääkäreitä huonompaan asemaan. Siitä syystä olen tämän muutosesityksen tehnytkin, koska säännös on saatava mielestäni laista pois, ja sen me voimme tehdä ja hyväksyä täällä tänään.

Toivon, että pykälämuutosesitys saa kannatusta, jolloin me saamme lisäaikaa tulkita direktiiviä suomalaisille edullisimmalla, sopivammalla tavalla. Muutosesitystä ei varmasti tässä tarvitse lukea. Yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulen esittämään tämän muutoksen, joka siis on direktiivin mukainen ja sisältää myös sen koulutuslisän, joka direktiivissä nyt on hyväksytty. Sen takia siinä on tämä kappale todistuksesta, mutta asetuksella voidaan siihen vielä tarkemmin palata.

On tärkeää, että valmistunut lääkäri saa luvan toimia yksityisenä ammatinharjoittajana. Vaikka tänä päivänä potilastilanne taloudellisista syistä ei ole hyvä yksityissektorilla, emme mielestäni siitäkään syystä voi entisestään vaikeuttaa nuorten lääkärin mahdollisuutta tehdä työtä ammattinsa mukaisesti. Siis asetuksella on jo määritelty, että perustutkintoon kuuluu niin paljon käytännöllistä harjoittelua, että se antaa valmiudet toimia lääkärin ammatissa.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tämä laki aiheuttaa, että vastavalmistuvien lääkärin asema ja asiat selkeästi huononevat. He joutuvat kohtuuttomaan asemaan. Keskustelun kuluessa on otettu huomioon lääkärikoulutuksen ongelmat, mikä sinänsä on hyvä asia. Vaara on ensinnäkin siinä, että kun lääkärikoulutus on nyt kuusi vuotta plus yksi vuosi, niin tämän jälkeen se on kuusi vuotta plus kaksi vuotta direktiivien vaatimusten mukaan. Toki kuulemma Suomessa on soveltamisoikeus. Kaikki opiskeluaajan palvelu voidaan ottaa huomioon. Mutta miten se toimii ja miten onnistuu, kun pulmana on, että palveluspaikkoja, orientoivien virkoja tai vastaaviakaan ei ole riittävästi.

Sekä opetusministeri että sosiaali- ja terveysministeri ovat kuulemma tänään viestittäneet, että asia hoidetaan. Jostakin löydetään 400 virkaa. Miten he saavat itsehallinnolliset kunnat virat perustamaan? Tarvitaan porkkanoita. Ovatko he varmistaneet, miten valtiovarainministeriö asiaan suhtautuu? Toivon toki, että he onnistuvat.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä vähän ihmettelen, ettei ed. Takala äskeisessä puheessaan, vaikka olisi ollut

ajallisesti parempi tilaisuus, halunnut ottaa todesta niitä kritiikin kohtia, joita omassa puheenvuorossani esitin hänen lakipykälämuutostansa kohtaan ja sen yksityiskohtiin. Minusta olisi kyllä ollut aihetta, koska tässä on nyt juuri se hetki käsillä, jolloin pitäisi saada joko tukea tai sitten ei omalle esitykselleen. Toivon, että hän tämän illan kuluessa vielä kertoo tästä 1 momenttinsa ehdotuksesta, mitä hän tarkoittaa ”itsenäisesti laillistetulla”, kun hallituksen esitys puhuu tässä kohtaa ”toisen johdon ja valvonnan alaisesta”. Kun ed. Takalan esityksen kokonaisuuden lukee, niin näkee, että ed. Takalakin tarkoittaa samaa. Hänen esityksensä lopputulos nimittäin on tällainen. Ainoa ajatus, joka voi jäädä eroksi on se, että jos ed. Takala ajaa takaa sitä, että sairaalassa ja terveyskeskuksessa tuore uusi lääkäri voi heti olla pomona, niin siinä on tämä teoreettinen ero. Mielestäni sellaista ei tarvitse tavoitella.

2 momentin kohdalla kritisoin tätä sanaa ”sosiaalijärjestelmä”. Siinä on myös muita pikku eroja hallituksen esitykseen nähden. Mistä syystä ed. Takala haluaisi, että vain todistusta heilutetaisiin? Hän puhuu koulutuksesta, kun hallituksen esitys puhuu siitä, että pitäisi suorittaa lisäkoulutusta. Minusta siinä on kyllä olennainen ero sisällöllisessä puolessa. Mutta haluan vielä alleviivata sitä, että itse asia on hoidossa valio-kunnan ponsien ja hallituksen lakiesityksen yhteissummasta.

Ed. T a k a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Vehkaajan kysymyksiin. Lähdän viimeisestä eli hän uskoo ponsien voimaan. Minä taas uskon lain voimaan, ja sen takia olen esittänyt tämän muutoksen. Ponsi on vain ponsi ja laki on laki. Hänen kysymyksensä vastaukseksi sosiaaliturvajärjestelmän piirissä toimimisesta viittaa tähän direktiiviin, jossa tämä sana esiintyy. Direktiivissä siis todetaan: ”direktiivin mukaisesti tunnustettu tutkintotodistus suorittamaan lisäkoulutusta harjoittaakseen ammattiaan tämän jäsenvaltion sosiaaliturvajärjestelmän piirissä.” (Eduskunnasta: Sosiaalijärjestelmän!) — No, se tarkoittaa sosiaaliturvajärjestelmää.

Voiko valmistunut lääkäri toimia pomona? En ymmärrä oikeastaan kysymystä. Sairaalassa, terveyskeskuksessa on virat, joissa toimitaan, on apulaislääkäri, osastonlääkäri, terveyskeskuspäällikö, orientoivan vaiheen lääkäri, ylilääkäri ja apulaisylilääkäri, ja siellä on tietty hierarkia, jonka puitteissa toimitaan. Se, että tässä esitetään

ohjauksesta luopumista, juuri liittyy siihen, että valmistuttuaan pitäisi voida toimia itsenäisenä ammatinharjoittajana eikä roikkua kahta vuotta odottamassa orientoivan vaiheen virkaa, eli itsenäinen lääkäri on se, joka voi toimia kaikella pätevyydellä, jonka hän on koulutuksessaan saanut, eikä hän ole toisen valvonnan tai ohjauksen alaisena. Siinä on selvä ero.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n : Arvoisa puhemies! Tärkein muutos, jonka sosiaali- ja terveysvaliokunta tämän sekavan ja pitkän käsittelyn jälkeen teki, on 2 §:n muutos, jossa laillistetut luvan saaneet tai nimikesuojatut ammattihenkilöt ovat oikeutettuja toimimaan asianomaissa ammatissa ja käyttämään asianomaista ammatinimikettä. Tämä kouluasteen ammattiteissa toimivien aseman parantaminen, joka on tämän muutoksen keskeinen sisältö, on tärkeä nimenomaan sen vuoksi, että voidaan huolehtia siitä, että potilasturvallisuutta ei vaaranneta niin, että sairaaloihin ja muihin terveydenhuollon laitoksiin palkataan henkilöitä, joilla ei ole riittävää koulutusta. Valitettavasti kuntatyönantajilla tuntui selvästi olevan halu edetä siihen suuntaan.

Se ratkaisu, että nimikesuojatuiksi lisättiin sairaalafyysikot ja muut siihen ryhmään kuuluvat sekä psykoterapeutit vastoin sivistysvaliokunnan ehdotusta, oli mielestäni perusteltu ratkaisu sen vuoksi, että varsinaisia koulutusohjelmia, jotka suoraan näihin ammatteihin johtaisivat, ei ole olemassa. Mutta jos myöhemmin virallistetaan näitä ammatteja tai koulutuksia, sehän, kuten valiokunta toteaa, on mahdollista, että niitä sitten siirretään. Tämä keskustelu, joka täällä on käyty, on osoittanut sitä sekavuutta, joka valiokunnassakin tämän asian yhteydessä oli, ja oli oikeastaan hämmästyttävä suoritus, että valiokunta pääsi niinkin yksimieliseen hyvään esitykseen ja teki niin monta korjausehdotusta lakiesitykseen kuin teki. Tämä keskustelu, jota täällä nyt käydään lääkäreistä, on aika erikoinen. Uskon, että nämä ongelmat voidaan hoitaa tulkinnoilla näistä asioista.

Ed. V e h k a o j a : Herra puhemies! Haluan vielä nyt toistaa näkemykseni siitä, että ed. Takalan ehdotus säilyttää asiallisesti katsoen sen kaksipuolisuuden, joka hallituksen esityksessään on. Hän ei voi sitä kiistää, sillä todellisesti itsenäinen ja todella vapaa lääkäri hänenkin ehdotuk-

sessaan olisi vasta sitten, kun hän voi toimia paitsi 1 momentin mukaisissa tehtävissä myös 2 momentin mukaisissa tehtävissä. Tältä osin rakenne ei vie yhtään eteenpäin sitä ajatusta, joka oli valiokunnassa yhteinen, että laillistettava lääkäri yhdellä ainoalla päätöksellä tulisi yleispäteväksi kaikkiin mahdollisiin toimiin itsenäisenä ammatinharjoittajana. Näistä olemme ponnet lausuneet.

Kun kysyttiin, voiko ponsiin luottaa, sanon ed. Takalalle: Me joudumme luottamaan nimikesuojattujen, erittäin suurten ammattiryhmien osalta samalla tavalla eduskunnan lausumiin ponsiin. Me joudumme luottamaan siihen, että ponnet todella johtavat mainitussa asetuksessa siihen, että kaikki ammattiryhmät, joista täällä on niin paljon puhuttu, myös pääsevät nimikesuojauksen piiriin, niin kuin tässä on tarkoitettu. Ei voida ajatella, että lääkäreitä koskevat ponnet olisivat tässä suhteessa jotenkin erilaisia.

Ed. T a k a l a : Arvoisa puhemies! Mielestäni tässä on jo oleelliset asiat kyllä tullut sanottua, mutta kun ed. Vehkaoja vielä esittää kysymyksiä, haluan niihin tietenkin vastata.

Ehdotukseni ei sisällä kaksiportaista laillistamisjärjestelmää, vaan se nimenomaan on sitä vastaan. Mielestäni ei tarvita väliportaita lisää eikä mielestäni tarvita edes sitä orientoivan vaiheen porrastusta, mikä nyt on, vaan perustutkinnon suoritettuaan lääkärin pitäisi voida toimia käytännön työssä, johon hän koulutuksensa on saanut, ja se on siihen riittävä, niin kuin täällä on todettu.

Se, että tässä puhutaan nyt todistuksesta, liittyy hyväksytyyn Eta-pykälään, jonka totesin virheellisesti hyväksytyin sellaiseksi kuin se on. Jotta tämä esitys olisi direktiivien mukainen, se liittyy tähän. Se taas, että se ei ole laissa pykälässä, antaa meille mahdollisuuden lisäaikaa selvittää, mikä on meille soveltuva lisäkoulutuksen laatu ja aika. Mutta jos me hyväksymme tämän pykälän, sen mukaan se on kaksi vuotta. Siinä on ristiriita, jonka vuoksi minusta pykälä pitää poistaa.

Mielestäni ed. Vehkaoja on saanut selkeän vastauksen kysymykseensä, miksi pykälä pitää poistaa, jotta se silti vielä olisi direktiivien mukainen.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1—3 § ja 1 luvun otsikko hyväksytään keskustelutta.

4 §

Keskustelu:

Ed. T a k a l a : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 4 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

”Oikeus harjoittaa lääkärin tai hammaslääkärin ammattia laillistettuna ammattihenkilönä

Terveystieteiden oikeusturvakeskus myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa yleislääkärin tai hammaslääkärin ammattia itsenäisesti laillistettuna ammattihenkilönä Suomen kansalaiselle tai ulkomaalaiselle, joka on suorittanut asianomaiseen ammattiin johtavan peruskoulutuksen Suomessa, taikka Suomen ja jonkin muun Euroopan talousalueen valtion (ETA-valtio) kansalaiselle, joka on suorittanut terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen hyväksymän vastaavan koulutuksen Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa. Lisäksi vaaditaan, että asianomainen on osoittanut täyttävänsä asetuksella säädetty mahdolliset muut pätevyysvaatimukset.

Lääkärin ammattia yleislääkärinä sosiaaliturvajärjestelmän piirissä harjoittavalla on oltava todistus lääkärin perusterveydenhuollon tai sitä vastaavan asetuksella säädetyn koulutuksen suorittamisesta Suomessa taikka Euroopan talousalueeseen kuulumattomassa valtiossa suoritettua vastaavasta koulutuksesta, jonka terveydenhuollon oikeusturvakeskus on hyväksynyt.

Hammaslääkärin ammattia sosiaaliturvajärjestelmän piirissä harjoittavalla on oltava terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen hakemuksesta hyväksymä asetuksella säädetty palvelu.”

Ed. I h a m ä k i : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Takalan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Takala ed. Ihmälän kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin hänen edellä esittämässään muodossa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Takalan ehdotus ”ei”.

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 116 jaa- ja 6 ei-ääntä; poissa 77. (Ään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

5—8 §, 4 §:n edellä oleva alaotsikko, 9—12 §, 9 §:n edellä oleva alaotsikko sekä 13 ja 14 §, 13 §:n edellä oleva alaotsikko ja 2 luvun otsikko, 15—21 § ja 3 luvun otsikko, 22 ja 23 §, 4 luvun otsikko, 24 § ja sen edellä oleva alaotsikko, 25—32 §, 25 §:n edellä oleva alaotsikko sekä 33—36 §, 33 §:n edellä oleva alaotsikko ja 5 luvun otsikko, 37—43 § ja 6 luvun otsikko sekä 44—46 § ja 7 luvun otsikko, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

toisen lakiehdotuksen 2 ja 4 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, kolmannen lakiehdotuksen 8 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, neljännen lakiehdotuksen 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä viidennen lakiehdotuksen 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotukset asuntokauppalaiksi sekä laeiksi kuluttajavalituslautakunnasta annetun lain ja kuluttajansuojasta kiinteistönvälityksessä annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 14
Talousvaliokunnan mietintö n:o 24

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 24. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvien ensimmäisen lakiehdotuksen 1 luvun 1 ja 2 § ja luvun otsikko, 2 luvun 1—24 § ja luvun otsikko,

3 luvun 1—6 § ja luvun otsikko, 4 luvun 1—3 §, 1 §:n edellä oleva alaotsikko, 4—6 §, 4 §:n edellä oleva alaotsikko, 7—13 §, 7 §:n edellä oleva alaotsikko, 14—17 §, 14 §:n edellä oleva alaotsikko, 18—26 §, 18 §:n edellä oleva alaotsikko, 27 ja 28 §, 27 §:n edellä oleva alaotsikko, 29—35 §, 29 §:n edellä oleva alaotsikko sekä 36—41 §, 36 §:n edellä oleva alaotsikko ja luvun otsikko,

5 luvun 1—7 § ja luvun otsikko, 6 luvun 1—3 §, 1 §:n edellä oleva alaotsikko, 4—7 §, 4 §:n edellä oleva alaotsikko, 8—10 §, 8 §:n edellä oleva alaotsikko, 11—13 §, 11 §:n edellä oleva alaotsikko, 14—19 §, 14 §:n edellä oleva alaotsikko, 20 ja 21 §, 20 §:n edellä oleva alaotsikko, 22—26 §, 22 §:n edellä oleva alaotsikko sekä 27—29 §, 27 §:n edellä oleva alaotsikko ja luvun otsikko,

7 luvun 1 ja 2 §, 1 §:n edellä oleva alaotsikko sekä 3 ja 4 §, 3 §:n edellä oleva alaotsikko ja luvun otsikko sekä

8 luvun 1 ja 2 § ja luvun otsikko, johtolause ja nimike sekä

toisen lakiehdotuksen 1, 1 a, 2, 3, 5, 6, 8, 9 a—9 c §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

talousvaliokunnan mietinnössä ehdotetun kolmannen lakiehdotuksen 15 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotus laiksi valtion riskipääomatakuista annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 64
Talousvaliokunnan mietintö n:o 25

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 25. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—6 ja 8 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotus laiksi kuluttajansuojalain 2 luvun muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 88
Talousvaliokunnan mietintö n:o 26

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 26. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 13 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotus laiksi työ sopimuslain 34 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 108
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 3

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 3. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 34 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Ehdotus laiksi kemikaalilain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 113
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 6

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 6. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jäl-

keen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 18 a, 19, 42 ja 52 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Ehdotus laiksi vesilain 5 luvun 30 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Lakialoite n:o 23
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 7

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 7.

Keskustelu:

Ed. R a s k : Herra puhemies! Nyt käsittelyssä oleva ehdotus vesilain muuttamiseksi pohjautuu lakialoitteeseen, jonka on allekirjoittanut 130 kansanedustajaa. Sen keskeinen sisältö on se, että vesilakia muutettaisiin niin, että uiton loputtua vesistössä veloitetaan vesi- ja ympäristöhallitus, jos viimeinen uittaja ei sitä tee, poistamaan uppojuvet ja muut uittajäteet vesistöstä.

Lakialoite käsiteltiin ympäristövaliokunnassa mielestäni asiallisesti ja olisin ollut valmis tyytymään valiokunnan yksimieliseen päätökseen. Jo sellaisenaan pidin sitä päätöstä saavutuksena, että valiokunta esittää eduskunnan hyväksyttäväksi toivomuksen, että hallitus pikaisesti ryhtyisi toimenpiteisiin vanhoista uitoista vesistöihin jääneiden uppopuiden ja muiden uittajätteiden poistamiseksi joko valmistelemalla ja antamalla eduskunnalle esityksen vesilain muuttamisesta tai huolehtimalla asiasta valtion talousarvioon varattavilla määrärahoilla.

Vihreitä valiokunnan kannanotto ei tyydyttänyt, ja koska olin yksi lakialoitteen allekirjoittajista, pidin johdonmukaisena allekirjoittaa asiasta tehdyn vastalauseen. Olen useasti ja useita kertoja ihmetellyt nykyistä käytäntöä, jolla tehdyt laki- ja toivomusalitteet esitetään suoraan hylättäviksi, vaikka niiden sisältö milloin minkäkin käsiteltävissä olevan hallituksen esityksen mukaan asiallisesti hyväksytään. Tässä käytän-

nössä olisi uuden poliittisen kulttuurin paikka. Mutta takaisin uppopuihin.

Uppotukkikysymys on Lapin kannalta merkityksellinen ja vaatii asiallista hoitamista. Irtouitto Kemijoessa loppui kesän 91 jälkeen, kun Metsäliitto ja Veitsiluoto yllättäen ilmoittivat luopuvansa uitosta. Lapin vesi- ja ympäristöpiiristä on viime viikolla ilmestynyt selvitys ympäristöhankkeista. Sen mukaan Lapin joista on uittosääntö kumottu ja jokia kunnostettua 7 550 kilometriä. Työtä on silti vielä paljon edessä, sillä uitto on lopetettu ja jokia on kunnostamatta 2 000 kilometrin matkalta.

Uppotukkiongelmia on yhteydessä myös Lapin jokien vesivoiman rakentamiseen, sillä erityisesti 18 voimalaitoksella padottu Kemijoki on kerännyt uppotukkeja voimalaitoksien yliisiin altaisiin. Uppotukkien poistaminen jokien pääuomista on ammattitaitoa vaativa tehtävä, johon ei yksinkertaista ja tehokasta metodia ole olemassa. Tällä hetkellä Lapissa viimeiset uittajat ns. aiheuttamisperiaatteen perusteella puhdistavat Kemijokea, ja vesi- ja ympäristöpiiri tulee tänä kesänä viistokaikuluotauksella kontrolloimaan, kuinka hyvin tuo työ on tehty.

Latvajoista talteenotto on helpompaa, ja tänä kesänä Metsäliitto ja Veitsiluoto ovat ilmoittaneet julkisesti, että he luopuvat puiden omistuksesta ja sallivat yksityisten ihmisten kerätä uppojuut talteen. Näillä uppopuilla on taloudellista arvoa. Kuivatuksen jälkeen ne käyvät poltto- puiksi ja myös rakennusmateriaaliksi. Puu on kovaa ja kaunista, kun se on kyllästetty myrkyllisen KY-5:n sijasta tunturiseudulta alkunsa saaneessa jokivedessä. Jokivesi on myös liuottanut puusta vuosien aikana sokerit, jolloin se ylösnostettuna ja kuivattuna on ns. muurahaisvapaata rakennusainetta.

Lapin jokien kunnostamisen taloudelliset vaikutukset liikkuvat kymmenissä miljoonissa markkoissa. Työllistävä vaikutus olisi huomattava, ja sekin on todettava, että kyse on hyvin edullisesta työllistämisestä.

Uppopuiden poistaminen on jokien virkistyskäytön kannalta tärkeää, ja kalastukselle uppopuista on myös merkittävää haittaa. Lapin vielä uiton jäljiltä kunnostamattomien 2 000 jokikilometrin taloudellista arvoa on vaikea tarkkaan määrittää. Tuore esimerkki Ounasjoelta antaa jonkinlaisen kuvan tästä asiasta. Ounasjoen alueella on entisiä uittovesistöjä yhteensä 1 300 kilometriä. Tällä hetkellä näistä uittoväylistä on hieman yli puolet kunnostettu uiton jäljiltä.

Jäljellä olevat yli 500 kilometriä väylää, josta

uittosääntö on kumoamatta sekä haittaa ja vaaraa aiheuttavat uittolaitteet poistamatta. Kalataloudellisesti kunnostettavaa koskialaa on karkean arvion mukaan 400—500 hehtaaria. Tämä maksaisi noin 14 miljoonaa markkaa, kun nämä kunnostettaisiin ja vesistö saataisiin kuntoon vuoteen 2000 mennessä. Työ edellyttäisi kolmen päätoimisen suunnittelijan palkkaamista vesi- ja ympäristöpiiriin alkajaisiksi. Hyötyjä Ounasjoen puhdistamisesta koituisi veneilylle ja vesiretkelylle.

Jokien kunnostamisella saavutetaan parhaimmillaan monitahoisia kalataloudellisia hyötyjä. Hyödyt voivat liittyä arvokalojen poikastuotannon kasvuun ja sitä myötä niiden kantojen vahvistumiseen. Kalakantojen vahvistuminen puolestaan mahdollistaa kasvavat saaliit, ja se puolestaan tuo rahallista hyötyä mm. kalastuslupa- ja oheispalvelumyynnin kautta. Kunnostaminen tuottaa myös ns. aineettomia hyötyjä, joiden rahallinen arviointi on usein mahdotonta. Tällaiset aineettomat hyödyt liittyvät mm. luonnonsuojelluksiin, virkistyksellisiin ja opetuksellisiin arvoihin.

Laskelmassa kalatalouden vaikutuksista päädytään poikastuotanto- ja saalishyöty yhteen laskettuna noin 14,5 miljoonan markan summaan taimenen kohdalla ja yli 10 miljoonan markan summaan harjuksen kohdalla. Kyse on 20 vuodelle pääomitetusta hyödyistä. Vuosittainen hyöty Ounasjoen kohdalla olisi reilut miljoona markkaa. Tämä arvio on karkea, ja se voi poiketa suuntaan tai toiseen.

Vaikka käsittelyssä oleva vesilain muutos ei tulisiakaan eduskunnassa hyväksytyksi, niin kuin näyttää, niin toivon, että asian esilläpito ja ympäristövaliokunnan lausuma auttaisi sen myöhemmän hoitamista.

Euroopan unioni EU on viime aikoina liittynyt tai liitetty lähes jokaiseen asiaan tässä salissa. Uppopuulaki ei tee tästä muutosta. Voisihan ajatella esimerkiksi näin, että muutamalle lappilaisyritykselle saattaisi tarjoutua mahdollisuus valloittaa muurahaisvapailta ja vesikyllästetyillä uppopuutuotteilla Eurooppa.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Rask jo esitteli, mistä tässä asiassa on kysymys. Tässä on kysymys siitä, että vesilain 5 luvun 30 §:ään olisi lisätty muutama sana, ja sillä tavalla uppotukkien poistoasia olisi saatu kuntoon. Noin vuosi sitten tämä asia ei ollut mikään ongelma. Tilanne oli sellainen, että vesi- ja ympäristöhallitus katsoi, että vaikka mainituissa pykälässä

ei tätä erityistä mainintaa ole, vesi- ja ympäristöhallitus voi hoitaa tämän homman, ja niin hoitelikin. Sitten yhtäkkiä mainitun instanssin juristit keksivät, että kun ne sanat eivät siellä ole, niin lopetetaankin homma tähän. Siitä seurasi, että mm. Iijokialueella, jossa uitto on lopetettu, kunnat heräsivät, että nyt tässä pitäisi jotakin tehdä ja käännyttiin vesi- ja ympäristöhallituksen puoleen ja kysyttiin, kuinkas nyt näin kävi. Vastaus oli, että kun siellä ei niitä sanoja ole, niin ei se ole velvoite meillekään. Sitten kunnat kääntyivät Oulun läänin kansanedustajien puoleen, ja juristit tekivät lakialoitteen, johon keräsin täällä salissa 130 nimeä. Niin asia sitten tuli nykyisten pöytätapojen mukaan valiokunnassa käsittelemään otettavaksi. Täytyy ilolla todeta, että ympäristövaliokunta otti tämän uuden käytännön vakavasti ja otti aloitteen käsittelemään.

Kun asiantuntijoita kuunneltiin ja tietysti kysyttiin vesi- ja ympäristöhallitukselta, voitaisiinko tällä tavalla tehdä. Kun on tilaisuus tutustua asiantuntijalausuntoon, niin sieltä käy ilmi, että ei tämä nyt passaakaan meille ollenkaan. Tämän sitten ympäristövaliokunta on ottanut vakavasti ja kirjannut sen mietintöönsä, jossa todetaan, että vesi- ja ympäristöhallinnon suorittamien vesistöjen kunnostustöiden yhteydessä ei uppopuiden poistamista ole katsottu voitavan tehdä. Eli siis toisin sanoen, kun olemme olleet tuota mieltä vuosi sitten, niin olemme sitä mieltä edelleenkin.

Sitten valiokunnan mietinnössä on pohdittu sitä, että tässä poikettaisiin aiheuttajaperiaatteesta. Nyt vain sattuu kuitenkin olemaan sillä tavalla, että siitä on jo poikettu vesistöön asetettujen vaarallisten tai haitallisten laitteiden ja rakennelmien osalta. Eli tässä oli kysymys vain aiheuttajaperiaatteesta poikkeamisen lievistä laajennuksesta.

Sitten tässä pohditsellaan sitä, että 99 §:ssä tästä asiasta sovittaisiin, mutta se johtaisi vesioikeuskäsittelyyn, mentäisiin niin kuin ojusta allikkoon. Sitten 78 §:n osalta pohditsellaan tätä asiaa, mutta kun ne uittoyhdistykset on purettu ja uittosäännöt kumottu, niin tämäkin karsiutuu pois.

Arvoisa puhemies! Sanotun perusteella tietysti tuntuisi nyt siltä, että jatkan prosessia äänestytämällä eduskuntaa tällä lakialoitteella. Mutta minä en nyt sitä tee yksinkertaisesti siitä syystä, että en halua saattaa arvoisia edustajatovereita hankalaan tilanteeseen, uskoako Susi-Pulliaista vai miltei yksimielistä ympäristövaliokuntaa. Minä tyydyn tässä yhteydessä nyt siihen, että

tähän on liitetty ponsi ja lisäksi todetaan, että lakiehdotus hylätään. Tulen kääntymään kuitenkin juristien puoleen sillä tavalla, että jos he tekisivät nyt oikein perusteellisen lakialoitteen, jossa otettaisiin kaikki mahdolliset näkökohdat huomioon, ja minä kerään uudestaan nimet ja katsotaan sitten, onnistuisiko se sillä toisella kerralla. Mutta nyt en pidä paikallaan, että minä äänestytäisin tässä asiassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta yhtyy ympäristövaliokunnan ehdotukseen lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

15) Ehdotus laiksi rakennuslain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 112

Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 8

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 8. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 5 a, 7, 9, 10, 17, 124 a, 125, 131, 132, 136, 138 a, 139 a, 140, 141 ja 151 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

16) Ehdotukset laeiksi rikoslain 23 luvun muuttamisesta sekä liikennevakuutuslain 7 ja 20 §:n muuttamisesta

Jatkettu toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 18/1992 vp

Lakialoitteet n:ot 21 ja 73/1991 vp

Toivomusaloite n:o 7/1992 vp

Lakivaliokunnan mietintö n:o 9

Suuren valiokunnan mietintö n:o 2

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 2, josta ilmenee, että suuri valiokunta on

ensimmäisen lakiehdotuksen osalta päättänyt yhtyä eduskunnan asiassa tekemään päätökseen. Lisäksi suuri valiokunta on tehnyt ehdotuksen toisen lakiehdotuksen muuttamisesta. Eduskunnan on nyt toisen lakiehdotuksen osalta päätettävä, hyväksyykö se suuren valiokunnan ehdotuksen vai pysyykö se aikaisemmassa päätöksessään.

Keskustelu:

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Puhemies jo itse asiassa esitteli asian, mutta kun olin puheenvuoron pyytänyt, haluan lyhyesti todeta, että toisen käsittelyn yhteydessä eduskunta muutti lakivaliokunnan ehdotuksen, mistä johtuen asia siirtyi suureen valiokuntaan.

Suuri valiokunta on tänään käsitellyt asian. Suuri valiokunta kuuli asiantuntijoina mm. oikeusministeriöstä lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvistiä ja lainsäädäntöneuvos Tapio Lappi-Sepälää sekä Oikeuspoliittisesta tutkimuslaitoksesta johtaja Patrik Törnuddia. Jos jotenkin voisin arvioida asiantuntijoiden lausuman, niin siltä osin kuin asiantuntijoilta kysyttiin ja he vastauksen antoivat itse eduskunnan tekemästä päätöksestä, asiantuntijalausunnat puolsivat lakivaliokunnan kantaa. Tämän lisäksi suuri valiokunta sai kirjallisen lausunnon sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Suuri valiokunta keskusteli vilkkaasti ja sen päätteeksi äänesti. Äänestyksen tulos oli 10—9, eli suuri valiokunta, kuten puhemies jo totesi, päätti pysyttää ensimmäisen lakiehdotuksen osalta eduskunnan päätöksen voimassa.

Mikä koskee toista lakiehdotusta, siinä suuri valiokunta katsoi välttämättömäksi suorittaa ne tekniset muutokset, joita eduskunta ei edellisessä toisessa käsittelyssä ottanut huomioon. Suuri valiokunta siis piti välttämättömänä suorittaa nuo tekniset korjaukset toisen lakiehdotuksen osalta.

Ed. H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Ainoastaan lisäyksenä suuren valiokunnan varapuheenjohtajan erinomaisen tasapuoliseen selvitykseen voin sanoa sen, että saimme myös tiedon siitä, että oikeusministeriön tieliikennetutkimuskeskuksesta työryhmä, joka tulee julkistamaan viikon päästä oman kantansa, tulee asettumaan lakivaliokunnan kannalle. Kaikkien näiden lakivaliokuntaa puoltavien kannanottojen jälkeen suuri valiokunta siis äänin 10—9 päätyi eduskunnan kannalle.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Oikeastaan ei ole mitään kovin suurta aihetta tähän asiaan enää puuttua. Tämähän oli tietyllä tavalla, ei nyt värikäs, mutta lainsäädäntökäsittelyllisesti varsin erikoinen asia lakivaliokunnassa. Se on nyt kuitenkin pääasia, että se on sieltä tullut suureen saliin aikanaan ja sitten tämän mutkan kautta hyväksytty täällä tämän tyypisenä, kuin nyt tullaan varmasti lopullisesti tekemään.

Minä kuulin, että olisi ollut sen tyyppisiäkin näkemyksiä, että asia palautetaan lakivaliokuntaan. Minä en oikein tarkkaan tiedä, olisiko se ollut mahdollista, mutta jos sellainen on mahdollista, se olisi varsinainen farssi tässä asiassa. Se, millä tavalla asia nyt päätettiin, on tietyllä tavalla normien rajoissa, eikä se poikkea täällä monta kertaa tapahtuneista käsittelyjärjestyksistä. Pääasia, että saatiin tämän eduskunnan ja kevätistuntokauden aikana pois kuvioista tämä yli kaksi vuotta eduskunnassa ollut asia.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta hyväksyy suuren valiokunnan ehdotuksen toisen lakiehdotuksen osalta.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

17) Ehdotukset laeiksi työttömyysturvalain 18 §:n muuttamisesta ja työttömyysturvalain väliaikaisesta muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 106
Lakialoite n:o 41
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 14

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 14.

Keskustelu:

Ed. M u t t i l a i n e n : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä n:o 106 esitetään työttömyysturvalain päivärahan määräytymissääntöjä muutettavaksi niin, että maksatusviiveet vähenevät ja että sovitellun päivärahan enimmäiskesto pidennetään tietyin osin. Muutokset ovat tarpeellisia, ne parantavat tilannetta, mutta eivät ratkaise muita työttömyysturvan maksamiseen liittyviä ongelmia.

Työttömyysturvan sovitellun päivärahan ongelmat ovat syntyneet kohtuuttomista odotusajoista erityisesti palkkatodistusten osalta, joita tarvitaan aikaisempaa enemmän. Ongelma muodutuu myös työllisyysasetuksesta, jonka mukaisesti pitkäaikaistyöttömät ovat tehostettujen työllistämistoimien piirissä ja voivat näin myös todennäköisemmin työllistyä. Tästä syystä myös sellainen lyhytaikainen työllistyminen, joka katkaisee pitkäaikaistyöttömäksi joutumisen, saat-
taa pitkällä aikavälillä olla työttömän kannalta epätarkoituksenmukaista, kun työttömän pääsy työllisyysasetuksen mukaisiin töihin hidastuu, vaikka työn vastaanottaminen muuten onkin taloudellisesti kannattavaa ja tehdyt työpäivät hidastavat kalenteriajassa 500 työttömyyspäivän kulumista.

Mietinnössään valiokunta vaatikin yksimielisesti, että työllisyysasetusta ja harkinnanvaraisten työllistämistukien myöntämisperusteita on muutettava siten, että lyhytkestoisten työsuhteiden vastaanottaminen ei estä työllistymistä työllistymistukien avulla.

Arvoisa puhemies! Sovitellun työttömyyspäivärahan maksamiseen siirryttiin tämän vuoden alusta. Aikaisemmin käytössä oli kaksi erilaista laskusääntöä riippuen siitä, oliko kyseessä lyhyttä kokoaikatyötä vai osa-aikatyötä. Lomautuksissa käytettiin samaa laskutapaa kuin niissä tilanteissa, joissa työtön henkilö otti vastaan lyhyen kokoaikatyön. Työtulojen määrällä ei ollut vaikutusta työttömyyspäivärahan määrään, vaan päiväraha jätettiin maksamatta satunnaisilta työpäiviltä ja muilta työpäiviltä maksettiin täysi päiväraha, siis työttömyyspäiviltä, mutta jotka kyseinen henkilö olisi ollut töissä, jos työtä olisi ollut.

Nämä kaksi laskusääntöä johtivat erilaiseen lopputulokseen, vaikka työttömyysaikana saadut tulot olivat täsmälleen samat. Vuoden 1994 alusta voimaan tulleen laskusäännön mukaan päivärahan määrä riippuu yksinomaan muiden tulojen määrästä. Sovittelun ulkopuolelle jäivät yli viisi päivää kestävät kokoaikaiset lomautukset, joissa päivärahan tasoa alennettiin kolmelta ensimmäiseltä lomautusviikolta 70 prosenttiin muutoin maksettavasta työttömyyspäivärahasta. Yhtenäisemmän sovitellun hyväksi puoleksi on koettu se, että laskusääntö suosii vähäisiä lisäansioita varsinkin matalapalkka-aloilla.

Se, että lainmuutos on koettu oikeudenmukaisemmaksi ennen kaikkea matalapalkka-aloilla, näkyy palkansaajajärjestöjen kannanotoissa. Pienipalkkaiset alat pitävät sovitellun työttö-

myyspäivärahan maksamista parempana kuin aikaisempaa käytäntöä, ja ne palkansaajajärjestöt, joiden jäsenistön palkkataso on parempi, toivovat palaamista ns. vanhaan malliin. Paluusta vanhaan malliin ei kuitenkaan ole palkansaajajärjestöjen kanssa neuvoteltua yhteistä esitystä, joten sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan sosiaalidemokraattisten jäsenten ja vihreiden edustajan mielestä sovitellun päivärahajärjestelmän muutokset on valmisteltava yhteistyössä hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen kesken, ja valiokunta hyväksyi yksimielisesti tätä koskevan ponsiesityksen.

Arvoisa puhemies! Sovitellun päivärahan säännöksiä uudistettaessa viime syksynä yhteensovitussuositus nostettiin aiemmasta 75:stä 80:een. Uusi yhteensovitussuositus 80 on kuitenkin osoittautunut liian korkeaksi, ja se vaikeuttaa osa-aikaisten ja lyhytkestoisten töiden vastaanottamista, kun kokoaikatyötä ei ole saatavilla. Myös verotus kärjistää tätä ongelmaa. Yhteensovitussuositusten nosto ja lyhennetty työviikon ottaminen sovitellun piiriin on johtanut siihen, että monissa tapauksissa oikeutta päivärahaan ei ole, jos henkilö tekee kolme- tai nelipäiväistä viikkoa. Tätä ongelmaa voidaan korjata alentamalla yhteensovitussuositus 70:een.

Muutos aiheuttaisi lisäkustannuksia työttömyysturvamenoihin. Sen laskennallinen brutto-vaikutus on noin 200 miljoonaa markkaa. Muutos kuitenkin lisäisi verotuloja sekä helpottaisi hakeutumista satunnais- ja osa-aikatyöhön ja siten säästäisi työttömyysmenoja, joten nettokustannukset olisivat korkeintaan 100 miljoonaa markkaa. Oppositio esittikin valiokuntakäsittelyssä sovitellun prosenttien laskemista 70:een. Hallituspuolueiden kansanedustajat eivät kuitenkaan hyväksyneet esitystä.

Toivon kuitenkin, että asia korjataan täällä salikäsittelyssä. Toisessa käsittelyssä tulemme tekemään yksityiskohtaiset muutosesitykset siitä, että sovitellun prosentti alennetaan 70 prosenttiin. Toivon todella, että sali tämän asian näin hyväksyisi, mutta ellei näin käy, siinä tapauksessa sovitellun prosenttien alentamista tulee käsitellä vielä perusteellisesti hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen keskeisessä työttömyysturvajärjestelmän valmistelutyössä, jonka pikaista käynnistämistä valiokunta yksimielisesti esittää.

Ed. Stenius - Kaukonen: Arvoisa puhemies! Kun sovitellun päivärahaan tehdyt muutokset viime syksynä eduskunnassa käsiteltiin, tiedettiin melko tarkkaan ne ongelmat, jotka

siitä syntyy. Tiedettiin nimenomaan se, että tämä tulee johtamaan päivärahojen maksatuksen viivästykseen. (Ed. Laine: Ja se kerrottiin silloin myös keskustelussa!) — Se kerrottiin moneen kertaan, koska valiokunnassa kuulluilla asian-
tuntijoilla, työttömyyskassojen edustajilla, oman työnsä perusteella on kyky arvioida, mitä hallituksen esitykset käytännössä merkitsevät.

Tämä on mielestäni surullinen esimerkki siitä, että hallituspuolueiden edustajat eivät kuuntele, mitä heille kerrotaan, vaan he sulkevat korvansa ja vesi valuu kuin hanhen selkää pitkin, kun näitä ongelmia yritetään tuoda esille. Näistä asioista-
han täällä äänestettiin, ja oppositio esitti koko hallituksen esityksen n:o 237 hylkäämistä, mikä piti sisällään myös lomautussakot ja lomautus-
päivärahat, joita koskeva esitys täältä juuri vähän aikaa sitten vedettiin pois listalta kokoomuksen sisäisten riitojen vuoksi. On hyvä, että kokoomuksesta löytyy lomautussakkoasiassa
niitä, jotka ovat valmiit kumoamaan lain heinäkuun alusta. Tietysti toivoisi, että he olisivat valmiit kumoamaan myös lomautuspäivärahaa
koskevan lain samoin heinäkuun alusta, koska nämä kaksi asiaahan ovat kulkeneet käsi kädessä. Ne ovat syntyneet käsi kädessä, ja sen takia ne pitäisi viedä hautaankin käsi kädessä.

Sovittelun päivärahan ongelmat paljastuivat myös työttömille heti, kun laki tuli voimaan vuoden alussa. Eikä ole vähäinen niiden puhelinsoit-
tojen, yhteydenottojen ja lähetystöjen määrä, jotka ovat ottaneet yhteyttä vasemmistoliiton edustajiin, mutta niin kuin hyvin tiedämme yhtä
lailla hallituspuolueiden edustajiin, ja tuoneet esiin ne ongelmat, jotka syntyivät. Päivärahojen maksatusta on jouduttu yhdenkin työpäivän ta-
kia odottamaan jopa kolme kuukautta. Pahin tilanne lienee Tehyn kassassa, koska sairaalat eivät kuulemma kirjoita palkkatodistuksia kuin
kuun lopussa ja ylityö-, yötyö- ja vuorotyölisät maksetaan vasta seuraavan kuukauden tilissä. Näin ollen työttömyyskassa ei voi ryhtyä edes
käsittelemään asiaa ennen kuin on saanut tarvittavat palkkatodistukset. Näin on saattanut men-
nä kolmekin kuukautta päivärahan maksuun siitä, kun lyhyen työkeikan on ottanut vastaan.

Hallitus esittää nyt, että viivästysongelmat muka tällä esityksellä korjattaisiin. Valiokun-
nassa olemme kuulleet, että tosiasiasa nyt vain laillistetaan se laitton tilanne, joka on vallinnut, kun kassat ovat yrittäneet soveltaa vuoden alussa
voimaan tullutta lakia. Mutta sitä ei ole pystytty rikkomatta lakia soveltamaan ollenkaan. Nyt tarkastelujaksoa muutetaan neljäksi viikoksi,

kun se aikaisemmin on ollut kuukausia. Tarkastelujakso on mahdollista tehdä vielä lyhyemmäksi, mutta tämä ei tosiasiasa nopeuta päivärahojen maksua.

Sen vuoksi vasemmistoliiton eduskuntaryhmä esittää, että työttömyysturvalain 17 §:n 1 mo-
mentin 5 kohta, jolla satunnaiset alle kuukauden kestävät työt otettiin sovittelun piiriin, poistetaisiin tässä vaiheessa, koska se olisi se muutos,
jolla maksuviivästyksiä voitaisiin korjata. Silloin tehtäisiin niin kuin ennenkin; kun henkilö, joka on työtön ja ottaa vastaan lyhyen työsuhteen,
täyttää yleensä kolmen viikon ilmoituksen tai Kelalle kahden viikon ilmoituksen, hän kirjoittaa niiltä päiviltä, jolloin hän on ollut työtön,
olleensa työtön, ja niiltä päiviltä maksujaksolla, joina hän on ollut työssä, hän kirjoittaa olleensa työssä. Työttömyyskassa ja Kela osaavat siitä
välittömästi laskea, miltä päiviltä päiväraha maksetaan ja miltä ei. Näin ei mitään viivästyksiä tapahdu riippumatta siitä, kuinka pitkä työsu-
hde on ja kuinka monena päivänä ollaan työssä.

Muutosehdotuksemme ei tietenkään korjaa kaikkia työttömyyspäivärahaan ja nimenomaan soviteltuun päivärahaan liittyviä ongelmia. Me olemme varsin tarkkaan tutkineet niitä muutoksia, joita hallituksen esitys sai aikaan. Joissakin pienipalkkaisissa töissä, joita erityisesti liikealalla ja myös ravintola-alalla on, nykyinen soviteltu päiväraha on jonkin verran parempi kuin aikai-
sempi päiväraha. Mutta moni työtön on ilmoittanut, että hän ei voi sellaista työtä ottaa vastaan, koska hän ei voi odottaa niin kauan päivärahan maksua, sillä lainanmaksu lankeaa määräpäivänä ja sitä ei voi siirtää, jos työttömyyspäivärahan saanti siirtyy.

Ne alueet, joilla nykyinen soviteltu päiväraha on parempi kuin entinen, riippuvat siitä, kuinka paljon työtä tehdään. Jos työtä tehdään oikein vähän, noin viikko kuukaudessa taikka päivä viikossa, silloin soviteltu päiväraha on entistä parempi 12 000 markan palkkatasolle saakka. Mutta jos tehdään työtä kolme viikkoa kuukaudessa neljä päivää viikossa, silloin nykyinen systeemi on huonompi, kun palkkataso on 4 000 markkaa kuukaudessa tai yli. Siis kun nyt puhun palkkatasosta, tällä tarkoitan kokoaikatyöstä maksettua palkkaa. Teistä jokainen tietää, että 4 000 markan palkka kokoaikatyöstä on jo sellainen, että suurimmalla osalla aloista se ei ole työehtosopimuksen mukainen.

Jos esimerkiksi liikealan ja hotelli- ja ravintola-alan pienipalkkaiset työntekijät tekevät kolmen viikon keikan, nykyinen systeemi on huo-

nompi. En usko, ja myös tiedän, että ei ole totta, että liikeala ja HRHL yksimielisesti kannattavat nykyistä systeemiä ja sanovat, että siihen ei saa puuttua. Ne yhteydenotot, jotka ovat tulleet niiltä yksittäisiltä ihmisiltä, jotka ovat lähettäneet omat päivärahallappunsa tarkistettavaksi, voiko tämä todella olla oikein, ovat tulleet juuri pienipalkkaisilta naisilta. Metallimiehet ja rakennusmiehet ovat käyneet lähetystöinä eduskunnassa ja ovat ottaneet isompina joukkoina yhteyttä. Toki nämä huononnuksat koskettavat heitä, erityisesti rakennusalan työntekijöitähän nämä koskettavat kaikkein rajuimmin, koska noin kolmasosa rakennustyöntekijöistä tekee aina lyhyempää kuin kuukauden työkeikkaa.

Nykyinen systeemi, soviteltu päiväraha on monelle pienituloiselle työntekijälle ollut huononnuksena aikaisempaan. Uusi järjestelmä on tietysti yhdenmukaistanut sen, että työttömänä osa-aikatyön vastaanottanut tai lomautettuna oleva ja vielä jokin kolmas kategoria — mikä se oli — nämä kaikki ovat samassa päivärahasysteemissä. Mielestäni se ei voi ollenkaan olla sellainen asia, jota työntekijät, varsinkaan työttömät työntekijät, voivat pitää iloisena asiana, jonka riemuiten hyväksyvät. Erittäin monelle tämä esitys on merkinnyt huomattavaa huononnutta aikaisempaan.

En käy taulukoita lukemaan kokonaisuudessaan. Valiokunnan mietinnön II vastalauseeseen olen keskeiset periaatteet näistä tehnyt. Sama tilanne on, jos tekee 50 prosentin eli todella puolipäivätyötä taikka 60 prosentin työtä esimerkiksi kolme päivää viikossa. Ongelma on lähestulkoon sama. Pieni parannus entiseen on 5 000 ja 6 000 markan välissä, mutta kysymys on muutamasta kymmenestä tai korkeintaan 100—150 markasta kuukaudessa. Toki myönnän, että pienipalkkaisille 100 markkaakin on suuri raha.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on erittäin pahoillaan siitä, että valiokunnassa ei löytynyt valmiutta tehdä korjausta tässä vaiheessa alle kuukauden työsuhteisiin poistamalle ne sovitellun piiristä. Me olemme täysin samaa mieltä kuin valiokunta ja ed. Muttilainen, joka esitteli sosiaalidemokraattien näkemyksiä asiasta, että koko päivärahajärjestelmä ja nimenomaan soviteltua päivärahaa koskevat säännökset vaativat perusteellisen uudelleenarvioinnin ja muutoksen niin, että tulonjakoa ei tehdä niin kuin nyt tapahtui. Nythän tehtiin tasausta niin, että vähän enemmän päivärahaa saavilta, vähän enemmän työtä tekemiltä otettiin päiväraha pois, jotta, jotka te-

kevät erittäin vähän työtä ja joilla on erittäin pieni palkka, saavat vähän lisää.

Me kannatamme, niin kuin edustajat tietävät, yleensä sitä, että suurituloisilta voidaan ottaa. Mutta tässä ei ollut kysymys suurituloisista ihmisistä, joilta nyt otettiin. Vaikka olen yrittänyt sosiaali- ja terveysministeriöstä saada tilastoja siitä, miten eri työaika muodot jakautuvat, ei mistään löydy tänä päivänä tilastoa siitä, kuinka moni tekee kolmea viikkoa, kuinka moni tekee viikkoa kuukaudessa työtä jne. Mutta kun katsoo, kuinka monta päivää on viikossa, voi arvata sen, että niitä, jotka tekevät kahdesta neljään päivää taikka jotka tekevät kaksi kolme viikkoa kuukaudessa työtä, on varmasti enemmän kuin niitä, jotka tekevät vain yhden viikon tai yhden päivän viikossa, koska on niin monta eri vaihtoehtoista mallia tehdä työtä.

Tällä perusteella ja nimenomaan sen takia, että päivärahaviivästyksat ovat monille kaikkein pienituloisimmillekin täysin mahdotonta kestää, itse asiassa kaikkein pienituloisimmille kaikkein mahdottomimman kestää, me olemme päätyneet siihen, että olemme tehneet tässä yhteydessä 17 §:n muutosehdotuksen.

Me olemme myös tehneet, niin kuin meidän lakialoitteessamme jo oli, ehdotuksen siitä, että sovitteiluprosentti pudotetaan 70 prosenttiin. Vuodenvaihteessa päiväraha pieneni huomattavasti monilla pienituloisilla nimenomaan 5 000—6 000 markan kuukausipalkoissa kokoaikatyössä olleella, mutta nimenomaan sellaisessa tilanteessa vaikutuksen aiheutti se, että vuoden alusta alkaen päivärahan perusteena olevaan palkkaan on tehty 3,5 prosentin vähennys ennen kuin päivärahaa aletaan maksaa. Esimerkiksi 5 000 markan kokoaikatyön kuukausipalkalla 80 prosenttiin osa-aikatyötä tekemälle tästä on seurannut se, että kun hän aikaisemmin sai 500 markkaa päivärahaa, nyt hän saa 342 markkaa, siis kolmasosa pois; 3,5 prosentin pienennys palkkaperusteessa pudotti hänen päivärahaansa 33 prosentilla. Näitä ei ole tapahtunut kenelläkään muulla kuin pienituloisilla. Syyhän on sääntö, että palkka ja päiväraha yhteensä eivät voi olla enemmän kuin 90 prosenttia, mikä sääntö sinänsä mielestäni on perusteltu.

Mutta mitä tulee merkitsemään tulkinta, että vähennys tehdään näin kuin nyt on esitetty, ja se, mitä tänä päivänä valiokunnassa yritetään käsitellä, indeksilajeja, siellähän on vain ehdotus, että lisätään 4,5 prosenttiin näitä vähennyksiä. Mitä se tulee merkitsemään? Se tulee merkitsemään nimenomaan päivärahan pienennystä

kaikkein pienituloisimmilla kaikkein eniten. Toki se merkitsee kaikille päivärahojen alenemista.

No, tuomistani esimerkeistä jo käy ilmi, miten ongelmalliset ja monimutkaiset päivärahojen määräytymissäännökset ovat, joten kokonaisremontti tarvitaan.

Ed. Muttilainen sanoi, että valiokunnan ponsi oli yksimielinen. Siltä osin, kuin se on valiokunnan mietinnössä, se on yksimielinen. Mutta valiokunta jätti hyväksymättä lomautettujen osalta meidän ehdotuksemme, että lomautuksen johdosta lyhennettyä työaikaa tekevien työttömyysturva on uudistettava siten, että työttömyyspäiväraha maksetaan työttömänäoloajan perusteella, ja samalla etsitään toimivat keinot lomautuskynnyksen korottamiseksi. Tämä on tärkeä asia ja vaatii myös kokonaiskorjauksen niin, että lomautettujenkin asiat saadaan kuntoon.

Ed. M u t t i l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Stenius-Kaukonen puuttui ensimmäiseksi kaikkein suurimpaan ongelmaan, maksatuksen viivästymiseen. Se on todella erittäin iso ongelma. Maksatusviiveitä voidaan vähentää, kun sovittelujaksot ja maksukaudet vastaavat normaalia alan palkanmaksurytmiä, ja nyt käsiteltävälläkään esityksellä siihen ei päästy, mutta siihen täytyy edelleenkin pyrkiä.

Mitä tulee esimerkkeihin siitä, mitä nykyinen malli ja ns. entinen malli merkitsevät, niin kuin ed. Stenius-Kaukonen sanoi, päivärahalaskelmat ovat monimutkaisia ja niissä on monta muuttujaa ja tulee erilaisia laskelmia, koska aina laskentatapaan vaikuttaa tietysti se palkka, josta työttömyyspäiväraha on maksettu, tietysti myös se, kuinka suuri on se ansio, jonka työllä saa, sekä kolmanneksi se, kuinka kauan työ kestää. Yleensä periaatteen voisi sanoa näin, että mitä lyhyempi työ ja korkeampi palkka, sitä enemmän se vaikuttaa lopputulokseen.

Koko järjestelmän uudistamisesta valiokunta oli yksimielinen. Uskon siihen, että asian on ihan pakko edetä. Mutta sen käsittelyn yhteydessä esimerkiksi SAK:n asiantuntijalausunto lähti siitä, että hallituksen esitys parantaa nykyistä huonoa tilannetta ja että tässä yhteydessä ei lähdetä muita muutoksia tekemään. Mutta tietysti, jos — kuten kaikki toivomme — hallitus tällaisen työryhmän asettaa, silloin palkansaajajärjestöt ilman muuta ovat siinä mukana.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen todella pahoillani siitä, että va-

semmistoliiton ehdotus ei ole saanut kannatusta ja mennyt eteenpäin, koska on aivan totta se, että paljon enemmän on niitä työntekijöitä, jotka tekevät kahta viikkoa, kolmea viikkoa, lyhyitä työsuhteita, kuin niitä, jotka tekevät muutamia päiviä kuukaudessa. Pitäisi kyetä arvioimaan se, minkälaiset haittavaikutukset on kokonaisvaltaisesti.

On varmasti totta se, mitä ed. Muttilainenkin toi esiin, että kun on kovin pieni palkka tai jos tekee oikein vähän, silloin se on edullisempi. Minua henkilökohtaisesti kuitenkin jotenkin myös harmittaa se, vaikka se nyt ei lakiesitykseen ihan varsinaisesti kuulu mutta jotenkin sivuaa, että esimerkiksi hotelli- ja ravintola-alalla on erittäin häikäilemättömiä työnantajia, jotka käyttävät työntekijöitä hyväkseen ja käyttävät tavallaan hyväkseen myös työttömyysturvajärjestelmää, koska sillä tavallaan paikataan niitä aukkoja, joita härskit työnantajat käyttävät työntekijöitä kohtaan. Työntekijät saavat turvan kassajärjestelmän kautta. He tarvitsevat sen turvan jostakin, en tarkoita sitä. Mutta kassajärjestelmä toimii tavallaan huonojen työnantajien suojelijana. Se on erittäin suuri ongelma, joka mielestäni myös sitten, kun toivoakseni kokonaisuudistus tähän lakiin saadaan, pitää myös jotenkin siinä yhteydessä kyetä ottamaan huomioon, tai pitää saada lakiesitys siitä, että tällaiset työnantajat on saatava kuriin.

Olen varma siitä, että esimerkiksi metalli-, terveydenhoito- ja rakennusalan työntekijät tulevat olemaan erittäin petettyinä tähän lakiesitykseen, koska he ovat kovin paljon ottaneet yhteyttä kansanedustajiin ja käyneet lähetystönä täällä. He ovat käyneet ministeri Huuhtasen puheilla, he ovat käyneet ministeri Kanervan luona, ja heille kaikille on vihreää valoa näytetty. Nyt lakiesitys näyttää kuitenkin jäävän ihan torsoksi.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Her-ra puhemies! Tämä asia on erittäin hankala monestakin eri syystä. Se ponsi, joka valiokunnan mietintöön yksimielisesti hyväksyttiin, toivottavasti kesän aikana edes johtaisi siihen, että alkusyksystä täällä olisi esitys, joka poistaisi näitä ongelmia, mm. sen osan näistä ongelmista, joka on ed. Rimmin lakialoitteessa. Sitähän käytiin todella läpi. Mekin sosialidemokraatit olisimme sitä mielellämme kannattaneet, koska osa ammattijärjestöistä, kuten hän totesi, on tätä mieltä, mutta samaan aikaan niin HRHL:n, Liikealan, KTV:n kuin Tekstiili- ja vaatetustyöväen Liiton taholta on esitetty toista eli sen pykälän muutta-

minen niin, että ajan korvaamisen sijasta korvataan nimenomaan palkan menetystä tai toimeentulon menetystä, on heidän kannaltaan parempi. Mutta esimerkiksi 750 markan suojaosa kuukaudessa; on täysin selvää, että jollekin henkilölle 750 markkaa on eri asia kuin se on jollekin muulle. Työhön lähteminen jo on ihan toisenlaisen motivaation varassa silloin, jos palkka on suurempi, kuin silloin, kun se on pienempi.

Tämä on erittäin kiusallinen asia. Sen takia toivoisi, että palkansaajajärjestöt edes SAK:n sisällä pystyisivät tekemään sellaisen ehdotuksen 17 §:n ongelmien osalta, että tässä asiassa päästäisiin eteenpäin. Siinä tietysti pitäisi olla STTK:n ja Akavankin mukana.

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Täällä ovat useat puhujat ja nyt viimeksi ed. Skinnari todenneet juuri, miten vaikeasta ja monimutkaisesta asiasta on kysymys. Mutta haluaisin kuitenkin todeta ensin sen, että osa tätä ongelmaa vyyhtiä syntyy juuri siitä syystä, minkä ed. Steenius-Kaukonen täällä totesi, että muutos, joka tehtiin viime vuoden lopulla ja tuli voimaan tämän vuoden alusta, tarkoitti sitä, että työttömien piti olla keskenään solidaarisia. Kun joillekin ryhmille ja tietyille matalapalkkaryhmille nostettiin summaa hieman — se oli tämä omavastuu tai 750 markan rajausta tukusysteemiin — se merkitsi sitä, että otettiin toisilta pois. Tämä on se kummallinen malli, jota hallitus nyt harjoittaa, että se tekee sillä tavalla, että se rikkoo tiettyjä rakenteita. Työttömyysturvajärjestelmässäkin meillä on olemassa jo prosentuaaliset systeemit. Esimerkiksi sairausvakuutuspäivärahassa on myös olemassa tietty järjestelmä, jonka mukaan tulee myös leikkauspisteitä. Mutta jos tehdään taas uusia järjestelmiä, joilla pistetään edunsaajat, jos näin voi sanoa, keskenään tavallaan jakamaan yhä vähenevää rahamäärää, tämä johtaa älyttömiin tilanteisiin.

Tämän lain osaltahan on juuri käynyt niin, että se on johtanut ihan älyttömiin tilanteisiin, koska perustarkoitushan on tietysti se, että pitää korvata menetettyä ansiota, sitä toimeentuloa, jota ei saa. Sehän työttömyyskorvauksen idea on. Mutta kyllä sen järjestelmän pitää samalla olla myös sellainen, että se kannustaa vastaanottamaan työtä. Senhän pitää olla lähtökohta, että kun työttömälle tarjotaan yhden päivän keikka, kahden päivän keikka tai viikon työ tai kolmen viikon työ, kuukauden jne., aina sen pitäisi olla hänelle sellainen, että se ei heikennä hänen elintasoaan. Nyt tässä on asetettu työttömät siihen

tilanteeseen, että he joutuvat koko ajan vaihtamaan tavallaan tätä tilannetta. Jos minä otan noin, niin miten minulle käy? Jos taas teen noin, niin miten minulle käy? Korvaustasot ovat kuitenkin, kun puhutaan pienipalkkaisista ihmisistä, pieniä, ja korvaus on kuitenkin Suomessa esimerkiksi verrattuna Ruotsiin huomattavasti matalampi. Ihmiset joutuvat koko ajan tätä tarastelemaan.

Kun tässä vielä on ollut rinnalla järjestelmä, että kun otat lyhytaikaisen keikan, se merkitsee sitä, että työttömyyspäivärahan saanti viivästyy, niin kuin täällä kävi ilmi mm. Tehyllä jopa kaksi kolme kuukautta. Eihän siinä voi olla mitään järkeä eikä tolkkua, että ihmisiä tällä tavalla simputetaan, kun pitäisi nimenomaan kannustaa heitä aina ottamaan työtä vastaan, oli työ lyhytaikainen tai pitkäaikainen. Tätä nyt tässä vasemmistoliiton edustajat ja toki sosialidemokraatit ja vihreät, siis oppositioryhmät ovat yrittäneet saada hallituspuolueiden edustajia ymmärtämään. Mutta jostain kumman syystä ei ole haluttu paneutua tähän asiaan riittävästi, vaan niin kuin nyt taas kerran, uskotaan kuin Raamatun sanaa, kun sanotaan, että tämä nyt ongelmat korjaa. Ei tämä esitys korjaa niitä ongelmia.

Toinen asia, jonka haluan täällä tuoda esille vaikka en halua taaskaan toistaa kovin paljon sitä, mitä muut ovat sanoneet, vaan tuoda jotakin uutta tähän keskusteluun — on se, että esimerkiksi monien henkilöiden kohdalla, jotka tekevät vaikka koko vuoden lomautettuina nelipäiväistä työviikkoa, tilanne on semmoinen, että heiltä voidaan ansiotasosta pudottaa pois 20 prosenttia, ja silti he eivät saa penniäkään työttömyyskorvausta siltä päivältä, jonka he ovat ympäri vuoden viikossa yhden päivän työttöminä. Tämä tuli myös vuodenvaihteessa hyväksytyssä muutoksessa, ja leikkuri menee noin 8 000 markan kuukausiansiossa.

Kokoomuksen edustaja kehtasi väittää valio-kunnassa, että nämä ovat hyvätuloisia ihmisiä, jotka 8 000 markkaa kuukaudessa saavat palkkaa. Minä todella mietin sitä, että jos tietää vähänkin, mitkä ovat esimerkiksi lapsiperheillä kustannukset, kun on asunotovelat ja opintovelat niskassa ja sitten on lasten päivähoitomaksut ja vastaavat, kyllä ei voi sanoa 8 000 markan kuukausiansiolla olevaa ihmistä suurituloiseksi tai se, joka kehtaa väittää toista, ei kyllä tiedä elämästä ja kustannustasosta kovinkaan paljon. Hän katsoi, että on ihan oikein, että näin voidaan tehdä. Hehän ovat suurituloisia ihmisiä, ja kyllä heiltä voidaan tämä leikata pois. Minusta se oli

täysin käsittämätöntä kokoomukselta, joka yritti vielä muutama vuosi sitten kovasti profiloitua palkansaajapuolueena ja kalastella ääniä palkansaajasektorissa, mutta täysin välinpitämättömästi he suhtautuvat esimerkiksi juuri mainitsemassani esimerkissä, johon kuuluu mm. paljon sairaanhoitajia, sosiaalityöntekijöitä, lastentarhanopettajia ja vastaavia juuri tällä tulotasolla. Heitä on nyt erittäin paljon ja koko ajan kasvava määrä työttöminä, kun kunnat eivät palkkaa heitä ja ovat lakkauttaneet vakansseja eivätkä ota sijaisia jne. Näitä kokoomuslaiset pitävät suurituloisina.

Kolmas asia, jonka halusin vielä ottaa esille, on se, että sovitteluprosentin 70:een laskemisen, niin kuin opposition vastalauseesta käy ilmi, kustannuksen sanottiin meille olevan 200 miljoonaa markkaa. Ministeri Kanervakin myönsi sen valiokunnassa ollessaan, että todellisuudessa yhteiskunnan kustannukset eivät olisi 200 miljoonaa markkaa, koska osanhan yhteiskunta, siis valtio ja kunnat saisivat itsellensä veroina takaisin. Toisaalta kun nyt on juuri pelättävissä, että tämä järjestön järjestelmä on johtanut osaltaan, ei yksinomaan, mutta osaltaan harmaan työn lisääntymiseen, niin mikäli esimerkiksi sovitteluprosentti olisi alempi, varmasti harmaan työn tekeminen vähenisi. Ministerikin myönsi tämän kyllä, mutta totesi, että nyt tässä vaiheessa hän ei tee asialle mitään, vaan odottaa selvitystä, johon valiokunnan mietinnössäkkin on viitattu, ja sitten kenties tulee muutoksia.

Arvoisa puhemies! Toteaisin sen, että hyvin paljon näistä ongelmista on ollut tiedossa ja niille olisi voitu tehdä nyt jo jotakin, jos tahtoa olisi ollut. Jos olisi ollut ministeriössä tahtoa, tässäkin tilanteessa ed. Rimmin lakialoitteessa olevan 17 §:n osalta kyllä minä uskon, että työmarkkinajärjestöt olisivat jo kenneet tekemään sellaisen vaihtoehtoisen ehdotuksen, joka ei olisi kenenkään etuja heikentänyt ja olisi ollut tasapuolinen ja oikeudenmukainen, mutta kun ei tämmöisiä toimeksiantoja tältä hallitukselta tule, tavallaan tilanne jää siihen, että ihmetellään eikä ole valmiita esityksiä.

Mutta tämä järjestelmä ei ole hyvä. Se kaippaa korjausta, ja on nyt edes hyvin laiha lohtu, että valiokunta on mietintöön tämän ponnen saanut, mutta monta kertaa on joutunut toteamaan sen, että tällä vain omaatuntoa rauhoitellaan, koska tässä kuluu aika. Tämä hallitushan pelaa kaiken aikaa itsellensä aikaa, kaikki sellaiset asiat ja epäkohdat, jotka vaativat korjausta, lykätään mahdollisimman myöhäiseksi, jotta ne voidaan

sitten jättää toteuttamatta ja näin seuraavan hallituksen niskoille, joka toivottavasti ne aikanaan viimeistään korjaa. Mutta ihmisethän tästä kärsivät, ja tästä kärsivät nyt pitkäaikaistyöttömät erityisesti.

Tämän päivän lehtitietojen mukaan pitkäaikaistyöttömien määrä on huomattavasti, huomattavasti paljon suurempi kuin on osattu ennakoita. Pitkäaikaistyöttömien elämäntilanne alkaa olla täysin kestämaton, ja monesti heidän taloudellinen tilanteensa on romahtanut, ja siten me vielä näillä hankalilla ja vaikeilla systeemeillä nöyryytämme heitä. Se ei voi olla oikein!

Ed. S-L. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Täytyy ed. Outi Ojalalle muistuttaa, että ilmeisesti sitten jotakin on ponsien kohdalla pielessä, koska ainakin maa- ja metsätalousvaliokunnasta meillä on erittäin hyvätkin kokemukset ponsista. Me toki olemme ponsiin liittäneet hyvin useasti päivämäärän, johon mennessä vaaditaan hallitukselta selvitys asiasta. Täytyy vain olla hyvin aktiivinen ministeriön suuntaan, niin kyllä siellä asian hyväksi voidaan ainakin jatkovalmistelu käynnistää.

Ed. R i m m i : Herra puhemies! Ed. O. Ojala toi hyvässä puheenvuorossaan esiin mm. juuri tämän, jota olisin halunnut itsekkin korostaa, harmaan työvoiman lisääntymisen. Erikoisesti rakennusalan työnantajat ja työntekijät esimerkiksi Pirkanmaan kansanedustajille huhtikuulla pidetyssä informaatiotilaisuudessa korostivat juuri työttömyysturvalain muutoksia, niin lomautus-sakkoa kuin näitä muitakin ja sanoivat, että niillä on myös sellainen käytännön seuraus, että ne ruokkivat harmaita työmarkkinoita. Minusta olisi ennen kaikkea tärkeää se, että hallitus kiinnittäisi myös huomiota siihen, koska pitäisi kai olla koko yhteiskunnan intressien mukaista, että esimerkiksi verotulot ja vakuutusmaksut tässä yhteiskunnassa oikealla tavalla maksettaisiin.

Edelleen haluaisin korostaa myös sitä, että kyllä tällä järjestelmällä on todella tehty erittäin suuri karhunpalvelus sille asialle, että ihmiset voisivat ottaa työtä vastaan. He haluaisivat sitä ottaa, mutta kun järjestelmä tehdään todella heille sellaiseksi, että he joutuvat tarkasti miettimään, menettävätkö 50 vai 100 markkaa tai koska minä saan seuraavan tilin, niin eihän tämä voi olla oikein.

Tässä tuli edustajien O. Ojalan ja Stenius-Kaukosenkin puheenvuoroissa esiin se, miten monimutkainen ja vaikea tämä järjestelmä on.

Kun kummankin puheenvuorossa tuli esiin myös se, että hallituspuolueiden kansanedustajat sosiaali- ja terveysvaliokunnassa eivät halua kuunnella, niin minä väitän, että tämä vaatii myös erittäin paljon asiantuntemusta, että sanoma menee kuuloon paremmin perille.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi maanantain täysistuntoon:

18) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 34 (HE 48)

19) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 35 (HE 47)

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. S k i n n a r i : Herra puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunta kokoontuu välittömästi tämän istunnon keskeydyttyä.

Toinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan tänään kello 21.15.

Täysistunto keskeytetään kello 19.47.

Täysistuntoa jatketaan

kello 21.16.

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 21.20.

Täysistunto lopetetaan kello 21.17.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio